ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः श्री गुरुभ्यो नमः,
हरिः ॐ

3. कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीय

Contents

3.1 प्रथमः प्रपाठकः-नक्षत्रेष्टीनां याज्याऽनुवाक्या ब्राह्मणानि 2

3.2 द्वितीयः प्रपाठकः - दशपूर्णमासेष्टिब्राह्मणम् 22

3.3 तृतीयाष्टके तृतीय प्रपाठकः - दर्.शपूर्णमासेष्टिब्राह्मणम् 44

3.4 तृतीयाष्टके चतुर्थः प्रपाठकः - पुरुषमेधः 64

3.5 तृतीयाष्टके पञ्चमः प्रपाठकः - इष्टिहौत्रम् 71

3.6 तृतीयाष्टके षष्ठः प्रपाठकः - पशुहौत्रम् 81

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यज्ञिच्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते 94

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टम: प्रपाठक: (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं) 129

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवम: प्रपाठक: (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हर्विधानम्) 155

3.10 तैत्तिरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके प्रथमः प्रश्नः(सावित्रचयनम्) 179

3.11 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके द्वितीयः प्रश्नः नाचिकेतचयनम् 193

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च 209

ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ॐ
3. कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टकं

3.1 प्रथमः प्रपाठकः-नक्षत्रेष्टीनां याज्याऽनुवाक्या ब्राह्मणानि

3.1.1 अनुवाकं 1 - देवनक्षत्राणां याज्यानुवाक्याः

TB 3.1.1.1

अग्निर्नः पातु कृत्तिकाः । नक्षत्रं देवमिन्द्रियम् । इदमासां विचक्षणम् । हविरासं जुहोतन ॥ यस्य भान्तिं रश्मयो यस्य केतवः । यस्येमा विश्वा भुवनानि सर्वा । स कृत्तिकाभिरभि समॅवसानः । अग्निर्नो देवः सुविते दधातु ॥ प्रजापते रोहिणी वेतु पत्नी । विश्वरूपा बृहती चित्रभानुः **1**

TB 3.1.1.2

सा नो यज्ञस्य सुविते दधातु । यथा जीवेम शरदः सवीराः ॥ रोहिणी देव्युदगात् पुरस्तात् । विश्वा रूपाणि प्रतिमोदमाना । प्रजापतिः हविषा वर्द्धयन्ती । प्रिया देवाना-मुपयातु यज्ञम् ॥ सोमो राजा मृगशीर्.षेण आगन्न् । शिवं नक्षत्रं प्रियमस्य धाम । आप्यायमानो बहुधा जनेषु । रेतः प्रजां यजमाने दधातु । **2**

TB 3.1.1.3

यत् ते नक्षत्रं मृगशीर्.षमस्ति । प्रियः राजन् प्रियतमं प्रियाणाम् । तस्मै ते सोम हविषा विधेम । शन्न एधि द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ आर्द्रया रुद्रः प्रथमान एति । श्रेष्ठो देवानां पतिरघ्नियानाम् । नक्षत्रमस्य हविषा विधेम । मा नः प्रजाः रीरिषन् मोत वीरान् ॥ हेती रुद्रस्य परिणो वृणक्तु । आर्द्रा नक्षत्रं जुषताः हविर्नः **3**

TB 3.1.1.4

प्र॒मु॒ञ्चमा॑नौ दुरि॒तानि॒ विश्वा॑ । अपा॒घशꣳ॑ सं नुदता॒मरा॑तिम् ॥ पुन॑र्नो दे॒व्यदि॑तिः स्पृणोतु । पुन॑र्वसू न॒ः पुन॒रेता॑ँ य॒ज्ञम् । पुन॑र्नो दे॒वा अ॒भिय॑न्तु॒ सर्वे॑ । पुनः॑ पुनर्वो ह॒विषा॑ यजामः ॥ ए॒वा न दे॒व्यदि॑तिरन॒र्वा । विश्व॑स्य भ॒र्त्री जग॑तः प्रति॒ष्ठा । पुन॑र्वसू ह॒विषा॑ व॒र्द्धय॑न्ती । प्रि॒यं दे॒वाना॒-मप्ये॑तु॒ पाथः॑ । **4**

TB 3.1.1.5

बृह॒स्पतिः॑ प्रथ॒मं जाय॑मानः । ति॒ष्यं॑ नक्ष॑त्रम॒भि संब॑भूव । श्रेष्ठो॑ दे॒वानां॒ पृत॑नासु जि॒ष्णुः । दिशोऽनु॒ सर्वा॒ अभ॑यन्नो अस्तु ॥ ति॒ष्यः॑ पु॒रस्ता॑दु॒त म॑द्ध्य॒तो नः॑ । बृह॒स्पतिं॑ न॒ः परि॑पातु प॒श्चात् । बाधे॑ता॒न् द्वेषो॒ अभ॑यं कृणुताम् । सु॒वीर्य॑स्य॒ पत॑यः स्याम ॥ इ॒दꣳ स॒र्पेभ्यो॑ ह॒विर॑स्तु॒ जुष्टं॑म् । आ॒श्रे॒षा येषा॑-मनु॒यन्ति॒ चेतः॑ **5**

TB 3.1.1.6

ये अ॒न्तरि॑क्षं पृथि॒वीं क्षि॒यन्ति॑ । तेनः॑ स॒र्पासो॒ हव॒मागा॑मिष्ठाः ॥ ये रो॑च॒ने सूर्य॒स्यापि॑ स॒र्पाः । ये दिवं॑ दे॒वीमनु॑ स॒ञ्चर॑न्ति । येषा॑माश्रे॒षा अ॑नु॒यन्ति॒ काम॑म् । तेभ्यः॑ स॒र्पेभ्यो॒ मधु॑मज्जुहोमि ॥ उप॑हूताः पि॒तरो॒ ये म॒घासु॑ । मनो॑जवसः सु॒कृतः॑ सुकृ॒त्याः । ते नो॒ नक्ष॑त्रे॒ हव॒मागा॑मिष्ठाः । स्व॒धाभि॑र्य॒ज्ञं प्रय॑तं जुषन्ताम् । **6**

TB 3.1.1.7

ये अ॑ग्निद॒ग्धा येऽन॑ग्नि-दग्धाः । ये॑ऽमुँ लो॒कं पि॒तरः॑ क्षि॒यन्ति॑ । याꣳश्च॑ वि॒द्मयाꣳ उ॑ च॒ न प्र॑वि॒द्म । म॒घासु॑ य॒ज्ञꣳ सुकृ॑तं जुषन्ताम् ॥ गवां॒ पति॒ः फल्गु॑नीनामसि॒ त्वम् । तद॑र्यमन् वरुण मित्र॒ चारु॑ । तं त्वा॑ व॒यꣳ स॑नि॒तारꣳ॑ सनी॒नाम् । जी॒वा जीव॑न्त॒मुप॒ सम्वि॑शेम ॥ येने॒मा विश्वा॒ भुव॑नानि॒ सञ्जि॑ता । यस्य॑ दे॒वा अ॑नु स॒म्यन्ति॒ चेतः॑ **7**

TB 3.1.1.8

अर्यमा राजाऽजरस्तुविष्मान् । फल्गुनीना-मृषभो रोरवीति ॥ श्रेष्ठो देवानां भगवो भगासि । तत्त्वा विदुः फल्गुनीस्तस्य वित्तात् । अस्मभ्यं क्षत्रमजरꣳ सुवीर्यम् । गोमदश्व-वदुप-सन्नुदेह ॥ भगो ह दाता भग इत् प्रदाता । भगो देवीः फल्गुनीराविवेश । भगस्येत्तं प्रसवं गमेम । यत्र देवैः सधमादं मदेम । **8**

TB 3.1.1.9

आयातु देवः सवितोपयातु । हिरण्ययेन सुवृता रथेन । वहन्. हस्तꣳ सुभगं विश्वनापसम् । प्रयच्छन्तं पपुरिं पुण्यमच्छ ॥ हस्तः प्रयच्छ त्वमृतं वसीयः । दक्षिणेन प्रतिगृभ्णीम एनत् । दातारमद्य सविता विदेय ।यो नो हस्ताय प्रसुवाति यज्ञम् ॥ त्वष्टा नक्षत्रमभ्येति चित्राम् । सुभꣳ ससं युवतिꣳ रोचमानाम् **9**

TB 3.1.1.10

निवेशय-न्नमृतान् मर्त्याꣳश्च । रूपाणि पिꣳशन् भुवनानि विश्वा ॥ तन्नस्त्वष्टा तदु चित्रा विचष्टाम् । तन्नक्षत्रं भूरिदा अस्तु मह्यम् । तन्नः प्रजां वीरवतीꣳ सनोतु । गोभिर्नो अश्वैः समनक्तु यज्ञम् ॥ वायुर्नक्षत्र-मभ्येति निष्ट्याम् । तिग्मशृङ्गो वृषभो रोरुवाणः । समीरयन् भुवना मातरिश्वा । अप द्वेषाꣳसि नुदतामरातीः । **10**

TB 3.1.1.11

तन्नो वायस्तदु निष्ट्या शृणोतु । तन्नक्षत्रं भूरिदा अस्तु मह्यम् । तन्नो देवासो अनु जानन्तु कामम् । यथा तरेम दुरितानि विश्वा ॥ दूरमस्मच्छत्रवो यन्तु भीताः । तदिन्द्राग्नी कृणुतां तद् विशाखे । तन्नो देवा अनुमदन्तु यज्ञम् । पश्चात् पुरस्ता-दभयन्नो अस्तु ॥ नक्षत्राणा-मधिपत्नी विशाखे । श्रेष्ठाविन्द्राग्नी भुवनस्य गोपौ **11**

TB 3.1.1.12

विषूचः शत्रू-नपबाधमानौ । अप क्षुधं नुदतामरातिम् ॥ पूर्णा पश्चादुत पूर्णा पुरस्तात् । उन्मद्ध्यतः पौर्णमासी जिगाय । तस्यां देवा अधि समॅवसन्तः । उत्तमे नाक इह मादयन्ताम् ॥ पृथ्वी सुवर्चा युवतिः सजोषाः । पौर्णमास्युदगा-च्छोभमाना । आप्यायय॑न्ती दुरितानि विश्वा । उरुं दुहां ॅयजमानाय यज्ञम् ( ) । **12**

(चित्रभानुर्- यजमाने दधातु - हविर्नः - पाथ - श्वेतो - जुषन्तां - चेतो - मदेम - रोचमाना - मरातीर् - गोपौ - यज्ञं) **(A1)**

3.1.2 अनुवाकं 2 - यमनक्षत्राणां याज्यानुवाक्याः

TB 3.1.2.1

ऋद्ध्यास्म हव्यैर्-नमसोप सद्य । मित्रं देवं मित्रधेयन्नो अस्तु । अनूराधान्. हविषा वर्द्धयन्तः । शतं जीवेम शरदः सवीराः ॥ चित्रं नक्षत्र-मुदगात् पुरस्तात् । अनूराधास इति यद् वदन्ति । तन्मित्र एति पथिभि र्देवयानैः । हिरण्ययै र्वितततै-रन्तरिक्षे ॥ इन्द्रो ज्येष्ठामनु नक्षत्रमेति । यस्मिन् वृत्रं ॅवृत्र तूर्ये ततार **13**

TB 3.1.2.2

तस्मिन् वयममृतं दुहानाः । क्षुधं तरेम दुरितिं दुरिष्टिम् ॥ पुरन्दराय वृषभाय धृष्णवे । अषाढाय सहमानाय मीढुषे । इन्द्राय ज्येष्ठा मधुमद्-दुहाना । उरुं कृणोतु यजमानाय लोकम् ॥ मूलं प्रजां ॅवीरवतीं ॅविदेय । पराच्येतु निर्.ऋतिः पराचा । गोभि र्नक्षत्रं पशुभिः समक्तम् । अहर्भूयाद्-यजमानाय मह्यम् । **14**

TB 3.1.2.3

अहर्नो अद्य सुविते दधातु । मूलं नक्षत्रमिति यद् वदन्ति । परांचीं वाचा निर्.ऋतिं नुदामि । शिवं प्रजायै शिवमस्तु मह्यम् ॥ या दिव्या आपः पयसा सं बभूवुः । या अन्तरिक्ष उत पार्थिवीर्याः । यासामषाढा अनुयन्ति कामम् । ता न आपः शꣳ स्योना भवन्तु ॥ याश्च कूप्या याश्च नाद्याः समुद्रियाः । याश्च वैशन्तीरुत प्रासचीर्याः **15**

TB 3.1.2.4

यासामषाढा मधु भक्षयन्ति । ता न आपः शꣳ स्योना भवन्तु ॥ तन्नो विश्वे उप शृण्वन्तु देवाः । तदषाढा अभि समयन्तु यज्ञम् । तन्नक्षत्रं प्रथतां पशुभ्यः । कृषिर् वृष्टिर् यजमानाय कल्पताम् ॥ शुभ्राः कन्या युवतयः सुपेशसः । कर्मकृतः सुकृतो वीरावतीः । विश्वान् देवान्. हविषा वर्द्धयन्तीः । अषाढाः काममुपयान्तु यज्ञम् । **16**

TB 3.1.2.5

यस्मिन् ब्रह्माऽभ्यजयथ् सर्वमेतत् । अमुञ्च लोक मिदमूच सर्वम् । तन्नो नक्षत्रमभिजिद् विजित्य । श्रियं दधा-त्वहणीयमानम् ॥ उभौ लोकौ ब्रह्मणा सञ्जितेमौ । तन्नो नक्षत्रमभिजिद् विचष्टाम् । तस्मिन् वयं पृतनाः सं जयेम । तन्नो देवासो अनुजानन्तु कामम् ॥ शृण्वन्ति श्रोणा-ममृतस्य गोपाम् । पुण्यामस्या उपशृणोमि वाचम् **17**

TB 3.1.2.6

महीं देवीं विष्णुपत्नी-मजूर्याम् । प्रतीचीमेनाꣳ हविषा यजामः ॥ त्रेधा विष्णु-रुरुगायो विचक्रमे । महीं दिवं पृथिवी-मन्तरिक्षम् । तच्छ्रोणैति श्रव इच्छमाना । पुण्यꣳ श्लोकं यजमानाय कृण्वती ॥ अष्टौ देवा वसवः सोम्यासः । चतस्रो देवी रजराः श्रविष्ठाः । ते यज्ञं पान्तु रजसः परस्तात् । समवथ्सरीण-ममृतꣳ स्वस्ति । **18**

TB 3.1.2.7

य॒ज्ञं नः॑ पान्तु॒ वस॑वः पु॒रस्ता॑त् । द॒क्षि॒ण॒तो॑-ऽभिय॑न्तु॒ श्रवि॑ष्ठाः । पुण्यं॒ नक्ष॑त्रम॒भि सम्वि॑शाम । मा नो॒ अरा॑ति-र॒घशꣳ॒सा गन्न्॑ ॥ क्ष॒त्रस्य॒ राजा॒ वरु॑णोऽधिरा॒जः । नक्ष॑त्राणाꣳ श॒तभि॑ष॒ग् वसि॑ष्ठः । तौ दे॒वेभ्यः॑ कृणुतो दी॒र्घमायुः॑ । श॒तꣳ स॒हस्रा॑ भेष॒जानि॑ धत्तः ॥ य॒ज्ञो॒ राजा॒ वरु॑ण॒ उप॑यातु । तन्नो॒ विश्वे॑ अ॒भि सम्य॑न्तु दे॒वाः । 19(10)ट्.भ्.3.1.2.8तन्नो॒ नक्ष॑त्रꣳ श॒तभि॑षग् जुषा॒णम् । दी॒र्घमायुः॒ प्रति॑रद् भेष॒जानि॑ ॥ अ॒ज एक॑पा॒दुद॑गात् पु॒रस्ता॑त् । विश्वा॑ भू॒तानि॑ प्रति॒मोद॑मानः । तस्य॑ दे॒वाः प्र॑स॒वं य॑न्ति॒ सर्वे॑ । प्रो॒ष्ठ॒प॒दासो॑ अ॒मृत॑स्य गो॒पाः ॥ वि॒भ्राज॑मानः समिधा॒न उ॒ग्रः । आऽन्तरि॑क्ष-मरुह॒द-ग॒न्द्याम् । तꣳ सूर्यं॑ दे॒व-म॒जमेक॑पादम् । प्रो॒ष्ठ॒प॒दासो॒ अनु॑यन्ति॒ सर्वे॑ । **20**

TB
0

TB 3.1.2.9
अहि॑र् बु॒द्ध्नियः॒ प्रथ॑मान एति । श्रेष्ठो॑ दे॒वाना॑मु॒त मानु॑षाणाम् । तं ब्रा॑ह्म॒णाः सो॑म॒पाः सो॒म्यासः॑ । प्रो॒ष्ठ॒प॒दासो॑ अ॒भि र॑क्षन्ति॒ सर्वे॑ ॥ च॒त्वार॒ एक॑म॒भि कर्म॑ दे॒वाः । प्रो॒ष्ठ॒प॒दास॒ इति॒ यान्. वद॑न्ति । ते बु॒द्धनिय॑ परि॒षद्यꣳ॑ स्तु॒वन्तः॑ । अहिꣳ॑ रक्षन्ति॒ नम॑सोप॒सद्य॑ ॥ पू॒षा रे॒वत्यन्वे॑ति॒ पन्था॑म् । पु॒ष्टि॒पती॑ पशु॒पा वाज॑बस्त्यौ **21**

TB 3.1.2.10
इ॒मानि॑ ह॒व्या प्रय॑ता जुषा॒णा । सु॒गैर्नो॒ याने॒रुप॑यातां य॒ज्ञम् ॥ क्षु॒द्रान् प॒शून् र॑क्षतु रे॒वती॑ नः । गावो॑ नो॒ अश्वाꣳ॒ अन्वे॑तु पू॒षा । अन्नꣳ॒ रक्ष॑न्तौ बहु॒धा विरू॑पम् । वाजꣳ॑ सनुतां॒ यज॑मानाय य॒ज्ञम् ॥ तद॒श्विना॑-वश्व॒युजोप॑याताम् । शुभं॒ गमि॑ष्ठौ सु॒यमे॑भि॒रश्वैः॑ । स्वं नक्ष॑त्रꣳ ह॒विषा॒ यज॑न्तौ । मद्धा॒ संपृ॑क्तौ॒ यजु॑षा॒ सम॑क्तौ । **22**

TB 3.1.2.11

यौ दे॒वानां॑ भि॒षजौ॑ हव्यवा॒हौ । विश्व॑स्य दू॒ता-व॒मृत॑स्य गो॒पौ । तौ नक्ष॑त्रं जुजुषा॒णो-प॑याताम् । नमो॒ऽश्विभ्यां॑ कृणुमो-ऽश्व॒युग्भ्यां॑म् ॥ अप॑ पा॒प्मानं॒ भर॑णीर्भरन्तु । तद् य॒मो राजा॒ भग॑वा॒न्. विच॑ष्टाम् । लो॒कस्य॒ राजा॑ मह॒तो म॒हान्. हि । सु॒गं नः॒ पन्था॒मभ॑यं कृणोतु ॥ यस्मि॒न् नक्ष॑त्रे य॒म एति॒ राजा॑ । यस्मि॑-न्नेनम॒भ्यषि॑चन्त दे॒वाः ( ) । तद॑स्य चि॒त्रꣳ ह॒विषा॑ यजाम । अप॑ पा॒प्मानं॒ भर॑णीर् भरन्तु ॥ "नि॒वेश॑नी॒ 1" "यत्ते॑ दे॒वा अद॑धुः 2" । **23**

(त॒तार॒ - मह्य॑ - प्रास॒चीर्या - या॑न्तु य॒ज्ञं - ॅवाचꣳ॑ - स्व॒स्ति - दे॒वा-अनु॑ यन्ति॒ सर्वे॒-वाज॑बस्त्यौ॒-सम॑क्तौ-दे॒वा स्त्रीणि॑ च) **(A2)**

3.1.3 अनुवाकं 3 - चान्द्रमसादीनां सप्तनामिष्टीनां याज्यानुवाक्याः

TB 3.1.3.1

"नवो॑ नवो भवति॒ जाय॑मानो॒ 3]" "यमा॑दि॒त्या अꣳ॒शुमा॑प्या॒यय॑न्ति 4" ॥ ये विरू॑पे॒ सम॑नसा स॒मॅ॒व्यय॑न्ती । स॒मा॒नं तन्तुं॑ परि तात॒नाते॑ । वि॒भू प्र॒भू अ॑नु॒भू वि॒श्वतो॑ हुवे । ते नो॒ नक्ष॑त्रे॒ हव॒माग॑मेतम् ॥ व॒यं दे॒वी ब्रह्म॑णा समॅ॒विदा॒नाः । सु॒रत्ना॑सो दे॒ववी॑तिं॒ दधा॑नाः । अ॒हो॒रा॒त्रे ह॒विषा॑ व॒र्द्धय॑न्तः । अति॑ पा॒प्मान॒-मति॑मुक्त्या गमेम ॥ प्रत्यु॑वदृश्याय॒ती **24**

TB 3.1.3.2

व्यु॒च्छन्ती॑ दुहि॒ता दि॒वः । अ॒पो म॒ही वृ॑णुते॒ चक्षु॑षा ॥ तमो॒ ज्योति॑ष्कृणोति सू॒नरी॑ । उदु॒स्रियाः॑ सचते॒ सूर्यः॑ । स चा॑ उ॒द्यन्नक्ष॑त्र-मर्चि॒मत् । तवेदु॑षो॒ व्युषि॒ सूर्य॑स्य च ॥ सं भ॒क्तेन॑ गमेमहि । तन्नो॒ नक्ष॑त्र-मर्चि॒मत् । भा॒नु॒मत्तेज॑ उ॒च्चर॑त् । उप॑ य॒ज्ञ-मि॒हाग॑मत् । **25**

TB 3.1.3.3

प्र नक्ष॑त्राय दे॒वाय॑ । इन्द्रा॒येन्दुꣳ॑ हवामहे । स नः॑ सवि॒ता सु॑वथ् स॒निम् । पु॒ष्टि॒दां ॅवी॒रव॑त्तमम् ॥ "उदु॒त्यं 5" "चि॒त्रम् 6" ॥ "अदि॑तिर्न उरुष्यतु 7" "म॒हीमू॒षु मा॒तर॑म् 8 ॥ "इ॒दं ॅविष्णुः॒9"

"प्रतद्विष्णुः 10]" ॥ "अग्निर्मूर्द्धा 11" "भुवः 12" ॥ "अनु नोऽद्यानुमति 13" "रन्विदनुमते त्वम् 14" ॥ "हव्यवाहꣳ 15" "स्विष्टम् 16" ( ) । **26**

(आयत्यं - गमथ् - स्विष्टम्) **(A3)**

3.1.4 अनुवाकं 4 - देव नक्षत्रेष्टिब्राह्मणम्

TB 3.1.4.1

अग्निर्वा अकामयत । अन्नादो देवानाꣳ स्यामिति । स एतमग्नये कृत्तिकाभ्यः पुरोडाशं-मष्टाकपालं निरवपत् । ततो वै सोऽन्नादो देवानामभवत् । अग्निर्वै देवानामन्नादः ॥ यथा ह वा अग्निर् देवना-मन्नादः । एवꣳ ह वा एष मनुष्याणां भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद ॥ सोऽत्र जुहोति । अग्नये स्वाहा कृत्तिकाभ्यः स्वाहा । अम्बायै स्वाहा दुलायै स्वाहा । नितत्न्यै स्वाहा ऽभ्रयन्त्यै स्वाहा । मेघयन्त्यै स्वाहा वर्.षयन्त्यै स्वाहा । चुपुणीकायै स्वाहेति । **27**

TB 3.1.4.2

प्रजापतिः प्रजा असृजत । ता अस्माथ् सृष्टाः पराचीरायन्न् । तासाꣳ रोहिणी-मभ्यद्ध्यायत् । सोऽकामयत । उप माऽऽवर्तेत । समेनया गच्छेयेति । स एतं प्रजापतये रोहिण्यै चरुं निरवपत् । ततो वै सा तमुपावर्तत । समेनया ऽगच्छत ॥ उप ह वा एनं प्रियमावर्तते । सं प्रियेण गच्छते । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद ॥ सोऽत्र जुहोति । प्रजापतये स्वाहा रोहिण्यै स्वाहा । रोचमानायै स्वाहा प्रजाभ्यः स्वाहेति । **28**

TB 3.1.4.3

सोमो वा अकामयत । ओषधीनाꣳ राज्य-मभिजयेयमिति । स एतꣳ सोमाय मृगशीर्.षाय श्यामाकं चरुं पयसि निरवपत् । ततो वै स ओषधीनाꣳ राज्यमभ्यजयत् । समानानाꣳ ह वै राज्यमभिजयति

। य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । सोमाय स्वाहा मृगशीर्षाय स्वाहा । इन्वकाभ्यः स्वाहौषधीभ्यः स्वाहा । राज्याय स्वाहा ऽभिजित्यै स्वाहेति । **29**

TB 3.1.4.4

रुद्रो वा अकामयत । पशुमान्थ् स्यामिति । स एतꣳ रुद्रायार्द्रायै प्रैयङ्गवं चरुं पयसि निरवपत् । ततो वै स पशुमानभवत् । पशुमान्. ह वै भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । रुद्राय स्वाहा ऽऽर्द्रायै स्वाहा । पिन्वमानायै स्वाहा पशुभ्यः स्वाहेति । **30**

TB 3.1.4.5

ऋक्षा वा इयमलोमकाऽऽसीत् । साऽकामयत । ओषधीभिर्-वनस्पतिभिः प्रजायेयेति । सैतमदित्यै पुनर्वसुभ्यां चरुं निरवपत् । ततो वा इयमोषधीभिर्-वनस्पतिभिः प्राजायत । प्रजायते ह वै प्रजया पशुभिः । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । अदित्यै स्वाहा पुनर्वसुभ्याम् । स्वाहाऽऽभूत्यै स्वाहा प्रजात्यै स्वाहेति । **31**

TB 3.1.4.6

बृहस्पतिर्वा अकामयत । ब्रह्मवर्चसी स्यामिति । स एतं बृहस्पतये तिष्याय नैवारं चरुं पयसि निरवपत् । ततो वै स ब्रह्मवर्चस्यभवत् । ब्रह्मवर्चसी ह वै भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । बृहस्पतये स्वाहा तिष्याय स्वाहा । ब्रह्मवर्चसाय स्वाहेति । **32**

TB 3.1.4.7

देवासुराः समयत्ता आसन् । ते देवाः सर्पेभ्य आश्रेषाभ्य आज्ये करम्भं निरवपन् । तानेताभिरेव देवता-भिरुपानयन् । एताभिर्ह वै देवताभिर्-द्विषन्तं भ्रातृव्य-मुपनयति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । सर्पेभ्यः स्वाहाऽऽश्रेषाभ्यः स्वाहा । दन्दशूकेभ्यः स्वाहेति । **33**

TB 3.1.4.8

पितरो वा अकामयन्त । पितृलोक ऋद्धुयामेति । त एतं पितृभ्यो मघाभ्यः पुरोडाशꣳ षट्कपालं निरवपन्न् । ततो वै ते पितृलोक आर्द्धुवन्न् । पितृलोके ह वा ऋध्नोति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । पितृभ्यः स्वाहा मघाभ्यः । स्वाहा ऽनघाभ्यः स्वाहा ऽगदाभ्यः । स्वाहा ऽरुन्धतीभ्यः स्वाहेति । **34**

TB 3.1.4.9

अर्यमा वा अकामयत । पशुमान्थ् स्यामिति । स एतमर्यम्णे फल्गुनीभ्यां चरुं निरवपत् । ततो वै स पशुमानभवत् । पशुमान्. ह वै भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । अर्यम्णे स्वाहा फल्गुनीभ्याꣳ स्वाहा । पशुभ्यः स्वाहेति । **35**

TB 3.1.4.10

भगो वा अकामयत । भगी श्रेष्ठी देवानाꣳ स्यामिति । स एतं भगाय फल्गुनीभ्यां चरुं निरवपत् । ततो वै स भगी श्रेष्ठी देवानामभवत् । भगी ह वै श्रेष्ठी समानानां भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । भगाय स्वाहा फल्गुनीभ्याꣳ स्वाहा । श्रैष्ठ्याय स्वाहेति । **36**

TB 3.1.4.11

सविता वा अकामयत । श्रन्मे देवा दधीरन्न् । सविता स्यामिति । स एतꣳ सवित्रे हस्ताय पुरोडाशं द्वादशकपालं निरवपदाशूनां व्रीहीणाम् । ततो वै तस्मै श्रद्देवा अदधत । सविताऽभवत् । श्रद्ध वा अस्मै मनुष्या दधते । सविता समानानां भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । सवित्रे स्वाहा हस्ताय । स्वाहा ददते स्वाहा पृणते । स्वाहा प्रयच्छते स्वाहा प्रतिगृभ्णते स्वाहेति । **37**

TB 3.1.4.12

त्वष्टा॒ वा अ॑कामयत । चि॒त्रं प्र॒जां वि॑न्दे॒येति॑ । स ए॒तं त्वष्ट्रे॑ चि॒त्रायै॑ पुरो॒डाश॑म॒ष्टा-क॑पालं॒ निर॑वपत् । ततो॒ वै स चि॒त्रं प्र॒जाम॑विन्दत । चि॒त्रꣳ ह॒ वै प्र॒जां वि॑न्दते । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । त्वष्ट्रे॒ स्वाहा॑ चि॒त्रायै॒ स्वाहा॑ । चैत्रा॑य॒ स्वाहा॑ प्र॒जायै॒ स्वाहेति॑ । **38**

TB 3.1.4.13

वा॒युर्वा अ॑कामयत । का॒म॒चार॑मे॒षु लो॒केष्व॒भिज॑येय॒मिति॑ । स ए॒तद्-वा॒यवे॒ निष्ट्या॑यै गृ॒ष्ट्यै दु॒ग्धं पयो॒ निर॑वपत् । ततो॒ वै स का॑म॒चार॑मे॒षु लो॒केष्व॒भ्य॑जयत् । का॒म॒चारꣳ॑ ह॒ वा ए॒षु लो॒केष्व॒भिज॑यति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । वा॒यवे॒ स्वाहा॒ निष्ट्या॑यै॒ स्वाहा॑ । का॒म॒चारा॑य॒ स्वाहा॒ऽभिजि॑त्यै॒ स्वाहेति॑ । **39**

TB 3.1.4.14

इ॒न्द्रा॒ग्नी वा अ॑कामयेताम् । श्रैष्ठ्यं॑ दे॒वाना॑-म॒भिज॑ये॒वेति॑ । तावे॒तमि॑न्द्रा॒ग्निभ्यां॒ विशा॑खाभ्यां पुरो॒डाशा॒-मेका॑दशकपालं॒ निर॑वपताम् । ततो॒ वै तौ श्रैष्ठ्यं॑ दे॒वाना॑-म॒भ्य॑जयताम् । श्रैष्ठ्यꣳ॑ ह॒ वै स॑मा॒नाना॑म॒भिज॑यति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । इ॒न्द्रा॒ग्निभ्याꣳ॒ स्वाहा॒ विशा॑खाभ्याꣳ॒ स्वाहा॑ । श्रैष्ठ्या॑य॒ स्वाहा॒ ऽभिजि॑त्यै॒ स्वाहेति॑ । **40**

TB 3.1.4.15

अथै॒तत्-पौ॑र्णमा॒स्या आज्यं॒ निर्व॑पति । कामो॒ वै पौ॑र्णमा॒सी । काम॒ आज्य॑म् । कामे॑नै॒व कामꣳ॒ सम॑र्द्धयति । क्षि॒प्रमे॑नꣳ॒ स काम॒ उप॑नमति । येन॒ कामे॑न॒ यज॑ते । सोऽत्र॑ जुहोति । पौ॒र्ण॒मा॒स्यै स्वाहा॒ कामा॑य॒ स्वाहाऽऽग॑त्यै॒ स्वाहेति॑ । **41**

श्पॅचिअल् खोर्वै इन्दिचतिन्ग् थे नुम्बेर् ऑf "वाक्यम्स्" इन् एअच् डसिनि ऑf 4थ् आनुवकम् (अ॒ग्निः पञ्च॑दश - प्र॒जाप॑ति॒ः षोड॑श॒ - सोम॒ एका॑दश - रु॒द्रो दश॒ - र्.क्षैका॑दश॒ - बृह॒स्पति॒र् दश॑

- देवासुरा नव - पितर एकादशा-र्यमा-भगो दश दश-सविता चतुर्दश-त्वष्टा-वायु- रिन्द्राग्नी दश दशा-थैतत् पौर्णमास्या अष्टौ पञ्चदश) **(A4)**

3.1.5 अनुवाकं 5 - यमनक्षत्रेष्टिब्राह्मणम्

TB 3.1.5.1

मित्रो वा अकामयत । मित्रधेयमेषु लोकेष्वभि जयेयमिति । स एतं मित्रायानूराधेभ्यश्चरुं निरवपत् । ततो वै स मित्रधेयमेषु लोकेष्वभ्यजयत् । मित्रधेयꣳ ह वा एषु लोकेष्वभिजयति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । मित्राय स्वाहा ऽनूराधेभ्यः स्वाहा । मित्रधेयाय स्वाहा ऽभिजित्यै स्वाहेति । **42**

TB 3.1.5.2

इन्द्रो वा अकामयत । ज्यैष्ठ्यं देवानामभिजयेयमिति । स एतमिन्द्राय ज्येष्ठायै पुरोडाशमेकादशकपालं निरवपन्-महाव्रीहीणाम् । ततो वै स ज्यैष्ठ्यं देवानामभ्यजयत् । ज्यैष्ठ्यꣳ ह वै समानानामभिजयति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । इन्द्राय स्वाहा ज्येष्ठायै स्वाहा । ज्यैष्ठ्याय स्वाहा ऽभिजित्यै स्वाहेति । **43**

TB 3.1.5.3

प्रजापतिर्वा अकामयत । मूलं प्रजां विन्देयेति । स एतं प्रजापतये मूलाय चरुं निरवपत् । ततो वै स मूलं प्रजामविन्दत । मूलꣳ ह वै प्रजां विन्दते । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । प्रजापतये स्वाहा मूलाय स्वाहा । प्रजायै स्वाहेति । **44**

TB 3.1.5.4

आपो वा अकामयन्त । समुद्रं कामम भिजयेमेति । ता एतमद्भ्योऽषाढाभ्यश्चरुं निरवपन् । ततो वै ताः समुद्रं काममभ्यजयन् । समुद्रꣳ ह वै काममभिजयति । य एतेन हविषा यजते । य

उ॑ चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒द्भ्यः स्वाहा॑ ऽषा॒ढाभ्यः॒ स्वाहा॑ । स॒मु॒द्राय॒ स्वाहा॒ कामा॑य॒ स्वाहा॑ । अ॒भिजि॑त्यै॒ स्वाहेति॑ । **45**

TB 3.1.5.5

विश्वे॒ वै दे॒वा अ॑कामयन्त । अ॒न॒प॒ज॒य्यं ज॑ये॒मेति॑ । त एतं॑ विश्वे॑भ्यो दे॒वेभ्यो॑ऽषा॒ढाभ्य॑श्च॒रुं निर॑वपन्न् । ततो॒ वै तेऽन॑पज॒य्य-म॑जयन्न् । अ॒न॒प॒ज॒य्यꣳ ह॒ वै ज॑यति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । विश्वे॑भ्यो दे॒वेभ्यः॒ स्वाहा॑ ऽषा॒ढाभ्यः॒ स्वाहा॑ । अ॒न॒प॒ज॒य्याय॒ स्वाहा॒ जित्यै॒ स्वाहेति॑ । **46**

TB 3.1.5.6

ब्रह्म॒ वा अ॑कामयत । ब्र॒ह्म॒लो॒कम॒भिज॑येय॒मिति॑ । तदे॒तं ब्रह्म॑णेऽभि॒जिते॑ च॒रुं निर॑वपत् । ततो॒ वै तद्ब्र॑ह्मलो॒कम॒भ्य॑जयत् । ब्र॒ह्म॒लो॒कꣳ ह॒ वा अ॒भिज॑यति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । ब्रह्म॑णे॒ स्वाहा॑ ऽभि॒जिते॒ स्वाहा॑ । ब्र॒ह्म॒लो॒काय॒ स्वाहा॒ ऽभिजि॑त्यै॒ स्वाहेति॑ । **47**

TB 3.1.5.7

विष्णु॒र्वा अ॑कामयत । पुण्यꣳ॒ श्लोकꣳ॑ शृण्वीय । न मा॑ पा॒पी की॒र्तिराग॑च्छे॒दिति॑ । स एतं॑ विष्ण॑वे श्रो॒णायै॑ पुरो॒डाशं॑ त्रिकपा॒लं निर॑वपत् । ततो॒ वै स पुण्यꣳ॒ श्लोक॑म शृणुत । नैनं॑ पा॒पी की॒र्तिरा-ग॑च्छत् । पुण्यꣳ॑ ह॒ वै श्लोकꣳ॑ शृणुते । नैनं॑ पा॒पी की॒र्तिराग॑च्छति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । विष्ण॑वे॒ स्वाहा॑ श्रो॒णायै॒ स्वाहा॑ । श्लोका॑य॒ स्वाहा॑ श्रु॒ताय॒ स्वाहेति॑ । **48**

TB 3.1.5.8

वस॑वो॒ वा अ॑कामयन्त । अग्रं॑ दे॒वता॑नां॒ परी॑या॒मेति॑ । त एतं॑ वसु॑भ्यः॒ श्रवि॑ष्ठाभ्यः पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर॑वपन्न् । ततो॒ वै तेऽग्रं॑ दे॒वता॑नां॒ पर्या॑यन्न् । अग्रꣳ॑ ह॒ वै स॑मा॒नानां॒ पर्ये॑ति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒

यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । वसुभ्यः स्वाहा श्रविष्ठाभ्यः स्वाहा । अग्राय स्वाहा परीत्यै स्वाहेति । **49**

TB 3.1.5.9

इन्द्रो वा अकामयत । दृढो ऽशिथिलः स्यामिति । स एतं वरुणाय शतभिषजे भेषजेभ्यः पुरोडाशं दशकपालं निरवपत्-कृष्णानां व्रीहीणाम् । ततो वै स दृढोऽशिथिलोऽभवत् । दृढो ह वा अशिथिलो भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । वरुणाय स्वाहा शतभिषजे स्वाहा । भेषजेभ्यः स्वाहेति । **50**

TB 3.1.5.10

अजो वा एकपादकामयत । तेजस्वी ब्रह्मवर्चसी स्यामिति । स एतमजायैकपदे प्रोष्ठपदेभ्य-श्चरुं निरवपत् । ततो वै स तेजस्वी ब्रह्मवर्चस्यभवत् । तेजस्वी ह वै ब्रह्मवर्चसी भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । अजायैकपदे स्वाहा प्रोष्ठपदेभ्यः स्वाहा । तेजसे स्वाहा ब्रह्मवर्चसाय स्वाहेति । **51**

TB 3.1.5.11

अहिर्वै बुद्धियोऽकामयत । इमां प्रतिष्ठां विन्देयेति । स एतमहये बुद्धियाय प्रोष्ठपदेभ्यः पुरोडाशं भूमिकपालं निरवपत् । ततो वै स इमां प्रतिष्ठा-मविन्दत । इमाꣳ ह वै प्रतिष्ठां विन्दते । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । अहये बुद्धियाय स्वाहा प्रोष्ठपदेभ्यः स्वाहा । प्रतिष्ठायै स्वाहेति । **52**

TB 3.1.5.12

पूषा वा अकामयत । पशुमान्थ् स्यामिति । स एतं पूष्णे रेवत्यै चरुं निरवपत् । ततो वै स पशुमानभवत् । पशुमान्. ह वै भवति । य एतेन हविषा यजते । य उ चैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । पूष्णे स्वाहा रेवत्यै स्वाहा । पशुभ्यः स्वाहेति । **53**

TB 3.1.5.13

अ॒श्विनौ॒ वा अ॑कामयेताम् । श्रो॒त्र॒स्विना॒वब॑धिरौ स्या॒वेति॑ । तावे॒तम॒श्विभ्या॑-मश्व॒युग्भ्यां॑ पुरो॒डाशं॑ द्विकपा॒लं निर॑वपताम् । ततो॒ वै तौ श्रो॒त्र॒स्विना॒वब॑धिरा-वभवताम् । श्रो॒त्र॒स्वी ह॒ वा अब॑धिरो भवति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒श्विभ्याꣳ॒ स्वाहा॑ऽश्व॒युग्भ्याꣳ॒ स्वाहा॑ । श्रोत्रा॑य॒ स्वाहा॒ श्रुत्यै॒ स्वाहेति॑ । **54**

TB 3.1.5.14

य॒मो वा अ॑कामयत । पि॒तॄ॒णाꣳ रा॒ज्य-म॒भिज॑येय॒मिति॑ । स ए॒तं य॒मायां॑प॒भर॑णीभ्यश्च॒रुं निर॑वपत् । ततो॒ वै स पि॑तॄ॒णाꣳ रा॒ज्यम॒भ्य॑जयत् । स॒मा॒नानाꣳ॑ ह॒ वै रा॒ज्यम॒भिज॑यति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । य॒माय॒ स्वाहा॑ ऽप॒भर॑णीभ्यः॒ स्वाहा॑ । रा॒ज्याय॒ स्वाहा॒ ऽभिजि॑त्यै स्वाहेति॑ । **55**

TB 3.1.5.15

अथै॒तद॑-मा॒वास्या॑या॒ आज्यं॒ निर्व॑पति । कामो॒ वा अ॑मावा॒स्या॑ । काम॒ आज्य॑म् । काम॑नै॒व कामꣳ॒ सम॑र्द्धयति । क्षि॒प्रमे॑नꣳ॒ स काम॒ उप॑नमति । येन॒ काम॑न॒ यज॑ते । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒मा॒वा॒स्या॑यै॒ स्वाहा॒ कामा॑य॒ स्वाहा ऽऽग॑त्यै॒ स्वाहेति॑ । **56**

श्पॅचिअल् खोर्वै इन्दिचतिन्ग् थे नुम्बेर् ओf "वाक्यम्स्" इन् एअच् डसिनि ओf 5थ् आनुवकम् (मि॒त्र - इन्द्रः॑ - प्र॒जाप॑ति॒र् दश॑ द॒शा - प॒ एका॑दश॒ - विश्वे॒ ब्रह्म॒ दश॑दश॒ - विष्णु॒ स्त्रयो॑दश॒ - वस॑व॒ - इन्द्रो॒ऽ - जोऽहि॒र्वै - बु॒द्धिय॑ः - पू॒षा - ऽश्विनौ॑ - य॒मो दश॑द॒शा - थै॒तद॑ - मावा॒स्या॑या अ॒ष्टौ पञ्च॑दश) **(A5)**

3.1.6 अनुवाकं 6 - चान्द्रमसादीष्टिब्राह्मणम्

TB 3.1.6.1

च॒न्द्रमा॒ वा अ॑कामयत । अ॒हो॒रा॒त्रा-न॑र्द्धमा॒सान्-मासा॑-नृ॒तून्थ्- स॑म्॒वथ्स॒र-मा॒प्त्वा । च॒न्द्रम॑सः सायु॑ज्यꣳ सलो॒कता॑-माप्नुया॒मिति॑ । स ए॒तं च॒न्द्रम॑से प्रती॒दृश्या॑यै पुरो॒डाशं॒ पञ्च॑दशकपालं॒ निर॑वपत् । ततो॒ वै सो॑ऽहोरा॒त्रा-न॑र्द्धमा॒सान्-मासा॑-नृ॒तून्थ्-स॑म्॒वथ्स॒र-मा॒प्त्वा । च॒न्द्रम॑सः सायु॑ज्यꣳ सलो॒कता॑माप्नोत् । अ॒हो॒रा॒त्रान्. ह॒ वा अ॑र्द्धमा॒सान् मासा॑न्-ऋ॒तून्थ्-स॑म्॒वथ्स॒र-मा॒प्त्वा । च॒न्द्रम॑सः सायु॑ज्यꣳ सलो॒कता॑माप्नोति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । च॒न्द्रम॑से॒ स्वाहा॑ प्रती॒दृश्या॑यै॒ स्वाहा॑ । अ॒हो॒रा॒त्रेभ्यः॒ स्वाहा॑ ऽर्द्धमा॒सेभ्यः॒ स्वाहा॑ । मासे॑भ्यः॒ स्वाह॒र्तुभ्यः॒ स्वाहा॑ । स॒म्॒व॒थ्स॒राय॒ स्वाहेति॑ । **57**

TB 3.1.6.2

अ॒हो॒रा॒त्रे वा अ॑कामयेताम् । अत्य॑होरा॒त्रे मु॑च्येवहि । न ना॑वहोरा॒त्रे आ॑प्नुयाता॒मिति॑ । ते ए॒तम॑हो-रा॒त्राभ्यां॑ च॒रुं निर॑वपताम् । द्व्यानां॑ व्रीही॒णाम् । शु॒क्लानां॑ च कृ॒ष्णानां॑ च । स॒वा॒त्योर्दु॒ग्धे । श्वे॒तायै॑ च कृ॒ष्णायै॑ च । ततो॒ वै ते अत्य॑होरा॒त्रे अ॑मुच्येते । नैने॑ अहोरा॒त्रे आ॑प्नुताम् । अति॑ ह॒ वा अ॑होरा॒त्रे मु॑च्यते । नैन॑महोरा॒त्रे आ॑प्नुतः । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अह्ने॒ स्वाहा॒ रात्रि॑यै॒ स्वाहा॑ । अति॑मुक्त्यै॒ स्वाहेति॑ । **58**

TB 3.1.6.3

उ॒षा वा अ॑कामयत । प्रि॒या ऽऽदि॒त्यस्य॑ सु॒भगा॑ स्या॒मिति॑ । सैतमु॒षसे॑ च॒रुं निर॑वपत् । ततो॒ वै सा प्रि॒या ऽऽदि॒त्यस्य॑ सु॒भगा॑ ऽभवत् । प्रि॒यो ह॒ वै स॑मा॒नानाꣳ॑ सु॒भगो॑ भवति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । उ॒षसे॒ स्वाहा॒ व्यु॑ष्ट्यै॒ स्वाहा॑ । व्यू॒षुष्यै॒ स्वाहा॑ व्यु॒च्छन्त्यै॒ स्वाहा॑ । व्यु॑ष्टायै॒ स्वाहेति॑ । **59**

TB 3.1.6.4

अथै॒तस्मै॒ नक्ष॑त्राय च॒रुं निर्व॑पति । यथा॒ त्वं दे॒वाना॒मसि॑ । ए॒वम॒हं म॑नु॒ष्या॑णां भूयासमिति॑ । यथा॑

ह॒ वा ए॒तद्-दे॒वानाँम् । ए॒वꣳ ह॒ वा ए॒ष मनु॒ष्याणां भवति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । नक्ष॑त्राय॒ स्वाहोदे॑ष्य॒ते स्वाहा॑ । उ॒द्य॒ते स्वाहोदि॑ताय॒ स्वाहा॑ । हर॑से॒ स्वाहा॒ भर॑से॒ स्वाहा॑ । भ्राज॑से॒ स्वाहा॒ तेज॑से॒ स्वाहा॑ । तप॑से॒ स्वाहा॑ ब्रह्मवर्च॒साय॒ स्वाहेति॑ । **60**

TB 3.1.6.5

सूर्यो॒ वा अ॑कामयत । नक्ष॑त्राणां प्रति॒ष्ठा स्या॒मिति॑ । स ए॒तꣳ सूर्या॑य॒ नक्ष॑त्रेभ्यश्च॒रुं निर॑वपत् । ततो॒ वै स नक्ष॑त्राणां प्रति॒ष्ठा ऽभ॑वत् । प्र॒ति॒ष्ठा ह॒ वै स॑मा॒नानां॑ भवति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वं वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । सूर्या॑य॒ स्वाहा॒ नक्ष॑त्रेभ्यः॒ स्वाहा॑ । प्र॒ति॒ष्ठायै॒ स्वाहेति॑ । **61**

TB 3.1.6.6

अथै॒तमदि॑त्यै च॒रुं निर्व॑पति । इ॒यं वा अदि॑तिः । अ॒स्याम॒ेव प्रति॑ तिष्ठति । सोऽत्र॑ जुहोति । अदि॑त्यै॒ स्वाहा॑ प्रति॒ष्ठायै॒ स्वाहेति॑ । **62**

TB 3.1.6.7

अथै॒तं विष्णा॑वे च॒रुं निर्व॑पति । य॒ज्ञो वै विष्णुः॑ । य॒ज्ञ ए॒वान्त॒तः प्रति॑ तिष्ठति । सोऽत्र॑ जुहोति । विष्णा॑वे॒ स्वाहा॑ य॒ज्ञाय॒ स्वाहा॑ । प्र॒ति॒ष्ठायै॒ स्वाहेति॑ । **63**

special korvai

(स॒वि॒ताऽऽशू॒नां व्री॑ही॒णामिन्द्रो॑ म॒हाव्री॑हीणा॒मिन्द्रः॑ कृ॒ष्णानाँ॑ व्रीही॒णाम॑होरा॒त्रे द्व॒यानाँ॑ व्रीही॒णाम् । पि॒तरः॒ षट्क॑पालꣳ सवि॒ता द्वाद॑शकपालमिन्द्रा॒ग्नी एका॑दशकपाल॒मिन्द्र॒ एका॑दशकपाल॒मिन्द्रो॒ दश॑कपालं॒ विष्णु॑स्त्रिकपा॒लमहि॒र् भूमि॑कपालम॒श्विनौ॑ द्विकपा॒लं च॒न्द्रमाः॒ पञ्च॑दशकपाल-म॒ग्निरत्वष्टा॒ वस॑वो॒ऽष्टाक॑पालम॒न्यत्र॑ च॒रुम् । रु॒द्रोऽर्य॒मा पू॒षा प॑शु॒मान्थ् स्याꣳ॒ सोमो॑ रु॒द्रो बृह॒स्पतिः॒ पय॑सि वा॒युः पयः॒ सोमो॑ वा॒युरिन्द्रा॒ग्नी मि॒त्र इन्द्र॒ आपो॒ ब्रह्म॑ य॒मोऽभिजि॑त्यै॒ त्वष्टा॑ प्र॒जाप॑तिः प्र॒जायै॑ पौर्णमा॒स्या अ॑मावा॒स्या॑या॒ आग॑त्यै॒

विश्वे॒ जित्या॑ अ॒श्विनौ॒ श्रुत्यै॑ । ब्रह्म॒ तदे॒तं ॔विष्णुः॒ स ए॒तं ॔वा॒युः स ए॒तदाप॒स्ताः । पि॒तरो॒ विश्वे॒ वस॑वोऽकामयन्त॒मेति॒ त ए॒तं निर॑वपन्न् । आपो॑ऽकामयन्त॒ मेति॒ ता ए॒तं निर॑वपन्न् । इ॒न्द्रा॒ग्नी अ॒श्विना॑वकामयेतां॒ ॔वेति॒ तावे॒तं निर॑वपदाम् । अ॒हो॒रा॒त्रे वा अ॑कामयेता॒मिति॒ ते ए॒तं निर॑वपताम् । अ॒न्यत्रा॑कामयत॒मिति॒ स ए॒तं निर॑वपत् । इ॒न्द्रा॒ग्नी श्रैष्ठ्य॒मिन्द्रो॒ ज्यैष्ठ्य॒मिन्द्रो॑ दृ॒ढः । आहिः॒ सूर्यो॑ऽदि॑त्यै॒ विष्ण॑वे प्रति॒ष्ठायै॑ । सोमो॑ य॒मः स॑मा॒नाना॑म् । अ॒ग्निर्नो॑ रीरिषद॒न्यत्र॑ रीरिषः)

special korvai

(वि॒दुषो॑ ह॒विषा॒ य उ॑ चैनदे॒वं ॔वेद॑ । इष्टि॑भि॒र्य उ॑ चैना ए॒वं ॔वेद॑ । अ॒न्यत्र॑ ब्राह्म॒णे य उ॑ चैनमे॒वं ॔वेद॑)

(च॒न्द्रमाः॒ पञ्च॑दशा - होरा॒त्रे स॒प्तद॑ - शो॒षा एका॑द॒शा - थै॒तस्मै॒ नक्ष॑त्ताय॒ त्रयो॑दश॒ - सूर्यो॒ दशा - थै॒तमदि॑त्यै॒ पञ्चा - थै॒तं ॔विष्ण॑वे॒ षट्थ् स॒प्त) **(A6)**

Prapaataka korvai with starting Padams of 1 to 6 Anuvaakams :-

(अ॒ग्निर्न॑-ऋ॒द्ध्यास्म॒-नवो॑नवो॒-ऽग्निर्-मि॒त्र - श्च॒न्द्रमाः॒ षट्)

korvai with starting Words of 1, 11, 21 Series of Dasinis :-

(अ॒ग्निर्न॒ - स्तन्नो॑ वा॒यु - रहि॑र्बु॒द्ध्नियं॑ - ऋ॒क्षा वा इ॒य - मथै॒तत् पौ॑र्णमा॒स्या - अ॒जो वा एक॑पा॒थ् - सूर्य॒ स्त्रिष॑ष्टिः)

first and last Word 3rd Ashtakam 1st Prapaatakam :-

(अ॒ग्निर्नः॑ - पातु प्रति॒ष्ठायै॒ स्वाहेति॑)

॥ हरिः॑ ॐ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके प्रथमः प्रपाठकः समाप्तः ॥

Appendix (of Expansions) ट्.भ्.3.1.2.11 - "नि॒वेश॑नी॒ 1" "यत्ते॑ दे॒वा अद॑धुः 2" नि॒वेश॑नी स॒ङ्गम॑नी॒ वसू॑नां॒ ॔विश्वा॑ रू॒पाणि॒ वसू॑न्यावे॒शय॑न्ती । स॒ह॒स्र॒पो॒षꣳ सु॒भगा॒ रराणा॒ सा न॒ आग॒न् वर्च॑सा

सम्॑विदा॒ना ॥ 1
यत्ते॑ दे॒वा अद॑धुर् भाग॒धेय॒ममा॑वास्ये स॒म्॑वसं॑न्तो महि॒त्वा । सानो॑ य॒ज्ञं पि॑पृहि विश्ववारे र॒यिं नो॑ धेहि सुभगे सु॒वीर॑ं ॥ 2 (Both 1] and 2] appearing in T.S.3.5.1.1)
ट्.भ्.3.1.3.1 - "नवो॑ नवो भवति॒ जाय॑मानो॒ 3]" "यमा॑दि॒त्या अ॒ꣳशुमा॑प्या॒यय॑न्ति 4" नवो॑नवो भवति॒ जाय॑मा॒नोऽह्ना॑ं के॒तुरु॒षसा॑ मे॒त्यग्रे॑ । भा॒गं दे॒वेभ्यो॒ विद॑धात्या॒यन् प्रच॒न्द्रमा॑स्तिरति दी॒र्घमायुः॑ ॥ 3]
यमा॑दि॒त्या अ॒ꣳशुमा॑प्या॒यय॑न्ति॒ यमक्षि॑त॒-मक्षि॑तयः॒ पिब॑न्ति । तेन॑ नो॒ राजा॒ वरु॑णो॒ बृह॒स्पति॒रा प्या॑ययन्तु॒ भुव॑नस्य गो॒पाः ॥ 4] (Both 3] and 4] appearing in T.S.2.4.14.1)
ट्.भ्.3.1.3.3 - "उदु॒त्यं 5" "चि॒त्रम् 6" उदु॒ त्यं जा॒तवे॑दसं दे॒वं व॑हन्ति के॒तवः॑ । दृ॒शे विश्वा॑य॒ सूर्य॑ं ॥ 5
चि॒त्रं दे॒वाना॒-मुद॑गा॒दनी॑कं॒ चक्षु॑र् मि॒त्रस्य॒ वरु॑णस्या॒ऽग्नेः । आऽ प्रा॒ द्यावा॑पृथि॒वी अ॒न्तरि॑क्षꣳ॒ सूर्य॑ आ॒त्मा जग॑तस्त॒स्थुष॑श्च ॥ 6 (Both 5] and 6] appearing in T.S.1.4.43.1
ट्.भ्.3.1.3.3 - "अदि॑तिर्न उरुष्य॒तु 7" "म॒हीमू॒षु मा॒तर॑म् 8" अदि॑तिर्न उरुष्य॒त्वदि॑तिः॒ शर्म॑ यच्छतु । अदि॑तिः पा॒त्वꣳ हस॑ः ॥ 7
म॒हीमू॒षु मा॒तरꣳ॑ सुव्र॒तानां॑मृ॒तस्य॒ पत्नी॒मव॑से हुवेम । तु॒वि॒क्ष॒त्राम॒जर॑न्तीमुरू॒चीꣳ सु॒शर्मा॑ण॒मदि॑तिꣳ सु॒प्रणी॑तिं ॥ 8 (Both 7] and 8] appearing in T.S.1.5.11.5)
ट्.भ्.3.1.3.3 - "इ॒दं विष्णुः॒ 9" "प्रतद्विष्णुः॑ 10" इ॒दं विष्णु॒र् विच॑क्रमे त्रे॒धा नि द॑धे प॒दं । स मू॑ढमस्य पाꣳ सु॒रे ॥ 9 (AppEaring in T.S.1.2.13.1)
प्रतद्-विष्णुः॑ स्तवते वी॒र्या॑य । मृ॒गो न भी॒मः कु॑च॒रो गि॑रि॒ष्ठाः । यस्यो॒रुषु॑ त्रि॒षु वि॒क्रम॑णेषु । अधि॑क्षि॒यन्ति॒ भुव॑नानि॒ विश्वा॑ ॥ 10 (appearing in T.B.2.4.3.4)
ट्.भ्.3.1.3.3 - "अ॒ग्निर्मू॒र्धा 11" "भुवः॑ 12" अ॒ग्निर्मू॒र्धा दि॒वः क॒कुत् पतिः॑ पृथि॒व्या अ॒यं । अ॒पाꣳ रेताꣳ॑सि जिन्वति ॥ 11
भुवो॑ य॒ज्ञस्य॒ रज॑सश्च ने॒ता यत्रा॑ नि॒युद्भिः॒ सच॑से शि॒वाभिः॑ । दि॒वि मू॒र्धानं॑ दधिषे सुव॒र्॒षां जि॒ह्वाम॑ग्ने चकृषे हव्य॒वाह॑ं ॥ 12 (Both 11] and 12] appearing in T.S.4.4.4.1

ट्.भ्.3.1.3.3 -"अनु नोऽद्यानुमति 13" "रन्विदनुमते त्वम् 14" अनु नोऽद्याऽनुमतिर् यज्ञं देवेषु मन्यतां । अग्निश्च हव्यवाहनो भवतां दाशुषे मयः ॥ 13
अन्विदनुमते त्वं मन्यासै शञ्चनः कृधि । क्रत्वे दक्षाय नो हिनु प्रण आयूꣳषि तारिषः ॥ 14 (Both 13] and 14] appearing in T.S.3.3.11.3) ट्.भ्.3.1.3.3 - "हव्यवाहꣳ 15" "स्विष्टम् 16" हव्यवाह-मभिमातिषाऽहम् । रक्षोहणं पृतनासु जिष्णुम् । ज्योतिष्मन्तं दीद्यतं पुरन्धिम् । अग्निꣳ स्विष्टकृतमा हुवेम ॥ 15
स्विष्टमग्ने अभि तत् पृणाहि । विश्वा देव पृतना अभिष्य । उरुं नः पन्थां प्रदिशन्वि भाहि । ज्योतिष्मद्धेह्यजरं न आयुः ॥ 16 (Both 15] and 16] appearing in T.B.2.4.1.4)
= =

3.2 द्वितीयः प्रपाठकः - दशपूर्णमासेष्टिब्राह्मणम्

3.2.1 अनुवाकं 1 - वथ्सापाकरणम्

TB 3.2.1.1

तृतीयस्यामितो दिवि सोम आसीत् । तं गायत्र्याहरत् । तस्य पर्णमच्छिद्यत । तत् पर्णोऽभवत् । तत् पर्णस्य पर्णत्वम् । ब्रह्म वै पर्णः । यत् पर्णशाखया वथ्सानपाकरोति । ब्रह्मणैवैनानपाकरोति ॥ गायत्रो वै पर्णः । गायत्राः पशवः **1**

TB 3.2.1.2

तस्मात् त्रीणित्रीणि पर्णस्य पलाशानि । त्रिपदा गायत्री । यत् पर्णशाखया गाः प्रापयति । स्वयैवैना देवतया प्रापयति । यं कामयेता पशुः स्यादिति । अपर्णां तस्मै शुष्काग्रामाहरेत् । अपशुरेव भवति । यं कामयेत पशुमान्थ् स्यादिति । बहुपर्णां तस्मै बहुशाखामाहरेत् । पशुमन्त-मेवैनं करोति । **2**

TB 3.2.1.3

यत् प्राचीमाहरेत् । देवलोक-मभिजयेत् । यदुदीचीं मनुष्यलोकम् । प्राचीमुदीचीमाहरति । उभयोर् लोकयो-रभिजित्यै ॥ इषे त्वोर्जे त्वेत्याह । इषमेवोर्जं यजमाने दधाति ॥ वायवः स्थेत्याह । वायुर्वा अन्तरिक्ष-स्याद्ध्यक्षाः । अन्तरिक्षदेवत्याः खलु वै पशवः **3**

TB 3.2.1.4

वायव एवैनान् परि ददाति । प्र वा एनानेतदा-करोति । यदाह । वायवः स्थेत्युपायवः स्थेत्याह । यजमानायैव पशूनुपह्वयते ॥ देवो वः सविता प्रापयत्वित्याह प्रसूत्यै ॥ श्रेष्ठतमाय कर्मण इत्याह । यज्ञो हि श्रेष्ठतमं कर्म । तस्मादेवमाह ॥ आप्यायद्धमघ्निया देवभागमित्याह **4**

TB 3.2.1.5

व॒थ्सेभ्य॑श्च॒ वा ए॒ताः पु॒रा म॑नु॒ष्ये॑भ्य॒-श्चाप्या॑यन्त । दे॒वेभ्य॑ ए॒वैना॒ इन्द्रा॒याप्या॑यति ॥ ऊर्ज॑स्वती॒ः पय॑स्वती॒रित्या॑ह । ऊर्ज॑ꣳ हि पयः॑ स॒म्भर॑न्ति ॥ प्र॒जाव॑ती-रनमी॒वा अ॑य॒क्ष्मा इत्या॑ह॒ प्रजा॑त्यै । माव॑ः स्ते॒न ई॑शत॒ माऽघश॑ꣳस॒ इत्या॑ह॒ गुप्त्यै॑ ॥ रु॒द्रस्य॑ हे॒तिः परि॑ वो वृणक्त्वित्या॑ह । रु॒द्रा दे॒वैना॑-स्त्रायते ॥ ध्रु॒वा अ॒स्मिन् गोप॑तौ स्यात ब॒ह्वीरित्या॑ह । ध्रु॒वा ए॒वास्मि॑न् ब॒ह्वीः क॑रोति ( ) । **5**

TB 3.2.1.6

यज॑मानस्य प॒शून् पा॒हीत्या॑ह । प॒शू॒नां गो॑पी॒थाय॑ । तस्मा॑थ्सा॒यं प॒शव॒ उप॑ स॒माव॑र्तन्ते ॥ अन॑धः सादयति । गर्भा॑णां॒ धृत्या॒ अप्र॑पादाय । तस्मा॒द्गर्भा॑ः प्र॒जाना॒मप्र॑पादुकाः । उ॒परी॑व॒ निद॑धाति । उ॒परी॑व॒ हि सु॑व॒र्गो लो॒कः । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै । **6**

(प॒शव॑ः - करोति - प॒शवो॑ - देवभा॒गमित्या॑ह - करोति॒ - +नव॑ च) **(A1)**

3.2.2 अनुवाकं 2 - बर्हिराहरणम्

TB 3.2.2.1

दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒व इत्य॑श्वप॒र्॒शुमाद॑त्ते॒ प्रसू॑त्यै । अ॒श्विनो॑र्-बा॒हुभ्या॒मित्या॑ह । अ॒श्विनौ॒ हि दे॒वाना॑मद्ध्व॒र्यू आस्ता॑म् । पू॒ष्णो हस्ता॑भ्या॒मित्या॑ह॒ यत्यै॑ ॥ यो वा ओष॑धीः पर्व॒शो वेद॑ । नैना॒ः स हि॑नस्ति । प्र॒जाप॑ति॒र्वा ओष॑धीः पर्व॒शो वे॑द । स ए॑ना॒ न हि॑नस्ति । अ॒श्व॒प॒र्शा ब॒र्॒हिरच्छै॑ति । प्रा॒जा॒प॒त्यो वा अश्व॑ः सयोनि॒त्वाय॑ **7**

TB 3.2.2.2

ओष॑धीना॒महिꣳ॑सायै ॥ य॒ज्ञस्य॑ घो॒षद॒सीत्या॑ह । यज॑मान ए॒व र॒यिं द॑धाति । प्रत्यु॑ष्टꣳ॒ रक्षः॒ प्रत्यु॑ष्टा॒ अरा॑तय॒ इत्या॑ह । रक्ष॑सा॒-मप॑हत्यै ॥ प्रेयम॑गाद्धि॒षणा॑ ब॒र्॒हिरच्छेत्या॑ह । वि॒द्या वै धि॒षणा॑ । वि॒द्ययै॒वैन॒दच्छै॑ति ॥ मनु॑ना कृ॒ता स्व॒धया॒ वित॒ष्टेत्या॑ह । मा॒न॒वी हि पर्॒शुः स्व॒धाकृ॑ता **8**

TB 3.2.2.3

त आव॑हन्ति क॒वयः॑ पु॒रस्ता॒दित्या॑ह । शु॒श्रु॒वाꣳसो॒ वै क॒वयः॑ । य॒ज्ञः पु॒रस्ता॑त् । मु॒ख॒त ए॒व य॒ज्ञमार॑भते । अथो॒ यदे॒तदु॒क्त्वा यतः॒ कुत॑श्चा॒हर॑ति । तत् प्राच्या॑ ए॒व दि॒शो भ॑वति ॥ दे॒वेभ्यो॒ जुष्ट॑मि॒ह ब॒र्॒हिरा॒सद॒ इत्या॑ह । ब॒र्॒हिषः॒ समृ॑द्ध्यै । कर्म॒णोऽन॑पराधाय ॥ दे॒वानां॑ परिषू॒तम॒सीत्या॑ह **9**

TB 3.2.2.4

यद्वा इ॒दं किं च॑ । तद्-दे॒वानां॑ परिषू॒तम् । अथो॒ यथा॒ वस्य॑से प्रति॒ प्रोच्याहे॒दं क॑रिष्या॒मीति॑ । ए॒वमे॒व तद॑द्धु॒र्यु॒र्-दे॒वेभ्यः॑ प्रति॒ प्रोच्य॑ ब॒र्॒हिर्दा॑ति । आ॒त्मनोऽहिꣳ॑सायै ॥ याव॑तः स्त॒म्बान् प॑रि दि॒शेत् । यत्तेषा॑-मुच्छिꣳ॒ष्यात् । अति॒ तद्-य॒ज्ञस्य॑ रेचयेत् । एकꣳ॑ स्त॒म्बं परि॑दिशेत् । तꣳ सर्वं॑ दायात् **10**

TB 3.2.2.5

य॒ज्ञस्यान॑तिरेकाय ॥ व॒र्॒षवृ॑द्ध-म॒सीत्या॑ह । व॒र्॒ष वृ॑द्धा॒ वा ओष॑धयः ॥ देव॑ बर्॒हि॒रित्या॑ह । दे॒वेभ्य॑ ए॒वैन॑त् करोति । मा त्वा॒ऽन्वङ्गा ति॒र्यगित्या॒हा हिꣳ॑सायै । पर्व॑ ते राद्ध्यासमित्या॒-हद्ध्यै॑ ॥ आ॒च्छे॒त्ता ते॒ मा रि॑ष॒मित्या॑ह । नास्या॒त्मनो॑ मीयते । य ए॒वं वेद॑ । **11**

TB 3.2.2.6

देव॑बर्॒हिः श॒तव॑ल॒.शं वि॑रो॒हेत्या॑ह । प्र॒जा वै ब॒र्॒हिः । प्र॒जानां॑ प्र॒जन॑नाय ॥ स॒हस्र॑वल॒.शा॒ वि व॒यꣳ रु॑हे॒मेत्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैतामाशा॑स्ते ॥ पृ॒थि॒व्याः स॒पृंच॑ः पा॒हीत्या॑ह॒ प्रति॑ष्ठित्यै ॥ अयु॑ङ्गायुङ्गान्-मु॒ष्टीन् लु॑नोति । मि॒थु॒न॒त्वाय॒ प्रजा॑त्यै ॥ सु॒स॒भृंता॑ त्वा॒ संभ॑रा॒मीत्या॑ह । ब्रह्म॑णै॒वैन॒थ्-संभ॑रति । **12**

TB 3.2.2.7

अदि॑त्यै॒ रास्ना॒ऽसीत्या॑ह । इ॒यं वा अदि॑तिः । अ॒स्या ए॒वैन॒द्-रास्नां॑ करोति ॥ इ॒न्द्रा॒ण्यै स॒नंह॑न॒मित्या॑ह

। इन्द्राणी वा अग्रे देवतानाꣳ समनह्यत । सा ऽऽर्द्धोत् । ऋद्ध्यै संनह्यति । प्रजा वै बर्हिः । प्रजानामपरावापाय । तस्माथ्-स्त्रावसंतताः प्रजा जायन्ते । **13**

TB 3.2.2.8

पूषा ते ग्रन्थिं ग्रंथ्नात्वित्याह । पुष्टिमेव यजमाने दधाति ॥ स ते माऽऽ स्थादित्याहाहिꣳसायै ॥ पश्चात् प्राञ्चमुपगूहति । पश्चाद् वै प्राचीनꣳ रेतो धीयते । पश्चादेवास्मै प्राचीनꣳ रेतो दधाति ॥ इन्द्रस्य त्वा बाहुभ्या-मुद्यच्छ इत्याह । इन्द्रियमेव यजमाने दधाति ॥ बृहस्पतेर्मूर्द्धा हरामीत्याह । ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिः **14**

TB 3.2.2.9

ब्रह्मणैवैनद्धरति ॥ उर्वन्तरिक्ष-मन्विहीत्याह गत्यै ॥ देवगंममसीत्याह । देवानेवैनद्गमयति ॥ अनधः सादयति । गर्भाणां धृत्या अप्रपादाय । तस्माद्-गर्भाः प्रजानामप्रपादुकाः । उपरीव निदधाति । उपरीव हि सुवर्गो लोकः । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ( ) । **15**

(सयोनित्वाय - स्वधाकृता - ऽसीत्याह - दायाद् - वेद - भरति - जायन्ते - बृहस्पतिः - समष्ट्यै) **(A2)**

3.2.3 अनुवाकं 3 - दोहनम्

TB 3.2.3.1

पूर्वेद्युरिद्ध्मा बर्हिः करोति । यज्ञमेवारभ्य गृहीत्वोपवसति ॥ प्रजापतिर् यज्ञमसृजत । तस्योखे अस्रꣳसेताम् । यज्ञो वै प्रजापतिः । यथ् सौन्नाय्योखे भवतः । यज्ञस्यैव तदुखे उपदधात्य-प्रस्रꣳसाय ॥ शुन्धद्धं दैव्याय कर्मणे देवयज्यायाइत्याह । देवयज्यायाऽ एवैनानि शुन्धति ॥ मातरिश्वनो घर्मोऽसीत्याह **16**

TB 3.2.3.2

अन्तरिक्षं वै मातरिश्वनो घर्मः । एषां लोकानां विधृत्यै ॥ द्यौरसि पृथिव्यसीत्याह । दिवश्च ह्येषा पृथिव्याश्च संभृता । यदुखा । तस्मादेवमाह ॥ विश्वधाया असि परमेण धाम्नेत्याह । वृष्टिर्वै विश्वधायाः । वृष्टिमेवावरुन्धे । दृꣳहस्व मा ह्वारित्याह धृत्यै । **17**

TB 3.2.3.3

वसूनां पवित्रमसीत्याह । प्राणा वै वसवः । तेषां वा एतद्-भागधेयम् । यत् पवित्रम् । तेभ्य एवैनत् करोति ॥ शतधारꣳ सहस्रधारमित्याह । प्राणेष्वेवायुर्-दधाति सर्वत्वाय ॥ त्रिवृत् पलाशशाखायां दर्भमय भवति । त्रिवृद्वै प्राणः । त्रिवृतमेव प्राणं मद्ध्यतो यजमाने दधाति **18**

TB 3.2.3.4

सौम्यः पर्णः संयोनित्वाय । साक्षात् पवित्रं दर्भाः । प्रास्यायमधि निदधाति । तत् प्राणापानयो रूपम् । तिर्यक्प्रातः । तद्-दर्शस्य रूपम् । दार्श्यꣳ ह्येतदहः । अन्नं वै चन्द्रमाः । अन्नं प्राणाः । उभयमेवोपैत्यजामित्वाय **19**

TB 3.2.3.5

तस्मादयꣳ सर्वतः पवते ॥ हुतः स्तोको हुतो द्रफ्स इत्याह प्रतिष्ठित्यै । हविषोऽस्कन्दाय । न हि हुतꣳ स्वाहाकृतꣳ स्कन्दति । दिवि नाको नामाग्निः । तस्य विप्रुषो भागधेयम् । अग्नये बृहते नाकायेत्याह । नाकमेवाग्निं भागधेयेन समर्द्धयति । स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यामित्याह । द्यावापृथिव्योरेवैनत्-प्रतिष्ठापयति **20**

TB 3.2.3.6

पवित्रवत्यानयति । अपां चैवौषधीनां च रसꣳ सꣳसृजति । अथो ओषधीष्वेव पशून् प्रतिष्ठापयति ॥ अन्वारभ्य वाचं यच्छति । यज्ञस्य धृत्यै । धारयन्नास्ते । धारयन्त इव हि दुहन्ति । कामधुक्ष

इत्याहातृतीयस्यै । त्रय इमे लोकाः । इमानेव लोकान्. यजमानो दुहे **21**

TB 3.2.3.7

अमूमिति नाम गृह्णाति । भद्रमेवासां कर्माविष्करोति ॥ सा विश्वायुः सा विश्वव्यचाः सा विश्वकर्मेत्याह । इयं वै विश्वायुः । अन्तरिक्षं विश्वव्यचाः । असौ विश्वकर्मा । इमानेवैताभिर्लोकान्. यथापूर्वं दुहे । अथो यथा प्रदात्रे पुण्यमाशास्ते । एवमेवैना एतदुपस्तौति । तस्मात्-प्रादादित्युन्नीय वन्दमाना उपस्तुवन्तः पशून् दुहन्ति **22**

TB 3.2.3.8

बहु दुग्धीन्द्राय देवेभ्यो हविरिति वाचं विसृजते । यथा देवतमेव प्रसौति । दैव्यस्य च मानुषस्य च व्यावृत्त्यै । त्रिराह । त्रिषत्या हि देवाः । अवाचं यमोऽनन्वा-रभ्योत्तराः । अपरिमितमेवावरुन्धे ॥ न दारुपात्रेण दुह्यात् । अग्निवद्वै दारुपात्रम् । यद्-दारुपात्रेण दुह्यात् **23**

TB 3.2.3.9

यातयाम्ना हविषा यजेत । अथो खल्वाहुः । पुरोडाशमुखानि वै हवींषि । नेत इतः पुरोडाशं हविषो यामोऽस्तीति । काममेव दारुपात्रेण दुह्यात् ॥ शूद्र एव न दुह्यात् । असतो वा एष संभूतः । यच्छूद्रः । अहविरेव तदित्याहुः । यच्छूद्रो दोग्धीति **24**

TB 3.2.3.10

अग्निहोत्रमेवन दुह्याच्छूद्रः । तद्धि नोत्-पुनन्ति । यदा खलु वै पवित्रमत्येति । अथ तद्धविरिति ॥ संपृच्यद्ध-मृतावरीरित्याह । अपां चैवौषधीनां च रसꣳ सꣳसृजति । तस्मादपां चौषधीनां च रसमुप जीवामः । मन्द्रा धनस्य सातय इत्याह । पुष्टिमेव यजमाने दधाति ॥ सोमेन त्वाऽऽतनच्मीन्द्राय दधीत्याह **25**

TB 3.2.3.11

सोममेवैनत् करोति । यो वै सोमं भक्षयित्वा । सँवथ्सरꣳ सोमं न पिबति । पुनर्भक्ष्योऽस्य सोमपीथो भवति ॥ सोमः खलु वै सानांय्यम् । य एवं विद्वान्थ् सानांय्यं पिबति । अपुनर्भक्ष्योऽस्य सोमपीथो भवति । न मृन्मयेनापिदद्ध्यात् । यन् मृन्मयेनापिदद्ध्यात् । पितृदेवत्यꣳ स्यात् **26**

TB 3.2.3.12

अयस्पात्रेण वा दारुपात्रेण वाऽपिदधाति । तद्धि सदेवम् ॥ उदन्वद्- भवति । आपो वै रक्षोघ्नीः । रक्षसा-मपहत्यै ॥ अदस्तमसि विष्णवे त्वेत्याह । यज्ञो वै विष्णुः । यज्ञायैवैनददस्तं करोति । विष्णो हव्यꣳ रक्षस्वेत्याह गुप्त्यै ॥ अनधः सादयति ( ) । गर्भाणां धृत्या अप्रपादाय । तस्माद्-गर्भाः प्रजानाम प्रपादुकाः । उपरीव निदधाति । उपरीव हि सुवर्गो लोकः । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै । **27**

(असीत्याह - धृत्यै - यजमाने दधा - त्यजामित्वाय - स्थापयति - दुहे - दुहन्ति - दुह्याद् - दोग्धीति - दधीत्याह - स्याथ् - सादयति पञ्च च) **(A3)**

3.2.4 अनुवाकं 4 - हविर्निर्वापः

TB 3.2.4.1

कर्मणे वां देवेभ्यः शकेयमित्याह शक्त्यै । यज्ञस्य वै सन्तितिमनु प्रजाः पशवो यजमानस्य सन्तायन्ते । यज्ञस्य विच्छित्तिमनु प्रजाः पशवो यजमानस्य विच्छिद्यन्ते । यज्ञस्य सन्तिरसि यज्ञस्य त्वा संतत्यै स्तृणामि सन्तत्यै त्वा यज्ञस्येत्याहवनीयाथ् सन्तनोति । यजमानस्य प्रजायै पशूनाꣳ सन्तत्यै ॥ अपः प्रणयति । श्रद्धा वा आपः । श्रद्धामेवारभ्य प्रणीय प्रचरति । अपः प्रणयति । यज्ञो वा आपः **28**

TB 3.2.4.2

य॒ज्ञमे॒वारभ्य॑ प्र॒णीय॒ प्रच॑रति । अ॒पः प्रण॑यति । वज्रो॒ वा आपः॑ । वज्र॑मे॒व भ्रातृ॑व्येभ्यः प्र॒हृत्य॑ प्र॒णीय॒ प्रच॑रति । अ॒पः प्रण॑यति । आपो॒ वै र॑क्षो॒घ्नीः । रक्ष॑सा॒-मप॑हत्यै । अ॒पः प्रण॑यति । आपो॒ वै दे॒वानां॑ प्रि॒यं धाम॑ । दे॒वाना॑मे॒व प्रि॒यं धाम॑ प्र॒णीय॒ प्रच॑रति **29**

TB 3.2.4.3

अ॒पः प्रण॑यति । आपो॒ वै सर्वा॑ दे॒वताः॑ । दे॒वता॑ ए॒वारभ्य॑ प्र॒णीय॒ प्रच॑रति ॥ वेषा॑य॒ त्वेत्या॑ह । वेषा॑य॒ ह्ये॑नदाद॒त्ते ॥ प्रत्यु॑ष्टꣳ रक्षः॒ प्रत्यु॑ष्टा॒ अरा॑तय॒ इत्या॑ह । रक्ष॑सा॒-मप॑हत्यै ॥ धूर॒सीत्या॑ह । ए॒ष वै धुर्यो॒ऽग्निः । तं यदनु॑पस्पृश्यातीया॒त् **30**

TB 3.2.4.4

अ॒द्ध्वर्युं॑ च॒ यज॑मानं च॒ प्रद॑हेत् । उ॒प॒स्पृश्यात्ये॑ति । अ॒द्ध्वर्योश्च॒ यज॑मानस्य॒ चाप्र॑दाहाय ॥ धूर्व॒ तम्यो॑ऽस्मान् धूर्व॑ति॒ तं धू॑र्व॒ यं व॒यं धूर्वा॑म॒ इत्या॑ह । द्वौ वाव पुरु॑षौ । यं चै॒व धूर्व॑ति । यश्चै॑नं॒ धूर्व॑ति । तावु॒भौ शु॒चाऽप॑यति ॥ त्वं दे॒वाना॑मसि॒ सस्नि॑तमं॒ पप्रि॑तमं॒ जुष्ट॑तमं॒ वह्नि॑तमं देव॒हूत॑म॒मित्या॑ह । य॒था॒ य॒जुरे॒वै तत् **31**

TB 3.2.4.5

अह्नु॑तमसि हवि॒र्द्धान॒-मित्या॒हाना॑र्त्यै । दृꣳह॑स्व॒ मा ह्वा॒रित्या॑ह॒ धृत्यै॑ ॥ मि॒त्रस्य॑ त्वा॒ चक्षु॑षा॒ प्रेक्ष॒ इत्या॑ह मित्र॒त्वाय॑ । मा भेर्मा सम्वि॑क्था॒ मा त्वा॑ हिꣳसिष॒-मित्या॒हाहिꣳ॑सायै । यद्वै किं च॒ वातो॒ नाभि॒वाति॑ । तथ् सर्वं॑ वरुणदेव॒त्य॑म् ॥ उ॒रु वाता॒येत्या॑ह । अवा॑रुणमे॒वैनं॑त् करोति ॥ दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒व इत्या॑ह॒ प्रसू॑त्यै । अ॒श्विनो॑र्-बा॒हुभ्या॒मित्या॑ह **32**

TB 3.2.4.6

अ॒श्विनौ॒ हि दे॒वाना॑मद्ध्व॒र्यू आस्ता॑म् । पू॒ष्णो हस्ता॑भ्या॒मित्या॑ह॒ यत्यै॑ । अ॒ग्नये॒ जुष्टं॒ निर्व॑पा॒मीत्या॑ह । अ॒ग्नय॑ ए॒वैना॒ञ्जुष्टं॒ निर्व॑पति । त्रिर्यजु॑षा । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः । ए॒षां लो॒काना॒माप्त्यै॑ । तू॒ष्णीं च॑तु॒र्थम्

। अपरिमितमेवावरुन्धे । स एवमेवानुपूर्वꣳ हवीꣳषि निर्वपति । **33**

TB 3.2.4.7

इदं देवानामिदमु नः सहेत्याह व्यावृत्त्यै ॥ स्फात्यै त्वा नारात्या इत्याह गुप्त्यै । तमसीव वा एषोऽन्तश्चरति । यः परीणहि ॥ सुवरभि विख्येषं वैश्वानरं ज्योतिरित्याह । सुवरेवाभि वि पश्यति वैश्वानरं ज्योतिः । द्यावापृथिवी हविषि गृहीत उदवेपेताम् ॥ दꣳहन्तां दुर्या द्यावापृथिव्योरित्याह । गृहाणां द्यावापृथिव्योर्-द्धृत्यै ॥ उर्वन्तरिक्ष-मन्विहीत्याह गत्यै ( ) ॥ अदित्यास्त्वोपस्थे सादयामीत्याह । इयं वा अदितिः । अस्या एवैनदुपस्थे सादयति ॥ अग्ने हव्यꣳ रक्षस्वेत्याह गुप्त्यै । **34**

(यज्ञो वा आपो - धाम प्रणीय प्रचर - त्यतीया - देतद् - बाहुभ्यामित्याह - हविꣳषि निर्वपति - गत्यै चत्वारि च) **(A4)**

3.2.5 अनुवाकं 5 - व्रीह्यवघातः

TB 3.2.5.1

इन्द्रो वृत्रमहन् । सोऽपः । अभ्यम्रियत । तासां यन्मेद्ध्यं यज्ञियꣳ सदेवमासीत् । तदपोदक्रामत् । ते दर्भा अभवन् । यद्-दर्भैरप उत्पुनाति । या एव मेद्ध्या यज्ञियाः सदेवा आपः । ताभिरेवैना उत्पुनाति । द्वाभ्यामुत्पुनाति **35**

TB 3.2.5.2

द्विपाद्-यजमानः प्रतिष्ठित्यै ॥ देवो वः सवितोत्-पुनात्वित्याह । सवितृप्रसूत एवैना उत्पुनाति । अच्छिद्रेण पवित्रेणेत्याह । असौ वा आदित्योऽच्छिद्रं पवित्रम् । तेनैवैना उत्पुनाति । वसोः सूर्यस्य रश्मिभिरित्याह । प्राणा वा आपः । प्राणा वसवः । प्राणा रश्मयः **36**

TB 3.2.5.3

प्राणैरेव प्राणान्थ् संपृणक्ति । सावित्रियर्चा । सवितृप्रसूतं मे कर्मासदिति । सवितृप्रसूतमेवास्य कर्म भवति । पच्छो गायत्रिया त्रिष्षमृद्धत्वाय ॥ आपो देवीरग्रेपुवो अग्रेगुव इत्याह । रूप-मेवासामेतन्-महिमानं व्याचष्टे । अग्र इमं यज्ञं नयताग्रे यज्ञपतिमित्याह । अग्रे एव यज्ञं नयन्ति । अग्रे यज्ञपतिम् **37**

TB 3.2.5.4

युष्मानिन्द्रो ऽवृणीत वृत्रतूये यूयमिन्द्रमवृणीद्धं वृत्रतूर्य इत्याह । वृत्रꣳ ह हनिष्यन्निन्द्र आपो वव्रे । आपो हेन्द्रं वव्रिरे । सज्ञां-मेवासामेतथ्-सामानं व्याचष्टे ॥ प्रोक्षिताः स्थेत्याह । तेनापः प्रोक्षिताः ॥ अग्नये वो जुष्टं प्रोक्षा-म्यग्नीषोमाभ्या-मित्याह । यथा देवतमेवैनान् प्रोक्षति । त्रिः प्रोक्षति । त्र्यावृद्धि यज्ञः **38**

TB 3.2.5.5

अथो रक्षसामपहत्यै । शुन्धध्वं दैव्याय कर्मणे देवयज्याया इत्याह । देवयज्याया एवैनानि शुन्धति । त्रिः प्रोक्षति । त्र्यावृद्धि यज्ञः । अथो मेद्ध्यत्वाय । अवधूतꣳ रक्षोऽवधूता अरातय इत्याह । रक्षसा-मपहत्यै । अदित्यास्त्वगसीत्याह । इयं वा अदितिः **39**

TB 3.2.5.6

अस्या एवैनत् त्वचं करोति । प्रति त्वा पृथिवी वेत्त्वित्याह प्रतिष्ठित्यै ॥ पुरस्तात् प्रतीचीनग्रीव-मुत्तरलोमोपस्तृणाति मेद्ध्यत्वाय । तस्मात् पुरस्तात् प्रत्यञ्चः पशवो मेधमुपतिष्ठन्ते । तस्मात् प्रजा मृगं ग्राहुकाः । यज्ञो देवेभ्यो निलायत । कृष्णो रूपं कृत्वा । यत् कृष्णाजिने हविरद्ध्यवहन्ति । यज्ञादेव-तद्-यज्ञं प्रयुङ्क्ते । हविषोऽस्कन्दाय । **40**

TB 3.2.5.7

अधिषवणमसि वानस्पत्यमित्याह । अधिषवण-मेवैनत् करोति । प्रति त्वाऽदित्यास्त्वग्वेत्त्वित्याह सयत्वाय ॥ अग्नेस्तनू-रसीत्याह । अग्नेर्वा एषा तनूः । यदोषधयः । वाचो विसर्जनमित्याह । यदा हि प्रजा ओषधीना-मश्नन्ति । अथ वाचं विसृजन्ते । देववीतये त्वा गृह्णामीत्याह **41**

TB 3.2.5.8

देवताभिरेवैनथ् समर्द्धयति ॥ अद्रिरसि वानस्पत्य इत्याह । ग्रावाण-मेवैनत् करोति । स इदं देवेभ्यो हव्यꣳ सुशमि शमिष्वेत्याह शान्त्यै ॥ हविष्कृदेहीत्याह । य एव देवानाꣳ हविष्कृतः । तान् ह्वयति । त्रिर्ह्वयति । त्रिषत्या हि देवाः ॥ इषमा वदोर्जमा वदेत्याह **42**

TB 3.2.5.9

इषमेवोर्जं यजमाने दधाति । द्युमद्वदत वयꣳ सघातं जेष्मेत्याह भ्रातृव्याभिभूत्यै ॥ मनोः श्रद्धादेवस्य यजमानस्यासुरघ्नी वाक् । यज्ञायुधेषु प्रविष्टाऽऽसीत् । तेऽसुरा यावन्तो यज्ञायुधानामुद्वदता-मुपाशृण्वन् । ते पराऽभवन् । तस्माथ् स्वानां मद्ध्येऽवसाय यजेत । यावन्तोऽस्य भ्रातृव्या यज्ञायुधाना-मुद्वदता-मुपशृण्वन्ति । ते परा भवन्ति । उच्चैः समाहन्तवा आह विजित्यै **43**

TB 3.2.5.10

वृङ्क्त एषामिन्द्रियं वीर्यम् । श्रेष्ठ एषां भवति ॥ वरूष वृद्धमसि प्रति त्वा वरूषवृद्धं वेत्त्वित्याह । वरूषवृद्धा वा ओषधयः । वरूषवृद्धा इषीकाः समृद्ध्यै । यज्ञꣳ रक्षाꣳस्यनु प्राविशन् । तान्यस्ना पशुभ्यो निरवादयन्त । तुषैरोषधीभ्यः ॥ परापूतꣳ रक्षः परापूता अरातय इत्याह । रक्षसामपहत्यै **44**

TB 3.2.5.11

रक्षसां भागोऽसीत्याह । तुषैरेव रक्षाꣳसि निरवदयते । अप उपस्पृशति मेद्ध्यत्वाय । वायुर्वो वि विनक्त्वित्याह । पवित्रं वै वायुः । पुनात्येवैनान् । अन्तरिक्षादिव वा एते प्रस्कन्दन्ति । ये

शूर्पात् । देवो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रतिगृह्णात्वित्याह प्रतिष्ठित्यै । हविषोऽस्कन्दाय ( ) । त्रिष्फलीकर्तवा आह । त्र्यावृद्धि यज्ञः । अथो मेद्ध्यत्वाय । **45**

(द्वाभ्यामुत् पुनाति - रश्मयो - नयन्त्यग्रे यज्ञपतिं - यज्ञो - ऽदितिं - रस्कन्दाय - गृह्णामीत्याह - वदेत्याह - विजित्या - अपहत्या - अस्कन्दाय त्रीणि च) **(A5)**

3.2.6 अनुवाकं 6 - तण्डुलपेषणम्

TB 3.2.6.1

अवधूतꣳ रक्षोऽवधूता अरातय इत्याह । रक्षसामपहत्यै । अदित्यास्त्वगसीत्याह । इयं वा अदितिः । अस्या एवैनत् त्वचं करोति । प्रति त्वा पृथिवी वेत्त्वित्याह प्रतिष्ठित्यै । पुरस्तात् प्रतीचीनग्रीव-मुत्तरलोमोपस्तृणाति मेद्ध्यत्वाय । तस्मात् पुरस्तात् प्रत्यञ्चः पशवो मेधमुपतिष्ठन्ते । तस्मात् प्रजा मृगं ग्राहुकाः । यज्ञो देवेभ्यो निलायत **46**

TB 3.2.6.2

कृष्णो रूपं कृत्वा । यत् कृष्णाजिने हविरधिपिनष्टि । यज्ञादेव तद् यज्ञं प्रयुङ्क्ते । हविषोऽस्कन्दाय ॥ द्यावापृथिवी सहास्ताम् । ते शम्यामात्रमेकमहर्व्यैताꣳ शम्यामात्रमेकमहः ॥ दिवः स्कम्भनिरसि प्रति त्वा ऽदित्यास्त्वग्वेत्त्वित्याह । द्यावापृथिव्योर् वीत्यै । धिषणाऽसि पर्वत्या प्रति त्वा दिवः स्कम्भनिर्वेत्त्वित्याह । द्यावापृथिव्योर् विधृत्यै । **47**

TB 3.2.6.3

धिषणाऽसि पार्वतेयी प्रति त्वा पर्वतिर्वेत्त्वित्याह । द्यावापृथिव्योर्द्धृत्यै ॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इत्याह प्रसूत्यै । अश्विनोर् बाहुभ्यामित्याह । अश्विनौ हि देवानामद्ध्वर्यू आस्ताम् । पूष्णो हस्ताभ्यामित्याह यत्यै । अधिवपामीत्याह । यथादेवत-मेवैनानधि वपति ॥ धान्यमसि धिनुहि देवानित्याह । एतस्य यजुषो वीर्येण **48**

TB 3.2.6.4

यावदेका देवता कामयते यावदेकाँ । तावदाहुतिः प्रथते । न हि तदस्ति । यत्तावदेव स्यात् । यावज्जुहोति ॥ प्राणाय त्वाऽपानाय त्वेत्याह । प्राणानेव यजमाने दधाति । दीर्घामनु प्रसितिमायुषे धामित्याह । आयुरेवास्मिन् दधाति । अन्तरिक्षादिव वा एतानि प्रस्कन्दन्ति ( ) । यानि दृषदः । देवो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रति गृह्णात्वित्याह प्रतिष्ठित्यै । हविषोऽस्कन्दाय ॥ असम्वपन्ती पिꣳषाणूनि कुरुतादित्याह मेद्ध्यत्वाय । **49**

(निलायत - विधृत्यै - वीर्येण - स्कन्दन्ति चत्वारि च) **(A6)**

3.2.7 अनुवाकं 7 - कपालोपधानम्

TB 3.2.7.1

धृष्टिरसि ब्रह्म यच्छेत्याह धृत्यै ॥ अपाग्ने ऽग्निमामादं जहि निष्क्रव्यादꣳ सेधा देवयजं वहेत्याह । य एवामात्क्रव्यात् । तमपहत्य । मेद्ध्येऽग्नौ कपालमुपदधाति ॥ निर्दग्धꣳ रक्षो निर्दग्धा अरातय इत्याह । रक्षाꣳस्येव निर्दहति । अग्निवत्युपदधाति । अस्मिन्नेव लोके ज्योतिर्द्धत्ते । अङ्गारमधि-वर्तयति **50**

TB 3.2.7.2

अन्तरिक्ष एव ज्योतिर्द्धत्ते । आदित्यमेवामुष्मिंल्लोके ज्योतिर्द्धत्ते । ज्योतिष्मन्तोऽस्मा इमे लोका भवन्ति । य एवं वेद ॥ ध्रुवमसि पृथिवीं दृꣳहेत्याह । पृथिवीमेवैतेन दृꣳहति । धर्त्रमस्यन्तरिक्षं दृꣳहेत्याह । अन्तरिक्षमेवैतेन दृꣳहति । धरुणमसि दिवं दृꣳहेत्याह । दिवमेवैतेन दृꣳहति **51**

TB 3.2.7.3

धर्मासि दिशो दृꣳहेत्याह । दिश एवैतेन दृꣳहति । इमानेवैतैर् लोकान् दृꣳहति । दृꣳ हन्तेऽस्मा

इमे लोकाः प्रजया पशुभिः । य एवं वेद ॥ त्रीण्यग्रे कपालान्युपदधाति । त्रय इमे लोकाः । एषां लोकानामाप्त्यै । एकमग्रे कपालमुपदधाति । एकं वा अग्रे कपालं पुरुषस्य सम्भवति **52**

TB 3.2.7.4

अथ द्वे । अथ त्रीणि । अथ चत्वारि । अथाष्टौ । तस्मादष्टाकपालं पुरुषस्य शिरः । यदेवं कपालान्युप दधाति । यज्ञो वै प्रजापतिः । यज्ञमेव प्रजापतिꣳ सꣳस्करोति । आत्मानमेव तथ् सꣳस्करोति । तꣳ सꣳस्कृतमात्मानम् **53**

TB 3.2.7.5

अमुष्मिन् लोकेऽनुपरैति ॥ यदष्टावुप दधाति । गायत्रिया तथ् संमितम् । यन्नव । त्रिवृता तत् । यद् दश । विराजा तत् । यदेकादश । त्रिष्टुभा तत् । यद्द्वादश **54**

TB 3.2.7.6

जगत्या तत् । छन्दः संमितानि स उपदधत् कपालानि । इमान् लोकाननुपूर्वं दिशो विधृत्यै दꣳहति । अथायुः प्राणान् प्रजां पशून्. यजमाने दधाति । सजातानस्मा अभितो बहुलान् करोति ॥ चितः स्थेत्याह । यथा यजुरेवैतत् ॥ भृगूणामङ्गिरसां तपसा तप्यद्ध्वमित्याह । देवतानामेवैनानि तपसा तपति । तानि ततः सꣳस्थिते ( ) । यानि घर्मे कपालान् युपचिन्वन्ति वेधस इति चतुष्पदयर्चा विमुञ्चति । चतुष्पादः पशवः । पशुष्वेवोपरिष्टात् प्रतितिष्ठति । **55**

(वर्तयति - दिवमेवैतेन दꣳहति - सम्भवति - तꣳ सꣳस्कृतमात्मानं - द्वादश - सꣳस्थिते त्रीणि च) **(A7)**

3.2.8 अनुवाकं 8 - पुरोडाशानिष्पादनम्

TB 3.2.8.1

दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒व इत्या॑ह॒ प्रसू॑त्यै । अ॒श्विनो॑र् बा॒हुभ्या॒मित्या॑ह । अ॒श्विनौ॒ हि दे॒वाना॑मद्ध्व॒र्यू आस्ताम् । पू॒ष्णो हस्ता॑भ्या॒मित्या॑ह॒ यत्यै॑ । सम्व॑पा॒मीत्या॑ह । य॒था॒ दे॒व॒तमे॒वैनां॑नि॒ सम्व॑पति ॥ समापो॑ अ॒द्भिर॑ग्मत॒ समोष॑धयो॒ रसे॒नेत्या॑ह । आपो॒ वा ओष॑धीर्-जिन्वन्ति । ओष॑धयो॒ऽपो जि॑न्वन्ति । अ॒न्या वा ए॒तासा॑म॒न्या जि॑न्वन्ति **56**

TB 3.2.8.2

तस्मा॑दे॒वमा॑ह । सꣳ रे॒वती॒र्-जग॑तीभि॒र्-मधु॑मती॒र्-मधु॑मतीभिः सृज्यद्ध्व॒मित्या॑ह । आपो॒ वै रे॒वतीः॑ । प॒शवो॒ जग॑तीः । ओष॑धयो॒ मधु॑मतीः । आप॒ ओष॑धीः प॒शून् । ताने॒वास्मा॑ एक॒धा सꣳसृज्य॑ । मधु॑मतः करोति । अ॒द्भ्यः परि॒ प्रजा॑ताः स्थ॒ सम॒द्भिः पृ॑च्यद्ध्व॒मिति॑ प॒र्याप्ला॑वयति । यथा॒ सुवृ॑ष्ट इ॒माम॑नु वि॒सृत्य॑ **57**

TB 3.2.8.3

आप॒ ओष॑धीर्म॒हय॑न्ति । ता॒दृगे॒व तत् ॥ जन॑यत्यै त्वा॒ सम्य॑ौमीत्या॑ह । प्र॒जा ए॒वैतेन॑ दाधार । अ॒ग्नये॑ त्वा॒ऽग्नीषोमा॑भ्या॒मित्या॑ह॒ व्यावृ॑त्त्यै । म॒खस्य॒ शिरो॒ऽसीत्या॑ह । य॒ज्ञो वै म॒खः । तस्यै॒तच्छिरः॑ । यत् पु॑रो॒डाशः॑ । तस्मा॑दे॒वमा॑ह **58**

TB 3.2.8.4

घ॒र्मो॑ऽसि वि॒श्वायु॒रित्या॑ह । विश्व॑मे॒वायु॒र् यज॑माने दधाति । उ॒रु प्र॑थस्वो॒रु ते॑ य॒ज्ञप॑तिः प्रथता॒मित्या॑ह । यज॑मानमे॒व प्र॒जया॑ प॒शुभिः॑ प्रथयति । त्वचं॑ गृह्णी॒ष्वेत्या॑ह । सर्व॑मे॒वैनꣳ॒ सत॑नुं करोति । अथा॒प आ॒नीय॒ परि॑ मार्ष्टि । माꣳ॒स ए॒व तत् त्वचं॑ दधाति । तस्मा॑त् त्व॒चा माꣳ॒सं छ॒न्नम् ॥ घ॒र्मो वा ए॒षोऽशा॑न्तः **59**

TB 3.2.8.5

अ॒र्द्ध॒मा॒से॑ऽर्द्धमासे॒ प्रवृ॑ज्यते । यत् पु॑रो॒डाशः॑ । स ई॑श्व॒रो यज॑मानꣳ शु॒चा प्र॒दहः॑ । पर्य॑ग्नि करोति ।

पशुमेवैनमकः । शान्त्या अप्रदाहाय । त्रिः पर्यग्नि करोति । त्र्यावृद्धि यज्ञः । अथो रक्षसामपहत्यै ॥ अन्तरितꣳ रक्षोऽन्तरिता अरातय इत्याह **60**

TB 3.2.8.6

रक्षसा-मन्तर्हित्यै । पुरोडाशं वा अधिश्रितꣳ रक्षाꣳस्यजिघाꣳसन्न् । दिवि नाको नामाग्नी रक्षोहा । स एवास्माद्-रक्षाꣳस्यपाहन्न् । देवस्त्वा सविता श्रपयत्वित्याह । सवितृप्रसूत एवैनꣳ श्रपयति । वर्षिष्ठे अधि नाक इत्याह । रक्षसामपहत्यै । अग्निस्ते तनुवं माऽतिं धागित्याहानतिदाहाय । अग्ने हव्यꣳ रक्षस्वेत्याह गुप्त्यै **61**

TB 3.2.8.7

अविदहन्तः श्रपयतेति वाचं विसृजते । यज्ञमेव हवीꣳष्यभि-व्याहृत्य प्रतनुते । पुरोरुचमविदाहाय शृत्यै करोति ॥ मस्तिष्को वै पुरोडाशः । तं यन्नाभिवासयेत् । आविर्मस्तिष्कः स्यात् । अभिवासयति । तस्माद्-गुहा मस्तिष्कः । भस्मनाऽभि वासयति । तस्मान् माꣳसेनास्थि छन्नम् **62**

TB 3.2.8.8

वेदेनाभि वासयति । तस्मात् केशैः शिरः छन्नम् । अखलतिभावुको भवति । य एवं वेद ॥ पशोर्वै प्रतिमा पुरोडाशः । स नायजुष्क-मभिवास्यः । वृथेव स्यात् । ईश्वरा यजमानस्य पशवः प्रमेतोः ॥ सं ब्रह्मणा पृच्यस्वेत्याह । प्राणा वै ब्रह्म **63**

TB 3.2.8.9

प्राणाः पशवः । प्राणैरेव पशून्थ् संपृणक्ति । न प्रमायुका भवन्ति । यजमानो वै पुरोडाशः । प्रजा पशवः पुरीषम् । यदेवमभि वासयति । यजमानमेव प्रजया पशुभिः समर्द्धयति ॥ देवा वै हविर् भूत्वाऽब्रुवन्न् । कस्मिन्निदं म्रक्ष्यामह इति । सोऽग्निरब्रवीत् **64**

TB 3.2.8.10

मयि॑ त॒नूः संनिध॑द्धम् । अ॒हं ॅव॒स्तं ज॑नयिष्यामि । यस्मि॑न् म्र॒क्ष्यद्ध॒ इति॑ । ते दे॒वा अ॒ग्नौ त॒नूः सं न्य॑दधत । तस्मा॑दाहुः । अ॒ग्निः सर्वा॑ दे॒वता॒ इति॑ । सोऽङ्गा॑रेणा॒पः । अ॒भ्य॑पातयत् । तत॑ एकृ॒तो॑ऽजायत । स द्वि॒तीय॑म॒भ्य॑पातयत् **65**

TB 3.2.8.11

तत॑ो द्वि॒तो॑ऽजायत । स तृ॒तीय॑-म॒भ्य॑पातयत् । तत॑-स्त्रि॒तो॑ऽजायत । यदृ॒द्ध्योऽजा॑यन्त । तदा॒प्यानां॑माप्य॒त्वम् । यदा॒त्मभ्यो ऽजा॑यन्त । तदा॒त्म्यानां॑-मात्म्य॒त्वम् ॥ ते दे॒वा आ॒प्येष्व॑मृजत । आ॒प्या अ॑मृजत॒ सूर्या॑भ्युदि॒ते । सूर्या॑भ्युदि॒तः सूर्या॑भिनिम्रुक्ते **66**

TB 3.2.8.12

सूर्या॑भिनिम्रुक्तः कुन॒खिनि॑ । कु॒न॒खी श्या॒वद॑ति । श्या॒वद॑न्नग्रदिधि॒षौ । अ॒ग्र॒दि॒धि॒षुः प॑रिवि॒त्ते । प॒रि॒वि॒त्तो वी॑र॒हणि॑ । वी॒र॒हा ब्र॑ह्म॒हणि॑ । तद्ब्र॑ह्म॒हणं॒ नात्य॑च्यवत । अ॒न्त॒र्वे॑दि निन॑य॒त्यव॑रुद्ध्यै । उल्मु॑केना॒भि गृ॑ह्णाति शृत॒त्वाय॑ । शृ॒तका॑मा इव॒ हि दे॒वाः ( ) । **67**

(अ॒न्या जि॑न्वन्-त्यनुवि॒सृत्यै॒-वमा॒-हाशा॑न्त-आह॒-गुह्यै॑-छ॒न्नं - ब्रह्मा॑-ब्रवीद्-द्वि॒तीय॑म॒भ्य॑पातय॒थ्-सूर्या॑भिनिम्रुक्ते-दे॒वाः) **(A8)**

3.2.9 अनुवाकं 9 - वेदिकरणम्

TB 3.2.9.1

दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒व इति॒ स्फ्यमाद॑त्ते॒ प्रसू॑त्यै । अ॒श्विनो॑र्-बा॒हुभ्या॒मित्या॑ह । अ॒श्विनौ॒ हि दे॒वाना॑मध्व॒र्यू आस्ता॑म् । पू॒ष्णो हस्ता॑भ्या॒मित्या॑ह॒ यत्यै॑ ॥ आद॑द॒ इन्द्र॑स्य बा॒हुर॑सि॒ दक्षि॑ण॒ इत्या॑ह । इ॒न्द्रि॒यमे॒व यज॑माने दधाति । स॒हस्र॑भृष्टिः श॒ततेजा॒ इत्या॑ह । रू॒पमे॒वास्यै॒तन्-म॑हि॒मानं॒ ॅव्याच॑ष्टे

॥ वा॒युर॑सि ति॒ग्मते॑जा॒ इत्या॑ह । तेजो॒ वै वा॒युः **68**

TB 3.2.9.2

तेज॑ ए॒वास्मि॑न् दधाति ॥ वि॒षाद्वै नामा॑सु॒र आ॑सीत् । सो॑ऽबिभेत् । य॒ज्ञेन॑ मा दे॒वा अ॒भिभ॑विष्य॒न्तीति॑ । स पृ॑थि॒वीम॒भ्य॑वमीत् । सा ऽमे॒द्ध्या ऽभ॑वत् । अथो॒ यदिन्द्रो॑ वृ॒त्रमहन्न्॑ । तस्य॒ लोहि॑तं पृथि॒वीमनु॒ व्य॑धावत् । सा ऽमे॒द्ध्या ऽभ॑वत् । पृथि॑वि देवयज॒नीत्या॑ह **69**

TB 3.2.9.3

मेद्ध्या॑मे॒वैनां॑ देव॒यज॑नीं करोति । ओष॑द्ध्यास्ते॒ मूलं॒ मा हिꣳसिष॒मित्या॑ह । ओष॑धीना॒-महिꣳसायै ॥ व्र॒जं ग॑च्छ गो॒स्थान॒मित्या॑ह । छन्दाꣳसि॒ वै व्र॒जो गो॒स्थानः॑ । छन्दाꣳस्ये॒वास्मै॑ व्र॒जं गो॒स्थानं॑ करोति ॥ वर्.ष॑तु ते॒ द्यौरित्या॑ह । वृष्टि॒र्वै द्यौः । वृष्टि॑मे॒वाव॑रुन्धे ॥ ब॒धा॒न देव सवितः पर॒मस्यां॑ परा॒वतीत्या॑ह **70**

TB 3.2.9.4

द्वौ वाव पुरु॑षौ । यं चै॒व द्वेष्टि॑ । यश्चै॑नं॒ द्वेष्टि॑ । तावु॒भौ ब॑द्धाति पर॒मस्यां॑ परा॒वति॑ श॒तेन॒ पाशैः॑ । यो॑ऽस्मान् द्वेष्टि॒ यं च॑ व॒यं द्वि॒ष्मस्तमतो॒ मा मौ॒गित्या॒हानि॑म्मुक्त्यै ॥ अ॒ररु॒र्वै नामा॑सु॒र आ॑सीत् । स पृ॑थि॒व्यामुप॑स्मृ॒तोऽशयत् । तं दे॒वा अप॑हतो॒ऽररुः॑ पृथि॒व्या इति॑ पृथि॒व्या अपा॑घ्नन्न् । भ्रातृ॑व्यो॒ वा अ॒ररुः॑ । अप॑हतो॒ऽररुः॑ पृथि॒व्या इति॒ यदाह॑ **71**

TB 3.2.9.5

भ्रातृ॑व्यमे॒व पृ॑थि॒व्या अप॑हन्ति । ते॑ऽमन्यन्त । दिवं॒ वा अ॒यमि॒तः प॑तिष्य॒तीति॑ । तम॒ररु॑स्ते॒ दिवं॒ मा स्का॒निति॑ दि॒वः पर्य॑बाधन्त । भ्रातृ॑व्यो॒ वा अ॒ररुः॑ । अ॒ररु॑स्ते॒ दिवं॒ मा स्का॒निति॒ यदाह॑ । भ्रातृ॑व्यमे॒व दि॒वः परि॑बाधते । स्त॒म्ब॒ य॒जुर्. ह॑रति । पृ॒थि॒व्या ए॒व भ्रातृ॑व्य॒-मप॑हन्ति । द्वि॒तीयꣳ हरति **72**

TB 3.2.9.6

अन्तरिक्षादेवैन-मपहन्ति । तृतीयꣳ हरति । दिव एवैन-मपहन्ति । तूष्णीं चतुर्थꣳ हरति । अपरिमितादेवैन-मपहन्ति ॥ असुराणां वा इयमग्र आसीत् । यावदासीनः परा पश्यति । तावद्-देवानाम् । ते देवा अब्रुवन् । अस्त्वेव नोऽस्यामपीति **73**

TB 3.2.9.7

क्यन्नो दास्यथेति । यावथ्स्वयं परिगृह्णीथेति । ते वसवस्त्वेति दक्षिणतः पर्यगृह्णन् । रुद्रास्त्वेति पश्चात् । आदित्या-स्त्वेत्युत्तरतः । तेऽग्निना प्राञ्चोऽजयन् । वसुभिर् दक्षिणा । रुद्रैः प्रत्यञ्चः । आदित्यैरुदञ्चः । यस्यैवं विदुषो वेदिं परि गृह्णन्ति **74**

TB 3.2.9.8

भवत्यात्मनाः । पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति ॥ देवस्य सवितुः सव इत्याह प्रसूत्यै । कर्म कृण्वन्ति वेधस इत्याह । इषितꣳ हि कर्म क्रियते । पृथिव्यै मेद्ध्यं चामेद्ध्यं च व्युदक्रामताम् । प्राचीन-मुदीचीनं मेद्ध्यम् । प्रतीचीनं दक्षिणा ऽमेद्ध्यम् । प्राचीमुदीचीं प्रवणां करोति । मेद्ध्यामेवैनां देवयजनीं करोति **75**

TB 3.2.9.9

प्राञ्चौ वेद्यꣳ सावुन्नयति । आहवनीयस्य परिगृहीत्यै । प्रतीची श्रोणी । गार्हपत्यस्य परिगृहीत्यै । अथो मिथुनत्वाय । उद्धन्ति । यदेवास्या अमेद्ध्यम् । तदपहन्ति । उद्धन्ति । तस्मादोषधयः पराभवन्ति **76**

TB 3.2.9.10

मूलं छिनत्ति । भ्रातृव्यस्यैव मूलं छिनत्ति । मूलं वा अतितिष्ठद्-रक्षाꣳस्यनूत् पिपते । यद्धस्तेन

छिन्द्यात् । कुनखिनीः प्रजाः स्युः । स्फ्येन छिनत्ति । वज्रो वै स्फ्यः । वज्रेणैव यज्ञाद्-रक्षाꣳस्यपहन्ति । पितृदेवत्या ऽतिखाता । इयतीं खनति **77**

TB 3.2.9.11

प्रजापतिना यज्ञमुखेन संमिताम् ॥ वेदिर्देवेभ्यो निलायत । तां चतुरङ्गुले ऽन्वविन्दन् । तस्माच्चतुरङ्गुलं खेयाः । चतुरङ्गुलं खनति । चतुरङ्गुले ह्योषधयः प्रतितिष्ठन्ति । आप्रतिष्ठायै खनति । यजमानमेव प्रतिष्ठां गमयति । दक्षिणतो वरीयसीं करोति । देवयजनस्यैव रूपमकः **78**

TB 3.2.9.12

पुरीषवतीं करोति । प्रजा वै पशवः पुरीषम् । प्रजयैवैनं पशुभिः पुरीषवन्तं करोति । उत्तरं परिग्राहं परिगृह्णाति । एतावती वै पृथिवी । यावती वेदिः । तस्या एतावत एव भ्रातृव्यं निर्भज्य । आत्मन उत्तरं परिग्राहं परिगृह्णाति । ऋत-मस्यृतसदन-मस्यृतश्रीरसीत्याह । यथा यजुरेवै तत् । **79**

TB 3.2.9.13

क्रूरमिव वा एतत् करोति । यद्वेदिं करोति । धा असि स्वधा असीति योयुप्यते शान्त्यै । उर्वी चासि वस्वी चासीत्याह । उर्वीमेवैनां वस्वीं करोति । पुरा क्रूरस्य विसृपो विरप्शिन्नित्याह मेद्ध्यत्वाय । उदादाय पृथिवीं जीरदानुर्यामैरयं चन्द्रमसि स्वधाभिरित्याह । यदेवास्या अमेद्ध्यम् । तदपहत्य । मेद्ध्यां देवयजनीं कृत्वा **80**

TB 3.2.9.14

यददश्चन्द्रमसि मेद्ध्यम् । तदस्यामेरयति । तां धीरासो अनुदृश्य यजन्त इत्याहानुख्यात्यै ॥ प्रोक्षणीरासादय । इद्ध्माबर्हि-रुपसादय । स्रुवं च स्रुचश्च संमृड्ढि । पत्नीꣳ संनह्य । आज्येनोदेहीत्याहानुपूर्वतायै । प्रोक्षणीरासादयति । आपो वै रक्षोघ्नीः **81**

TB 3.2.9.15

रक्षसामपहत्यै । स्फ्यस्य वर्त्मन्थ्-सादयति । यज्ञस्य सन्तत्यै । उवाच हासितो दैवलः । एतावतीर्वा अमुष्मिंल्लोक आप आसन् । यावतीः प्रोक्षणीरिति । तस्माद् बह्वीरासाद्याः । स्फ्यमुदस्यन्न् । यं द्विष्यात्तं ध्यायेत् । शुचैवैनं-मर्पयति ( ) । **82**

(वै वायु - राह - परावतीत्याहा - ह - द्वितीयꣳ हर - तीति - परिगृह्णन्ति - देवयजनीं करोति - भवन्ति - खनत्य - क - रेतत् - कृत्वा - रक्षोघ्नी - रर्पयति) **(A9)**

3.2.10 अनुवाकं 10 - इध्माबर्हिः सादनम्

TB 3.2.10.1

वज्रो वै स्फ्यः । यदन्वञ्चं धारयेत् । वज्रेऽद्धर्युः क्षण्वीत । पुरस्तात् तिर्यञ्चं धारयति । वज्रो वै स्फ्यः । वज्रेणैव यज्ञस्य दक्षिणतो रक्षाꣳस्यपहन्ति । अग्निभ्यां प्राचश्च प्रतीचश्च । स्फ्येनोदीचश्चाधराचश्च । स्फ्येन वा एष वज्रेणास्यै पाप्मानं भ्रातृव्य-मपहत्य । उत्करेऽधि प्रवृश्चति **83**

TB 3.2.10.2

यथोपधायं वृश्चन्त्यवम् । हस्तावव नेनिक्ते । आत्मानमेव पवयते । स्फ्यं प्रक्षालयति मेद्ध्यत्वाय । अथो पाप्मन एव भ्रातृव्यस्य न्यङ्गं छिनत्ति ॥ इद्ध्मा-बर्र्हि-रुपसादयति युक्त्यै । यज्ञस्य मिथुनत्वाय । अथो पुरोरुचमेवैतां दधाति । उत्तरस्य कर्मणोऽनुख्यात्यै । न पुरस्तात् प्रत्यगुपसादयेत् **84**

TB 3.2.10.3

यत् पुरस्तात् प्रत्य-गुपसादयेत् । अन्यत्राहुतिपथादिद्ध्मं प्रतिपादयेत् । प्रजा वै बर्र्हिः । अपराद्धुयाद्-बर्र्हिषां प्रजानां प्रजननम् । पश्चात्-प्रागुपसादयति । आहुतिपथेनेद्ध्मं प्रतिपादयति

। सप्रंत्येव बर्र्हिषा प्रजानां प्रजनंनमुपैति । दक्षिंणमिद्ध्मम् । उत्तंरं बर्र्हिः । आत्मा वा इद्ध्मः ( ) । प्रजा बर्र्हिः । प्रजा ह्यांत्मन उत्तंरतरा तीर्थे । ततो मेधंमुपनीयं । यथा देवतमेवैनत्-प्रतिंष्ठापयति । प्रतिंतिष्ठति प्रजयां पशुभिर् यजंमानः । **85**

(वृश्चति - सादये - दिद्ध्मः पञ्च च) **(A10)**

Prapaataka korvai with starting Words of 1 to 10 Anuvaakams :-
(तृतीयंस्यां - देवस्याश्वपर्र्शुं यो वै - पूर्वेद्युः - कर्मणे वा - मिन्द्रो वृत्रमंहन्थ् सोऽपो - ऽवंधूतं - धृष्टिर् - देवस्येत्याह समॅवंपामि - देवस्य स्फ्यमादंदे - वज्रो वै स्फ्यो दशं)

korvai with starting Words of 1, 11, 21 Series of Dasinis :-
(तृतीयंस्यां - यज्ञस्यानंतिरेकाय - पवित्रंवत्य - ध्वर्युं चा - धिषवंणमस्य - न्तरिंक्ष एव - रक्षंसामन्तर्र्हित्यै - द्वौ वाव पुरुंषो - यदुदश्चन्द्रमंसि मेद्ध्यं पञ्चाशीतिः)

first and last Word 3rd Ashtakam 2nd Prapaatakam :-
(तृतीयंस्यां - यजंमानः)

॥ हरिः ॐ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके द्वितीयः प्रपाठकः समाप्तः ॥

3.3 तृतीयाष्टके तृतीय प्रपाठकः - दर्.शपूर्णमासेष्टिब्राह्मणम्

3.3.1 अनुवाकं 1 - स्रुख्संमार्गः

TB 3.3.1.1

प्रत्युष्टꣳ रक्षः प्रत्युष्टा अरातय इत्याह । रक्षसा-मपहत्यै । अग्नेर्वस्तेजिष्ठेन तेजसा निष्टपामीत्याह मेद्ध्यत्वाय । स्रुचः संमार्ष्टि । स्रुवमग्रे । पुमाꣳ समेवाभ्यः सꣳश्यति मिथुनत्वाय । अथ जुहूम् । अथोपभृतम् । अथ ध्रुवाम् । असौ वै जुहूः **1**

TB 3.3.1.2

अन्तरिक्षमुपभृत् । पृथिवी ध्रुवा । इमे वै लोकाः स्रुचः । वृष्टिः समार्जनानि । वृष्टिर्वा इमान् लोकाननुपूर्वं कल्पयति । ते ततः क्लृप्ताः समेधन्ते । समेधन्तेऽस्मा इमे लोकाः प्रजया पशुभिः । य एवं वेद ॥ यदि कामयेत वर्.षुकः पर्जन्यः स्यादिति । अग्रतः संमृज्यात् **2**

TB 3.3.1.3

वृष्टिमेव नियच्छति । अवाचीनाग्रा हि वृष्टिः । यदि कामयेतावर्.षुकः स्यादिति । मूलतः संमृज्यात् । वृष्टिमेवोद्यच्छति । तदु वा आहुः । अग्रत एवोपरिष्टाथ् संमृज्यात् । मूलतोऽधस्तात् । तदनुपूर्वं कल्पते । वर्.षुको भवतीति । **3**

TB 3.3.1.4

प्राचीमभ्याकारम् । अग्रैरन्तरतः । एवमिव ह्यन्नमद्यते । अथो अग्राद्वा ओषधीनामूर्ज प्रजा उपजीवन्ति । ऊर्ज एवा-न्नाद्यस्यावरुद्ध्यै । अधस्तात् प्रतीचीम् । दण्डमुत्तमतः । मूलेन मूलं प्रतिष्ठित्यै । तस्मादरत्नौ प्राञ्च्युपरिष्टाल् लोमानि । प्रत्यञ्च्यधस्तात् **4**

TB 3.3.1.5

स्रुग्घ्येषा ॥ प्राणो वै स्रुवः । जुहूर्दक्षिणो हस्तः । उपभृथ्सव्यः । आत्मा ध्रुवा । अन्नꣳ समांर्जनानि । मुखतो वै प्राणोऽपानो भूत्वा । आत्मानमन्नं प्रविश्य । बाह्यतस्तनुवꣳ शुभयति । तस्माँथ् स्रुवमेवाग्रे संमार्ष्टि ( ) ॥ मुखतो हि प्राणोऽपानो भूत्वा । आत्मानमन्न-माविशति । तौ प्राणापानौ । अव्यर्द्धुकः प्राणापानाभ्यां भवति । य एवं वेद । **5**

(जुहुर् - मृज्याद् - भवतीति - प्रत्यञ्च्यधस्ताँन् - मार्ष्टि पञ्च च) **(A1)**

3.3.2 अनुवाकं 2 - सम्मार्जनानामग्नौ प्रहरणम्

TB 3.3.2.1

दिवः शिल्पमवततम् । पृथिव्याः ककुभि श्रितम् । तेन वयꣳ सहस्रवल्.शेन । सपत्नं नाशयामसि स्वाहेति स्रुक्समांर्जनान्यग्नौ प्रहरति । आपो वै दर्भाः । रूपमेवैषामेतन् महिमानं व्याचष्टे ॥ अनुष्टुभर्चा । आनुष्टुभः प्रजापतिः । प्राजापत्यो वेदः । वेदस्याग्रꣳ स्रुक्समांर्जनानि **6**

TB 3.3.2.2

स्वेनैवैनानि छन्दसा । स्वया देवतया समर्द्धयति । अथो ऋग्वाव योषाँ । दर्भो वृषाँ । तन्मिथुनम् । मिथुनमेवास्य तद्-यज्ञे करोति प्रजननाय । प्रजायते प्रजया पशुभिर्-यजमानः ॥ तान्येके वृथैवापाँस्यन्ति । तत्तथा न कार्यम् । आरब्धस्य यज्ञियस्य कर्मणः स विदोहः **7**

TB 3.3.2.3

यद्येनानि पशवोऽभितिष्ठेयुः । न तत् पशुभ्यः कम् । अद्भिर्मार्-जयित्वोत्करे न्यस्येत् । यद्वै यज्ञियस्य कर्मणोऽन्यत्राहुतीभ्यः सन्तिष्ठते । उत्करो वाव तस्य प्रतिष्ठा । एताꣳ हि तस्मै प्रतिष्ठां देवाः समभरन्न् । यदद्भिर्मार्जयति । तेन शान्तम् । यदुत्करे न्यस्यति । प्रतिष्ठामेवैनानि तद्-गमयति **8**

TB 3.3.2.4

प्रतितिष्ठति प्रजया पशुभिर्यजमानः ॥ अथो स्तम्बस्य वा एतद्-रूपम् । यथ् स्रुक्स्रुमार्जनानि । स्तम्बशो वा ओषधयः । तासां जरत्कक्षे पशवो न रमन्ते । अप्रियो ह्येषां जरत्कक्षः । यावदप्रियो ह वै जरत्कक्षः पशूनाम् । तावदप्रियः पशूनां भवति । यस्यैतान्यन्यत्राग्नेर्-दधति । नवदाव्यासु वा ओषधीषु पशवो रमन्ते **9**

TB 3.3.2.5

नवदावो ह्येषां प्रियः । यावत्प्रियो ह वै नवदावः पशूनाम् । तावत्प्रियः पशूनां भवति । यस्यैतान्यग्नौ प्रहरन्ति । तस्मादेतान्यग्नावेव प्रहरेत् । यतरस्मिन्थ्-संमृज्यात् । पशूनां धृत्यै ॥ यो भूतानामधिपतिः । रुद्रस्तन्तिचरो वृषा । पशूनस्माकं मा हिꣳसीः ( ) । एतदस्तु हुतं तव स्वाहेत्यग्नि समार्जनान्यग्नौ प्रहरति । एषा वा एतेषां योनिः । एषा प्रतिष्ठा । स्वामेवैनानि योनिम् । स्वां प्रतिष्ठां गमयति । प्रतितिष्ठति प्रजया पशुभिर्यजमानः । **10**

(वेदस्याग्रꣳ स्रुक्स्रुमार्जनानि - विदोहो - गमयति - पशवो रमन्ते - हिꣳसीः षट्) **(A2)**

3.3.3 अनुवाकं 3 - पत्नीसंनहनम्

TB 3.3.3.1

अयज्ञो वा एषः । योऽपत्नीकः । न प्रजाः प्रजायेरन् । पत्न्यन्वास्ते । यज्ञमेवाकः । प्रजानां प्रजननाय । यत् तिष्ठन्ती सनंह्येत । प्रियं ज्ञातिꣳ रुन्ध्यात् । आसीना संनह्यते । आसीना ह्येषा वीर्यं करोति **11**

TB 3.3.3.2

यत् पश्चात्-प्राच्यन्वासीत । अनया समदं दधीत । देवानां पत्निया समदं दधीत । देशाद्-दक्षिणत उदीच्यन्वास्ते । आत्मनो गोपीथाय ॥ आशासाना सौमनसमित्याह । मेद्ध्यामेवैनां

केवलीं कृत्वा । आशिषा समर्द्धयति । अग्नेरनुव्रता भूत्वा संनह्ये सुकृताय कमित्याह । एतद्वै पत्निंयै व्रतोपनयनम् **12**

TB 3.3.3.3

तेनैवैनां व्रतमुपनयति । तस्मादाहुः । यश्चैवं वेद यश्च न । योक्रमेव युते । यमन्वास्ते । तस्यामुष्मिंन् लोके भवतीति योक्रेण । यद् योक्रम् । स योगः । यदास्ते । स क्षेमः **13**

TB 3.3.3.4

योगक्षेमस्य कृप्त्यै ॥ युक्तं क्रियाता आशीः कामे युज्याता इति । आशिषः समृद्ध्यै । ग्रन्थिं ग्रथ्नाति । आशिष एवास्यां परिगृह्णाति । पुमान्. वै ग्रन्थिः । स्त्री पत्नी । तन् मिथुनम् । मिथुनमेवास्य तद्-यज्ञे करोति प्रजननाय । प्रजायते प्रजया पशुभिर् यजमानः **14**

TB 3.3.3.5

अथो अर्द्धो वा एष आत्मनः । यत् पत्नी । यज्ञस्य धृत्या अशिथिलंभावाय ॥ सुप्रजसस्त्वा वयꣳ सुपत्नीरुपसेदिमेत्याह । यज्ञमेव तन् मिथुनी करोति । ऊनेऽतिरिक्तं धीयाता इति प्रजात्यै ॥ महीनां पयोऽस्योषधीनाꣳ रस इत्याह । रूपमेवास्यै-तन्महिमानं व्याचष्टे । तस्य तेऽक्षीयमाणस्य निर्वपामि देवयज्याया इत्याह । आशिषमेवैतामाशास्ते ( ) । **15**

(करोति - व्रतोपनयनं - क्षेमो - यजमानः - शास्ते) **(A3)**

3.3.4 अनुवाकं 4 - आज्योत्पवनम्

TB 3.3.4.1

घृतं च वै मधु च प्रजापतिरासीत् । यतो मद्धासीत् । ततः प्रजा असृजत । तस्मान् मधुषि प्रजननमिवास्ति । तस्मान् मधुषा न प्रचरन्ति । यातयाम हि । आज्येन प्रचरन्ति । यज्ञो वा

आज्यँम् । यज्ञेनैव यज्ञं प्रचरन्त्ययातयामत्वाय । पत्न्यवेक्षते **16**

TB 3.3.4.2

मिथुनत्वाय प्रजात्यै । यद्वै पत्नी यज्ञस्य करोति । मिथुनं तत् । अथो पत्निया एवैष यज्ञस्यान्वारम्भोऽनवच्छित्त्यै ॥ अमेद्ध्यँ वा एतत् करोति । यत् पत्न्यवेक्षते । गार्.हपत्ये ऽधिश्रयति मेद्ध्यत्वाय । आहवनीय-मभ्युद्वति । यज्ञस्य सन्तत्यै । तेजोऽसि तेजोऽनु प्रेहीत्याह **17**

TB 3.3.4.3

तेजो वा अग्निः । तेज आज्यँम् । तेजसैव तेजः समर्द्धयति । अग्निस्ते तेजो मा विनैदित्याहाहिꣳसायै । स्फ्यस्य वर्त्मन्नँथ्सादयति । यज्ञस्य सन्तत्यै । अग्नेर्जिह्वाऽसि सुभूर्देवानामित्याह । यथा यजुरेवैतत् । धाम्नेधाम्ने देवेभ्यो यजुषेयजुषे भवेत्याह । आशिषमेवैतामाशास्ते । **18**

TB 3.3.4.4

तद्वा अतः पवित्राभ्यामेवोत् पुनाति । यजमानो वा आज्यँम् । प्राणापानौ पवित्रे । यजमान एव प्राणापानौ दधाति । पुनराहारम् । एवमिव हि प्राणापानौ सचरतः । शुक्रमसि ज्योतिरसि तेजोऽसीत्याह । रूपमेवास्यै तन् महिमानँ व्याचष्टे । त्रिर्यजुषा । त्रय इमे लोकाः **19**

TB 3.3.4.5

एषाँ लोकानामाप्त्यै । त्रिः । त्र्यावृद्धि यज्ञः । अथो मेद्ध्यत्वाय । अथाज्यवतीभ्यामपः । रूपमेवासामेतद्-वर्णं दधाति । अपि वा उताहुः । यथा ह वै योषा सुवर्णꣳ हिरण्यं पेशलं बिभ्रती रूपाण्यास्ते । एवमेता एतर्.हीति । आपो वै सर्वा देवताः **20**

TB 3.3.4.6

एषा हि विश्वेषां देवानां तनूः । यदाज्यँम् ॥ तत्रोभयोर्मीमाꣳसा । जामि स्यात् । यद्-यजुषाऽऽज्यं

यजुषाऽप उत्पुनीयात् । छन्दसाऽप उत्पुनात्यजामित्वाय । अथो मिथुनत्वाय । सावित्रियर्चा । सवितृप्रसूतं मे कर्मासदिति । सवितृप्रसूतमेवास्य कर्म भवति ( ) । पच्छो गायत्रिया त्रिः षमृद्धत्वाय । अद्भिरेवौषधीः संनयति । ओषधीभिः पशून् । पशुभिर्यजमानम् । शुक्रं त्वा शुक्रायां ज्योतिस्त्वा ज्योतिष्यर्चिस्त्वा ऽर्चिषीत्याह सर्वत्वाय । पर्याप्त्या अनन्तरायाय । **21**

(ईक्षत- आह-शास्ते-लोका - देवता - भवति षट्) **(A4)**

3.3.5 अनुवाकं 5 - आज्यग्रहणम्

TB 3.3.5.1

देवासुराः समयत्ता आसन् । स एतमिन्द्र आज्यस्यावकाश-मपश्यत् । तेनावैक्षत । ततो देवा अभवन् । पराऽसुराः । य एवं विद्वानाज्य-मवेक्षते । भवत्यात्मना । परोऽस्य भ्रातृव्यो भवति । ब्रह्मवादिनो वदन्ति । यदाज्येनान्यानि हवीꣳष्य-भिघारयति **22**

TB 3.3.5.2

अथ केनाज्यमिति । सत्येनेति ब्रूयात् । चक्षुर्वै सत्यम् । सत्येनैवैनद-भिघारयति । ईश्वरो वा एषोऽन्धो भवितोः । यश्चक्षुषा ऽऽज्यमवेक्षते । निमील्यावेक्षेत । दाधारात्मञ्चक्षुः । अभ्याज्यं घारयति ॥ आज्यं गृह्णाति **23**

TB 3.3.5.3

छन्दाꣳसि वा आज्यम् । छन्दाꣳस्येव प्रीणाति । चतुर्जुह्वां गृह्णाति । चतुष्पादः पशवः । पशूनेवावरुन्धे । अष्टावुपभृति । अष्टाक्षरा गायत्री । गायत्रः प्राणः । प्राणमेव पशुषु दधाति । चतुर्द्धुवायाम् **24**

TB 3.3.5.4

चतुष्पादः पशवः । पशुष्वे-वोपरिष्टात्-प्रतितिष्ठति । यजमानदेवत्या वै जुहूः । भ्रातृव्यदेवत्योपभृत् । चतुर्जुह्वां गृह्णन्भूयो गृह्णीयात् । अष्टावुपभृतिं गृह्णन् कनीयः । यजमानायैव भ्रातृव्यमुपस्तिं करोति ॥गौर्वै स्रुचः । चतुर्जुह्वां गृह्णाति । तस्माच्चतुष्पदी **25**

TB 3.3.5.5

अष्टावुपभृतिं । तस्मादष्टाशफा । चतुर्ध्रुवायाम् । तस्माच्चतुः स्तना । गामेव तथ् सꣳस्करोति । साऽस्मै सꣳस्कृतेषमूर्जं दुहे । यज्जुह्वां गृह्णातिं । प्रयाजेभ्यस्तत् । यदुपभृतिं । प्रयाजानूयाजेभ्यस्तत् ( ) । सर्वस्मै वा एतद्-यज्ञाय गृह्यते । यद्ध्रुवायामाज्यम् । **26**

(अभिघारयति - गृह्णाति - ध्रुवायां - चतुष्पदी - प्रयाजानूयाजेभ्यस्तद् द्वे च) **(A5)**

3.3.6 अनुवाकं 6 - स्रुक्सादनम्

TB 3.3.6.1

आपो देवीरग्रेपुवो अग्रेगुव इत्याह । रूपमेवासामेतन्-महिमानं व्याचष्टे । अग्रं इमं यज्ञं नयताग्रे यज्ञपतिमित्याह । अग्र एव यज्ञं नयन्ति । अग्रे यज्ञपतिम् । युष्मानिन्द्रोऽवृणीत वृत्रतूर्ये यूयमिन्द्रमवृणीद्धं वृत्रतूर्य इत्याह । वृत्रꣳ ह हनिष्यन्निन्द्र आपो वव्रे । आपो हेन्द्रं वव्रिरे । सज्ञां-मेवासा-मेतथ्-सामानं व्याचष्टे । प्रोक्षिताः स्थेत्याह **27**

TB 3.3.6.2

तेनापः प्रोक्षिताः ॥ अग्निर् देवेभ्यो निलायत । कृष्णो रूपं कृत्वा । स वनस्पतीन् प्राविशत् । कृष्णोऽस्याखरेष्ठोऽग्नये त्वा स्वाहेत्याह । अग्नय एवैनं जुष्टं करोति । अथो अग्नेरेव मेधमवरुन्धे ॥ वेदिरसि बर्.हिषे त्वा स्वाहेत्याह । प्रजा वै बर्.हिः । पृथिवी वेदिः **28**

TB 3.3.6.3

प्रजा एव पृथिव्यां प्रतिष्ठापयति । बर्.हिरसि स्रुग्भ्यस्त्वा स्वाहेत्याह । प्रजा वै बर्.हिः । यजमानः स्रुचः । यजमानमेव प्रजासु प्रतिष्ठापयति ॥ दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वेति बर्.हिरासाद्य प्रोक्षति । एभ्य एवैनँ लोकेभ्यः प्रोक्षति । अथ ततः सह स्रुचा पुरस्तात् प्रत्यञ्चं ग्रन्थिं प्रत्युक्षति । प्रजा वै बर्.हिः । यथा सूत्यै काल आपः पुरस्ताद्-यन्ति **29**

TB 3.3.6.4

तादृगेव तत् ॥ स्वधा पितृभ्य इत्याह । स्वधाकारो हि पितॄणाम् । ऊग्भव बर्.हिषद्भ्य इति दक्षिणायै श्रोणेरोत्तरस्यै निनयति सन्तत्यै । मासा वै पितरो बर्.हिषदः । मासानेव प्रीणाति । मासा वा ओषधीर्-वर्द्धयन्ति । मासाः पचन्ति समृद्ध्यै । अनतिस्कन्दन्. ह पर्जन्यो वर्.षति । यत्रैतदेवं क्रियते । **30**

TB 3.3.6.5

ऊर्जा पृथिवीं गच्छतेत्याह । पृथिव्यामेवोर्जं दधाति । तस्मात् पृथिव्या ऊर्जा भुञ्जते । ग्रन्थिं विस्रꣳसयति । प्रजनयत्येव तत् । ऊर्द्धं प्राञ्चमुद्गूढं प्रत्यञ्चमायच्छति । तस्मात् प्राचीनꣳ रेतो धीयते । प्रतीचीः प्रजा जायन्ते ॥ विष्णोः स्तूपोऽसीत्याह । यज्ञो वै विष्णुः **31**

TB 3.3.6.6

यज्ञस्य धृत्यै । पुरस्तात् प्रस्तरं गृह्णाति । मुख्यमेवैनं करोति । इयन्तं गृह्णाति । प्रजापतिना यज्ञमुखेन संमितम् । इयन्तं गृह्णाति । यज्ञपुरुषा संमितम् । इयन्तं गृह्णाति । एतावद्वै पुरुषे वीर्यम् । वीर्यं संमितम् **32**

TB 3.3.6.7

अपरिमितं गृह्णाति । अपरिमितस्यावरुद्ध्यै । तस्मिन् पवित्रे अपिसृजति । यजमानो वै प्रस्तरः । प्राणापानौ पवित्रे । यजमान एव प्राणापानौ दधाति ॥ ऊर्णाम्रदसं त्वा स्तृणामीत्याह ।

यथायजुरेवै तत् । स्वासस्थं देवेभ्य इत्याह । देवेभ्य एवैनꣳ स्वासस्थं करोति **33**

TB 3.3.6.8

बर्हिः स्तृणाति । प्रजा वै बर्हिः । पृथिवी वेदिः । प्रजा एव पृथिव्यां प्रतिष्ठापयति ॥ अनतिदृश्नꣳ स्तृणाति । प्रजयैवैनं पशुभिरनतिदृश्नं करोति । धारयन् प्रस्तरं परिधीन् परि दधाति । यजमानो वै प्रस्तरः । यजमान एव तथ् स्वयं परिधीन् परि दधाति ॥ गन्धर्वोऽसि विश्वावसुरित्याह **34**

TB 3.3.6.9

विश्वमेवायुर्-यजमाने दधाति । इन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिण इत्याह । इन्द्रियमेव यजमाने दधाति । मित्रावरुणौ त्वोत्तरतः परिधत्तामित्याह । प्राणापानौ मित्रावरुणौ । प्राणापाना-वेवास्मिन् दधाति । सूर्यस्त्वा पुरस्तात् पात्वित्याह । रक्षसा-मपहत्यै । कस्याश्चिदभिशस्त्या इत्याह । अपरिमितादेवैनं पाति । **35**

TB 3.3.6.10

वीतिहोत्रं त्वा कव इत्याह । अग्निमेव होत्रेण समर्द्धयति । द्युमन्तꣳ समिधीमहीत्याह समिद्ध्यै । अग्ने बृहन्तमध्वर इत्याह वृद्ध्यै । विशो यन्त्रे स्थ इत्याह । विशां यत्यै । उदीचीनाग्रे निदधाति प्रतिष्ठित्यै । वसूनाꣳ रुद्राणा-मादित्यानाꣳ सदसि सीदेत्याह । देवतानामेव सदने प्रस्तरꣳ सादयति ॥ जुहूरसि घृताची नाम्नेत्याह **36**

TB 3.3.6.11

असौ वै जुहूः । अन्तरिक्षमुपभृत् । पृथिवी ध्रुवा । तासामेतदेव प्रियं नाम । यद्-घृताचीति । यद्-घृताचीत्याह । प्रियेणैवैना नाम्ना सादयति ॥ एता असदन्थ्-सुकृतस्य लोक इत्याह । सत्यं वै सुकृतस्य लोकः । सत्य एवैनाः सुकृतस्य लोके सादयति ( ) । ता विष्णो पाहीत्याह ।

य॒ज्ञो वै विष्णुः॑ । य॒ज्ञस्य॒ धृत्यै॑ । पा॒हि य॒ज्ञं पा॒हि य॒ज्ञप॑तिं पा॒हि मां य॑ज्ञ॒नियमित्या॑ह । य॒ज्ञाय॒ यज॑मानाया॒त्मने॑ । तेभ्य॑ ए॒वाशिष॒माशा॒स्तेऽना॑र्त्यै । **37**

(स्थेत्या॑ह - पृथि॒वी वेदि॒र् - यन्ति॑ - क्रि॒यते॒ - विष्णु॑र् - वी॒र्य॑संमितं - करो - त्याह - पाति॒ - नाम्नेत्या॑ह - लो॒के सा॑दयति॒ षट्च॑) **(A6)**

3.3.7 अनुवाकं 7 - आघारः

TB 3.3.7.1

अ॒ग्निना॒ वै होत्रा॑ । दे॒वा असु॑रा-न॒भ्य॑भवन्न् । अ॒ग्नये॑ समि॒द्ध्यमा॑ना॒या-नु॑ब्रू॒हीत्या॑ह॒ भ्रातृ॑व्याभिभूत्यै । एक॑विꣳशति-मिद्ध्मदा॒रूणि॑ भवन्ति । ए॒क॒विꣳशो वै पुरु॑षः । पुरु॑ष॒स्यात्यै॑ । पञ्च॑दशेद्ध्मदा॒रूण्य॒-भ्याद॑धाति । पञ्च॑दश॒ वा अ॑र्द्धमा॒सस्य॒ रात्र॑यः । अ॒र्द्ध॒मा॒स॒शः स॑म्॒वथ्स॒र आ॑प्यते । त्रीन्-प॑रि॒धीन्-परि॑-दधाति **38**

TB 3.3.7.2

ऊ॒र्द्धे स॒मिधा॒वाद॑धाति । अ॒नू॒या॒जेभ्य॑ः स॒मिध॒मति॑शिनष्टि । षट्थ्सं प॑द्यन्ते । षड्वा ऋ॒तवः॑ । ऋ॒तूने॒व प्री॑णाति । वे॒देनोप॑वाजयति । प्रा॒जा॒प॒त्यो वै वे॒दः । प्रा॒जा॒प॒त्यः प्रा॒णः । यज॑मान आहव॒नीयः॑ । यज॑मान ए॒व प्रा॒णं द॑धाति **39**

TB 3.3.7.3

त्रिरुप॑वाजयति । त्रयो॒ वै प्रा॒णाः । प्रा॒णाने॒वास्मि॑न् दधाति । वे॒देनो॑प॒यत्य॑ स्रु॒वेण॑ प्राजाप॒त्य-मा॑घा॒र-माघा॑रयति । य॒ज्ञो वै प्र॒जाप॑तिः । य॒ज्ञमे॒व प्र॒जाप॑तिं मुख॒त आर॑भते । अथो॑ प्र॒जाप॑ति॒ः सर्वा॑ दे॒वताः॑ । सर्वा॑ ए॒व दे॒वताः॑ प्रीणाति ॥ अ॒ग्निम॑ग्नीत् त्रिस्त्रि॒ः संमृ॒ष्टीत्या॑ह । त्र्या॑वृ॒द्धि य॒ज्ञः **40**

TB 3.3.7.4

अथो॒ रक्ष॑सा॒मप॑हत्यै । प॒रि॒धीन्थ्-संमा॑र्ष्टि । पु॒नात्ये॒वैनान् । त्रिस्त्रिः संमा॑र्ष्टि । त्र्या॑वृ॒द्धि य॒ज्ञः । अथो॑ मेद्ध्य॒त्वाय॑ । अथो॑ ए॒ते वै दे॑वाश्वाः । दे॒वा॒श्वाने॒व तथ् संमा॑र्ष्टि । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै । आसी॑नो॒ऽन्य-मा॑घा॒र-माघा॑रयति **41**

TB 3.3.7.5

तिष्ठ॑न्न॒न्यम् । यथाऽनो॑ वा॒ रथ॑म॒वा यु॒ञ्ज्यात् । ए॒वमे॒व तद॑द्ध्व॒र्युर्-य॒ज्ञं ॒युनक्ति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्या॒भ्यू॑ढ्यै । वह॑न्त्येनं ग्रा॒म्याः प॒शवः॑ । य ए॒वं ॒वेद॑ ॥ भुव॑नमसि॒ विप्र॑थ॒स्वेत्या॑ह । य॒ज्ञो वै भुव॑नम् । य॒ज्ञ ए॒व यज॑मानं प्र॒जया॑ प॒शुभिः॑ प्रथयति । अग्ने॒ यष्ट॑रि॒दं नम॒ इत्या॑ह **42**

TB 3.3.7.6

अ॒ग्निर्वै दे॒वानां॒ ॒यष्टा॑ । य ए॒व दे॒वानां॒ ॒यष्टा॑ । तस्मा॑ ए॒व नम॑स्करोति ॥ जुह्वे॒ह्य॒ग्निस्त्वा॑ ह्वयति देवय॒ज्याया॒ उप॑भृ॒देहि॑ दे॒वस्त्वा॑ सवि॒ता ह्व॑यति देवय॒ज्याया॒ इत्या॑ह । आ॒ग्ने॒यी वै जु॒हूः । सा॒वि॒त्र्यु॑प॒भृत् । ताभ्या॑मे॒वैने॒ प्रसू॑त॒ आद॑त्ते ॥ अग्ना॑विष्णू॒ मा वा॒मव॑क्रमिष॒मित्या॑ह । अ॒ग्निः पु॒रस्ता॑त् । विष्णु॑र्य॒ज्ञः प॒श्चात् **43**

TB 3.3.7.7

ताभ्या॑मे॒व प्र॑ति॒ प्रोच्या॒त्याक्रा॑मति । विजि॑हाथां॒ मा मा॒ संता॑प्त॒मित्या॒हाहिꣳ॑सायै । लो॒कं मे॑ लोककृतौ कृणुत॒मित्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैतामाशा॑स्ते ॥ विष्णो॒ः स्थान॑म॒सीत्या॑ह । य॒ज्ञो वै विष्णुः॑ । ए॒तत् खलु॒ वै दे॒वाना॒-मप॑राजित-मा॒यत॑नम् । यद्-य॒ज्ञः । दे॒वाना॑मे॒वाप॑राजित आ॒यत॑ने तिष्ठति ॥ इ॒त इन्द्रो॑ अकृणोद्-वी॒र्या॑णीत्या॑ह **44**

TB 3.3.7.8

इ॒न्द्रि॒यमे॒व यज॑माने दधाति । स॒मा॒रभ्यो॒र्द्धो अ॑द्ध्व॒रो दि॑वि॒स्पृश॒मित्या॑ह॒ वृद्ध्यै॑ । आ॒घा॒र-मा॑घा॒र्यमा॑ण॒मनु॑ समा॒रभ्य॑ । ए॒तस्मि॑न् का॒ले दे॒वाः सु॑व॒र्गं ॒लो॒कमा॑यन्न् । सा॒क्षादे॒व यज॑मानः सुव॒र्गं ॒लो॒कमे॑ति ।

अथो॒ समृ॑द्धेनै॒व य॒ज्ञेन॒ यज॑मानः सुव॒र्गं ॑लो॒कमे॑ति । अहु॑तो य॒ज्ञो य॒ज्ञप॑ते॒रित्या॒हानी॑त्यै । इन्द्रा॑वा॒न्थ्-स्वाहेत्या॑ह । इ॒न्द्रि॒यमे॒व यज॑माने दधाति । बृ॒हद्भा इत्या॑ह **45**

TB 3.3.7.9

सु॒व॒र्गो वै लो॒को बृ॒हद्भाः । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ समि॑ष्ट्यै ॥ य॒ज॒मा॒न॒दे॒व॒त्या॑ वै जु॒हूः । भ्रा॒तृ॒व्य॒दे॒व॒त्यो॑प॒भृत् । प्रा॒ण आ॑धा॒रः । यथ् सꣳस्प॒र्.शये॑त् । भ्रातृ॑व्येऽस्य प्रा॒णं द॑द्ध्यात् । असꣳस्पर्.शयन्न॒त्याक्रा॑मति । यज॑मान ए॒व प्रा॒णं द॑धाति । पा॒हिमा॑ऽग्ने॒ दुश्च॑रिता॒दा मा॒ सुच॑रिते भ॒जेत्या॑ह **46**

TB 3.3.7.10

अ॒ग्निर्वाव प॒वित्र॑म् । वृ॒जि॒नमनृ॑तं॒ दुश्च॑रितम् । ऋ॒जु॒कर्मꣳ स॒त्यꣳ सुच॑रितम् । अ॒ग्निरे॒वैनं॑ वृजि॒नाद-नृ॑ता॒द्-दुश्च॑रितात्पाति । ऋ॒जु॒कर्मे स॒त्ये सुच॑रिते भजति । तस्मा॑दे॒वमाशा॑स्ते । आ॒त्मनो॑ गोपी॒थाय॑ ॥ शिरो॒ वा ए॒तद्-य॒ज्ञस्य॑ । यदा॑धा॒रः । आ॒त्मा ध्रु॒वा **47**

TB 3.3.7.11

आ॒धा॒र-मा॒घार्य॑ ध्रु॒वाꣳ समं॑नक्ति । आ॒त्मन्ने॒व य॒ज्ञस्य॒ शिरः॒ प्रति॑दधाति । द्विः समं॑नक्ति । द्वौ हि प्रा॑णापा॒नौ । तदा॑हुः । त्रिरे॒व समं॑ञ्ज्यात् । त्रिधा॑तु॒ हि शिर॒ इति॑ । शिर॑ इवै॒तद्-य॒ज्ञस्य॑ । अथो॒ त्रयो॒ वै प्रा॒णाः । प्रा॒णाने॒वास्मि॑न् दधाति ( ) ॥ म॒खस्य॒ शिरो॑ऽसि॒ संज्योति॑षा॒ ज्योति॑रङ्क्ष्वा॒मित्या॑ह । ज्योति॑रे॒वास्मा॑ उ॒परि॑ष्टाद्-दधाति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्यानु॑ख्यात्यै । **48**

(परि॑दधाति - प्रा॒णं द॑धाति॒ - हि य॒ज्ञो - धा॑रयति॒ - नम॒ इत्या॑ह - प॒श्चाद् - वी॒र्या॑णीत्या॑ह॒ - भा इत्या॑ह - भ॒जेत्या॑ह - ध्रु॒ - वैवास्मि॑न् दधाति॒ त्रीणि॑ च) **(A7)**

3.3.8 अनुवाकं 8 - इडाभक्षणम्

TB 3.3.8.1

धिष्णि॑या॒ वा ए॒ते न्यु॑प्यन्ते । यद्ब्र॒ह्मा । यद्धोता॑ । यद॑द्ध्व॒र्युः । यद॒ग्नीत् । यद्-यज॑मानः । तान्. यद॑न्तरे॒यात् । यज॑मानस्य प्रा॒णान्थ्-संक॑र्.षेत् । प्र॒मायु॑कः स्यात् । पु॒रो॒डाश॑मप॒गृह्य॒ संच॑रत्यद्ध्व॒र्युः **49**

TB 3.3.8.2

यज॑मानायै॒व तल्लो॒कꣳ शिꣳ॑षति । नास्य॑ प्रा॒णान्थ्-संक॑र्.षति । न प्र॒मायु॑को भवति । पु॒रस्ता॑त् प्र॒त्यङ्ङासी॑नः । इडा॑या॒ इडा॒माद॑धाति । हस्त्याꣳ॒ होत्रे॑ । प॒शवो॒ वा इडा॑ । प॒शवः॒ पुरु॑षः । प॒शुष्वे॒व प॒शून् प्रति॑ष्ठापयति । इडा॑यै॒ वा ए॒षा प्रजा॑तिः **50**

TB 3.3.8.3

तां प्रजा॑तिं॒ यज॑मा॒नोऽनु॒ प्रजा॑यते । द्विर॒ङ्गुला॑वनक्ति॒ पर्व॑णोः । द्विपाद्-यज॑मानः॒ प्रति॑ष्ठित्यै । स॒कृदुप॑स्तृणाति । द्विराद॑धाति । स॒कृद॒भिघा॑रयति । च॒तुः संप॑द्यते । च॒त्वारि॒ वै प॒शोः प्र॑ति॒ष्ठाना॑नि । यावा॑ने॒व प॒शुः । तमुप॑ह्वयते **51**

TB 3.3.8.4

मुख॑मिव॒ प्रत्युप॑ह्वयेत । स॒मुं॒खाने॒व प॒शूनुप॑ह्वयते । प॒शवो॒ वा इडा॑ । तस्मा॒थ् साऽन्वा॒रभ्या॑ । अ॒द्ध्व॒र्युणा॑ च॒ यज॑मानेन च । उप॑हूतः पशु॒मान॑सा॒नीत्या॑ह । उप॒ ह्ये॑नौ॒ ह्वय॑ते॒ होता॑ । इडा॑यै दे॒वता॑ना-मुपह॒वे । उप॑हूतः पशु॒मान् भ॑वति । य ए॒वं वेद॑ **52**

TB 3.3.8.5

यां वै हस्त्या॒मिडा॑मा॒दधा॑ति । वा॒चः सा भा॑ग॒धेय॑म् । यामु॑प॒ह्वय॑ते । प्रा॒णानाꣳ॒ सा । वाच॑ं चै॒व प्रा॒णाꣳश्चाव॑रुन्धे ॥ अथ॒ वा ए॒तर्ह्युप॑हूताया॒मिडा॑याम् । पु॒रो॒डाश॑स्यै॒व ब॑र्हि॒षदो॑ मीमाꣳ॒सा । यज॑मानं दे॒वा अ॑ब्रुवन्न् । ह॒विर्नो॒ निर्व॒पेति॑ । नाहम॑भा॒गो निर्व॑फ्स्या॒मीत्य॑ब्रवीत् **53**

TB 3.3.8.6

न मयाऽभागया ऽनुवक्ष्यथेति वागब्रवीत् । नाहमभागा पुरोऽनुवाक्या भविष्यामीति पुरोऽनुवाक्याँ । नाहमभागा याज्या भविष्यामीति याज्याँ । न मयाऽभागेन वषट्करिष्यथेति वषट्कारः । यद्-यजमानभागं निधाय पुरोडाशं बर्हिषदं करोति । तानेव तद्-भागिनः करोति । चतुर्द्धा करोति । चतस्रो दिशः । दिक्ष्वेव प्रतितिष्ठति । बर्हिषदं करोति **54**

TB 3.3.8.7

यजमानो वै पुरोडाशः । प्रजा बर्हिः । यजमानमेव प्रजासु प्रतिष्ठापयति । तस्मादस्माऽन्याः प्रजाः प्रतितिष्ठन्ति । माꣳसेनान्याः । अथो खल्वाहुः । दक्षिणा वा एता हविर्-यज्ञस्यान्तर्वेद्यवरुद्ध्यन्ते । यत् पुरोडाशं बर्हिषदं करोतीति । चतुर्द्धा करोति । चत्वारो ह्येते हविर्-यज्ञस्यर्त्विजः **55**

TB 3.3.8.8

ब्रह्मा होताऽद्ध्वर्युरग्नीत् । तमभिमृशेत् । इदं ब्रह्मणः । इदꣳ होतुः । इदमद्ध्वर्योः । इदमग्नीध इति । यथैवादः सौम्येऽद्ध्वरे । आदेशमृत्विग्भ्यो दक्षिणा नीयन्ते । तादृगेव तत् । अग्नीधे प्रथमायादधाति **56**

TB 3.3.8.9

अग्निमुखा ह्यृद्धिः । अग्निमुखामेवर्द्धिं यजमान ऋद्ध्नोति ॥ सकृदुपस्तीर्य द्विरादधत् । उपस्तीर्य द्विरभिघारयति । षट्थ् संपद्यन्ते । षड्वा ऋतवः । ऋतूनेव प्रीणाति । वेदेन ब्रह्मणे ब्रह्मभागं परिहरति । प्राजापत्यो वै वेदः । प्राजापत्यो ब्रह्मा **57**

TB 3.3.8.10

सविता यज्ञस्य प्रसूत्यै । अथ कामममन्येन । ततो होत्रे । मद्ध्यं वा एतद्-यज्ञस्य । यद्धोता । मद्ध्यत एव यज्ञं प्रीणाति । अथाद्ध्वर्यवे । प्रतिष्ठा वा एषा यज्ञस्य । यदद्ध्वर्युः । तस्माद्धविर्-

य॒ज्ञस्यै॒तामे॒वावृ॒तमनु॑ **58**

TB 3.3.8.11

अ॒न्या दक्षि॑णा नीयन्ते । य॒ज्ञस्य॒ प्रति॑ष्ठित्यै । अ॒ग्निम॑ग्नीथ् स॒कृथ् स॑कृ॒थ् संमृ॒ड्ढीत्या॑ह । परा॑ङिव॒ ह्ये॑तर्.हि॑ य॒ज्ञः ॥ इ॒षि॒ता दैव्या॒ होता॑र॒ इत्या॑ह । इ॒षि॒तꣳ हि कर्म॑ क्रि॒यते॑ । भ॒द्र॒वाच्या॑य॒ प्रेषि॑तो॒ मानु॑षः सूक्तवा॒काय॑ सू॒क्ता ब्रू॒हीत्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैतामाशा॑स्ते । स्व॒गा दैव्या॒ होतृ॑भ्य॒ इत्या॑ह । य॒ज्ञमे॒व तथ्स्व॒गा क॑रोति ( ) । स्व॒स्तिर्-मानु॑षेभ्य॒ इत्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैतामाशा॑स्ते । शा॒म्॒योर्-ब्रू॒हीत्या॑ह । शा॒म्॒युमे॒व बा॑र्.हस्प॒त्यं भा॑ग॒धेये॑न॒ सम॑र्द्धयति । **59**

(च॒र॒त्य॒द्ध्वर्युः - प्रजा॑तिर् - ह्वयते॒ - वेदा॑ - ब्रवीद् - बर्.हि॒षद॑ करो-त्यृ॒त्विजो॑-दधाति-ब्र॒ह्मा-ऽनु॑-करोति च॒त्वारि॑ च) **(A8)**

3.3.9 अनुवाकं 9 - प्रस्तरप्रहारादिकम्

TB 3.3.9.1

अथ॒ स्रुचा॑वनु॒ष्टुग्भ्यां॒ ॒वाज॑वतीभ्यां॒ ॒व्यू॑हति । प्र॒ति॒ष्ठा वा अ॑नु॒ष्टुक् । अन्नं॒ ॒वाजः॒ प्रति॑ष्ठित्यै । अ॒न्नाद्य॒स्याव॑रुद्ध्यै । प्राची॑ जु॒हूमू॑हति । जा॒ताने॒व भ्रातृ॑व्या॒न् प्रणु॑दते । प्र॒तीची॑मुप॒भृत॑म् । ज॒नि॒ष्यमा॑णाने॒व प्रति॑नुदते । स विषू॑च ए॒वापोह्य॑ स॒पत्ना॒न्. यज॑मानः । अ॒स्मिन् ॒लो॒के प्रति॑तिष्ठति **60**

TB 3.3.9.2

द्वाभ्या॑म् । द्विप्र॑तिष्ठो॒ हि ॥ वसु॑भ्यस्त्वा रु॒द्रेभ्य॑स्त्वाऽऽदि॒त्येभ्य॒स्त्वेत्या॑ह । य॒था॒य॒जुरे॒वै तत् । स्रु॒क्षु प्र॑स्त॒रम॑नक्ति । इ॒मे वै लो॒काः स्रुचः॑ । यज॑मानः प्रस्त॒रः । यज॑मानमे॒व तेज॑साऽनक्ति । त्रे॒धाऽन॑क्ति । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः **61**

TB 3.3.9.3

एभ्य एवैनं लोकेभ्योऽनक्ति । अभिपूर्वमनक्ति । अभिपूर्वमेव यजमानं तेजसाऽनक्ति ॥ अक्तꣳ रिहाणा इत्याह । तेजो वा आज्यम् । यजमानः प्रस्तरः । यजमानमेव तेजसाऽनक्ति । वियन्तु वय इत्याह । वयं एवैनं कृत्वा । सुवर्गं लोकं गमयति **62**

TB 3.3.9.4

प्रजां योनिं मा निर्मृक्षमित्याह । प्रजायै गोपीथाय ॥ आप्यायन्तामाप ओषधय इत्याह । आप एवौषधीराप्याययति । मरुतां पृषतयः स्थेत्याह । मरुतो वै वृष्ट्या ईशते । वृष्टिमेवावरुन्धे । दिवं गच्छ ततो नो वृष्टिमेरयेत्याह । वृष्टिर्वै द्यौः । वृष्टिमेवावरुन्धे **63**

TB 3.3.9.5

यावद्वा अद्ध्वर्युः प्रस्तरं प्रहरति । तावदस्यायुर्मीयते । आयुष्पा अग्नेऽस्यायुर्मे पाहीत्याह । आयुरेवात्मन्-धत्ते । यावद्वा अद्ध्वर्युः प्रस्तरं प्रहरति । तावदस्य चक्षुर्मीयते । चक्षुष्पा अग्नेऽसि चक्षुर्मे पाहीत्याह । चक्षुरेवात्मन्-धत्ते ॥ ध्रुवाऽसीत्याह प्रतिष्ठित्यै ॥ यं परिधिं पर्यधत्था इत्याह **64**

TB 3.3.9.6

यथायजुरेवैतत् । अग्ने देव पणिभिर्-वीयमाण इत्याह । अग्नय एवैनं जुष्टं करोति । तं त एतमनु जोषं भरामीत्याह । सजातानेवास्मा अनुकान्करोति । नेदेष त्वदपचेतयाता इत्याहानुख्यात्यै ॥ यज्ञस्य पाथ उप समितमित्याह । भूमानमेवोपैति । परिधीन्-प्रहरति । यज्ञस्य समिष्ट्यै **65**

TB 3.3.9.7

स्रुचौ सं प्रस्रावयति । यदेव तत्र क्रूरम् । तत्-तेन शमयति । जुह्वामुपभृतम् । यजमानादेवत्या वै जुहूः । भ्रातृव्यदेवत्योपभृत् । यजमानायैव भ्रातृव्यमुपस्तिं करोति ॥ सꣳस्रावभागाः स्थेत्याह

। वसवो वै रुद्रा आदित्याः सꣳस्रावभागाः । तेषां तद्-भागधेयम् **66**

TB 3.3.9.8

तानेव तेन प्रीणाति । वैश्वदेव्यर्चा । एते हि विश्वे देवाः । त्रिष्टुग्-भवति । इन्द्रियं वै त्रिष्टुक् । इन्द्रियमेव यजमाने दधाति ॥ अग्नेर्वामपन्नगृहस्य सदसि सादयामीत्याह । इयं वा अग्निरपन्नगृहः । अस्या एवैने सदने सादयति । सुम्नाय सुम्निनी सुम्ने मा धत्तमित्याह **67**

TB 3.3.9.9

प्रजा वै पशवः सुम्नम् । प्रजामेव पशूनात्मन्धत्ते । धुरि धुर्यौ पातमित्याह । जायापत्योर्-गोपीथाय ॥ अग्नेऽदब्धायोऽशीततनो इत्याह । यथायजुरेवैतत् । पाहि माऽद्य दिवः पाहि प्रसित्यै पाहि दुरिष्ट्यै पाहि दुरद्मन्यै पाहि दुश्चरितादित्याह । आशिषमेवैतामाशास्ते । अविषं नः पितुं कृणु सुषदा योनिꣳ स्वाहेतीद्ध्म-समॅवृश्चनान्यन्वाहार्यपचने ऽभ्याधाय फलीकरणहोमं जुहोति । अतिरिक्तानि वा इद्ध्म समॅवृश्चनानि **68**

TB 3.3.9.10

अतिरिक्ताः फलीकरणाः । अतिरिक्तमाज्योच्छेषणम् । अतिरिक्त एवातिरिक्तं दधाति । अथो अतिरिक्ते-नैवातिरिक्त-मास्वाऽवरुन्धे ॥ वेदिर्-देवेभ्यो निलायत । तां वेदेनान्वविन्दन् । वेदेन वेदिं विविदुः पृथिवीम् । सा पप्रथे पृथिवी पार्थिवानि । गर्भं बिभर्ति भुवनेष्वन्तः । ततो यज्ञो जायते विश्वदानिरिति पुरस्ताथ् स्तम्बयजुषो वेदेन वेदिꣳ संमार्ष्ट्यनुवित्त्यै **69**

TB 3.3.9.11

अथो यद्-वेदश्च वेदिश्च भवतः । मिथुनत्वाय प्रजात्यै । प्रजापतेर्वा एतानि श्मश्रूणि । यद्-वेदः । पत्निया उपस्थ आस्यति । मिथुनमेव करोति । विन्दते प्रजाम् । वेदꣳ होताऽऽहवनीयाथ्-स्तृणन्नेति । यज्ञमेव तथ् सन्तनोत्योत्तरस्मा-दर्द्धमासात् । तꣳ सन्ततमुत्तरेऽर्द्धमास आलभते **70**

TB 3.3.9.12

तं का॒लेका॑ल॒ आग॑ते यजते ॥ ब्रह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति । स त्वा अ॑द्ध्व॒र्युः स्यात्॑ । यो यतो॑ य॒ज्ञं प्र॑यु॒ङ्क्ते । तदे॑नं प्रतिष्ठा॒पय॒तीति॑ । वाता॒द्वा अ॑द्ध्व॒र्युर्य॒ज्ञं प्रयु॑ङ्क्ते । देवा॑ गातुविदो गा॒तुं वि॒त्वा गा॒तुमि॒तेत्या॑ह । यत॑ ए॒व य॒ज्ञं प्र॑यु॒ङ्क्ते । तदे॑नं॒ प्रति॑ष्ठापयति । प्रति॑तिष्ठति प्र॒जया॑ प॒शुभि॒र्-यज॑मानः ( ) । **71**

(ति॒ष्ठ॒ती॒ - मे लो॒का - ग॑मयति॒ - द्यौर् वृष्टि॑मे॒वाव॑रुन्धे - प॒र्यध॑त्था॒ इत्या॑ह॒ - समि॑ष्ट्यै - भाग॒धेयं॑ - धत्त॒मित्या॑ह॒ - वा इ॑द्ध्म स॒म्वृश्च॑ना॒ - न्यनु॑वित्त्यै - लभते॒ - यज॑मानः) **(A9)**

3.3.10 अनुवाकं 10 - पत्नीयोक्त्रविमोकः

TB 3.3.10.1

यो वा अय॑थादेवतं य॒ज्ञमु॑प॒चर॑ति । आ दे॒वता॑भ्यो वृश्च्यते । पापी॑यान् भवति । यो य॑थादेव॒तम् । न दे॒वता॑भ्य॒ आवृ॑श्च्यते । वसी॑यान् भवति । वा॒रु॒णो वै पाशः॑ । इ॒मं विष्या॑मि॒ वरु॑णस्य॒ पाश॒मित्या॑ह । व॒रु॒ण॒पा॒शादे॒वैनां॑ मुञ्चति । स॒वि॒तृप्र॑सूतो यथादेव॒तम् **72**

TB 3.3.10.2

न दे॒वता॑भ्य॒ आवृ॑श्च्यते । वसी॑यान् भवति । धा॒तुश्च॒ योनौ॑ सुकृ॒तस्य॑ लो॒क इत्या॑ह । अ॒ग्निर्वै धा॒ता । पुण्यं॒ कर्म॑ सुकृ॒तस्य॑ लो॒कः । अ॒ग्निरे॒वैनां॑ धा॒ता । पुण्ये॒ कर्म॑णि सुकृ॒तस्य॑ लो॒के द॑धाति । स्यो॒नं मे॑ स॒ह पत्या॑ करो॒मीत्या॑ह । आ॒त्मन॑श्च॒ यज॑मानस्य॒ चानु॑त्यै स॒त्वाय॑ ॥ समायु॑षा॒ संप्र॒जयेत्या॑ह **73**

TB 3.3.10.3

आ॒शिष॑मे॒वैतामाशा॑स्ते पूर्णपा॒त्रे । अ॒न्त॒तो॑ऽनु॒ष्टुभा॑ । चतु॑ष्प॒द्वा ए॒तच्छन्दः॒ प्रति॑ष्ठितं॒ पत्नि॑यै पूर्णपा॒त्रे भ॑वति । अ॒स्मिन् लो॒के प्रति॑तिष्ठा॒नीति॑ । अ॒स्मिन्ने॒व लो॒के प्रति॑तिष्ठति । अथो॒ वाग्वा अ॑नु॒ष्टुक् । वाङ्मि॑थु॒नम् । आपो॒ रेतः॑ प्र॒जन॑नम् । ए॒तस्मा॒द्वै मि॑थु॒नाद्वि॒द्योत॑मानः स्त॒नय॑न्वर्.षति । रेतः॑

सि॒ञ्चन् **74**

TB 3.3.10.4

प्र॒जाः प्र॑ज॒नयन्न् ॥ यद्वै य॒ज्ञस्य॒ ब्रह्म॑णा यु॒ज्यते॑ । ब्रह्म॑णा॒ वै तस्य॑ विमो॒कः । अ॒द्भिः शान्तिः॑ । विमु॑क्तं॒ वा ए॒तर्.हि॒ योक्त्रं॑ ब्रह्म॑णा । आ॒दायै॑न॒त्पत्नी॑ स॒हाप उप॑गृह्णीते॒ शान्त्यै॑ । अ॒ञ्ज॒लौ पू॑र्णपा॒त्रमान॑यति । रेत॑ ए॒वास्यां॑ प्र॒जां द॑धाति । प्र॒जया॒ हि म॑नु॒ष्यः॑ पू॒र्णः । मुखं॒ विमृ॑ष्टे ( ) । अ॒व॒भृ॒थस्यै॒व रू॒पं कृ॒त्वोत्ति॑ष्ठति । **75**

(स॒वि॒तृप्र॑सूतो यथादेव॒तं-प्र॒जयेत्या॑ह-सि॒ञ्चन्-मृ॑ष्ट॒ एकं॑ च) **(A10)**

3.3.11 अनुवाकं 11 - उपवेषोपगूहनम्

TB 3.3.11.1

प॒रि॒वे॒षो वा ए॒ष वन॒स्पती॑नाम् । यदु॑पवे॒षः । य ए॒वं वेद॑ । वि॒न्दते॑ परिवे॒ष्टार॑म् । तमु॑त्क॒रे ॥ यं दे॒वा म॑नु॒ष्येषु॑ । उ॒प॒वे॒षमधा॑रयन्न् । ये अ॒स्मदप॑चेतसः । तान॒स्मभ्य॑-मि॒हाकु॑रु । उप॑वे॒षोप॑विद्धि नः **76**

TB 3.3.11.2

प्र॒जां पुष्टि॒मथो॒ धन॑म् । द्वि॒पदो॑ न॒श्चतु॑ष्पदः । ध्रु॒वान-न॑पगान्-कु॒र्विति॑ पु॒रस्ता॑त् प्र॒त्यञ्च॒मुप॑गूहति । तस्मा॑त् पु॒रस्ता॑त् प्र॒त्यञ्चः॑ शू॒द्रा अव॑स्यन्ति । स्थ॒वि॒म॒त उप॑गूहति । अप्र॑तिवादिन ए॒वैना॑न् कुरुते ॥ धृष्टि॒र्वा उ॑पवे॒षः । शु॒चार्तो॑ वज्रो॒ ब्रह्म॑णा॒ सꣳशि॑तः । योप॑वे॒षे शुक् । साऽमुमृ॑च्छतु॒ यं द्वि॒ष्म इति॑ **77**

TB 3.3.11.3

अथा॑स्मै नाम॒ गृह्य॒ प्रह॑रति । निर॒मुं नु॑द॒ ओक॑सः । स॒पत्नो॒ यः पृ॑त॒न्यति॑ । नि॒र्बा॒ढ्येन॑ ह॒विषा॑

। इन्द्रं॑ एणं॒ परा॑शरीत् । इ॒हि ति॒स्रः प॑रा॒वतः॑ । इ॒हि पञ्च॒जना॒ꣳ अति॑ । इ॒हि ति॒स्रोऽति॑ रोच॒ना याव॑त् । सूर्यो॒ अस॑द्-दि॒वि । प॒र॒मां त्वा॑ परा॒वत॑म् **78**

TB 3.3.11.4

इन्द्रो॑ नयतु वृ॒त्रहा । यतो॒ न पु॒नराय॑सि । श॒श्व॒तीभ्यः॒ समा॒᳚भ्य इति॑ । त्रि॒वृद्धा ए॒ष वज्रो॒ ब्रह्म॑णा॒ सꣳशि॑तः । शु॒चैवैनं॑ ॅवि॒द्धा । ए॒भ्यो लो॒केभ्यो॑ नि॒र्णुद्य॑ । वज्रे॑ण॒ ब्रह्म॑णा स्तृणुते । ह॒तो ऽसावव॑धिष्मा॒-मुमित्या॑ह॒ स्तृत्यै᳚ । यं द्वि॒ष्यात्तं ध्या॑येत् । शु॒चैवैनं॑-मर्पयति ( ) । **79**

(नो॒-द्वि॒ष्म इति॑-परा॒वतं॑-मर्पयति) **(A11)**

Prapaataka korvai with starting Words of 1 to 11 Anuvaakams :-

(प्रत्यु॑ष्टं - दि॒वः शिल्प॒ - मय॑ज्ञो - धृ॒तं च॑ - देवासु॒राः स ए॒तमिन्द्र॒ - आपो॑ देवी - र॒ग्निना॒ - धिष्णि॑या॒ - अथ॒ स्रुचौ॒ - यो वा अय॑थादेवतं - परिवे॒षो वा एका॑दश)

korvai with starting Words of 1, 11, 21 Series of Dasinis :-

(प्रत्यु॑ष्ट॒ - मय॑ज्ञ् - ए॒षा हि विश्वे॑षां दे॒वानां॑ - मू॒र्जा पृ॑थि॒वी - मथो॒ रक्ष॑सा॒ं - तां प्रजा॑ति॒ं - द्वाभ्या॒ं - तं का॒लेका॑ले॒ नव॑सप्ततिः)

first and last Word 3rd Ashtakam 3rd Prapaatakam :-

(प्रत्यु॑ष्टꣳ - शु॒चैवैनं॑मर्पयति)

॥ हरिः॑ ओ᳚ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके तृतीय प्रपाठकः समाप्तः ॥

= =

3.4 तृतीयाष्टके चतुर्थः प्रपाठकः - पुरुषमेधः

3.4.1 अनुवाकं 1 - पुरुषमेधः

TB 3.4.1.1

ब्रह्मणे ब्राह्मणमालभते । क्षत्राय राजन्यम् । मरुद्भ्यो वैश्यम् । तपसे शूद्रम् । तमसे तस्करम् । नारकाय वीरहणम् । पाप्मने क्लीबम् । आक्रयायायोगूम् । कामाय पुꣳश्चलूम् । अतिक्रुष्टाय मागधम् । **1**

(A1)

3.4.2 अनुवाकं 2 –

TB 3.4.2.1

गीताय सूतम् । नृत्ताय शैलूषम् । धर्माय सभाचरम् । नर्माय रेभम् । नरिष्ठायै भीमलम् । हसाय कारिम् । आनन्दाय स्त्रीषखम् । प्रमुदे कुमारीपुत्रम् । मेधायै रथकारम् । धैर्याय तक्षाणम् । **2**

(A2)

3.4.3 अनुवाकं 3 –

TB 3.4.3.1

श्रमाय कौलालम् । मायायै कार्मारम् । रूपाय मणिकारम् । शुभे वपम् । शरव्याया इषुकारम् । हेत्यै धन्वकारम् । कर्मणे ज्याकारम् । दिष्टाय रज्जुसर्गम् । मृत्यवे मृगयुम् । अन्तकाय श्वनितम् । **3**

(A3)

3.4.4 अनुवाकं 4 –

TB 3.4.4.1

स॒न्धये॑ जा॒रम् । गे॒हायो॑पप॒तिम् । निर्.ऋ॑त्यै परिवि॒त्तम् । आर्त्यै॑ परिविविदा॒नम् । अरा॑द्ध्यै दिधिषू॒पति॑म् । प॒वित्रा॑य भि॒षज॑म् । प्र॒ज्ञाना॑य नक्षत्रद॒र्.शम् । निष्कृ॑त्यै पेशस्का॒रीम् । बला॑यो प॒दाम् । वर्णा॑यानू॒रुध॑म् । **4**

(A4)

3.4.5 अनुवाकं 5 –

TB 3.4.5.1

न॒दीभ्य॑ः पौञ्जि॒ष्टम् । ऋ॒क्षीका॑भ्यो॒ नैषा॑दम् । पु॒रु॒ष॒व्या॒घ्राय॑ दु॒र्मद॑म् । प्र॒युद्भ्य॒ उन्म॑त्तम् । ग॒न्ध॒र्वा॒फ्स॒राभ्यो॒ व्रात्य॑म् । स॒र्प॒दे॒व॒ज॒नेभ्यो ऽप्र॑तिपदम् । अवे॑भ्यः कित॒वम् । इ॒र्यता॑या॒ अकि॑तवम् । पि॒शा॒चेभ्यो॑ बिदलका॒रम् । या॒तु॒धाने॑भ्यः कण्टकका॒रम् । **5**

(A5)

3.4.6 अनुवाकं 6 –

TB 3.4.6.1

उ॒थ्सा॒देभ्य॑ः कु॒ब्जम् । प्र॒मुदे॑ वाम॒नम् । द्वा॒भ्यः स्रा॒मम् । स्वप्ना॑या॒न्धम् । अध॑र्माय बधि॒रम् । स॒ज्ञाना॑य स्मरका॒रीम् । प्र॒का॒मोद्या॑योप॒सद॑म् । आ॒शि॒क्षायै॑ प्र॒श्निन॑म् । उ॒प॒शि॒क्षाया॑ अभिप्र॒श्निन॑म् । म॒र्यादा॑यै प्रश्नविवा॒कम् । **6**

(A6)

3.4.7 अनुवाकं 7 –

TB 3.4.7.1

ऋत्यै स्तेनहृदयम् । वैरहत्याय पिशुनम् । विवित्त्यै क्षत्तारम् । औपद्रष्टाय संग्रहीतारम् । बलायानुचरम् । भूम्ने परिष्कन्दम् । प्रियाय प्रियवादिनम् । अरिष्ट्या अश्वसादम् । मेधाय वासः पल्पूलीम् । प्रकामाय रजयित्रीम् । **7**

(A7)

3.4.8 अनुवाकं 8 –

TB 3.4.8.1

भायै दार्वाहारम् । प्रभाया आग्नेन्धम् । नाकस्य पृष्ठायाभिषेक्तारम् । ब्रध्नस्य विष्टपाय पात्रनिर्णेगम् । देवलोकाय पेशितारम् । मनुष्यलोकाय प्रकरितारम् । सर्वेभ्यो लोकेभ्य उपसेक्तारम् । अवर्त्यै वधायोपमन्थितारम् । सुवर्गाय लोकाय भागदुघम् । वर्ष्ठाय नाकाय परिवेष्टारम् । **8**

(A8)

3.4.9 अनुवाकं 9 –

TB 3.4.9.1

अर्मभ्यो हस्तिपम् । जवायाश्वपम् । पुष्ट्यै गोपालम् । तेजसेऽजपालम् । वीर्यायाविपालम् । इरायै कीनाशम् । कीलालाय सुराकारम् । भद्राय गृहपम् । श्रेयसे वित्तधम् । अद्ध्यक्षायानुक्षत्तारम् । **9**

(A9)

3.4.10 अनुवाकं 10 –

TB 3.4.10.1

म॒न्यवे॑ऽयस्ता॒पम् । क्रोधा॑य निस॒रम् । शोका॑याभिस॒रम् । उ॒त्कू॒ल॒वि॒कू॒लाभ्यां॑ त्रि॒स्थिनं॑म् । योगा॑य यो॒क्तार॑म् । क्षेमा॑य विमो॒क्तार॑म् । वपु॑षे मानस्कृ॒तम् । शीला॑याञ्जनीका॒रम् । निर्.ऋ॑त्यै कोशका॒रीम् । य॒माया॒सूम् । **10**

(A10)

3.4.11 अनुवाकं 11 –

TB 3.4.11.1

य॒म्यै॑ यम॒सूम् । अथ॑र्व॒भ्योऽव॑तोकाम् । स॒म्व॒थ्स॒राय॑ पर्या॒रिणी॑म् । प॒रि॒व॒थ्स॒रायावि॑जाताम् । इ॒दा॒व॒थ्स॒राया॑प॒स्कद्व॑रीम् । इ॒द्व॒थ्स॒राया॒तीत्व॑रीम् । व॒थ्स॒राय॒ विज॑र्जराम् । स॒व॒थ्सं॒राय॒ पलि॑क्नीम् । वना॑य वन॒पम् । अ॒न्यतो॑रण्याय दाव॒पम् । **11**

(A11)

3.4.12 अनुवाकं 12 –

TB 3.4.12.1

सरो॑भ्यो धैव॒रम् । वेश॑न्ताभ्यो॒ दाश॑म् । उ॒प॒स्थाव॑रीभ्यो॒ बैन्द॑म् । न॒ड्व॒लाभ्यः॑ शौष्क॒लम् । पा॒र्या॑य कैव॒र्तम् । अ॒वा॒र्या॑य मार्गा॒रम् । ती॒र्थेभ्य॑ आ॒न्दम् । विष॑मेभ्यो मैना॒लम् । स्वने॑भ्यः॒ पर्ण॑कम् । गुहा॑भ्यः॒ किरा॑तम् । सानु॑भ्यो॒ जम्भ॑कम् । पर्व॑तेभ्यः॒ किं पू॑रुषम् । **12**

(A12)

3.4.13 अनुवाकं 13 –

TB 3.4.13.1

प्र॒ति॒श्रुत्का॑या ऋतु॒लम् । घोषा॑य भ॒षम् । अन्ता॑य बहुवा॒दिन॑म् । अ॒न॒न्ताय॒ मूक॑म् । मह॑से वीणावा॒दम् । क्रोशा॑य तूणव॒द्ध्मम् । आ॒क्र॒न्दाय॑ दुन्दुभ्याघा॒तम् । अ॒व॒र॒स्प॒राय॑ शङ्ख॒द्ध्मम् । ऋ॒भुभ्यो॑ऽजिनसन्धा॒यम् । सा॒द्ध्येभ्य॑श्चर्म॒म्णम् । **13**

(A13)

3.4.14 अनुवाकं 14 –

TB 3.4.14.1

बी॒भ॒त्सायै॑ पौल्क॒सम् । भूत्यै॑ जागर॒णम् । अभू॑त्यै स्वप॒नम् । तु॒लायै॑ वाणि॒जम् । वर्णा॑य हिरण्यका॒रम् । विश्वे॑भ्यो दे॒वेभ्यः॑ सिद्ध्म॒लम् । प॒श्चाद्-दो॒षाय॑ ग्ला॒वम् । ऋत्यै॑ जनवा॒दिन॑म् । व्यृ॑द्ध्या अपग॒ल्भम् । सꣳश॒राय॑ प्र॒च्छिद॑म् । **14**

(A14)

3.4.15 अनुवाकं 15 –

TB 3.4.15.1

हसा॑य पुꣳश्च॒लूमाल॑भते । वी॒णा॒वा॒दं गण॑कं गी॒ताय॑ । याद॑से शाबु॒ल्याम् । न॒र्माय॑ भद्रव॒तीम् । तू॒ण॒व॒द्ध्मं ग्रा॑म॒ण्य॑ं पाणिसंघा॒तं नृ॒त्ताय॑ । मोदा॑यानु॒क्रोश॑कम् । आ॒न॒न्दाय॑ तल॒वम् । **15**

(A15)

3.4.16 अनुवाकं 16 –

TB 3.4.16.1

अ॒क्ष॒रा॒जाय॑ कित॒वम् । कृ॒ताय॑ सभा॒विन॑म् । त्रेता॑या आदिनवद॒र्शम् । द्वा॒प॒राय॑ बहि॒ः सद॑म् । कल॑ये सभास्था॒णुम् । दु॒ष्कृ॒ताय॑ च॒रका॑चार्यम् । अह्न॑ने ब्रह्मचा॒रिण॑म् । पि॒शा॒चेभ्य॑ः सैल॒गम् । पि॒पा॒साये॑ गोव्य॒च्छम् । निर्ऋ॑त्यै गोघा॒तम् । क्षु॒धे गो॑विक॒र्तम् । क्षु॒त्तृ॒ष्णाभ्यां॒ तम् । यो गां वि॒कृन्त॑न्तं मा॒ꣳसं भिक्ष॑माण उप॒तिष्ठ॑ते । **16**

(A16)

3.4.17 अनुवाकं 17 –

TB 3.4.17.1

भूम्यै॑ पीठस॒र्पिण॒माल॑भते । अ॒ग्नयेऽꣳस॒लम् । वा॒यवे॑ चाण्डा॒लम् । अ॒न्तरि॑क्षाय वꣳशन॒र्तिन॑म् । दि॒वे ख॑ल॒तिम् । सूर्या॑य हर्य॒क्षम् । च॒न्द्रम॑से मिर्मि॒रम् । नक्ष॑त्रेभ्यः कि॒लास॑म् । अह्ने॑ शु॒क्लं पि॑ङ्ग॒लम् । रात्रि॑यै कृ॒ष्णं पि॑ङ्गा॒क्षम् । **17**

(A17)

3.4.18 अनुवाकं 18 –

TB 3.4.18.1

वा॒चे पुरु॑ष॒माल॑भते । प्रा॒णम॑पा॒नं व्या॒नमु॑दा॒नꣳ स॑मा॒नं तान्. वा॒यवे॑ । सूर्या॑य॒ चक्षु॒राल॑भते । मन॑श्च॒न्द्रम॑से । दि॒ग्भ्यः श्रोत्र॑म् । प्र॒जाप॑तये॒ पुरु॑षम् । **18**

(A18)

3.4.19 अनुवाकं 19 –

TB 3.4.19.1

अथैतानरूपेभ्य आलभते । अतिह्रस्व-मतिदीर्घम् । अतिकृशमत्यꣳसलम् । अतिशुक्ल-मतिकृष्णम् । अतिश्लक्ष्ण-मतिलोमशम् । अतिकिरिट-मतिदन्तुरम् । अतिमिर्मिर-मतिमेमिषम् । आशायै जामिम् । प्रतीक्षायै कुमारीम् । **19**

(A19)

Prapaataka korvai with starting Words of 1 to 19 Anuvaakams :-

(ब्रह्मणे - गीताय - श्रमाय - सन्धये - नदीभ्यं - उथ्सादेभ्य -ऋत्यै - भाया - अर्मेभ्यो - मन्यवे - यम्यै दश दश - सरोभ्यो द्वादश - प्रतिश्रुत्कायै - बीभथ्सायै दश दश - हसाय सप्ता-क्षराजाय त्रयोदश - भूम्यै दश - वाचे षडथ - नवैकान्न विꣳशतिः)

korvai with starting Words of 1, 11, 21 Series of Dasinis :-

(ब्रह्मणे - यम्यै नवदश)

first and last Word 3rd Ashtakam 4th Prapaatakam :-

(ब्रह्मणे - कुमारीम्)

॥ हरिः ॐ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके चतुर्थ प्रपाठकः समाप्तः ॥

= =

3.5 तृतीयाष्टके पञ्चमः प्रपाठकः - इष्टिहौत्रम्

3.5.1 अनुवाकं 1 - होतुर्जपः पुरस्ताथ् सामिधेनीनाम्

TB 3.5.1.1

स॒त्यं प्रप॑द्ये । ऋ॒तं प्रप॑द्ये । अ॒मृतं॒ प्रप॑द्ये । प्र॒जाप॑तेः प्रि॒यां त॒नुव॒मनाँ॑तां॒ प्रप॑द्ये । इ॒दम॒हं प॑ञ्चद॒शेन॒ वज्रे॑ण । द्वि॒षन्तं॒ भ्रातृ॑व्य॒मव॑क्रामामि । योऽ॑स्मान् द्वेष्टि॑ । यं च॑ व॒यं द्वि॒ष्मः । भूर्भुव॒ः सुव॑ः । हिम् । **1**

(स॒त्यं दश॑) **(A1)**

3.5.2 अनुवाकं 2 - सामिधेनीम्रन्वाह

TB 3.5.2.1

प्र वो॒ वाजा॑ अ॒भिद्य॑वः । ह॒विष्म॑न्तो घृ॒ताच्या॑ । दे॒वाञ्जि॑गाति सुम्न॒युः ॥ अग्न॒ आया॑हि वी॒तये॑ । गृ॒णा॒नो ह॒व्यदा॑तये । नि होता॑ सश्सि ब॒र॒.हिषि॑ ॥ तं त्वा॑ स॒मिद्भि॑रङ्गिरः । घृ॒तेन॑ वर्द्धयामसि । बृ॒हच्छो॑चा यविष्ठ्य ॥ स नः॑ पृ॒थु श्र॒वाय्य॑म् **2**

TB 3.5.2.2

अच्छा॑ देव विवाससि । बृ॒हद॑ग्ने सु॒वीर्य॑म् ॥ ई॒डेन्यो॑ नम॒स्य॑स्ति॒रः । तमाꣳ॑सि दर॒.शा॒तः । सम॒ग्निरि॑द्ध्यते॒ वृषा॑ ॥ वृषो॑ अ॒ग्निः समि॑द्ध्यते । अश्वो॒ न दे॑व॒वाह॑नः । तꣳ ह॒विष्म॑न्त ईडते ॥ वृष॑णं त्वा व॒यं वृष॑न्न् । वृषा॑णः॒ समि॑धीमहि **3**

TB 3.5.2.3

अग्ने॒ दीद्य॑तं बृ॒हत् ॥ अ॒ग्निं दू॒तं वृ॑णीमहे । होता॑रं वि॒श्ववे॑दसम् । अ॒स्य य॒ज्ञस्य॑ सु॒क्रतु॑म् ॥ स॒मि॒द्ध्यमा॑नो अद्ध्वरे । अ॒ग्निः पा॑व॒क ईड्यः॑ । शो॒चिष्के॑शा॒स्तमी॑महे ॥ समि॑द्धो अग्न आहुत ।

दे॒वान्. यक्षि स्वद्धर । त्वꣳ हि ह॑व्य॒वाडसि॑ ( ) ॥ आजु॑होत दुव॒स्यत॑ । अ॒ग्निं प्र॑य॒त्य॑द्ध॒रे । वृ॒णी॒द्धꣳ ह॑व्य॒वाह॑नम् ॥ त्वं ॑वरु॑ण उ॒त मि॒त्रो अ॑ग्ने । त्वां ॑व॑र्द्धन्ति म॒तिभि॒र्वसि॑ष्ठाः । त्वे वसु॑ सुषण॒नानि॑ सन्तु । यू॒यं पा॑त स्व॒स्तिभिः॒ सदा॑ नः । **4**

(श्र॒वाय्य॑ - मिधीम॒ - ह्यसि॑ स॒प्त च॑) **(A2)**

3.5.3 अनुवाकं 3 - प्ररमुक्त्वा निविदोऽनूच्य देवता आवाहयति

TB 3.5.3.1

अग्ने॑ म॒हाꣳ अ॑सि ब्राह्मण भारत । असा॒वसौ॑ ॥ दे॒वेद्धो॒ मन्वि॑द्धः । ऋषि॑ष्टुतो॒ विप्रा॑नुमदितः । क॒वि॒शा॒स्तो ब्रह्म॑सꣳशितो घृ॒ताह॑वनः । प्र॒णीर्-य॒ज्ञानाँ॑म् । र॒थीर॑द्ध्व॒राणाँ॑म् । अ॒तूर्तो॒ होताँ॑ । तूर्णि॑र्.हव्य॒वाट् । आस्पात्रं॑ जु॒हूर्-दे॒वानाँ॑म् **5**

TB 3.5.3.2

च॒म॒सो दे॑व॒पान॑ः । अ॒राꣳ इ॑वाग्ने ने॒मिर्दे॒वाꣳस्त्वं प॑रि॒भूर॑सि । आव॑ह दे॒वान्. यज॑मानाय ॥ अ॒ग्निम॑ग्न॒ आव॑ह । सोम॒माव॑ह । अ॒ग्निमाव॑ह । प्र॒जाप॑ति॒माव॑ह । अ॒ग्नीषोमा॒वाव॑ह । इ॒न्द्रा॒ग्नी आव॑ह । इन्द्र॒माव॑ह ( ) । म॒हे॒न्द्रमाव॑ह । दे॒वाꣳ आँ॑ज्य॒पाꣳ आव॑ह । अ॒ग्निꣳ हो॒त्रायाव॑ह । स्वं म॑हि॒मान॒माव॑ह । आ चाँ॑ग्ने दे॒वान्. वह॑ । सु॒यजा॑ च यज जातवेदः । **6**

(दे॒वाना॒-मिन्द्र॒माव॑ह॒ षट्च॑) **(A3)**

3.5.4 अनुवाकं 4 - स्रुचावादापयति

TB 3.5.4.1

अ॒ग्निर्. होता॒ वेत्व॒ग्निः । हो॒त्रं ॑वेत्तु प्रावि॒त्रम् । स्मो व॒यम् । सा॒धु ते॑ यजमान दे॒वताँ॑ । घृ॒तव॑ती-मद्ध्वर्यो॒ स्रुच॒माऽस्य॑स्व । दे॒वा॒युव॑ं ॑वि॒श्ववा॑राम् । ईडा॑महै दे॒वाꣳ ई॒डेन्यान्॑ । न॒म॒स्याम॑ नम॒स्यान्॑

। यजाम यज्ञियान् । **7**

(अग्निर्. होता नव) **(A4)**

3.5.5 अनुवाकं 5 - प्रयाजाः

TB 3.5.5.1

समिधो अग्न आज्यस्य वियन्तु । तनूनपादग्न आज्यस्य वेतु । इडो अग्न आज्यस्य वियन्तु । बर्.हिरग्न आज्यस्य वेतु । स्वाहाऽग्निम् । स्वाहा सोमम् । स्वाहाऽग्निम् । स्वाहा प्रजापतिम् । स्वाहाऽग्नीषोमौ । स्वाहेन्द्राग्नी ( ) । स्वाहेन्द्रम् । स्वाहा महेन्द्रम् । स्वाहा देवाꣳ आज्यपान् । स्वाहाऽग्निꣳ होत्राज्जुषाणाः । अग्न आज्यस्य वियन्तु । **8**

(इन्द्राग्नी पञ्च च) **(A5)**

3.5.6 अनुवाकं 6 - अज्यभागयोः पुरोनुवाक्ये

TB 3.5.6.1

अग्निर्-वृत्राणि जङ्घनत् । द्रविणस्युर्-विपन्यया । समिद्धः शुक्र आहुतः । जुषाणो अग्निराज्यस्य वेतु । त्वꣳ सोमासि सत्पतिः । त्वꣳ राजोत वृत्रहा । त्वं भद्रो असि क्रतुः । जुषाणः सोम आज्यस्य हविषो वेतु । अग्निः प्रत्नेन जन्मना । शुम्भानस्तनुवꣳ स्वाम् ( ) । कविर्-विप्रेण वावृधे । जुषाणो अग्निराज्यस्य वेतु । सोम गीर्भिष्ट्वा वयम् । वर्द्धयामो वचोविदः । सुमृडीको न आविश । जुषाणः सोम आज्यस्य हविषो वेतु । **9**

(स्वाꣳ षट्) **(A6)**

3.5.7 अनुवाकं 7 - हविषां याज्यानुवाक्याः

TB 3.5.7.1

अग्निर्-मूर्द्धा दिवः ककुत् । पतिः पृथिव्या अयम् । अपाꣳ रेताꣳसि जिन्वति । भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता । यत्रा नियुद्भिः सचसे शिवाभिः । दिवि मूर्द्धानं दधिषे सुवर्ॠषाम् । जिह्वामग्ने चकृषे हव्यवाहम् । प्रजापते न त्वदेतान्यन्यः । विश्वा जातानि परि ता बभूव । यत्-कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु **10**

TB 3.5.7.2

वयꣳ स्याम पतयो रयीणाम् । स वेद पुत्रः पितरꣳ स मातरम् । स सूनुर्भुवथ्स भुवत्पुनर्मघः । स द्यामौर्णोदन्तरिक्षꣳ स सुवः । स विश्वा भुवो अभवथ्स आऽभवत् । अग्नीषोमा सवेदसा । सहूती वनतं गिरः । सं देवत्रा बभूवथुः । युवमेतानि दिवि रोचनानि । अग्निश्च सोम सक्रतू अधत्तम् **11**

TB 3.5.7.3

युवꣳ सिन्धूꣳ रभिशस्ते-रवद्यात् । अग्नीषोमा-वमुञ्चतं गृभीतान् । इन्द्राग्नी रोचना दिवः । परि वाजेषु भूषथः । तद्वां चेति प्रवीर्यम् । श्नथद्वृत्रमुत संनोति वाजम् । इन्द्रा यो अग्नी सहुरी सपर्यात् । इरज्यन्ता वसव्यस्य भूरेः । सहस्तमा सहसा वाजयन्ता । एन्द्र सानसिꣳ रयिम् **12**

TB 3.5.7.4

सजित्वानꣳ सदासहम् । वर्षिष्ठमूतये भर । प्रसंसाहिषे पुरुहूत शत्रून् । ज्येष्ठस्ते शुष्म इह रातिरस्तु । इन्द्राभर दक्षिणेना वसूनि । पतिः सिन्धूनामसि रेवतीनाम् । महाꣳ इन्द्रो य ओजसा । पर्जन्यो वृष्टिमाꣳ इव । स्तोमैर्वथ्सस्य वावृधे । महां इन्द्रो नृवदाचर्षणिप्राः **13**

TB 3.5.7.5

उत द्विबर्हा अमिनः सहोभिः । अस्मद्रियग्वावृधे वीर्याय । उरुः पृथुः सुकृतः कर्तृभिर्भूत् । पिप्रीहि देवाꣳ उशतो यविष्ठ । विद्वां ऋतूꣳर् ऋतुपते यजेह । ये दैव्या ऋत्विजस्तेभिरग्ने ।

त्वꣳ होतॄणामस्यायजिष्ठः ॥ अग्निꣳ स्विष्टकृतम् । अयाडग्निरग्नेः प्रिया धामानि । अयाट्थ्सोमस्य प्रिया धामानि **14**

TB 3.5.7.6

अयाडग्नेः प्रिया धामानि । अयाद्वजापतेः प्रिया धामानि । अयाडग्नीषोमयोः प्रिया धामानि । अयाडिन्द्राग्नियोः प्रिया धामानि । अयाडिन्द्रस्य प्रिया धामानि । अयाण्महेन्द्रस्य प्रिया धामानि । अयाड्देवानां-माज्यपानां प्रिया धामानि । यक्षदग्नेर् होतुः प्रिया धामानि । यक्षथ्स्वं महिमानम् । आयजतामेज्या इषः ( ) । कृणोतु सो अद्धरा जातवेदाः । जुषताꣳ हविः । अग्ने यदद्य विशो अद्धरस्य होतः । पावक शोचे वेष्ट्वꣳ हि यज्वा । ऋता यजासि महिना वि यद्भूः । हव्या वह यविष्ठ या ते अद्य । **15**

(अस्त्व - धत्तꣳ - रयिं - चर्षणिप्राः - सोमस्य प्रिया धामा - नीषः षट्) **(A7)**

3.5.8 अनुवाकं 8 - इडोपाह्वानाम्

TB 3.5.8.1

उपहूतꣳ रथन्तरꣳ सह पृथिव्या । उप मा रथन्तरꣳ सह पृथिव्या ह्वयताम् । उपहूतं वामदेव्यꣳ सहान्तरिक्षेण । उप मा वामदेव्यꣳ सहान्तरिक्षेण ह्वयताम् । उप हूतं बृहथ्सह दिवा । उप मा बृहथ्सह दिवा ह्वयताम् । उपहूताः सप्त होत्राः । उप मा सप्त होत्रा ह्वयन्ताम् । उपहूता धेनुः सहर्षभा । उप मा धेनुः सहर्षभा ह्वयताम् **16**

TB 3.5.8.2

उपहूतो भक्षः सखा । उप मा भक्षः सखा ह्वयताम् । उपहूता(4) हो । इडोपहूता । उपहूतेडा । उपो अस्माꣳ इडा ह्वयताम् । इडोपहूता । उपहूतेडा । मानवी घृतपदी मैत्रावरुणी । ब्रह्म देवकृतमुपहूतम् **17**

TB 3.5.8.3

दैव्या॑ अद्ध्व॒र्यव॒ उप॑हूताः । उप॑हूता मनु॒ष्याः॑ । य इ॒मं य॒ज्ञमवान्॑ । ये य॒ज्ञप॑तिं॒ वर्द्धा॑न् । उप॑हूते॒ द्यावा॑पृथि॒वी । पू॒र्व॒जे ऋ॒तावं॑री । दे॒वी दे॒वपु॑त्रे । उप॑हूतो॒ऽयं यज॑मानः । उत्त॑रस्यां देवय॒ज्याया॒-मुप॑हूतः । भूय॑सि हवि॒ष्कर॑ण॒ उप॑हूतः ( ) । दि॒व्ये धाम॒न्नुप॑हूतः । इ॒दं मे॑ दे॒वा ह॒विर्जु॑षन्ता॒मिति॒ तस्मि॒न्नुप॑हूतः । विश्व॑मस्य प्रि॒यमुप॑हूतम् । विश्व॑स्य प्रि॒यस्योप॑हूत॒स्योप॑हूतः । **18**

(स॒हर्.ष॑भा ह्वयता॒ - मुप॑हूतꣳ - हवि॒ष्कर॑ण॒ उप॑हूतश्च॒त्वारिं॑ च) **(A8)**

3.5.9 अनुवाकं 9 - अनूयाजाः

TB 3.5.9.1

दे॒वं ब॒र्.हिः । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु । दे॒वो नरा॒शꣳ सः॑ । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु । दे॒वो अ॒ग्निः स्विं॑ष्ट॒कृत् । सु॒द्रवि॑णा म॒न्द्रः क॒विः । स॒त्यम॑न्माऽऽय॒जी होता॑ । होतु॑र्. होतु॒राय॑जीयान् । अग्ने॒ यान्-दे॒वानया॑ट् । याꣳ अपि॑प्रेः ( ) । ये ते॑ हो॒त्रे अम॑थ्सत । ताꣳ स॑स॒नुषीꣳ॒ होत्रां॑ देवं ग॒माम् । दि॒वि दे॒वेषु॑ य॒ज्ञमेर॑ये॒मम् । स्वि॒ष्ट॒कृच्चाग्ने॒ होताऽभूः॑ । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य नमोवा॒के वीहि॑ । **19**

(अपि॑प्रेः॒ पञ्च॑ च) **(A9)**

3.5.10 अनुवाकं 10 - सूक्तावाकः

TB 3.5.10.1

इ॒दं द्यावा॑पृथिवी भ॒द्रम॑भूत् । आद्ध्र्म॑ सूक्तवा॒कम् । उ॒त न॑मोवा॒कम् । ऋ॒द्ध्यास्म॑ सू॒क्तोच्य॑मग्ने । त्वꣳ सू॑क्त॒वाग॑सि । उप॑श्रितो दि॒वः पृ॑थि॒व्योः । ओम॑न्वती ते॒ऽस्मिन्. य॒ज्ञे य॑जमान॒ द्यावा॑पृथि॒वी स्ता॑म् । श॒ग॒ये जी॒रदा॑नू । अत्र॑स्नू अप्र॑वेदे । उ॒रुग॑व्यूती अभय॒ं कृतौ॑ **20**

TB 3.5.10.2

वृष्टिद्यावा रीत्यापा । शम्भुवौ मयोभुवौ । ऊर्जस्वती च पयस्वती च । सूपचरणा च स्वधिचरणा च । तयोराविदि ॥ अग्निरिदꣳ हविरजुषत । अवीवृधत महो ज्यायोऽकृत । सोम इदꣳ हविरजुषत । अवीवृधत महो ज्यायोऽकृत । अग्निरिदꣳ हविरजुषत **21**

TB 3.5.10.3

अवीवृधत महो ज्यायोऽकृत । प्रजापतिरिदꣳ हविरजुषत । अवीवृधत महो ज्यायोऽकृत । अग्नीषोमाविदꣳ हविरजुषेताम् । अवीवृधेतां महो ज्यायोऽक्राताम् । इन्द्राग्नी इदꣳ हविरजुषेताम् । अवीवृधेतां महो ज्यायोऽक्राताम् । इन्द्र इदꣳ हविरजुषत । अवीवृधत महो ज्यायोऽकृत । महेन्द्र इदꣳ हविरजुषत **22**

TB 3.5.10.4

अवीवृधत महो ज्यायोऽकृत । देवा आज्यपा आज्यमजुषन्त । अवीवृधन्त महो ज्यायोऽक्रत । अग्निर्.होत्रेणेदꣳ हविरजुषत । अवीवृधत महो ज्यायोऽकृत । अस्यामृध-द्धोत्रायां देवंगमायाम् । आशास्तेऽयं यजमानोऽसौ ॥ आयुराशास्ते । सुप्रजास्त्व-माशास्ते । सजातवनस्या-माशास्ते **23**

TB 3.5.10.5

उत्तरां देवयज्या-माशास्ते । भूयो हविष्करण-माशास्ते । दिव्यं धामाशास्ते । विश्वं प्रियमाशास्ते । यदनेन हविषा ऽऽशास्ते । तदश्यात्-तद्दद्ध्यात् । तदस्मै देवा रासन्ताम् । तदग्निर्-देवो देवेभ्यो वनते । वयमग्नेर् मानुषाः । इष्टं च वीतं च ( ) । उभे च नो द्यावापृथिवी अꣳहसस्पाताम् । इह गतिर्-वामस्येदं च । नमो देवेभ्यः । **24**

(अभयंकृतावकृ - ताग्निरिदꣳ हविरजुषत - महेन्द्र इदꣳ हविरजुषत - सजातवनस्यामाशास्ते -

वी॒तं च॒ त्रीणि॑ च) **(A10)**

3.5.11 अनुवाकं 11 - शंयुवाकः

TB 3.5.11.1

तच्छं॒ योरा वृ॑णीमहे । गा॒तुं॒ य॒ज्ञाय॑ । गा॒तुं॒ य॒ज्ञप॑तये । दैवी॑ स्व॒स्तिर॑स्तु नः । स्व॒स्तिर् मानु॑षेभ्यः । ऊ॒र्द्धं जि॑गातु भेष॒जम् । शं नो॑ अस्तु द्वि॒पदे॑ । शं चतु॑ष्पदे । **25**

(तच्छं॒ योर॒ष्टौ) **(A11)**

3.5.12 अनुवाकं 12 - पत्नीसंयाजानां याज्यानुवाक्याः

TB 3.5.12.1

"आ प्या॑यस्व॒1" "सं ते॑ 2" ॥ "इ॒ह त्वष्टा॑रमग्रि॒यं3" "तन्न॑स्तु॒रीप॑म् 4" ॥ दे॒वानां॒ पत्नी॑रुश॒तीर॑वन्तु नः । प्राव॑न्तु नस्तु॒जये॒ वाज॑सातये । याः पार्थि॑वासो॒ या अ॒पामपि॑ व्र॒ते । ता नो॑ देवीः सुहवाः॒ शर्म॑ यच्छत ॥ उ॒त ग्ना विय॑न्तु दे॒वप॑त्नीः । इ॒न्द्रा॒ण्य॑ग्नाय्य॒श्विनी॒ राट् । आ रोद॑सी वरुणा॒नी शृ॑णोतु । वि॒यन्तु॑ दे॒वीर्य ऋ॒तुर्जनी॑नाम् ( ) । **26**

TB 3.5.12.2

अ॒ग्निर्. होता॑ गृ॒हप॑तिः॒ स राजा॑ । विश्वा॑ वेद॒ जनि॑मा जा॒तवे॑दाः । दे॒वाना॑मु॒त यो मर्त्या॑नाम् । यजि॑ष्ठः॒ स प्रय॑जतामृ॒तावा॑ ॥ व॒यमु॑ त्वा गृहपते॒ जना॑नाम् । अग्ने॒ अक॑र्म स॒मिधा॑ बृ॒हन्त॑म् । अ॒स्थू॒रिणो॒ गार्.ह॑पत्यानि सन्तु । ति॒ग्मेन॑ न॒स्तेज॑सा॒ सꣳशि॑शाधि । **27**

(जनी॑ना - +म॒ष्टौ च॑) **(A12)**

3.5.13 अनुवाकं 13 - पत्नीसंयाजे सोमाह्वानम्

TB 3.5.13.1

उप॑हूतꣳ रथन्त॒रꣳ स॒ह पृ॑थि॒व्या । उप॑ मा रथन्त॒रꣳ स॒ह पृ॑थि॒व्या ह्व॑यताम् । उप॑हूतं॒ वामदे॒व्यꣳ स॒हान्तरि॑क्षेण । उप॑ मा वामदे॒व्यꣳ स॒हान्तरि॑क्षेण ह्वयताम् । उप॑हूतं बृ॒हथ्स॒ह दि॒वा । उप॑ मा बृ॒हथ्स॒ह दि॒वा ह्व॑यताम् । उप॑हूताः स॒प्त होत्राः॑ । उप॑ मा स॒प्त होत्राः॑ ह्वयन्ताम् । उप॑हूता धे॒नुः स॒हर्.ष॑भा । उप॑ मा धे॒नुः स॒हर्.ष॑भा ह्वयताम् **28**

TB 3.5.13.2

उप॑हूतो भ॒क्षः सखा॑ । उप॑ मा भ॒क्षः सखा॑ ह्वयताम् । उप॑हू॒ता॑(4) हो । इडोप॑हूता । उप॑हू॒तेडा॑ । उपो॑ अ॒स्माꣳ इडा॑ ह्वयताम् । इडोप॑हूता । उप॑हू॒तेडा॑ । मा॒न॒वी घृ॒तप॑दी मैत्रावरु॒णी । ब्रह्म॑ दे॒वकृ॑त॒मुप॑हूतम् **29**

TB 3.5.13.3

दैव्या॑ अद्ध्व॒र्यव॒ उप॑हूताः । उप॑हूता मनु॒ष्याः॑ । य इ॒मं॒ य॒ज्ञमवान्॑ । ये य॒ज्ञप॑त्नीं॒ वर्द्धान्॑ । उप॑हूते॒ द्यावा॑पृथि॒वी । पू॒र्व॒जे ऋ॒तावरी॑ । दे॒वी दे॒वपु॑त्रे । उप॑हूते॒यं॒ यज॑माना । इ॒न्द्रा॒णीवा॑विध॒वा । अदि॑तिरिव सुपु॒त्रा ( ) । उत्त॑रस्यां देवय॒ज्याया॒-मुप॑हूता । भूय॑सि हवि॒ष्करे॑ण॒ उप॑हूता । दि॒व्ये धाम॒न्नुप॑हूता । इ॒दं मे॑ दे॒वा ह॒विर्-जु॑षन्ता॒मिति॒ तस्मि॒न्-नुप॑हूता । विश्व॑मस्याः प्रि॒यमुप॑हूतम् । विश्व॑स्य प्रि॒यस्योप॑हूत॒स्योप॑हूता । **30**

(स॒हर्.ष॑भा ह्वयता॒ - मुप॑हूतꣳ - सुपु॒त्रा षट्च॑) **(A13)**

Prapaataka korvai with starting Words of 1 to 13 Anuvaakams :-

(स॒त्यं - प्रवो - ऽग्ने॑ म॒हा - न॒ग्निर्. होता॑ - स॒मिधो॒ - ऽग्निर् वृ॒त्राण्य॒ - ग्निर् मू॒र्द्धो - प॑हूतं - दे॒वं ब॒र्.हि - रि॒दं द्यावा॑पृथिवी॒ -तच्छ॒म्॒योर्- रा प्या॑य॒स्वो - प॑हूतं॒ त्रयो॑दश)

korvai with starting Words of 1, 11, 21 Series of Dasinis :-
(स॒त्यं - ॅव॒यꣳ स्या॑म - वृ॒ष्टिद्या॑वा त्रि॒ꣳ॒शत्)

first and last Word 3rd Ashtakam 5th Prapaatakam :-
(स॒त्य-मुप॑हूता)

॥ हरिः॑ ॐ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके पञ्चम प्रपाठकः समाप्तः ॥
Appendix (of Expansions) ट्.भ्.3.5.12.1 - "आ प्या॑यस्व॒ 1" "सं ते॒ 2" आ प्या॑यस्व॒ समे॑तु ते वि॒श्वत॑ः सोम॒ वृष्णि॑यं । भवा॒ वाज॑स्य सङ्ग॒थे ॥ 1 सं ते॒ पयाꣳ॑सि॒ सम॑ु यन्तु॒ वाजा॒ः सं ॅवृष्णि॑या-न्यभिमाति॒षाह॑ः । आ॒प्याय॑मानो अ॒मृता॑य सोम दि॒वि श्रवाꣳ॑स्युत्त॒मानि॑ धिष्व ॥ 2 (Both 1 and 2 appearing in TS 4.2.7.4)
ट्.भ्.3.5.12.1 - "इ॒ह त्वष्टा॑रमग्रि॒यं 3" "तन्न॑स्तु॒रीप॑॑म् 4" इ॒ह त्वष्टा॑रमग्रि॒यं ॅवि॒श्वरू॑प॒मुप॑ ह्वये । अ॒स्माक॑मस्तु॒ केव॑लः ॥ 3 तन्न॑स्तु॒रीप॒मध॑ पोषयि॒त्नु देव॑ त्वष्ट॒र्वि र॑रा॒णः स्य॑स्व । यतो॑ वी॒रः क॑र्म॒ण्य॑ः सु॒दक्षो॑ यु॒क्तग्रा॑वा॒ जाय॑ते दे॒वका॑मः ॥ 4 (Both 3 and 4 appearing in TS 3.1.11.1) ==================================

3.6 तृतीयाष्टके षष्ठः प्रपाठकः - पशुहौत्रम्

3.6.1 अनुवाकं 1 - यूपसंस्काराः

TB 3.6.1.1

अ॒ञ्जन्ति॒ त्वाम॑द्ध्वरे दे॑व॒यन्तः॑ । वन॑स्पते॒ मधु॑ना॒ दैव्ये॑न । यदू॒र्द्ध्वस्तिष्ठा॒द्-द्रवि॑णे॒ह ध॑त्तात् । यद्वा॒ क्षयो॑ मा॒तुर॒स्या उ॒पस्थे॑ ॥ उच्छ्र॑यस्व वनस्पते । वर्ष्म॑न् पृथि॒व्या अधि॑ । सुमि॑ती मी॒यमा॑नः । वर्चो॑धा य॒ज्ञवा॑हसे ॥ समि॑द्धस्य॒ श्रय॑माणः पु॒रस्ता॑त् । ब्रह्म॑ वन्वा॒नो अ॒जरꣳ॑ सु॒वीर॑म् **1**

TB 3.6.1.2

आ॒रे अ॒स्मदम॑तिं॒ बाध॑मानः । उच्छ्र॑यस्व मह॒ते सौभ॑गाय ॥ ऊ॒र्द्ध्व ऊ॒षुण॑ ऊ॒तये॑ । तिष्ठा॑ दे॒वो न स॑वि॒ता । ऊ॒र्द्ध्वो वाज॑स्य॒ सनि॑ता॒ यद॒ञ्जिभिः॑ । वा॒घद्भि॑र्-वि॒ह्वया॑महे ॥ ऊ॒र्द्ध्वो नः॑ पा॒ह्यꣳहसो॒ नि के॒तुना॑ । विश्वꣳ॒ सम॒त्रिण॑ं दह । कृ॒धी न॑ ऊ॒र्द्ध्वाञ्च॒ रथा॑य जी॒वसे॑ । वि॒दा दे॒वेषु॑ नो॒ दुवः॑ । **2**

TB 3.6.1.3

जा॒तो जा॑यते सुदिन॒त्वे अह्ना॑म् । सम॒र्य आ वि॒दथे॒ वर्द्ध॑मानः । पु॒नन्ति॒ धीरा॑ अ॒पसो॑ मनी॒षा । दे॒व॒या विप्र॒ उदि॑यर्ति॒ वाच॑म् ॥ युवा॑ सु॒वासाः॒ परि॑वीत॒ आगा॑त् । स उ॒ श्रेया॑न् भवति॒ जाय॑मानः । तं धीरा॑सः क॒वय॒ उन्न॑यन्ति । स्वा॒धियो॒ मन॑सा देव॒यन्तः॑ ॥ पृ॒थु॒पाजा॒ अम॑र्त्यः । घृ॒तनि॑र्णि॒ग्-स्वा॑हुतः ( ) **3**

TB 3.6.1.4

अ॒ग्निर्-य॒ज्ञस्य॑ हव्य॒वाट् ॥ तꣳ स॒बाधो॑ य॒तस्रु॑चः । इ॒त्था धि॒या य॒ज्ञव॑न्तः । आच॑क्र॒र॒ग्नि-मू॒तये॑ ॥ त्वं वरु॑ण उ॒त मि॒त्रो अ॑ग्ने । त्वां वर्द्ध॑न्ति म॒तिभि॒र्-वसि॑ष्ठाः । त्वे वसु॑ सुषण॒नानि॑ सन्तु । यू॒यं पा॑त स्व॒स्तिभि॒ः सदा॑ नः । **4**

(सुवीरं - दुवः - स्वाहुतो - +ऽष्टौ च) **(A1)**

3.6.2 अनुवाकं 2 - प्रयाजविषया मैत्रावरुणप्रैषाः

TB 3.6.2.1

होता यक्षदग्निꣳ समिधा सुषमिधा समिद्धं नाभा पृथिव्याः संगथे वामस्य । वर्ष्मन्दिव इडस्पदे वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥ होता यक्षत्-तनूनपात-मदितेर्-गर्भं भुवनस्य गोपाम् । मद्धाऽद्य देवो देवेभ्यो देवयानान्पथो अनक्तु वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥ होता यक्षन्-नराशꣳसं नृशस्त्रं नृꣳः प्रणेत्रम् । गोभिर्-वपावान्थ्-स्याद्-वीरैः शक्तीवान्-रथैः प्रथमयावा हिरण्यैश्चन्द्री वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥ होता यक्षदग्निमिड ईडितो देवो देवाꣳ आवक्षद्-दूतो हव्यवाडमूरः । उपेमं यज्ञमुपेमां देवो देवहूतिमवतु वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥ होता यक्षद्-बर्हिः सुष्टरीमोर्णम्रदा अस्मिन् यज्ञे वि च प्र च प्रथताꣳ स्वासस्थं देवेभ्यः । एमेनदद्य वसवो रुद्रा आदित्याः सदन्तु प्रियमिन्द्रस्यास्तु वेत्वाज्यस्य होतर्यज । **5**

TB 3.6.2.2

होता यक्षद्-दुरं ऋष्वाः कवष्योऽकोषधावनी-रुदाताभिर्-जिहतां वि पक्षोभिः श्रयन्ताम् । सुप्रायणा अस्मिन् यज्ञे विश्रयन्ता-मृतावृधो वियन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥ होता यक्षदुषासानक्ता बृहती सुपेशसा नृꣳः पतिभ्यो योनिं कृण्वाने । सꣳस्मयमाने इन्द्रेण देवैरेदं बर्हिः सीदतां वीतामाज्यस्य होतर्यज ॥ होता यक्षद्-दैव्या होतारा मन्द्रा पोतारा कवी प्रचेतसा । स्विष्टमद्यान्यः करदिषा स्वभिगूर्तमन्य ऊर्जा सतवसेमं यज्ञं दिवि देवेषु धत्तां वीतामाज्यस्य होतर्यज ॥ होता यक्षत्-तिस्रो देवीरपसामपस्तमा अच्छिद्र-मद्येदमप-स्तन्वताम् । देवेभ्यो देवीर्-देवमपो वियन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥ होता यक्षत्-त्वष्टार-मचिष्टुमपाकꣳ रेतोधां विश्रवसं यशोधाम् । पुरुरूपमकामकर्शनꣳ सुपोषः पोषैः स्याथ् सुवीरो वीरैर्-वेत्वाज्यस्य होतर्यज ( ) ॥ होता यक्षद्-वनस्पतिं-मुपावस्रक्षद्धियो जोष्टारꣳ शशमन्नरः । स्वदाथ् स्वधितिर् ऋतुथाऽद्य देवो देवेभ्यो हव्याऽवाड्-वेत्वाज्यस्य होतर्यज

॥ होता॑ यक्षद॒ग्निꣳ स्वाहाऽऽज्य॑स्य॒ स्वाहा॒ मेद॑सः॒ स्वाहा॑ स्तो॒काना॒ꣳ स्वाहा॒ स्वाहा॑ कृतीना॒ꣳ स्वाहा॑ ह॒व्यसू॑क्तीनाम् । स्वाहा॑ दे॒वाꣳ आ॑ज्य॒पान्थ् स्वाहा॒ऽग्निꣳ हो॒त्राज्जु॑षा॒णा अग्न॒ आज्य॑स्य वियन्तु॒ होत॒र्यज॑ । **6**

special korvai

(अ॒ग्निं तनू॒नपा॑तं॒ नरा॒शꣳस॑म॒ग्निमि॒ड ई॑डि॒तो ब॒र॒.हिर्दुर॑ उ॒षासा॒नक्ता॒ दैव्या॑ ति॒स्रस्त्वष्टा॑रं॒ वन॒स्पति॑म॒ग्निम्) (पञ्च॒ वेत्वेको॑ वि॒यन्तु॒ द्विर्वी॒तामेको॑ वि॒यन्तु॒ द्विर्वेत्वेको॑ वियन्तु॒ होत॒र्यज॑)

(प्रि॒यमिन्द्र॑स्यास्तु॒ वेत्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ - सु॒वीरो॑ वी॒रैर् वेत्वाज्य॑स्य॒ होत॒र्यज॑ च॒त्वारि॑ च) **(A2)**

3.6.3 अनुवाकं 3 - आप्रिय प्रयाजानां याज्याः

TB 3.6.3.1

समि॑द्धो अ॒द्य मनु॑षो दुरो॒णे । दे॒वो दे॒वान्. य॑जसि जातवेदः । आ च॒ वह॑ मित्रमह-श्चिकि॒त्वान् । त्वं दू॒तः क॒विर॑सि॒ प्रचे॑ताः ॥ तनू॑नपात्प॒थ ऋ॒तस्य॒ यानान्॑ । मद्धा॑ सम॒ञ्जन्थ् स्व॑दया सुजिह्व । मन्मा॑नि धी॒भिरु॒त य॒ज्ञमृ॒न्धन्न् । दे॒व॒त्रा च॑ कृणुह्यद्ध्व॒रं नः॑ ॥ नरा॒शꣳस॑स्य महि॒मान॑मेषाम् । उप॑स्तोषाम यज॒तस्य॑ य॒ज्ञिः **7**

TB 3.6.3.2

ते सु॒क्रत॑वः॒ शुच॑यो धिय॒धाः । स्वद॑न्तु दे॒वा उ॒भया॑नि ह॒व्या ॥ आ॒जुह्वा॑न॒ ईड्यो॒ वन्द्य॑श्च । आया॑ह्यग्ने॒ वसु॑भिः स॒जोषाः॑ । त्वं दे॒वाना॑मसि यह्व॒ होता॑ । स ए॑नान्. यक्षीषि॒तो यजी॑यान् ॥ प्रा॒चीन॑ं ब॒र॒.हिः प्र॒दिशा॑ पृथि॒व्याः । वस्तो॑र॒स्या वृ॑ज्यते॒ अग्ने॒ अह्ना॑म् । व्यु॑ प्रथते वितर॒ं वरी॑यः । दे॒वेभ्यो॒ अदि॑तये स्यो॒नम् । **8**

TB 3.6.3.3

व्यच॑स्वतीरुर्वि॒या विश्र॑यन्ताम् । पति॑भ्यो॒ नजन॑यः॒ शुम्भ॑मानाः । देवी॑र्द्वारो बृहतीर्-विश्वमिन्वाः ।

दे॒वेभ्यो॑ भवथ सुप्राय॒णाः ॥ आ सु॒ष्वय॑न्ती यज॒ते उपा॑के । उ॒षासा॒नक्ता॑ सदतां॒ नि योनौ॑ । दि॒व्ये योष॑णे बृह॒ती सु॑रु॒क्मे । अधि॒ श्रियꣳ॑ शुक्र॒पिशं॒ दधा॑ने ॥ दैव्या॒ होता॑रा प्रथ॒मा सु॒वाचा॑ । मिमा॑ना य॒ज्ञं मनु॑षो॒ यज॑द्ध्यै **9**

TB 3.6.3.4

प्र॒चो॒दय॑न्ता वि॒दथे॑षु का॒रू । प्रा॒चीनं॒ ज्योतिः॑ प्र॒दिशा॑ दि॒शन्ता॑ ॥ आनो॑ य॒ज्ञं भार॑ती॒ तूय॑मेतु । इडा॑ मनु॒ष्वदि॒ह चे॒तय॑न्ती । ति॒स्रो दे॒वीर्-ब॒र्हिरेदꣳ स्यो॒नम् । सर॑स्वती॒ स्वप॑सः सदन्तु ॥ य इ॒मे द्यावा॑पृथि॒वी जनि॑त्री । रू॒पैरपि॑ꣳशद्-भुव॑नानि॒ विश्वा॑ । तम॒द्य हो॑तरिषि॒तो यजी॑यान् । दे॒वं त्वष्टा॑रमि॒ह य॑क्षि वि॒द्वान् ( ) । **10**

TB 3.6.3.5

उ॒पाव॑सृज॒त्-त्मन्या॑ सम॒ञ्जन् । दे॒वानां॒ पाथ॑ ऋतु॒था ह॒वीꣳषि॑ । वन॒स्पतिः॑ शमि॒ता दे॒वो अ॒ग्निः । स्वद॑न्तु ह॒व्यं मधु॑ना घृ॒तेन॑ ॥ स॒द्यो जा॒तो व्य॑मिमीत य॒ज्ञम् । अ॒ग्निर्-दे॒वाना॑-मभवत्-पुरो॒गाः । अ॒स्य होतुः॑ प्र॒दिश्यृ॒तस्य॑ वा॒चि । स्वाहा॑कृतꣳ ह॒विर॑दन्तु दे॒वाः । **11**

(य॒ज्ञिः - स्यो॒नं - ऽयज॑द्ध्यै - वि॒द्वान॒ - +ष्टौ च॑) **(A3)**

3.6.4 अनुवाकं 4 - पर्यग्निकरणीया ऋचः

TB 3.6.4.1

अ॒ग्निर्. होता॑ नो अद्ध्व॒रे । वा॒जी सन्-परि॑णीयते । दे॒वो दे॒वेषु॑ य॒ज्ञिय॑ः ॥ परि॑ त्रिवि॒ष्ट्य॑द्ध्व॒रम् । यात्य॒ग्नी र॒थीरि॑व । आ दे॒वेषु॒ प्रयो॒ दध॑त् ॥ परि॒ वाज॑पतिः क॒विः । अ॒ग्निर्. ह॒व्या न्य॑क्रमीत् । दध॒द्-रत्ना॑नि दा॒शुषे॑ । **12**

(अ॒ग्निर् होता॑ नो॒ नव॑) **(A4)**

3.6.5 अनुवाकं 5 - मैत्रावरुणप्रैषः

TB 3.6.5.1

अजै॑द॒ग्निः । अस॑न॒द्वाज॒ं नि । दे॒वो दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्याऽवा॑ट् । प्राञ्चो॑भिर् हिन्वा॒नः । धेना॑भिः॒ कल्प॑मानः । य॒ज्ञस्यायुः॑ प्रति॒रन्न् । उप॒ प्रेष्य॑ होतः । ह॒व्या दे॒वेभ्यः॑ । **13**

(अजै॑द॒ष्टौ) **(A5)**

3.6.6 अनुवाकं 6 - होतुरध्रिगुप्रैषः

TB 3.6.6.1

दैव्याः॑ शमितार उ॒त म॑नुष्या॒ आर॑भद्धम् । उप॑ नयत॒ मेद्ध्या॒ दुरः॑ । आ॒शासा॑ना॒ मेध॑पतिभ्यां॒ मेध॑म् । प्रास्मा॑ अ॒ग्निं भ॑रत । स्तृ॒णी॒त ब॒र्॒हिः । अन्वे॑नं मा॒ता म॑न्यताम् । अनु॑ पि॒ता । अनु॒ भ्रातृ॒ सग॑र्भ्यः । अनु॒ सखा॒ सयू॑थ्यः ॥ उ॒दी॒चीनाः॑ अस्य प॒दो निध॑त्तात् **14**

TB 3.6.6.2

सूर्यं॒ चक्षु॑र्गमयतात् । वातं॑ प्रा॒णम॒न्व-व॑सृजतात् । दिशः॒ श्रोत्र॑म् । अ॒न्तरि॑क्ष॒मसु॑म् । पृ॒थि॒वीꣳ शरी॑रम् । ए॒क॒धाऽस्य॒ त्वच॒माच्छ्य॑तात् । पु॒रा नाभ्या॑ अपि॒शसो॑ व॒पामुत्खि॑दतात् । अ॒न्तरे॒वोष्माणं॑ वारयतात् । श्ये॒नम॑स्य॒ वक्षः॑ कृणुतात् । प्र॒शसा॑ बा॒हू **15**

TB 3.6.6.3

श॒ला दो॒षणी॑ । क॒श्यपे॒वाꣳसा॑ । अच्छि॑द्रे॒ श्रोणी॑ । क॒वषो॒रू स्रे॒कप॑र्णाऽष्ठी॒वन्ता॑ । षड्वि॑ꣳशतिरस्य॒ वङ्क्र॑यः । ता अ॑नु॒ष्ठ्योच्च्या॑वयतात् । गात्रं॑ गात्रम॒स्यानू॑नं कृणुतात् । ऊ॒व॒द्ध्य॒गो॒हं पार्थि॑वं खनतात् । अ॒स्त्रा रक्षः॒ सꣳसृ॑जतात् । व॒नि॒ष्ठुम॑स्य॒ मा रा॑विष्ट **16**

TB 3.6.6.4

उरूकं मन्यमानाः ॥ नेद्वस्तोके तनये । रविता रवच्छमितारः । अद्भिगो शमीद्धम् । सुशमि शमीद्धम् । शमीद्ध-मद्भिगो ॥ अद्भिगुश्चापापश्च । उभौ देवानाꣳ शमितारौ । ताविमं पशुꣳ श्रपयतां प्रविद्वाꣳसौ । यथा यथाऽस्य श्रपणं तथातथा ( ) । **17**

[धत्ताद् - बाहू - मा राविष्ट - तथातथा ( )] **(A6)**

3.6.7 अनुवाकं 7 - स्तोकविषयं मैत्रावरुणानुवचनम्

TB 3.6.7.1

जुषस्व सप्रथस्तमम् । वचो देवफ्सरस्तमम् । हव्या जुह्वान आसनि ॥ इमं नो यज्ञमृतेषु धेहि । इमा हव्या जातवेदो जुषस्व । स्तोकानामग्ने मेदसो घृतस्य । होतः प्राशान प्रथमो निषद्य ॥ घृतवन्तः पावक ते । स्तोकाःश्चोतन्ति मेदसः । स्वधर्मं देववीतये **18**

TB 3.6.7.2

श्रेष्ठं नो धेहि वार्यम् ॥ तुभ्यꣳ स्तोका घृतश्चुतः । अग्ने विप्राय सन्त्य । ऋषिः श्रेष्ठः समिद्ध्यसे । यज्ञस्य प्राविता भव ॥ तुभ्यꣳ श्चोतन्त्यद्भिगो शचीवः । स्तोकासो अग्ने मेदसो घृतस्य । कविशस्तो बृहता भानुनाऽऽगाः । हव्या जुषस्व मेधिर ॥ ओजिष्ठं ते मद्ध्यतो मेद उद्भृतम् ( ) । प्रते वयं ददामहे । श्चोतन्ति ते वसो स्तोका अधि त्वचि । प्रति तान्देवशो विहि । **19**

(देववीतय-उद्भृतं त्रीणि च) **(A7)**

3.6.8 अनुवाकं 8 - वपा पुरोडाशस्विष्टकृतां पुरोनुवाक्याः प्रैषाश्च

TB 3.6.8.1

आ वृत्रहणा वृत्रहभिः शुष्मैः । इन्द्र यातं नमोभिरग्ने अर्वाक् । युवꣳ राधोभिरकवेभिरिन्द्र ।

अग्ने॑ अ॒स्मे भ॑वतमुत्त॒मेभिः॑ ॥ होता॑ यक्षदिन्द्रा॒ग्नी । छाग॑स्य व॒पाया॒ मेद॑सः । जु॒षेताꣳ॑ ह॒विः । होत॒र्यज॑ ॥ वि ह्यख्य॒न्-मन॑सा॒ वस्य॑ इ॒च्छन् । इन्द्रा॑ग्नी ज्ञा॒स उ॒त वा॑ सजा॒तान् **20**

TB 3.6.8.2

नान्या यु॒वत्प्रम॑तिरस्ति॒ मह्य॑म् । स वां॒ धिय॑ँवाज॒यन्ती॑मतक्षम् ॥ होता॑ यक्षदिन्द्रा॒ग्नी । पु॒रो॒डाशं॑स्य जु॒षेताꣳ॑ ह॒विः । होत॒र्यज॑ ॥ त्वामी॑डते अजि॒रं दू॒त्या॑य । ह॒विष्म॑न्तः॒ सद॒मिन्-मानु॑षासः । यस्य॑ दे॒वैरास॑दो ब॒र्हिर॑ग्ने । अहा॑न्यस्मै सु॒दिना॑ भवन्तु ॥ होता॑ यक्षद॒ग्निम् ( ) । पु॒रो॒डाशं॑स्य जु॒षताꣳ॑ ह॒विः । होत॒र्यज॑ । **21**

(स॒जा॒ता - न॒ग्निं द्वे च॑) **(A8)**

3.6.9 अनुवाकं 9 - तेषामेव याज्याः

TB 3.6.9.1

गी॒र्भिर्विप्रः॒ प्रम॑तिमि॒च्छमा॑नः । ईं॒ र॒यिं य॒शस॑ं पूर्व॒भाज॑म् । इन्द्रा॑ग्नी वृत्रहणा सुवज्रा । प्रणो॒ नव्ये॑भिस्तिरतं दे॒ष्णैः ॥ माच्छे॑द्म र॒श्मीꣳरिति॒ नाध॑मानाः । पि॒तॄ॒णाꣳ शक्ती॑रनु॒ यच्छ॑मानाः । इ॒न्द्रा॒ग्निभ्यां॒ कं वृष॑णो मदन्ति । ता ह्यद्री॑ धि॒षणा॑या उ॒पस्थे॑ ॥ अ॒ग्निꣳ सु॑दी॒तिꣳ सु॒दृशं॑ गृ॒णन्तः॑ । न॒म॒स्याम॒स्त्वेड्यं॑ जातवेदः ( ) । त्वां दू॒तम॑र॒तिꣳ ह॑व्य॒वाह॑म् । दे॒वा अ॑कृण्वन्-न॒मृत॑स्य॒ नाभि॑म् । **22**

(जा॒त॒वे॒दो॒ द्वे च॑) **(A9)**

3.6.10 अनुवाकं 10 - मनोतासूक्तम्

TB 3.6.10.1

त्वꣳ ह्य॑ग्ने प्रथ॒मो म॒नोता॑ । अ॒स्या धि॒यो अभ॑वो दस्म॒ होता॑ । त्वꣳ सी॑ँवृषन्-नकृणोर्-दु॒ष्टरी॑तु ।

सहो॒ विश्व॑स्मै॒ सह॑से॒ सह॑द्भ्यै ॥ अधा॒ होता॒ न्य॑सीदो॒ यजी॑यान् । इ॒डस्प॒द इ॒षय॒न्नीड्यः॒ सन्न् । तं त्वा॒ नरः॑ प्रथ॒मं दे॑व॒यन्तः॑ । म॒हो रा॒ये चि॒तय॑न्तो॒ अनु॑ ग्मन्न् ॥ वृ॒तेव॒ यन्तं॑ ब॒हुभि॑र्-वस॒व्यैः॑ । त्वे र॒यिं जा॑गृ॒वाꣳसो॒ अनु॑ ग्मन्न् **23**

TB 3.6.10.2

रुश॑न्तम॒ग्निं द॑र्-श॒तं बृ॒हन्त॑म् । व॒पाव॑न्तं वि॒श्वहा॑ दीदि॒वाꣳस॑म् ॥ प॒दं दे॒वस्य॒ नम॑सा वि॒यन्तः॑ । श्र॒व॒स्यवः॒ श्रव॑ आप॒न्नमृ॑क्तम् । नामा॑नि चिद्-दधिरे य॒ज्ञिया॑नि । भ॒द्राया॑ ते रणयन्त॒ सन्दृ॑ष्टौ ॥ त्वां व॑र्द्धन्ति क्षि॒तयः॑ पृथि॒व्याम् । त्वꣳ राय॑ उ॒भया॑सो॒ जना॑नाम् । त्वं त्रा॒ता त॑रणे॒ चेत्यो॑ भूः । पि॒ता मा॒ता सद॒मिन्-मानु॑षाणाम् । **24**

TB 3.6.10.3

स प॒र्येण्यः॒ स प्रि॒यो वि॒क्ष्वग्निः॑ । होता॑ म॒न्द्रो निष॑सादा॒ यजी॑यान् । तं त्वा॑ व॒यं दम॒ आ दी॑दि॒वाꣳस॑म् । उप॑ज्ञु॒बाधो॒ नम॑सा सदेम ॥ तं त्वा॑ व॒यꣳ सु॒धियो॒ नव्य॑मग्ने । सु॒म्ना॒यव॑ ईमहे देव॒यन्तः॑ । त्वं विशो॑ अनयो॒ दीद्या॑नः । दि॒वो अ॑ग्ने बृह॒ता रो॑च॒नेन॑ ॥ वि॒शां क॒विं वि॒श्पतिꣳ॒ शश्व॑तीनाम् । नि॒तोश॑नं वृष॒भं च॑र्-षणी॒नाम् **25**

TB 3.6.10.4

प्रेती॑षणिमि॒षय॑न्तं पाव॒कम् । राज॑न्तम॒ग्निं य॑ज॒तꣳ र॑यी॒णाम् ॥ सो अ॑ग्न ईजे शश॒मे च॒ मर्तः॑ । यस्त॒ आन॑ट्थ्-स॒मिधा॑ ह॒व्यदा॑तिम् । य आहु॑तिं परि॒ वेदा॒ नमो॑भिः । विश्वेथ्स वा॒मा द॑धते॒ त्वोतः॑ ॥ अ॒स्मा उ॑ ते॒ महि॑ म॒हे वि॑धेम । नमो॑भिरग्ने स॒मिधो॒त ह॒व्यैः । वेदी॑ सूनो सहसो गी॒र्भिरु॒क्थैः । आ ते॑ भ॒द्रायाꣳ॑ सुम॒तौ य॑तेम । **26**

TB 3.6.10.5

आ यस्त॒तन्थ॒ रोद॑सी॒ वि भा॒सा । श्रवो॑भिश्च श्रव॒स्य॑स्तरु॑त्रः । बृ॒हद्भि॒र्-वाजै॒ः स्थवि॑रेभिर॒स्मे ।

रेवद्भिरग्ने वितरं विभाहि ॥ नृवद्वसो सदमिद्धेह्यस्मे । भूरि तोकाय तनयाय पर्श्वः । पूर्वीरिषो बृहतीरारे अघाः । अस्मे भद्रा सौश्रवसानि सन्तु ॥ पुरूण्यग्ने पुरुधा त्वाया । वसूनि राजन्-वसुतांते अश्याम् ( ) । पुरूणि हि त्वे पुरुवार सन्ति । अग्ने वसु विधते राजनि त्वे । **27**

(जागृवाꣳसो अनु ग्मन् - मानुषाणां - चर्षणीनां - यते - माश्यां द्वे च) **(A10)**

3.6.11 अनुवाकं 11 - हविर्वनस्पतिस्विष्टकृतां पुरोनुवाक्याः प्रैषाश्च

TB 3.6.11.1

आ भरतꣳ शिक्षतं वज्रबाहू । अस्माꣳ इन्द्राग्नी अवतꣳ शचीभिः ।इमे नु ते रश्मयः सूर्यस्य । येभिः सपित्वं पितरो न आयन् ॥ होता यक्षदिन्द्राग्नी । छागस्य हविष आत्तामद्य । मद्ध्यतो मेद उद्भृतम् । पुरा द्वेषोभ्यः । पुरा पौरुषेय्या गृभः । घस्तान्नूनम् **28**

TB 3.6.11.2

घासे अग्राणां यवसप्रथमानाम् । सुमत्क्षराणाꣳ शतरुद्रियाणाम् । अग्निष्वात्तानां पीवोपवसनानाम् । पार्श्वतः श्रोणितः शितामत उथ्सादतः । अङ्गादङ्गादवत्तानाम् । करत एवेन्द्राग्नी । जुषेताꣳ हविः । होतर्यज ॥ देवेभ्यो वनस्पते हवीꣳषि । हिरण्यपर्ण प्रदिवस्ते अर्थम् **29**

TB 3.6.11.3

प्रदक्षिणिद्-रशनया नियूय । ऋतस्य वक्षि पथिभी रजिष्ठैः ॥ होता यक्षद्-वनस्पतिमभि हि । पिष्टतमया रभिष्ठया रशनयाऽऽधित । यत्रेन्द्राग्नियोः छागस्य हविषः प्रिया धामानि । यत्र वनस्पतेः प्रिया पाथाꣳसि । यत्र देवानामाज्यपानां प्रिया धामानि । यत्राग्नेर् होतुः प्रिया धामानि । तत्रैतं प्रस्तु-त्येवो-पस्तुत्येवोपावस्रक्षत् । रभीयाꣳ समिव कृत्वी **30**

TB 3.6.11.4

करदेवं देवो वनस्पतिः । जुषताꣳ हविः । होतर्यज ॥ पिप्रीहि देवाꣳ उशतो यविष्ठ । विद्वां ऋतूꣳर् ऋतुपते यजेह । ये दैव्या ऋत्विजस्तेभिरग्ने । त्वꣳ होतॄणामस्यायजिष्ठः ॥ होता यक्षद्‌ग्निꣳ स्विष्टकृतम् । अयाडग्नि-रिन्द्राग्नियोः छागस्य हविषः प्रिया धामानि । अयाड्वनस्पतेः प्रिया पाथाꣳसि ( ) । अयाड्देवानां-माज्यपानां प्रिया धामानि । यक्षद्‌ग्नेर् होतुः प्रिया धामानि । यक्षथ् स्वं महिमानम् । आयजतामेज्या इषः । कृणोतु सो अद्धरा जातवेदाः । जुषताꣳ हविः । होतर्यज । **31**

(नून - मर्थं - कृत्वी - पाथाꣳसि सप्त च) **(A11)**

3.6.12 अनुवाकं 12 - तेषामेव याज्याः

TB 3.6.12.1

उपोह यद्विदथे वाजिनो गूः । गीर्भिर्-विप्राः प्रमति-मिच्छमानाः । अर्वन्तो न काष्ठां नक्षमाणाः । इन्द्राग्नी जोहुवतो नरस्ते ॥ वनस्पते रशनयाऽभिधाय । पिष्टतमया वयुनानि विद्वान् । वह देवत्रा दिधिषो हवीꣳषि । प्र च दातारममृतेषु वोचः ॥ अग्निꣳ स्विष्टकृतम् । अयाडग्नि-रिन्द्राग्नियोः छागस्य हविषः प्रिया धामानि **32**

TB 3.6.12.2

अयाड्वनस्पतेः प्रिया पाथाꣳसि । अयाड्देवानां-माज्यपानां प्रिया धामानि । यक्षद्‌ग्नेर् होतुः प्रिया धामानि । यक्षथ् स्वं महिमानम् । आयजतामेज्या इषः । कृणोतु सो अद्धरा जातवेदाः । जुषताꣳ हविः । अग्ने यदद्य विशो अद्धरस्य होतः । पावक शोचे वेष्ट्वꣳ हि यज्वा । ऋता यजासि महिना वि यद्-भूः ( ) । हव्या वह यविष्ठ या ते अद्य । **33**

(धामानि - भुरेकं च) **(A12)**

3.6.13 अनुवाकं 13 - अनूयाजप्रैषाः

TB 3.6.13.1

देवं बर्हिः सुदेवं देवैः स्याथ् सुवीरं वीरैर्वस्तोर्-वृज्येतात्तोः प्रभ्रि-येतात्यन्यान्-राया बर्हिष्मतो मदेम वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥ देवीर्-द्वारः संघाते विङ्वीर्यामञ्छिथिरा ध्रुवा देवहूतौ वथ्स ईमेनास्तरुण आमिमीयात्-कुमारो वा नवजातो मैना अवा रेणुककाटः पृणग्वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज ॥ देवी उषासा नक्ताऽद्यास्मिन्. यज्ञे प्रयत्यह्वेतामपि नूनं दैवीर्विशः प्रायासिष्टाꣳ सुप्रीते सुधिते वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥ देवी जोष्ट्री वसुधिती ययोरन्याऽघा द्वेषाꣳसि युयवदाऽन्या वक्षद्-वसु वार्याणि यजमानाय वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥ देवी ऊर्जाहुती इषमूर्जमन्या वक्षथ्सग्धिꣳ सपीतिमन्या नवेन पूर्वं दयमानाः स्याम पुराणेन नवं तामूर्जमूर्जाहुती ऊर्जयमाने अधातां वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥ देवा दैव्या होतारा नेष्टारा पोतारा हताघशꣳसा-वाभरद्वसू वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥ देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीरिडा सरस्वती भारती द्यां भारत्यादित्यै-रस्पृक्षथ्-सरस्वतीमꣳ रुद्रैर् यज्ञमावी-दिहैवेडया वसुमत्या सधमाद मदेम वसुवने वसुधेयस्य वियन्तु यज ॥ देवो नराशꣳस-स्त्रिशीर्षा षडक्षः शतमिदेनꣳ शितिपृष्ठा आदधति सहस्रमीं प्रवहन्ति मित्रावरुणेदस्य होत्रमर्हतो बृहस्पतिः स्तोत्रमश्विना ऽऽद्ध्वर्यवं वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥देवो वनस्पतिर् वर्षप्रावा घृतनिर्णिग्-द्या-मग्रेणास्पृक्षदाऽन्तरिक्षं मद्ध्येनाप्राः पृथिवी-मुपरेणाद्दꣳहीद्-वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥ देवं बर्हिर्वारितीनां निधे धासि प्रच्युतीनाम-प्रच्युतं निकामधरणं पुरुस्पार्हं यशस्वदेना बर्हिषाऽन्या बर्हीꣳष्यभिष्याम वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ( ) ॥ देवो अग्निः स्विष्टकृथ् सुद्रविणा मन्द्रः कविः सत्यमन्माऽऽयजी होता होतुर् होतुरायजीयानग्ने यान्-देवानयाड्याꣳ अपिप्रेर्ये ते होत्रे अमथ्सत ताꣳ ससनुषीꣳ होत्रां देवं गमां दिवि देवेषु यज्ञमेरयेमꣳ स्विष्टकृच्चाग्ने होताऽभूर्वसुवने वसुधेयस्य नमोवाके वीहि यज । **34**

(यजैकं च) **(A13)**

3.6.14 अनुवाकं 14 - अनूयाजयाज्याः

TB 3.6.14.1

दे॒वं ब॒र्॒हिः । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु । दे॒वीर्द्वार॑ः । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वियन्तु । दे॒वी उ॒षासा॒ नक्ता॑ । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वीताम् । दे॒वी जोष्ट्री॑ । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वीताम् । दे॒वी ऊ॒र्जाहु॑ती । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वीताम् **35**

TB 3.6.14.2

दे॒वा दैव्या॒ होता॑रा । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वीताम् । दे॒वीस्ति॒स्र-स्ति॒स्रो दे॒वीः । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वियन्तु । दे॒वो नरा॒शꣳसः॑ । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु । दे॒वो वन॒स्पतिः॑ । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु । दे॒वं ब॒र्॒हिर्वारि॑तीनाम् । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य वेतु **36**

TB 3.6.14.3

दे॒वो अ॒ग्निः स्विष्ट॒कृत् । सु॒द्रवि॑णा म॒न्द्रः क॒विः । स॒त्यम॑न्माऽऽय॒जी होता॑ । होतु॑र्॒ होतु॒राय॑जीयान् । अग्ने॒ यान्दे॒वानया॑ट् । याꣳ अपि॑प्रेः । ये ते॑ हो॒त्रे अम॑थ्सत । ताꣳ स॑स॒नुषीꣳ॒ होत्रा॑ देवं ग॒माम् । दि॒वि दे॒वेषु॑ य॒ज्ञमेर॑ये॒मम् । स्वि॒ष्ट॒कृच्चाग्ने॒ होताऽभू॑ः ( ) । व॒सु॒वने॑ वसु॒धेय॑स्य नमोवा॒के वीहि॑ । **37**

(वी॒ता॒ - ॅवे॒त्व - भू॒रेक॑ च) **(A14)**

3.6.15 अनुवाकं 15 - सूक्तवाकप्रैषाः

TB 3.6.15.1

अ॒ग्निम॒द्य होता॑रमवृणीता॒यं ॅयज॑मानः॒ पच॑न् प॒क्तीः पच॑न् पुरो॒डाशं॑ ब॒द्धन्-निं॑न्द्रा॒ग्निभ्या॒ं छागꣳ॑ सूप॒स्था अ॒द्य दे॒वो वन॒स्पति॑-रभव-दिन्द्रा॒ग्निभ्या॒ं छागे॒नाध॑स्ता॒ं तं मे॑द॒स्तः प्रति॑ पच॒ताऽग्र॑भीष्टा॒मवी॑वृधेतां पुरो॒डाशे॑न॒ त्वाम॒द्यर्॒षं आर्॒षेयर्॒षीणां नपादवृणीता॒यं ॅयज॑मानो ब॒हुभ्य॒ आ संग॑तेभ्य ए॒ष मे॑ दे॒वेषु॒ वसु॒ वार्या॑ य॑क्ष्यत॒ इति॒ ता या दे॒वा दे॑व॒-दाना॒न्यदु॒स्तान्य॑स्मा॒ आ च॒ शास्वा च॑ गुरस्वेषि॒तश्च॑ होत॒रसि॑

भद्रवाच्यांय प्रेषितो मानुषः सूक्तवाकाय सूक्ता ब्रूहि । **38**

(अग्निमद्यैकम्) **(A15)**

Prapaataka korvai with starting Words of 1 to 15 Anuvaakams :-
(अञ्जन्ति - होता यक्षथ् - समिद्धो अद्या - ग्नि - रजैद् - दैव्या - जुषस् - वा वृत्रहणा - गीर्भि - स्त्वꣳ ह्या - भरत - मुपोह यद् - देवं बरर्हिः सुदेवं - देवं बरर्हि - रग्निमद्य पञ्चदश)

korvai with starting Words of 1, 11, 21 Series of Dasinis :-
(अञ्जन् - त्युपावसृजन् - नान्या युवत् - करदेव मष्टात्रिꣳशत्)

first and last Word 3rd Ashtakam 6th Prapaatakam :-
(अञ्जन्ति - सूक्ता ब्रूहि)

॥ हरिः ॐ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके षष्ठः प्रपाठकः समाप्तः ॥
= = = = = = = = = = = = = = = = = = =

3.7 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तमः प्रपाठकः अच्छिद्रं काण्डं प्रायश्चित्तेन मन्त्रैश्च यज्ञिच्छिद्रपूरणादच्छिद्रमुच्यते

3.7.1 अनुवाकं 1 - दर्शपूर्णमासेष्टिविषयाणि कानि चित्प्रायश्चित्तानि

TB 3.7.1.1

सर्वा॑न्. वा एषो॑ऽग्नौ कामा॒न् प्रवे॑शयति । यो॑-ऽग्नीन॑न्वा॒धाय॑ व्र॒तमु॒पैति॑ । स यदनि॑ष्ट्वा प्रया॒यात् । अका॑मप्रीता एनं॒ कामा॒ नानु॒ प्रया॑युः । अ॒ते॒जा अ॑वी॒र्यः॑ स्यात् । स जु॑हुयात् । तुभ्यं॒ ता अ॑ङ्गिरस्तम । विश्वाः॑ सुक्षि॒तयः॒ पृथ॑क् । अग्ने॒ कामा॑य येमिर॒ इति॑ । कामा॑ने॒वास्मि॑न् दधाति **1**

TB 3.7.1.2

काम॑प्रीता एनं॒ कामा॒ अनु॒प्रया॑न्ति । ते॒ज॒स्वी वी॒र्या॑वान् भवति ॥सन्त॑ति॒र्वा ए॒षा य॒ज्ञस्य॑ । यो॑-ऽग्नीन॑न्वा॒धाय॑ व्र॒तमु॒पैति॑ । स यदु॒द्वाय॑ति । विच्छि॑त्ति-रे॒वास्य॒ सा ॥ तं प्राञ्च॑मु॒द्धृत्य॑ । मन॒सोप॑तिष्ठेत । मनो॒ वै प्र॒जाप॑तिः । प्रा॒जा॒प॒त्यो य॒ज्ञः **2**

TB 3.7.1.3

मन॑से॒व य॒ज्ञꣳ सन्त॑नोति । भूरित्या॑ह । भू॒तो वै प्र॒जाप॑तिः । भूति॑मे॒वोपै॑ति ॥ वि वा ए॒ष इ॑न्द्रि॒येण॑ वी॒र्ये॑णर्द्ध्यते । यस्या-हि॑ताग्ने-र॒ग्निर॑प॒क्षाय॑ति । याव॒च्छम्य॑या प्र॒विद्ध्ये॑त् । यदि॒ ताव॑दप॒क्षाये॑त् । तꣳ संभ॑रेत् । इ॒दं त॒ एकं॑ प॒र उ॑त॒ एक॑म् **3**

TB 3.7.1.4

तृ॒तीये॑न॒ ज्योति॑षा॒ सम्॑विशस्व । स॒म्॑वेश॑नस्त॒नुवै॒ चारु॑रेधि । प्रि॒ये दे॒वाना॑ं पर॒मे ज॒नित्र॒ इति॑ । ब्रह्म॑णै॒वैनꣳ॒ संभ॑रति । सैव तत॒ः प्राय॑श्चित्तिः । यदि॑ परस्त॒-राम॑प॒क्षाये॑त् । अ॒नु॒ प्र॒यायाव॑स्येत् । सो ए॒व तत॒ः प्राय॑श्चित्तिः ॥ ओष॑धी॒र्वा ए॒तस्य॑ प॒शून् पय॒ः प्रवि॑शति । यस्य॑ ह॒विषे॑ व॒थ्सा अ॒पाकृ॑ता॒ धय॑न्ति **4**

TB 3.7.1.5

तान्. यद्दुह्यात् । यातयाम्ना हविषा यजेत । यन्न दुह्यात् । यज्ञुपरु-रन्तरियात् । वायव्यां यवागूं निर्वपेत् । वायुर्वै पयसः प्रदापयिता । स एवास्मै पयः प्रदापयति । पयो वा ओषधयः । पयः पयः । पयसैवास्मै पयोऽवरुन्धे **5**

TB 3.7.1.6

अथोत्तरस्मै हविषे वथ्सानपा कुर्यात् । सैव ततः प्रायश्चित्तिः ॥ अन्यतरान्. वा एष देवान् भागधेयेन व्यर्द्धयति । ये यजमानस्य सायं गृहमा-गच्छन्ति । यस्य सायं दुग्धꣳ हविरार्ति-मार्च्छति । इन्द्राय व्रीहीन्नि-रुप्यो-पवसेत् । पयो वा ओषधयः । पय एवारभ्य गृहीत्वो-पवसति । यत्प्रातः स्यात् । तच्छृतं कुर्यात् **6**

TB 3.7.1.7

अथेतर ऐन्द्रः पुरोडाशः स्यात् । इन्द्रिये एवास्मै समीची दधाति । पयो वा ओषधयः । पयः पयः । पयसैवास्मै पयोऽवरुन्धे । अथोत्तरस्मै हविषे वथ्सानपा कुर्यात् । सैव ततः प्रायश्चित्तिः ॥ उभयान्. वा एष देवान् भागधेयेन व्यर्द्धयति । ये यजमानस्य सायं च प्रातश्च गृहमा-गच्छन्ति । यस्योभयꣳ हविरार्त्ति-मार्च्छति **7**

TB 3.7.1.8

ऐन्द्रं पञ्चशराव-मोदनं निर्वपेत् । अग्निं देवतानां प्रथमं यजेत् । अग्निमुखा एव देवताः प्रीणाति । अग्निं वा अन्वन्या देवताः । इन्द्रमन्वन्याः । ता एवोभयीः प्रीणाति । पयो वा ओषधयः । पयः पयः । पयसैवास्मै पयोऽवरुन्धे । अथोत्तरस्मै हविषे वथ्सानपा कुर्यात् **8**

TB 3.7.1.9

सैव तत॒ः प्राय॑श्चित्तिः ॥ अ॒र्द्धो वा ए॒तस्य॑ य॒ज्ञस्य॑ मीयते । यस्य॒ व्रत्येऽह॒न् पत्न्य॑ना-लम्भु॒का भव॑ति । ताम॑प॒रुद्ध्य॑ यजेत । सर्वे॑णै॒व य॒ज्ञेन॑ यजते । तामि॒ष्ट्वो-प॑ह्वयेत । अमू॒हम॑स्मि । सा त्वं । द्यौर॒हं । पृ॒थि॒वी त्वं ( ) । सामा॒हं । ऋक्त्वं । तावेहि॒ संभ॑वाव । स॒ह रेतो॑ दधावहै । पुꣳसे पु॒त्राय॒ वेत्त॑वै । रा॒यस्पोषा॑य सुप्रजा॒स्त्वाय॑ सु॒वीर्या॒येति॑ । अ॒र्द्ध ए॒वैना॒मु-प॑ह्वयते । सैव तत॒ः प्राय॑श्चित्तिः । **9**

special korvai

(सर्वा॒न्. वि वै यदि॑ परस्त॒रामोष॑धीरन् यत॒रानु॒भया॑न॒र्धो वै)

(द॒धा॒ति॒ - य॒ज्ञ - उ॑त॒ एकं॒ - धय॑न्ति - रुन्धे - कुर्या - दा॒र्छ - त्य॒पाकु॑र्यात् - पृथि॒वी त्वम॒ष्टौ च॑) **(A1)**

3.7.2 अनुवाकं 2 -अग्निहोत्रसाम्नाय्यसाधारणानि प्रायश्चित्तानि

TB 3.7.2.1

यद्विः ष॑ण्णेन जुहु॒यात् । अप्र॑जा अप॒शुर्यज॑मानः स्यात् । यदना॑यतने नि॒नये॑त् । अ॒ना॒य॒त॒न-स्स्या॑त् । प्रा॒जा॒प॒त्यय॒र्चा व॑ल्मीक-व॒पाया॒म-व॑नयेत् । प्रा॒जा॒प॒त्यो वै व॒ल्मीक॑ः । य॒ज्ञः प्र॒जाप॑तिः । प्र॒जाप॑ताव॒ेव य॒ज्ञं प्रति॑ष्ठापयति । भूरित्या॑ह । भू॒तो वै प्र॒जाप॑तिः **10**

TB 3.7.2.2

भूति॑मे॒वोपै॑ति । तत् कृ॒त्वा । अ॒न्यां दु॒ग्ध्वा पुन॑र्. होत॒व्यं॑ । सैव तत॒ः प्राय॑श्चित्तिः ॥ यत्की॒टा-व॑पन्नेन जुहु॒यात् । अप्र॑जा अप॒शु-र्यज॑मानः स्यात् । यदना॑यतने नि॒नये॑त् । अ॒ना॒य॒त॒नः स्या॑त् । म॒द्ध्य॒मेन॑ प॒र्णेन॑ द्यावा-पृथि॒व्य॑-य॒र्चाऽन्तः॑ परि॒धि निन॑येत् । द्यावा॑पृथि॒व्यो-रे॒वैन॒त्-प्रति॑ष्ठापयति **11**

TB 3.7.2.3

तत्कृ॒त्वा । अ॒न्यां दु॒ग्ध्वा पुन॑र्. होत॒व्यं॑ । सैव तत॒ः प्राय॑श्चित्तिः ॥ यदव॑वृष्टेन जुहु॒यात् । अप॑रूप-मस्या॒त्म-ञ्जा॑येत । कि॒लासो॑ वा॒ स्याद॑र्.श॒सो वा॑ । यत् प्रत्ये॒यात् । य॒ज्ञं ॑विच्छि॑न्द्यात्

। स जुहुयात् । मित्रो जनान् कल्पयति प्रजानन्न् **12**

TB 3.7.2.4

मित्रो दाधार पृथिवीमुत द्यां । मित्रः कृष्टीर-निमिषा ऽभिचष्टे । सत्याय हव्यं घृतव-ज्जुहोतेति । मित्रेणैवैनत् कल्पयति । तत्कृत्वा । अन्यां दुग्ध्वा पुनर्.होतव्यं । सैव ततः प्रायश्चित्तिः ॥ यत् पूर्वस्या-माहुत्याः हुतायाः-मुत्तरा-ऽऽहुतिः स्कन्देत् । द्विपाद्भिः पशुभि-र्यजमानो व्यृद्ध्येत । यदुत्तरया ऽभिजुहुयात् **13**

TB 3.7.2.5

चतुष्पाद्भिः पशुभि-र्यजमानो व्यृद्ध्येत । यत्र वेत्थ वनस्पते देवानां गुह्या नामानि । तत्र हव्यानि गामयेति वानस्पत्य-यर्चा समिध-माधाय । तूष्णीमेव पुन-र्जुहुयात् । वनस्पतिनैव यज्ञस्यातां चानातां चाहुती विदाधार । तत्कृत्वा । अन्यां दुग्ध्वा पुनर्. होतव्यं । सैव ततः प्रायश्चित्तिः ॥ यत्पुरा प्रयाजेभ्यः प्राङङ्गारः स्कन्देत् । अद्ध्वर्यवे च यजमानाय चाकः स्यात् **14**

TB 3.7.2.6

यद् दक्षिणा । ब्रह्मणे च यजमानाय चाकः स्यात् । यत् प्रत्यक् । होत्रे च पत्नियै च यजमानाय चाकः स्यात् । यदुदङ् । अग्नीधे च पशुभ्यश्च यजमानाय चाकः स्यात् । यदभिजुहुयात् । रुद्रोऽस्य पशून् घातुकः स्यात् । यन्नाभि जुहुयात् । अशान्तः प्रहियेत । **15**

TB 3.7.2.7

स्रुवस्य बुद्ध्नेनाभि निदद्ध्यात् । मा तमो मा यज्ञस्तमन्मा यजमान-स्तमत् । नमस्ते अस्त्वायते । नमो रुद्र परायते । नमो यत्र निषीदसि । अमुं मा हिꣳसीरमुं मा हिꣳसीरिति येन स्कन्देत् ॥ तं प्रहरेत् । सहस्रशृङ्गो वृषभो जातवेदाः । स्तोमपृष्ठो घृतवान्-थ्सुप्रतीकः । मा नो हासीन्मेत्थितो (हासीर्मेत्थितो) नेत्त्वा जहाम ( ) । गोपोषं नो वीरपोषं च यच्छेति । ब्रह्मणैवैनं प्रहरति । सैव

ततः प्रायश्चित्तिः । **16**

special korvai

(यद्विःषण्णेन प्राजापत्यया यत् कीटा मद्ध्यमेन यदवृष्टेन यत् पूर्वस्यां यत् पुरा प्रयाजेभ्य प्रङ्ङ्गारो यद् दक्षिणा यत् प्रत्यग्यदुदङ्ङ्)

(वै प्रजापतिः - स्थापयति - प्रजानन् - नभिजुहुयाथ् - स्याद् - ध्रियेत - जहाम त्रिणि च) **(A2)**

3.7.3 अनुवाकं 3 -मुख्याग्न्यसंभवेऽनुकल्पाः होमाधाराः

TB 3.7.3.1

वि वा एष इन्द्रियेण वीर्येणर्द्ध्यते । यस्या-हिताग्ने-रग्नि-र्मध्यमानो न जायते । यत्रान्यं पश्येत् । तत आहृत्य होतव्यं । अग्ना-वेवास्या-ग्निहोत्रꣳ हुतं भवति ॥ यद्यन्यं न विन्देत् । अजायाꣳ होतव्यं । आग्नेयी वा एषा । यदजा । अग्ना-वेवास्या-ग्निहोत्रꣳ हुतं भवति **17**

TB 3.7.3.2

अजस्य तु नाश्नीयात् । यदजस्याश्नीयात् । यामेवाग्ना-वाहुतिं जुहुयात् । तामद्यात् । तस्मादजस्य नाश्यं ॥ यद्यजां न विन्देत् । ब्राह्मणस्य दक्षिणे हस्ते होतव्यं । एष वा अग्नि र्वैश्वानरः । यद्ब्राह्मणः । अग्ना-वेवास्या-ग्निहोत्रꣳ हुतं भवति **18**

TB 3.7.3.3

ब्राह्मणं तु वसत्यै नापरुन्ध्यात् । यद्ब्राह्मणं वसत्या अपरुन्ध्यात् । यस्मिन्ने-वाग्नावाहुतिं जुहुयात् । तं भागधेयेन व्यर्द्धयेत् । तस्माद् ब्राह्मणो वसत्यै नापरुद्ध्यः ॥ यदि ब्राह्मणं न विन्देत् । दुर्भस्तबें होतव्यं । अग्निवान्. वै दर्भस्तबः । अग्नावे-वास्या-ग्निहोत्रꣳ हुतं भवति । दुर्भाꣳस्तु नाद्ध्यासीत **19**

TB 3.7.3.4

यद्दर्भानद्ध्यासीत । यामेवाग्ना-वाहुतिं जुहुयात् । तामद्ध्यासीत । तस्माद् दर्भा नाद्ध्यासितव्याः ॥ यदि दर्भान्न विन्देत् । अप्सु होतव्यं । आपो वै सर्वा देवताः । देवतास्वे वास्या-ग्निहोत्रꣳ हुतं भवति । आपस्तु न परिचक्षीत । यदापः परिचक्षीत **20**

TB 3.7.3.5

या मेवाफ्स्वाहुतिं जुहुयात् । तां परिचक्षीत । तस्मादापो न परिचक्ष्याः ॥ मेद्ध्या च वा एतस्यामेद्ध्या च तनुवौ सꣳसृज्येते । यस्या-हिताग्ने-रन्यैरग्निभि-रग्नयः सꣳसृज्यन्ते । अग्नये विविचये पुरोडाशं-मष्टाकपालं निर्वपेत् । मेद्ध्यां चैवास्या-मेद्ध्यां च तनुवौ व्यावर्तयति ॥ अग्नये व्रतपतये पुरोडाशं-मष्टाकपालं निर्वपेत् । अग्निमेव व्रतपतिꣳ स्वेन भागधेये-नोपधावति । स एवैनं व्रतमा-लभयति । **21**

TB 3.7.3.6

गर्भꣳ स्रवन्तमगदमकः । अग्नि-रिन्द्र-स्त्वष्टा बृहस्पतिः । पृथिव्या-मवचुश्चो-तैतत् । नाभि-प्राप्नोति निर्ऋतिं पराचैः ॥ रेतो वा एतद्वाजिन-माहिताग्नेः । यदग्निहोत्रं । तद्यथ्स्रवेत् । रेतोऽस्य वाजिनꣳ स्रवेत् । गर्भꣳ स्रवन्तम-गदमक-रित्याह । रेत एवास्मिन् वाजिनं दधाति । **22**

TB 3.7.3.7

अग्निरित्याह । अग्निर्वै रेतोधाः । रेत एव तद्दधाति । इन्द्र इत्याह । इन्द्रिय-मेवास्मिन्-दधाति । त्वष्टेत्याह । त्वष्टा वै पशूनां मिथुनानाꣳ रूपकृत् । रूपमव पशुषु दधाति । बृहस्पतिरित्याह । ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिः ( ) । ब्रह्मणैवास्मै प्रजाः प्रजनयति ॥ पृथिव्या-मवचुश्चोतैत-दित्याह । अस्या-मेवैनत् प्रतिष्ठापयति ॥ नाभि प्राप्नोति निर्ऋतिं पराचैरित्याह । रक्षसामपहत्यै । **23**

special korvai

(वि वै यद् य॒न्यम॒जायां॑ ब्राह्म॒णस्य॑ दर्भस्त॒म्बेऽफ्सु हो॑त॒व्यं॑म्)
(अ॒जाऽग्नावे॒वास्यां॑ग्निहो॒त्रꣳ हु॒तं भ॑वति - भव - त्यासीत - परि॒चक्षी॑त - लम्भयति - दधाति - दे॒वानां॒ बृह॒स्पतिः॒ पञ्च॑ च) **(A3)**

3.7.4 अनुवाकं 4 -ऐष्टिकयाजमानमन्त्राः

TB 3.7.4.1

याः पु॒रस्ता॑त् प्र॒स्रव॑न्ति । उ॒परि॑ष्टाथ् स॒र्वत॑श्च॒ याः । ताभी॑ र॒श्मिप॑वित्राभिः । श्र॒द्धां य॒ज्ञमार॑भे ॥ देवा॑ गातुविदः । गा॒तुं य॒ज्ञाय॑ विन्दत । मन॑स॒स्पति॑ना दे॒वेन॑ । वाता॑द्-य॒ज्ञः प्रयु॑ज्यतां ॥ तृ॒तीय॑स्यै दि॒वः । गा॒य॒त्रि॒या सोम॒ आभृ॑तः **24**

TB 3.7.4.2

सो॒म॒पी॒थाय॒ संन॑यितुं । वक॑ल॒-मन्त॑र॒माद॑दे ॥ आपो॑ देवीः शु॒द्धाः स्थ॑ । इ॒मा पात्रा॑णि शुन्धत । उ॒पा॒त॒ङ्क्याय॑ दे॒वानां॑ । प॒र्ण॒व॒ल्कमु॒त शु॑न्धत ॥ पयो॑ गृ॒हेषु॒ पयो॑ अग्नि॒यासु॑ । पयो॑ व॒थ्सेषु॒ पय॒ इन्द्रा॑य ह॒विषे॑ ध्रियस्व । गा॒य॒त्री प॑र्णव॒ल्केन॑ । पयः सोम॑ करोत्वि॒मं । **25**

TB 3.7.4.3

अ॒ग्निं गृ॑ह्णामि सु॒रथं॒ यो म॑यो॒ भूः । य उ॒द्यन्त॑मा॒ रोह॑ति॒ सूर्य॒मह्ने॑ । आ॒दि॒त्यं ज्योति॑षां॒ ज्योति॑रुत्त॒मं । श्वो य॒ज्ञाय॑ रमतां दे॒वता॑भ्यः ॥वसू॑न् रु॒द्रानादि॒त्यान् । इन्द्रे॑ण स॒ह दे॒वताः॑ । ताः पूर्व॒ः परि॑गृह्णामि । स्व आ॒यत॑ने मनी॒षया॑ ॥ इ॒मामूर्जं॑ पञ्चद॒शीं ये प्रवि॑ष्टाः । तान्दे॒वान् परि॑गृह्णामि॒ पूर्वः॑ **26**

TB 3.7.4.4

अ॒ग्निर्. ह॑व्य॒वाडि॒ह तानाव॑हतु । पौ॒र्ण॒मा॒सꣳ ह॒विरि॒दमे॑षां॒ मयि॑ । आ॒मा॒वा॒स्यꣳ ह॒विरि॒दमे॑षां॒ मयि॑ ॥ अ॒न्त॒राऽग्नी प॒शवः॑ । दे॒व॒सꣳ सद॒मागम॑न्न् । तान् पूर्व॒ः परि॑गृह्णामि । स्व आ॒यत॑ने मनी॒षया॑

॥ इ॒ह प्र॒जा वि॒श्वरू॑पा रमन्तां । अ॒ग्निं गृ॒हप॑तिम॒भि स॒म्वसा॑नाः । ताः पूर्वः॒ परि॑गृह्णामि **27**

TB 3.7.4.5

स्व आ॒यत॑ने मनी॒षया॑ ॥ इ॒ह प॒शवो॑ वि॒श्वरू॑पा रमन्तां । अ॒ग्निं गृ॒हप॑तिम॒भि स॒म्वसा॑नाः । तान् पूर्वः॒ परि॑गृह्णामि । स्व आ॒यत॑ने मनी॒षया॑ ॥ अ॒यं पि॑तॄ॒णाम॒ग्निः । अवा॑ङ्ङ्व्या पि॒तृभ्य॒ आ । तं पूर्वः॒ परि॑गृह्णामि । अवि॑षं नः पि॒तुं क॑रत् ॥ अज॑स्रं॒ त्वाꣳ स॑भापा॒लाः **28**

TB 3.7.4.6

वि॒ज॒यभा॑गꣳ समि॑न्धतां । अग्ने॑ दी॒दाय॑ मे सभ्य । विजि॑त्यै श॒रदः॑ श॒तं ॥ अन्न॑मावस॒थीय॑ । अ॒भिह॑राणि श॒रदः॑ श॒तं । आ॒व॒स॒थे श्रिय॒ं मन्त्रं॑ । अहि॑र्बु॒द्ध्नियो॒ निय॑च्छतु ॥ इ॒दम॒ह-म॒ग्नि ज्ये॑ष्ठेभ्यः । वसु॑भ्यो य॒ज्ञं प्रब्र॑वीमि । इ॒दम॒ह-मिन्द्रं॒ ज्येष्ठेभ्यः **29**

TB 3.7.4.7

रु॒द्रेभ्यो॑ य॒ज्ञं प्रब्र॑वीमि । इ॒दम॒हं वरु॑ण-ज्येष्ठेभ्यः । आ॒दि॒त्येभ्यो॑ य॒ज्ञं प्रब्र॑वीमि ॥ पय॑स्वती॒-रोष॑धयः । पय॑स्वद्वी॒रुधां॒ पयः॑ । अ॒पां पय॑सो॒ यत्पयः॑ । तेन॒ मामि॑न्द्र॒ सꣳसृ॑ज ॥ अग्ने॑ व्रतपते व्र॒तं च॑रिष्यामि । तच्छ॑केयं॒ तन्मे॑ राद्ध्यतां । वायो॑ व्रतपत॒ आदि॑त्य व्रतपते **30**

TB 3.7.4.8

व्र॒तानां॑ व्रतपते व्र॒तं च॑रिष्यामि । तच्छ॑केयं॒ तन्मे॑ राद्ध्यतां ॥ इ॒मां प्राची॒मुदी॑चीं । इष॒मूर्ज॑म॒भि सꣳस्कृ॑तां । ब॒हु॒प॒र्णामशु॑ष्काग्रां । हरा॑मि पशु॒पाम॒हं ॥ यत्कृष्णो॑ रू॒पं कृ॒त्वा । प्रावि॑श॒स्त्वं वन॒स्पतीन्॑ । तत॒स्त्वामे॑कविꣳशति॒धा । संभ॑रामि सुस॒भृतां॑ । **31**

TB 3.7.4.9

त्रीन् प॑रि॒धीꣳस्ति॒स्रः स॒मिधः॑ । य॒ज्ञायु॑रनुसंच॒रान् । उ॒प॒वे॒षं मेक्ष॑णं॒ धृष्टिं॑ । संभ॑रामि सुस॒भृतां॑ ॥

या जा॒ता ओष॑धयः । दे॒वेभ्य॑ स्त्रियु॒गं पु॒रा । तासां॒ पर्व॑ राद्ध्यासं । प॒रि॒स्त॒र-मा॒हरन्न्॑ ॥ अ॒पां मेद्ध्यं॑ य॒ज्ञिय॑ । सदे॑वꣳ शि॒वम॑स्तु मे **32**

TB 3.7.4.10

आ॒च्छे॒त्ता वो॒ मा रि॑षं । जीवा॑नि श॒रदः॑ श॒तं ॥ अप॑रिमितानां॒ परि॑मिताः । संन॑ह्ये सुकृ॒ताय॒कं । एनो॒ मा निगां॑ कत॒मच्च॒ नाहं । पुन॑रु॒त्थाय॑ बहु॒ला भ॑वन्तु ॥ स॒कृ॒दा॒च्छि॒न्नं ब॒र॒.हिरूर्णा॑मृदु । स्यो॒नं पि॒तृभ्य॑स्त्वा भराम्य॒हं । अ॒स्मिन् थ्सीद॑न्तु मे पि॒तरः॑ सो॒म्याः । पि॒ता॒म॒हाः प्रपि॑तामहाश्चानु॒गैः स॒ह । **33**

TB 3.7.4.11

त्रि॒वृत् प॑ला॒शे द॒र्भः । इयां॑न् प्रादे॒श स॑मि॑तः । य॒ज्ञे प॒वित्रं॒ पोतृ॑तमं । पयो॑ ह॒व्यं क॑रोतु मे ॥ इ॒मौ प्रा॑णापा॒नौ । य॒ज्ञस्याङ्गा॑नि सर्व॒शः । आ॒प्या॒यय॑न्तौ॒ संच॑रतां । प॒वित्रे॑ हव्य॒शोध॑ने ॥ प॒वित्रे॑ स्थो वैष्ण॒वी । वा॒युर्वां॑ मन॑सा पुनातु । **34**

TB 3.7.4.12

अ॒यं प्रा॒णश्चा॑पा॒नश्च॑ । यज॑मान॒-मपि॑गच्छतां । य॒ज्ञे ह्यभू॑तां॒ पोता॑रौ । प॒वित्रे॑ हव्य॒शोध॑ने ॥ त्वया॒ वेदिं॑ विविदुः पृथि॒वीं । त्वया॑ य॒ज्ञो जा॑यते विश्व॒दानिः॑ । अच्छि॑द्रं य॒ज्ञमन्वे॑षि वि॒द्वान् । त्वया॒ होता॒ सन्त॑नोत्यर्द्धमा॒सान् ॥ त्र॒य॒स्त्रिꣳशो॑ऽसि॒ तन्तू॑नां । प॒वित्रे॑ण स॒हाग॑हि **35**

TB 3.7.4.13

शि॒वेयꣳ रज्जु॑रभि॒धानी॑ । अ॒घ्न्या-मुप॑सेवतां ॥ अप्र॑स्त्रꣳसाय य॒ज्ञस्य॑ । उ॒खे उप॑दधाम्य॒हं । प॒शुभि॒ः संनी॑तं बिभृतां । इन्द्रा॑य श्रृ॒तं दधि॑ ॥ उ॒प॒वे॒षो॑ऽसि य॒ज्ञाय॑ । त्वां प॑रिवे॒ष-म॑धारयन्न् । इन्द्रा॑य ह॒विः कृ॒ण्वन्तः॑ । शि॒वः श॒ग्मो भ॑वासि नः । **36**

TB 3.7.4.14

अमृन्मयं देवपात्रं । यज्ञस्यायुषि प्रयुज्यतां । तिरः पवित्रमतिनीताः । आपो धारय माऽतिगुः ॥ देवेन सवित्रोत्पूताः । वसोः सूर्यस्य रश्मिभिः । गां दोहपवित्रे रज्जुं । सर्वा पात्राणि शुन्धत ॥ एता आचरन्ति मधुमद्दुहानाः । प्रजावती-र्यशसो विश्वरूपाः **37**

TB 3.7.4.15

बह्वी र्भवन्तीरुप जायमानाः । इह व इन्द्रो रमयतु गावः ॥ पूषा स्थ ॥ अयक्ष्मा वः प्रजया सꣳसृजामि । रायस्पोषेण बहुला भवन्तीः । ऊर्जं पयः पिन्वमाना घृतं च । जीवो जीवन्तीरुप वः सदेयं ॥ द्यौश्चेमं यज्ञं पृथिवी च संदुहातां । धाता सोमेन सह वातेन वायुः । यजमानाय द्रविणं दधातु । **38**

TB 3.7.4.16

उथ्सं दुहन्ति कलशं चतुर्बिलं । इडां देवीं मधुमतीꣳ सुवर्विदं । तदिन्द्राग्नी जिन्वतꣳ सूनृतावत् । तद्-यजमान-ममृतत्वे दधातु ॥ कामधुक्षः प्रणो ब्रूहि । इन्द्राय हविरिन्द्रियं ॥ अमूं यस्यां देवानां । मनुष्याणां पयो हितं ॥ बहु दुग्धीन्द्राय देवेभ्यः । हव्य-माप्यायतां पुनः **39**

TB 3.7.4.17

वथ्सेभ्यो मनुष्येभ्यः । पुनर्दोहाय कल्पतां ॥ यज्ञस्य सन्ततिरसि । यज्ञस्य त्वा सन्ततिमनुसन्तनोमि ॥ अदस्तमसि विष्णवे त्वा । यज्ञायापि दधाम्यहं । अद्भिररिक्तेन पात्रेण । याः पूताः परिशेरते ॥ अयं पयः सोमं कृत्वा । स्वां योनि-मपिगच्छतु **40**

TB 3.7.4.18

पर्णवल्कः पवित्रं । सौम्यः सोमाद्धि निर्मितः ॥ इमौ पर्णं च दर्भं च । देवानाꣳ हव्यशोधनौ । प्रातर्वेषाय गोपाय । विष्णो हव्यꣳ हि रक्षसि ॥ उभावग्नी उपस्तृणते । देवता उपवसन्तु मे ।

अ॒हं ग्रा॒म्या-नुप॑वसामि । मह्यं॒ गोप॑तये प॒शून् ( ) । **41**

special korvai

याः पु॒रस्ता॑दि॒मामूर्ज॑मि॒ह प्र॒जा इ॒ह प॒शवो॒ऽयं पि॑तृ॒णाम॒ग्निः

[आभृ॑त - इ॒मं - गृ॑ह्णामि॒ पूर्व॒ - स्ताः पुर्व॒ः परि॑गृह्णामि - सभापा॒ला - इन्द्र॑ज्येष्ठेभ्य॒-आदि॑त्य व्रतपते-सुस॒भ्रुंता॑ - मे - स॒ह - पु॑नातु - गहि - नो - वि॒श्वरू॑पा - दधातु॒ - पुन॑र् - गच्छतु - प॒शुन् ( )] **(A4)**

3.7.5 अनुवाकं 5 -ऐष्टिकयाजमानमन्त्राः

TB 3.7.5.1

देवा॑ दे॒वेषु॒ परा॑क्रमद्धं । प्रथ॑मा द्वि॒तीये॑षु । द्वि॒तीया॑-स्तृ॒तीये॑षु । त्रिरे॑कादशा इ॒ह मा॑ऽवत । इ॒दꣳ श॑केय॒ँ यदि॒दं क॒रोमि॑ । आ॒त्मा क॑रोत्वा॒त्मने॑ । इ॒दं क॑रिष्ये भेष॒जं । इ॒दं मे॑ विश्वभेषजा । अश्वि॑ना॒ प्राव॑तँ यु॒वं ॥ इ॒दम॒हꣳ सेना॑या अ॒भीत्व॑र्ये **42**

TB 3.7.5.2

मुख॒मपो॑हामि ॥ सूर्य॑ज्योति॒ र्विभा॑हि । म॒ह॒त इ॑न्द्रि॒याय॑ ॥ आप्या॑यतां घृ॒तयो॑निः । अ॒ग्निर्. ह॒व्या-ऽनु॑मन्यतां । खम॑ङ्ग॒ त्वच॑मङ्ग । सु॒रू॒पं त्वा॑ वसु॒विदं॑ । प॒शू॒नां तेज॑सा । अ॒ग्नये॒ जुष्ट॑-म॒भिघा॑रयामि ॥ स्यो॒नं ते॒ सद॑नं करोमि **43**

TB 3.7.5.3

घृ॒तस्य॒ धार॑या सु॒शेवं॑ कल्पयामि ॥ तस्मि॑न्-थ्सीदा॒मृते॒ प्रति॑तिष्ठ । व्री॒ही॒णां मे॑ध सुमन॒स्यमा॑नः ॥ आ॒र्द्रः प्र॑थस्व॒ुर् भुव॑नस्य गो॒पाः । शृ॒त उथ्स्वा॑ति जनि॒ता म॑ती॒नां ॥ यस्त॑ आ॒त्मा प॒शुषु॒ प्रवि॑ष्टः । दे॒वानां॑ वि॒ष्ठामनु॒ यो वि॑त॒स्थे । आ॒त्म॒न्वान् थ्सो॑म घृ॒तवा॒न्. हि भू॒त्वा । दे॒वान् ग॑च्छ॒ सुव॑र्विन्द॒ यज॑मानाय॒ मह्यं॑ ॥ इरा॒ भूति॑ः पृथि॒व्यै रसो॒ मोत्क्र॑मीत् । **44**

TB 3.7.5.4

देवाः पितरः पितरो देवाः । योऽहमस्मि स सन्. यजे । यस्यास्मि न तमन्तरेमि । स्वं म इष्टꣳ स्वं दत्तं । स्वं पूर्तꣳ स्वꣳ श्रान्तं । स्वꣳ हुतं । तस्य मेऽग्नि-रुपद्रष्टा । वायुरुपश्रोता । आदित्यो-ऽनुख्याता । द्यौः पिता **45**

TB 3.7.5.5

पृथिवी माता । प्रजापति र्बन्धुः । य एवास्मि स सन्. यजे ॥ मा भेर्मा सम्विक्था मा त्वा हिꣳसिषं । मा ते तेजो-ऽपक्रमीत् । भरतमुद्धरे मनुषिञ्च । अवदानानि ते प्रत्यवदास्यामि । नमस्ते अस्तु मा मा हिꣳसीः ॥ यदवदानानि तेऽवद्यन्न् । विलोमाकार्.षमात्मनः **46**

TB 3.7.5.6

आज्येन प्रत्यनज्म्येनत् । तत्त आप्यायतां पुनः ॥ अज्यायो यवमात्रात् । आव्याधात् कृत्यतामिदं । मा रूरुपाम यज्ञस्य । शुद्धꣳ स्विष्टमिदꣳ हविः ॥ मनुना दृष्टां घृतपदीं । मित्रावरुणसमीरितां । दक्षिणार्द्धादसंभिन्दन्न् । अवद्या-म्येकतो मुखां । **47**

TB 3.7.5.7

इडे भागं जुषस्व नः । जिन्व गा जिन्वावतः । तस्यास्ते भक्षिवाणः स्याम । सर्वात्मानः सर्वगणाः ॥ ब्रद्ध पिन्वस्व । ददतो मे मा क्षायि । कुर्वतो मे मोपदसत् । दिशां क्लृप्तिरसि । दिशो मे कल्पन्तां । कल्पन्तां मे दिशः **48**

TB 3.7.5.8

दैवीश्च मानुषीश्च । अहोरात्रे मे कल्पेतां । अर्द्धमासा मे कल्पन्तां । मासा मे कल्पन्तां । ऋतवो मे कल्पन्तां । सम्वत्सरो मे कल्पतां । क्लृप्तिरसि कल्पतां मे ॥ आशानां त्वाऽऽशापालेभ्यः । चतुर्भ्यो अमृतेभ्यः । इदं भूतस्या-द्ध्यक्षेभ्यः **49**

TB 3.7.5.9

वि॒धेम॑ ह॒विषा॑ व॒यं । भज॑तां भा॒गी भा॒गं । माऽभा॒गो-ऽभ॑क्त । निर॑भा॒गं भ॑जामः । अ॒पस्पि॑न्व । ओष॑धीर्जिन्व । द्वि॒पात्पा॑हि । चतु॑ष्पादव । दि॒वो वृष्टि॒मेर॑य । ब्रा॒ह्म॒णाना॑-मि॒दꣳ ह॒विः **50**

TB 3.7.5.10

सो॒म्यानाꣳ॑ सोमपी॒थिनां॑ । निर्भ॒क्तो ब्रा॑ह्मणः । नेहा-ब्रा॑ह्मणस्यास्ति ॥ सम॑ङ्क्तां ब॒र॒.हिर्. ह॒विषा॑ घृ॒तेन॑ । समा॑दि॒त्यै र्वसु॑भि॒ः सं म॒रुद्भि॑ः । समिन्द्रे॑ण॒ विश्वे॑भि र्दे॒वेभि॑रङ्क्तां । दि॒व्यं नभो॑ गच्छतु॒ यथ् स्वाहा॑ ॥ इ॒न्द्रा॒णी वा॑ विध॒वा भू॑यासं । अदि॑तिरिव सुपु॒त्रा । अ॒स्थू॒रि त्वा॑ गार्.हपत्य **51**

TB 3.7.5.11

उप॒निष॑दे सुप्रजा॒स्त्वाय॑ ॥ सं पत्नी॒ पत्या॑ सुकृ॒तेन॑ गच्छतां । य॒ज्ञस्य॑ यु॒क्तौ धुर्या॑वभूतां । स॒जा॒ना॒नौ विज॑हता॒-मरा॑तीः । दि॒वि ज्योति॑र॒ज-र॒मार॑भेतां ॥ दश॑ ते त॒नुवो॑ यज्ञ् य॒ज्ञियाः॑ । ताः प्री॑णातु॒ यज॑मानो घृ॒तेन॑ । ना॒रि॒ष्ठयोः॑ प्र॒शिष॒मीड॑मानः । दे॒वानां॒ दैव्येऽपि॒ यज॑मानो॒-ऽमृतो॑-ऽभूत् ॥ यं॑ वां॑ दे॒वा अ॑कल्पयन्न् **52**

TB 3.7.5.12

ऊ॒र्जो भा॒गꣳ श॑तक्रतू । ए॒तद्वां॒ तेन॑ प्रीणानि । तेन॑ तृप्यतमꣳहहौ ॥ अ॒हं दे॒वानाꣳ॑ सु॒कृता॑मस्मि लो॒के । मम॒ेदमि॒ष्टं न मिथु॑ र्भवाति । अ॒हं ना॑रि॒ष्ठा-वनु॑यजामि वि॒द्वान् । यदा॑भ्या॒-मिन्द्रो॒ अद॑धा-द्भाग॒धेयं॑ ॥ अदा॑रसृद्भवत देव सोम । अ॒स्मिन्. य॒ज्ञे म॑रुतो मृडता नः । मा नो॑ विदद॒भि भा॒मो अशा॑स्तिः **53**

TB 3.7.5.13

मा नो॑ विदद्-व॒जना॒ द्वेष्या॒ या ॥ ऋ॒ष॒भं॑ वा॒जिन॑ं॑ व॒यं । पू॒र्णमा॑सं॑ यजामहे । स नो॑ दोहताꣳ सु॒वीर्यं॑

। रायस्पोषꣳ सहस्रिणं । प्राणाय सुराधसे । पूर्णमासाय स्वाहा ॥ अमावास्यां सुभगां सुशेवां । धेनुरिव भूय आप्यायमाना । सा नो दोहताꣳ सुवीर्यं ( ) । रायस्पोषꣳ सहस्रिणं । अपानाय सुराधसे । अमावास्यायै स्वाहा ॥ अभिस्तृणीहि परिधेहि वेदिं । जामिं मा हिꣳसीरमुया शयाना । होतृषदना हरिताः सुवर्णाः । निष्का इमे यजमानस्य ब्रध्ने । **54**

(अभीत्वर्यै - करोमि - क्रमीत् - पिता - ऽऽत्मन - एकतोमुखां - मे दिशो - ऽध्यक्षेभ्यो - हविर् - गार्हपत्या - कल्पय - न्नशस्तिः - सा नो दोहताꣳ सुवीर्यꣳ सप्त च) **(A5)**

3.7.6 अनुवाकं 6 -ऐष्टिकयाजमानमन्त्राः

TB 3.7.6.1

परिस्तृणीत परिधत्ताग्निं । परिहितो-ऽग्नि र्यजमानं भुनक्तु । अपाꣳ रस ओषधीनाꣳ सुवर्णः । निष्का इमे यजमानस्य सन्तु कामदुघाः । अमुत्रामुष्मिन् लोके ॥ भूपते भुवनपते । महतो भूतस्य पते । ब्रह्माणं त्वा वृणीमहे ॥ अहं भूपतिरहं भुवनपतिः । अहं महतो भूतस्य पतिः **55**

TB 3.7.6.2

देवेन सवित्रा प्रसूत आर्त्विज्यं करिष्यामि । देव सवितरेतं त्वा वृणते । बृहस्पतिं दैव्यं ब्रह्माणं । तदहं मनसे प्रब्रवीमि । मनो गायत्रियै । गायत्री त्रिष्टुभे । त्रिष्टुब् जगत्यै । जगत्यनुष्टुभे । अनुष्टुक् पङ्क्त्यै । पङ्क्तिः प्रजापतये **56**

TB 3.7.6.3

प्रजापति र्विश्वेभ्यो देवेभ्यः । विश्वे देवा बृहस्पतये । बृहस्पतिर् ब्रह्मणे । ब्रह्म भूर्भुवः सुवः । बृहस्पतिं देवानां ब्रह्मा । अहं मनुष्याणां । बृहस्पते यज्ञं गोपाय ॥ इदं तस्मै हर्म्यं करोमि । यो वो देवाश्चरति ब्रह्मचर्यं । मेधावी दिक्षु मनसा तपस्वी **57**

TB 3.7.6.4

अन्तर्दूतश्चरति मानुषीषु ॥ चतुः शिखण्डा युवतिः सुपेशाः । घृतप्रतीका भुवनस्य मद्ध्ये । मर्मृज्यमाना महते सौभगाय । मह्यं धुक्ष्व यजमानाय कामान् ॥ भूमिं भूत्वा महिमानं पुपोष । ततो देवी वर्द्धयते पयाꣳसि । यज्ञियां यज्ञं विचयन्ति शंचं । ओषधीरापं इह शक्करीश्च ॥ यो मां हृदा मनसा यश्च वाचा **58**

TB 3.7.6.5

यो ब्रह्मणा कर्मणा द्वेष्टि देवाः । यः श्रुतेन हृदयेनेष्णता च । तस्येन्द्र वज्रेण शिरश्छिनद्धि ॥ ऊर्णामृदु प्रथमानꣳ स्योनं । देवेभ्यो जुष्टꣳ सदनाय बर्हिः । सुवर्गे लोके यजमानꣳ हि धेहि । मां नाकस्य पृष्ठे परमे व्योमन् ॥ चतुः शिखण्डा युवतिः सुपेशाः । घृतप्रतीका वयुनानि वस्ते । सा स्तीर्यमाणा महते सौभगाय **59**

TB 3.7.6.6

सा मे धुक्ष्व यजमानाय कामान् । शिवा च मे शग्मा चैधि । स्योना च मे सुषदा चैधि । ऊर्जस्वती च मे पयस्वती चैधि । इषमूर्जं मे पिन्वस्व । ब्रह्म तेजो मे पिन्वस्व । क्षत्रमोजो मे पिन्वस्व । विशं पुष्टिं मे पिन्वस्व । आयुरन्नाद्यं मे पिन्वस्व । प्रजां पशून् मे पिन्वस्व । **60**

TB 3.7.6.7

अस्मिन्. यज्ञ उप भूय इन्नु मे । अविक्षोभाय परिधीन्दधामि । धर्ता धरुणो धरीयान् । अग्नि र्द्वेषाꣳसि निरितो नुदातै ॥ विच्छिनद्मि विधृतीभ्याꣳ सपत्नान् । जातान् भ्रातृव्यान्. ये च जनिष्यमाणाः । विशो यन्त्राभ्यां विधमाम्येनान् । अहꣳस्वानां-मुत्तमोऽसानि देवाः । विशो यन्त्रे नुदमाने अरातिं । विश्वं पाप्मानममतिं दुर्मरायुं । **61**

TB 3.7.6.8

सीदन्ती देवी सुकृतस्य लोके । धृती स्थो विधृती स्वधृती । प्राणान्मयि धारयतं । प्रजां मयि धारयतं । पशून्मयि धारयतं ॥ अयं प्रस्तर उभयस्य धर्ता । धर्ता प्रयाजानां-मुतानूयाजानां । स दाधार समिधो विश्वरूपाः । तस्मिन्थ् स्रुचो अद्ध्यासादयामि ॥ आरोह पथो जुहु देवयानान् **62**

TB 3.7.6.9

यत्रर्षयः प्रथमजा ये पुराणाः । हिरण्यपक्षाऽजिरा संभृताङ्गा । वहासि मा सुकृतां यत्र लोकाः ॥ अवाहं बाध उपभृतां सपत्नान् । जातान् भ्रातृव्यान्. ये च जनिष्यमाणाः । दोहै यज्ञꣳ सुदुघामिव धेनुं । अहमुत्तरो भूयासं । अधरे मथ्सपत्नाः ॥ यो मा वाचा मनसा दुर्मरायुः । हृदा-ऽरातीया-दभिदासद-ग्ने **63**

TB 3.7.6.10

इदमस्य चित्तमधरं ध्रुवायाः । अहमुत्तरो भूयासं । अधरे मथ्सपत्नाः ॥ ऋषभोऽसि शाक्करः । घृताचीनाꣳ सूनुः । प्रियेण नाम्ना प्रिये सदसि सीद ॥ स्योनो मे सीद सुषदः पृथिव्यां । प्रथयि प्रजया पशुभिः सुवर्गे लोके । दिवि सीद पृथिव्या-मन्तरिक्षे । अहमुत्तरो भूयासं **64**

TB 3.7.6.11

अधरे मथ्सपत्नाः ॥ इयꣳ स्थाली घृतस्य पूर्णा । अच्छिन्नपयाः शतधार उथ्सः । मारुतेन शर्मणा दैव्येन ॥ यज्ञोऽसि सर्वतः श्रितः । सर्वतो मां भूतं भविष्य-च्छ्रयतां । शतं मे सन्त्वाशिषः । सहस्रं मे सन्तु सूनृताः । इरावतीः पशुमतीः । प्रजापतिरसि सर्वतः श्रितः **65**

TB 3.7.6.12

सर्वतो मां भूतं भविष्य-च्छ्रयतां । शतं मे सन्त्वाशिषः । सहस्रं मे सन्तु सूनृताः । इरावतीः पशुमतीः ॥ इदमिन्द्रिय-ममृतं वीर्यं । अनेनेन्द्राय पशवो-ऽचिकित्सन् । तेन देवा अवतोप मां

। इहेषमूर्जं यशः सह ओजः सनेयं । श्रुतं मयि श्रयतां ॥ यत् पृथिवी-मचरत्तत्-प्रविष्टं **66**

TB 3.7.6.13

येनासिञ्चद् बलमिन्द्रे प्रजापतिः । इदं तच्छुक्रं मधु वाजिनीवत् । येनो-परिष्टादधिनोन्-महेन्द्रं । दधि मां धिनोतु ॥ अयं वेदः पृथिवी-मन्वविन्दत् ।गुहा सतीं गहने गह्वरेषु । स विन्दतु यजमानाय लोकं । अच्छिद्रं यज्ञं भूरिकर्मा करोतु ॥ अयं यज्ञः समसदद्धविष्मान् । ऋचा साम्ना यजुषा देवताभिः **67**

TB 3.7.6.14

तेन लोकान्थ् सूर्यवतो जयेम । इन्द्रस्य सख्य-ममृतत्व-मश्यां ॥ यो नः कनीय इह कामयातै । अस्मिन्. यज्ञे यजमानाय मह्यं । अप तमिन्द्राग्नी भुवनान्नुदेतां । अहं प्रजां वीरवतीं विदेय ॥ अग्ने वाजजित् । वाजं त्वा सरिष्यन्तं । वाजं जेष्यन्तं । वाजिनं वाजजितं **68**

TB 3.7.6.15

वाजजित्यायै संमार्ज्मि । अग्निमन्ना-दमन्नाद्याय ॥ उपहूतो द्यौः पिता । उप मां द्यौः पिता ह्वयतां । अग्नि-राग्नीद्धात् । आयुषे वर्चसे । जीवात्वै पुण्याय । उपहूता पृथिवी माता । उप मां माता पृथिवी ह्वयतां । अग्नि-राग्नीद्धात् **69**

TB 3.7.6.16

आयुषे वर्चसे । जीवात्वै पुण्याय ॥ मनो ज्योतिर्जुषतामाज्यं । विच्छिन्नं यज्ञꣳ समिमं दधातु । बृहस्पतिः-स्तनुतामिमं नः । विश्वे देवा इह मादयन्तां ॥ यं ते अग्न आवृश्चामि । अहं वा क्षिपितश्चरन्न् । प्रजां च तस्य मूलं च ।नीचैर्देवा निवृश्चत **70**

TB 3.7.6.17

अग्ने॒ यो नोऽभि॒दास॑ति । स॒मा॒नो यश्च॒ निष्ट्यः॑ । इ॒द्ध्मस्येव॑ प्र॒क्षाय॑तः । मा तस्योच्छे॑षि॒ किंच॒न । यो मां द्वेष्टि॑ जातवेदः । यं चा॒हं द्वेष्मि॒ यश्च॒ मां । सर्वाꣳ॒स्तान॑ग्ने॒ संद॑ह । याꣳश्चा॒हं द्वेष्मि॒ ये च॒ मां ॥ अग्ने॑ वाजजित् । वाजं॑ त्वा ससृ॒वाꣳसं॑ **71**

TB 3.7.6.18

वाजं॑ जिगि॒वाꣳसं॑ । वा॒जिन॑ ँवाज॒जितं॑ । वा॒ज॒जि॒त्यायै॒ संमा॑र्ज्मि । अ॒ग्नि-म॑न्ना॒द-म॒न्नाद्या॑य ॥ वेदि॑र्ब॒र॒.हिः श्रृ॒तꣳ ह॒विः ।इ॒द्ध्मः प॑रि॒धयः॒ स्रुचः॑ । आज्य॑ ँय॒ज्ञ ऋचो॒ यजुः॑ । या॒ज्याश्च॑ वषट्का॒राः । सं मे॒ संन॑तयो नमन्तां । इ॒द्ध्म॒सं॒-नह॑ने हु॒ते । **72**

TB 3.7.6.19

दि॒वः खीलोऽव॑ततः । पृ॒थि॒व्या अद्ध्युत्थि॑तः । तेना॑ स॒हस्र॑काण्डेन । द्वि॒षन्तꣳ॑ शोचयामसि । द्वि॒षन्मे॑ ब॒हु शो॑चतु । ओष॑धे॒ मो अ॒हꣳ शु॑चं ॥ यज्ञ॒ नम॑स्ते यज्ञ । नमो॒ नम॑श्च ते यज्ञ । शि॒वेन॑ मे॒ संति॑ष्ठस्व । स्यो॒नेन॑ मे॒ संति॑ष्ठस्व **73**

TB 3.7.6.20

सु॒भू॒तेन॑ मे॒ संति॑ष्ठस्व । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒सेन॑ मे॒ संति॑ष्ठस्व । य॒ज्ञस्यर्द्धि॑मनु॒ संति॑ष्ठस्व । उप॑ ते यज्ञ॒ नमः॑ । उप॑ ते॒ नमः॑ । उप॑ ते॒ नमः॑ ॥ त्रिष्फ॒ली क्रि॒यमा॑णानां । यो न्य॒ङ्गो अ॑व॒शिष्य॑ते । रक्ष॑सां भाग॒धेयं॑ । आप॒स्तत् प्रव॑हतादि॒तः । **74**

TB 3.7.6.21

उ॒लूख॑ले॒ मुस॑ले॒ यच्च॒ शूर्पे॑ । आ॒शि॒श्लेष॑ दृ॒षदि॒ यत्क॒पाले॑ । अ॒व॒प्रुषो॑ वि॒प्रुषः॒ सम्य॑जामि । विश्वे॑ दे॒वा ह॒विरि॒दं जु॑षन्तां । य॒ज्ञे या वि॒प्रुषः॒ सन्ति॑ ब॒ह्वीः । अ॒ग्नौ ताः सर्वाः॒ स्विष्टाः॒ सुहु॑ता जुहोमि ॥ उ॒द्यन्न॒द्य मि॑त्रमहः । स॒पत्ना॑न्मे अनीनशः । दिवै॑नान्. वि॒द्युता॑ जहि । नि॒म्रोच॒न्नध॑रान् कृधि । **75**

TB 3.7.6.22

उ॒द्यन्न॒द्य वि नो॑ भज । पि॒ता पु॒त्रेभ्यो॒ यथा॑ । दी॒र्घा॒यु॒त्वस्य॑ हेशिषे । तस्य॑ नो देहि सूर्य ॥ उ॒द्यन्न॒द्य मि॑त्रमहः । आ॒रोह॒न्नुत्त॑रां॒ दिव॑ । हृ॒द्रो॒गं मम॑ सूर्य । ह॒रि॒माणं॑ च नाशय ॥ शुके॑षु मे हरि॒माणं॑ । रो॒प॒णाका॑सु दद्ध्मसि **76**

TB 3.7.6.23

अथो॑ हारिद्र॒वेषु॑ मे । ह॒रि॒माणं॒ निद॑द्ध्मसि ॥ उद॑गाद॒य-मा॑दि॒त्यः । विश्वे॑न॒ सह॑सा स॒ह । द्वि॒षन्तं॒ मम॑ र॒न्धयन्न् । मो अ॒हं द्वि॑ष॒तो र॑धं ॥ यो नः॒ शपा॒दश॑पतः । यश्च॑ नः॒ शप॑तः॒ शपा॑त् । उ॒षाश्च॒ तस्मै॑ नि॒म्रुक्च॑ । सर्वं॑ पा॒पꣳ समू॑हतां ( ) । **77**

TB 3.7.6.24

यो नः॑ स॒पत्नो॒ यो रणः॑ । मतो॑ऽभि॒दास॑ति देवाः । इ॒द्ध्मस्ये॑व प्र॒क्षाय॑तः । मा तस्योच्छे॑षि॒ किञ्च॒न ॥ अव॑सृष्टः परा॑पत । श॒रो ब्रह्म॑सꣳशितः । गच्छा॒ऽमित्रा॒न् प्रवि॑श । मैषां॒ कंच॒नोच्छि॑षः । **78**

(पतिः॑ - प्र॒जाप॑तये - तप॒स्वी - वा॒चा - सौभ॑गाय - प॒शून्मे॑ पिन्वस्व - दुर्मरा॒युं - दे॑व॒यानां॑ - नग्ने॒ - ऽन्तरि॑क्षे॒ऽहमुत्त॑रो भूयासं -प्र॒जाप॑तिरसि स॒र्वतः॑ श्रि॒तः - प्रवि॑ष्टं - दे॒वता॑भिर् - वाज॒जितं॑ - पृथि॒वी ह्व॑यताम॒ग्निराग्नी॑द्धाद् - वृश्चत - ससृ॒वाꣳसꣳ - हु॒ते - स्यो॒नेन॑ मे॒ सम्ति॑ष्ठस्वे॒ - तः - कृ॑धि-दध्म - स्यूहता - +म॒ष्टौ च॑) **(A6)**

3.7.7 अनुवाकं 7 -सोमाङ्ग.भूतेषु मन्त्रेषु-दीक्षामारभ्याग्नीषोमयि पशुपर्यन्ते प्रयोगे शेषभूता मन्त्राः

TB 3.7.7.1

सक्षे॒दं प॑श्य । विध॑र्तरि॒दं प॑श्य । नाके॒दं प॑श्य । र॒मतिः॒ पनि॑ष्ठा । ऋ॒तं ॅवर्.षि॑ष्ठं । अ॒मृता॒ यान्या॒हुः । सूर्यो॒ वरि॑ष्ठो अ॒क्षभि॒र्विभा॑ति । अन॒ द्यावा॑पृथि॒वी दे॒वपु॑त्रे ॥ दी॒क्षाऽसि॒ तप॑सो॒ योनिः॑

। तपोऽसि ब्रह्मणो योनिः **79**

TB 3.7.7.2

ब्रह्मासि क्षत्रस्य योनिः । क्षत्रमस्यृतस्य योनिः । ऋतमसि भूरारभे । श्रद्धां मनसा । दीक्षां तपसा । विश्वस्य भुवनस्याधिपत्नीं । सर्वे कामा यजमानस्य सन्तु ॥ वातं प्राणं मनसाऽन्वारभामहे । प्रजापतिं ॅयो भुवनस्य गोपाः । स नो मृत्योस्त्रायतां पात्वꣳहसः **80**

TB 3.7.7.3

ज्योग्जीवा जरामशीमहि ॥ इन्द्र शाक्कर गायत्रीं प्रपद्ये । तां ते युनज्मि । इन्द्र शाक्कर त्रिष्टुभं प्रपद्ये । तां ते युनज्मि । इन्द्र शाक्कर जगतीं प्रपद्ये । तां ते युनज्मि । इन्द्र शाक्करानुष्टुभं प्रपद्ये । तां ते युनज्मि । इन्द्र शाक्कर पङ्क्तिं प्रपद्ये **81**

TB 3.7.7.4

तां ते युनज्मि ॥ आऽहं दीक्षामरुह-मृतस्य पत्नीं । गायत्रेण छन्दसा ब्रह्मणा च । ऋतꣳ सत्येऽधायि । सत्यमृतेऽधायि । ऋतं च मे सत्यं चाभूतां । ज्योतिरभूवꣳ सुवरगमं । सुवर्गं ॅलोकं नाकस्य पृष्ठं । ब्रध्नस्य विष्टपमगमं ॥ पृथिवी दीक्षा **82**

TB 3.7.7.5

तयाऽग्नि र्दीक्षया दीक्षितः । ययाऽग्नि र्दीक्षया दीक्षितः । तयां त्वा दीक्षया दीक्षयामि । अन्तरिक्षं दीक्षा । तया वायु र्दीक्षया दीक्षितः । यया वायु र्दीक्षया दीक्षितः । तयां त्वा दीक्षया दीक्षयामि । द्यौ र्दीक्षा । तयाऽऽदित्यो दीक्षया दीक्षितः । ययाऽऽदित्यो दीक्षया दीक्षितः **83**

TB 3.7.7.6

तयां त्वा दीक्षया दीक्षयामि । दिशो दीक्षा । तया चन्द्रमा दीक्षया दीक्षितः । यया चन्द्रमा

दी॒क्षया॑ दीक्षि॒तः । तया॑ त्वा दी॒क्षया॑ दीक्षयामि । आपो॑ दी॒क्षा । तया॒ वरु॑णो॒ राजा॑ दी॒क्षया॑ दीक्षि॒तः । यया॒ वरु॑णो॒ राजा॑ दी॒क्षया॑ दीक्षि॒तः । तया॑ त्वा दी॒क्षया॑ दीक्षयामि । ओष॑धयो दी॒क्षा **84**

TB 3.7.7.7

तया॒ सोमो॒ राजा॑ दी॒क्षया॑ दीक्षि॒तः । यया॒ सोमो॒ राजा॑ दी॒क्षया॑ दीक्षि॒तः । तया॑ त्वा दी॒क्षया॑ दीक्षयामि । वाग् दी॒क्षा । तया॑ प्रा॒णो दी॒क्षया॑ दीक्षि॒तः । यया॑ प्रा॒णो दी॒क्षया॑ दीक्षि॒तः । तया॑ त्वा दी॒क्षया॑ दीक्षयामि । पृ॒थि॒वी त्वा॒ दीक्ष॑माण॒मनु॑ दीक्षतां । अ॒न्तरि॑क्षं त्वा॒ दीक्ष॑माण॒मनु॑ दीक्षतां । द्यौस्त्वा॒ दीक्ष॑माण॒मनु॑ दीक्षतां **85**

TB 3.7.7.8

दिश॑स्त्वा॒ दीक्ष॑माण॒मनु॑ दीक्षन्तां । आप॑स्त्वा॒ दीक्ष॑माण॒मनु॑ दीक्षन्तां । ओष॑धयस्त्वा॒ दीक्ष॑माण॒मनु॑ दीक्षन्तां । वात्त्वा॒ दीक्ष॑माण॒मनु॑ दीक्षतां । ऋच॑स्त्वा॒ दीक्ष॑माण॒मनु॑ दीक्षन्तां । साम॑नि त्वा॒ दीक्ष॑माण॒मनु॑ दीक्षन्तां । यजूꣳ॑षि त्वा॒ दीक्ष॑माण॒मनु॑ दीक्षन्तां । अह॑श्च॒ रात्रि॑श्च । कृ॒षिश्च॒ वृष्टि॑श्च । त्विषि॒श्चा-प॑चितिश्च **86**

TB 3.7.7.9

आप॒श्चौष॑धयश्च । ऊक्च॑ सू॒नृता॑ च । तास्त्वा॒ दीक्ष॑माण॒मनु॑ दीक्षन्तां ॥ स्वे दक्षे॒ दक्ष॑पिते॒ह सी॑द । दे॒वानाꣳ सु॒म्नो म॑हृ॒ते रणा॑य । स्वा॒स॒स्थ-स्त॒नुवा॒ सम्वि॑शस्व । पि॒तेवै॑धि सू॒नव॒ आ सु॒शेवः॑ । शि॒वो मा॑ शि॒वमावि॑श । स॒त्यं म॑ आ॒त्मा । श्र॒द्धा मे ऽक्षि॑तिः **87**

TB 3.7.7.10

तपो॑ मे प्रति॒ष्ठा । स॒वि॒तृ-प्र॑सूता मा॒ दिशो॑ दीक्षयन्तु । स॒त्यम॑स्मि ॥ अ॒हं त्वद॑स्मि॒ मद॑सि॒ त्वमे॒तत् । ममा॑सि॒ योनि॒स्तव॒ योनि॑रस्मि । मम॒ैव सन्वह॑ ह॒व्यान्य॑ग्ने । पु॒त्रः पि॒त्रे लो॑क॒कृ-ज्जा॑तवेदः ॥ आ॒जुह्वा॑नः सु॒प्रती॑कः पु॒रस्ता॑त् । अग्ने॒ स्वां योनि॒मासी॑द सा॒द्ध्या । अ॒स्मिन्थ् स॒धस्थे॒ अद्ध्युत्त॑रस्मिन्

TB 3.7.7.11

विश्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥ एकमिषे विष्णुस्त्वा-ऽन्वेतु । द्वे ऊर्जे विष्णुस्त्वाऽन्वेतु । त्रीणि व्रताय विष्णुस्त्वा-ऽन्वेतु । चत्वारि मायो भवाय विष्णुस्त्वा-ऽन्वेतु । पञ्च पशुभ्यो विष्णुस्त्वा-ऽन्वेतु । षड्ड्रायस्पोषाय विष्णुस्त्वा-ऽन्वेतु । सप्त सप्तभ्यो होत्राभ्यो विष्णुस्त्वा-ऽन्वेतु ॥ सखायः सप्तपदा अभूम । सख्यं ते गमेयं **89**

TB 3.7.7.12

सख्यात्ते मा योषं । सख्यान्मे मा योष्ठाः ॥ साऽसि सुब्रह्मण्ये । तस्यास्ते पृथिवी पादः । साऽसि सुब्रह्मण्ये । तस्यास्तेऽन्तरिक्षं पादः । साऽसि सुब्रह्मण्ये । तस्यास्ते द्यौः पादः । साऽसि सुब्रह्मण्ये । तस्यास्ते दिशः पादः **90**

TB 3.7.7.13

परो रजास्ते पञ्चमः पादः । सा न इषमूर्जं धुक्ष्व । तेज इन्द्रियं । ब्रह्मवर्चस-मन्नाद्यं ॥ विमिमे त्वा पयस्वतीं । देवानां धेनुꣳ सुदुघा-मनप-स्फुरन्तीं । इन्द्रः सोमं पिबतु । क्षेमो अस्तु नः ॥ इमां नराः कृणुत वेदिमेत्य । वसुमतीꣳ रुद्रवती-मादित्यवतीं **91**

TB 3.7.7.14

वर्ष्मन्दिवः । नाभा पृथिव्याः । यथाऽयं यजमानो न रिष्येत् । देवस्य सवितुः सवे ॥ चतुः शिखण्डा युवतिः सुपेशाः । घृतप्रतीका भुवनस्य मद्ध्ये । तस्याꣳ सुपर्णावधि यौ निविष्टौ । तयो देवानामधि भागधेयं ॥ अप जन्यं भयं नुद । अप चक्राणि वर्तय ( ) । गृहꣳ सोमस्य गच्छतं ॥ न वा उवेतन्म्रियसे न रिष्यसि । देवाꣳ इदेषि पथिभिः सुगेभिः । यत्र यन्ति सुकृतो नापि दुष्कृतः । तत्र त्वा देवः सविता दधातु । **92**

(ब्रह्मणो योनि - रꣳहसः - पङ्क्तिं प्रपद्ये - दीक्षा - ययोऽऽदित्यो दीक्षया दीक्षित - स्तया त्वा दीक्षया दीक्षयाम्योषधयो दीक्षा - द्यौस्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षता - मपचितिश्चा - क्षिति - रुत्तरस्मिन् - गमेयं - दिशः पाद - आदित्यवर्तीं - वर्तय पञ्च च) **(A7)**

3.7.8 अनुवाकं 8 -पशुविषया अच्छिद्रमन्त्राः

TB 3.7.8.1

यदस्य पारे रजसः । शुक्रं ज्योति-रजायत । तन्नः परषदति द्विषः । अग्ने वैश्वानर स्वाहा ॥ यस्माद्दीषा-ऽवाशिष्ठाः । ततो नो अभयं कृधि । प्रजाभ्यः सर्वाभ्यो मृड । नमो रुद्राय मीढुषे ॥ यस्माद्दीषा न्यषदः । ततो नो अभयं कृधि **93**

TB 3.7.8.2

प्रजाभ्यः सर्वाभ्यो मृड । नमो रुद्राय मीढुषे ॥ उदुस्र तिष्ठ प्रतितिष्ठ मा रिषः । मेमं यज्ञं यजमानं च रीरिषः । सुवर्गे लोके यजमानꣳ हि धेहि । शं न एधि द्विपदे शं चतुष्पदे ॥ यस्माद्दीषा-ऽवेपिष्ठाः पलायिष्ठाः समज्ञास्थाः । ततो नो अभयं कृधि । प्रजाभ्यः सर्वाभ्यो मृड । नमो रुद्राय मीढुषे । **94**

TB 3.7.8.3

य इदमकः । तस्मै नमः । तस्मै स्वाहा ॥ " न वा उ वेतन्म्रियसे1" । "आशानां त्वा2" "विश्वा आशाः3" ॥ यज्ञस्य हि स्थ ऋत्वियौ । इन्द्राग्नी चेतनस्य च । हुताहुतस्य तृप्यतं । अहुतस्य हुतस्य च । हुतस्य चाहुतस्य च ( ) । अहुतस्य हुतस्य च । इन्द्राग्नी अस्य सोमस्य । वीतं पिबतं जुषेथां ॥ मा यजमानं तमो विदत् । मर्त्विजो मो इमाः प्रजाः । मा यः सोममिमं पिबात् । सꣳसृष्टमुभयं कृतं । **95**

(कृधि - मीढुषे - ऽहुतस्य च सप्त च) **(A8)**

3.7.9 अनुवाकं 9 -उपांश्वभिषवा मन्त्राः

TB 3.7.9.1

अनागसस्त्वा वयं । इन्द्रेण प्रेषिता उप । वायुष्टे अस्त्वꣳशभूः । मित्रस्ते अस्त्वꣳशभूः । वरुणस्ते अस्त्वꣳशभूः ॥ अपां क्षया ऋतस्य गर्भाः । भुवनस्य गोपाः श्येना अतिथयः । पर्वतानां ककुभः प्रयुतो नपातारः । वग्नुनेन्द्रꣳ ह्वयत । घोषेणामी-वाꣳश्चातयत **96**

TB 3.7.9.2

युक्ताः स्थ वहत ॥ देवा ग्रावाण इन्दुरिन्द्र इत्यवादिषुः । एन्द्रमचुच्यवुः परमस्याः परावतः । आऽस्माथ् सधस्थात् । ओरोरन्तरिक्षात् । आ सुभूतमसुषवुः । ब्रह्मवर्चसं म आऽसुषवुः । समरे रक्षाꣳस्यवधिषुः । अपहतं ब्रह्मज्यस्य ॥ वाक्च त्वा मनश्च श्रिणीतां **97**

TB 3.7.9.3

प्राणश्च त्वाऽपानश्च श्रीणीतां । चक्षुश्च त्वा श्रोत्रं च श्रीणीतां । दक्षश्च त्वा बलं च श्रीणीतां । ओजश्च त्वा सहश्च श्रीणीतां । आयुश्च त्वा जरा च श्रीणीतां । आत्मा च त्वा तनूश्च श्रीणीतां । शृतोऽसि शृतं कृतः । शृतायं त्वा शृतेभ्यस्त्वा ॥ यमिन्द्रमाहु वरुणं यमाहुः । यं मित्रमाहुर् यमु सत्यमाहुः **98**

TB 3.7.9.4

यो देवानां देवतमस्तपोजाः । तस्मै त्वा तेभ्यस्त्वा ॥ मयि त्यदिन्द्रियं महत् । मयि दक्षो मयि क्रतुः । मयि धायि सुवीर्यं । त्रिशुग्घर्मो विभातु मे । आकूत्या मनसा सह । विराजा ज्योतिषा सह । यज्ञेन पयसा सह । तस्य दोहमशीमहि **99**

TB 3.7.9.5

तस्य॑ सुम्नम॑शीमहि । तस्य॑ भ॒क्षम॑शीमहि । वाग्जु॑षा॒णा सोम॑स्य तृप्यतु ॥ "मि॒त्रो जना॒न्4" "प्र स मि॑त्र5" ॥ यस्मा॒न्न जा॒तः परो॑ अ॒न्यो अस्ति॑ । य आ॑वि॒वेश॒ भुव॑नानि॒ विश्वा॑ । प्र॒जाप॑तिः प्र॒जया॑ सम्॑विदा॒नः । त्रीणि॒ ज्योतीꣳ॑षि सचते॒ स षो॑ड॒शी ॥ ए॒ष ब्र॒ह्मा य ऋ॒त्वियः॑ । इन्द्रो॒ नाम॑ श्रु॒तो ग॒णे । **100**

TB 3.7.9.6

प्र ते॑ म॒हे वि॒दथे॑ ऽशꣳसिषꣳ॒ हरी॑ । य ऋ॒त्विय॒ः प्र ते॑ वन्वे । व॒नुषो॑ हर्य॒तं मदे॑ ॥ इन्द्रो॒ नाम॑ घृ॒तं न यः । हरि॑भि॒श्चारु॒ सेच॑ते । श्रु॒तो ग॒ण आ त्वा॑ विशन्तु । हरि॑वर्पस॒गिरः॑ ॥ इन्द्राधि॑प॒ते-ऽधि॑पति॒स्त्वं दे॒वाना॑मसि । अधि॑पतिं॒ मां । आयु॑ष्मन्तं॒ वर्च॑स्वन्तं मनु॒ष्ये॑षु कुरु । **101**

TB 3.7.9.7

इन्द्र॑श्च स॒म्राड् वरु॑णश्च॒ राजा॑ । तौ ते॑ भ॒क्षं च॑क्रतु॒रग्र॑ ए॒तं । तयो॒रनु॑ भ॒क्षं भ॑क्षयामि । वाग्जु॑षा॒णा सोम॑स्य तृप्यतु ॥ प्र॒जाप॑ति र्वि॒श्वक॑र्मा । तस्य॒ मनो॑ दे॒वं य॒ज्ञेन॑ राद्ध्यासं । अ॒र्थे॒ गा अ॒स्य ज॑हितः । अ॒व॒सान॑पते-ऽव॒सानं॑ मे विन्द ॥ नमो॑ रु॒द्राय॑ वास्तो॒ष्पत॑ये । आय॑ने वि॒द्रव॑णे **102**

TB 3.7.9.8

उ॒द्याने॒ यत्प॒राय॑णे । आ॒वर्त॑ने वि॒वर्त॑ने । यो गो॑पा॒यति॒ तꣳ हु॑वे ॥ यान्य॑पा॒मित्या॒-न्यप्र॑तीत्ता॒-न्यस्मि॑ । य॒मस्य॑ ब॒लिना॒ चरा॑मि । इ॒हैव सन्तः॒ प्रति॒ तद्या॑तयामः । जी॒वा जी॒वेभ्यो॒ निह॑राम एनत् ॥ अ॒नृ॒णा अ॒स्मिन्न॑-नृ॒णाः पर॑स्मिन्न् । तृ॒तीये॑ लो॒के अ॑नृ॒णाः स्या॑म । ये दे॑व॒याना॑ उ॒त पि॑तृ॒याणाः॑ **103**

TB 3.7.9.9

सर्वा॑न् प॒थो अ॑नृ॒णा आक्षी॑येम ॥ इ॒दमू॒ नु श्रेयो॑-ऽव॒सान॒-माग॑न्म । शि॒वे नो॒ द्यावा॑पृथि॒वी उ॒भे इ॒मे । गोम॒द्धन॑-व॒दश्व॑व॒-दूर्ज॑स्वत् । सु॒वीरा॑ वी॒रैरनु॒ संच॑रेम ॥ अ॒र्कः प॒वित्रꣳ॒ रज॑सो वि॒मान॑ः ।

पुनाति देवानां भुवनानि विश्वा । द्यावापृथिवी पयसा समॅविदाने । घृतं दुहाते अमृतं प्रपीने ॥ पवित्रमर्को रजसो विमानः ( ) । पुनाति देवानां भुवनानि विश्वा । सुव ज्योति र्यशो महत् । अशीमहि गाधमुत प्रतिष्ठां । **104**

(चातयत - श्रीणीताꣳ - सत्यमाहु - रशीमहि - गणे - कुरु - विद्रवणे - पितृयाणा - अर्को रजसो विमानस्त्रीणि च) **(A9)**

3.7.10 अनुवाकं 10 -सौमिकप्रायाश्चित्तमन्त्राः

TB 3.7.10.1

उदस्तांफ्सीथ् सविता मित्रो अर्यमा । सर्वा-नमित्रा-नवधीद्युगेन । बृहन्तं मामकर-द्वीरवन्तं । रथन्तरे श्रयस्व स्वाहा पृथिव्यां । वामदेव्ये श्रयस्व स्वाहा-ऽन्तरिक्षे । बृहति श्रयस्व स्वाहा दिवि । बृहता त्वोपस्तभ्नोमि ॥ आ त्वा ददे यशसे वीर्याय च । अस्मास्व-घ्निया यूयं दधाथेन्द्रियं पयः ॥ यस्ते द्रफ्सो यस्त उदरुषः **105**

TB 3.7.10.2

दैव्यः केतु र्विश्वं भुवन-माविवेश । स नः पाह्यरिष्ट्यै स्वाहा ॥ अनु मा सर्वो यज्ञो-ऽयमेतु । विश्वे देवा मरुतः सामार्कः । आप्रिय 007आ;छन्दाꣳसि निविदो यजूꣳषि । अस्यै पृथिव्यै यद्यज्ञियं ॥ प्रजापते वर्तनिमनु वर्तस्व । अनु वीरैरनु राद्ध्याम गोभिः । अन्वश्वैरनु सर्वैरु पुष्टैः । अनु प्रजया-ऽन्विन्द्रियेण **106**

TB 3.7.10.3

देवा नो यज्ञ-मृजुधा नयन्तु ॥ प्रति क्षत्रे प्रति तिष्ठामि राष्ट्रे । प्रत्यश्वेषु प्रतितिष्ठामि गोषु । प्रति प्रजायां प्रति तिष्ठामि भव्ये । विश्वमन्याऽभि वावृधे । तदन्यस्या-मधिश्रितं । दिवे च विश्वकर्मणे । पृथिव्यै चाकरं नमः ॥ अस्कान्द्यौः पृथिवीं । अस्कानृषभो युवा गाः **107**

TB 3.7.10.4

स्क॒न्नेमा विश्वा॒ भुव॑ना । स्क॒न्नो य॒ज्ञः प्रज॑नयतु । अस्का॒नज॑नि॒ प्राज॑नि । आ स्क॒न्नाज्जा॑यते॒ वृषा॑ । स्क॒न्नात् प्रज॑निषीमहि ॥ ये दे॒वा येषा॑मि॒दं भा॑ग॒धेयं॑ ब॒भूव॑ । येषां॑ प्रया॒जा उ॒तानू॑या॒जाः । इन्द्र॑ज्येष्ठेभ्यो॒ वरु॑णराजभ्यः । अ॒ग्निहो॑तृभ्यो दे॒वेभ्यः॒ स्वाहा॑ ॥ उ॒त त्या नो॒ दिवा॑ म॒तिः **108**

TB 3.7.10.5

अदि॑तिरू॒त्या-ऽऽग॑मत् । सा शन्ता॑ची॒ मय॑स्करत् । अप॒ स्रिध॑ः ॥ उ॒त त्या दैव्या॑ भि॒षजा॑ । शं न॑स्करतो अ॒श्विना॑ । यू॒याता॑-म॒स्मद्रप॑ः । अप॒ स्रिध॑ः ॥ शम॒ग्नि-र॒ग्निभि॑स्करत् । शं न॑स्तपतु॒ सूर्यः॑ । शं वातो॑ वात्वर॒पाः **109**

TB 3.7.10.6

अप॒ स्रिध॑ः ॥ तदित्प॒दं न विचि॑केत वि॒द्वान् । यन्मृ॒तः पुन॑र॒प्येति॑ जी॒वान् । त्रि॒वृद्यद् भुव॑नस्य रथ॒वृत् । जी॒वो गर्भो॒ न मृ॒तः स जी॑वात् ॥ प्रत्य॑स्मै॒ पिपी॑षते । वि॒श्वानि॑ वि॒दुषे॑ भर । अ॒रं॒ ग॒माय॒ जग्म॑वे । अप॑श्चाद्दध्वने॒ नरे॑ (ओर् अप॑श्चाद्दध्वने॒ नरे॑) ॥ इन्दु॒रिन्दु॒म-वा॑गात् ( ) । इन्दो॒रिन्द्रो॑-ऽपात् । तस्य॑ त इन्द॒विन्द्र॑-पीतस्य॒ मधु॑मतः । उप॑हूत॒स्योप॑हूतो भक्षयामि । **110**

(उ॒द॒र॒.ष - इ॑न्द्रि॒येण॒ - गा - म॒ति - र॑र॒पा - अ॑गा॒त्रीणि॑ च) **(A10)**

3.7.11 अनुवाकं 11 -दर्शपूर्णमासप्रायश्चित्तमन्त्राः

TB 3.7.11.1

ब्रह्म॑ प्रति॒ष्ठा मन॑सो॒ ब्रह्म॑ वा॒चः । ब्रह्म॑ य॒ज्ञानाꣳ॑ ह॒विषा॒-माज्य॑स्य । अति॑रिक्तं॒ कर्म॑णो॒ यच्च॑ हीनं । य॒ज्ञः पर्वा॑णि प्रति॒रन्ने॑ति क॒ल्पयन्न्॑ । स्वाहा॑कृता-ऽऽहु॑तिरेतु दे॒वान् ॥ आश्रा॑वितम॒त्याश्रा॑वितं । वष॑ट्कृत-म॒त्यनू॑क्तं च य॒ज्ञे । अति॑रिक्तं॒ कर्म॑णो॒ यच्च॑ हीनं । य॒ज्ञः पर्वा॑णि प्रति॒रन्ने॑ति क॒ल्पयन्न्॑ ।

स्वाहाकृता-ऽऽहुतिरेतु देवान् । **111**

TB 3.7.11.2

यद्वो देवा अतिपादयानि । वाचा चित्प्रयतं देव हेडनं । अरायो अस्माꣳ अभि-दुच्छुनायते । अन्यत्रास्मन्-मरुतस्त-न्निधेतन ॥ ततं म आपस्तदु तायत पुनः । स्वादिष्ठा धीतिरुचथाय शस्यते । अयꣳ समुद्र उत विश्वभेषजः । स्वाहा-कृतस्य समुतृप्णुत भुवः ॥ "उद्वयं तमसस्परि6" । "उदु त्यं7" "चित्रं8" **112**

TB 3.7.11.3

"इमं मे वरुण9" "तत्त्वा यामि10" । "त्वं नो अग्ने11" "स त्वं नो अग्ने12" । "त्वमग्ने अयाऽसि13" "प्रजापते14" ॥ इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि । मैषां नु गादपरो अर्द्धमेतं । शतं जीवन्तु शरदः पुरूचीः । तिरो मृत्युं दधतां पर्वतेन ॥ इष्टेभ्यः स्वाहा वषडनिष्टेभ्यः स्वाहा । भेषजं दुरिष्ट्यै स्वाहा निष्कृत्यै स्वाहा । दौरार्द्ध्यै स्वाहा दैवीभ्य-स्तनूभ्यः स्वाहा **113**

TB 3.7.11.4

ऋद्ध्यै स्वाहा समृद्ध्यै स्वाहा ॥ यत इन्द्र भयामहे । ततो नो अभयं कृधि । मघवञ्छग्धि तव तन्न ऊतये । वि द्विषो वि मृधो जहि ॥ स्वस्तिदा विशस्पतिः । वृत्रहा विमृधो वशी । वृषेन्द्रः पुर एतु नः । स्वस्तिदा अभयं करः ॥ आभि र्गीर्भि र्यदतो न ऊनं **114**

TB 3.7.11.5

आप्यायय हरिवो वर्द्धमानः । यदा स्तोतृभ्यो महि गोत्रा रुजासि । भूयिष्ठभाजो अध ते स्याम ॥ अनाज्ञातं यदाज्ञातं । यज्ञस्य क्रियते मिथु । अग्ने तदस्य कल्पय । त्वꣳ हि वेत्थ यथातथं ॥ पुरुष संमितो यज्ञः । यज्ञः पुरुष संमितः । अग्ने तदस्य कल्पय ( ) । त्वꣳ हि वेत्थ यथातथं ॥ यत् पाकत्रा मनसा दीनदक्षा न । यज्ञस्य मन्वते मतासः । अग्निष्टद्धोता कृतुविद्विजानन् ।

यजिष्ठो देवाꣳ ऋतुशो यजाति । **115**

(देवाꣳ - श्चित्रं - तनूभ्यः स्वाहो - नं - पुरुषसंमितोऽग्ने तदस्य कल्पय पञ्च च) **(A11)**

3.7.12 अनुवाकं 12 -अग्निष्टोमादौ यजमानजप्या मन्त्रविशेषाः

TB 3.7.12.1

यद्देवा देवहेडनं । देवासश्चकृमा वयं । आदित्या-स्तस्मान्मा मुञ्चत । ऋतस्यर्तेन मामुत ॥ देवा जीवनकाम्या यत् । वाचाऽनृतमूदिम । अग्निर्मा तस्मादेनसः । गार्हपत्यः प्रमुञ्चतु । दुरिता यानि चकृम । करोतु मामनेनसं । **116**

TB 3.7.12.2

ऋतेन द्यावापृथिवी । ऋतेन त्वꣳ सरस्वति । ऋतान्मा मुञ्चताꣳहसः । यदन्य कृतमारिम ॥ सजातशꣳसादुत वा जामिशꣳसात् । ज्यायसः शꣳसादुत वा कनीयसः । अनाज्ञातं देवकृतं यदेनः । तस्मात्त्वमस्मा-ञ्जातवेदो मुमुग्धि ॥ यद्वाचा यन्मनसा । बाहुभ्या-मूरुभ्या-मष्ठीवद्भ्यां **117**

TB 3.7.12.3

शिश्नै र्यदनृतं चकृमा वयं । अग्निर्मा तस्मादेनसः ॥ यद्धस्ताभ्यां चकर किल्बिषाणि । अक्षाणां वग्नुमुप जिघ्नमानः । दूरेपश्या च राष्ट्रभृच्च । तान्यप्सरसा-वनुदत्ता-मृणानि ॥ अदीव्यन्नृणं यदहं चकार । यद्वाऽदास्यन्थ् संजगारा जनेभ्यः । अग्निर्मा तस्मादेनसः ॥ यन्मयि माता गर्भे सति **118**

TB 3.7.12.4

एनश्चकार यत्पिता । अग्निर्मा तस्मादेनसः ॥ यदा पिपेष मातरं पितरं । पुत्रः प्रमुदितो धयन्न् ।

अहिꣳसितौ पितरौ मया तत् । तदग्ने अनृणो भवामि ॥ यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्यां । यन्मातरं पितरं वा जिहिꣳसिम । अग्निर्मा तस्मादेनसः ॥ यदाशसा निशसा यत्पराशसा **119**

TB 3.7.12.5

यदेनश्च कृमा नूतनं यत्पुराणं । अग्निर्मा तस्मादेनसः ॥ अतिक्रामामि दुरितं यदेनः । जहामि रिप्रं परमे सधस्थे । यत्र यन्ति सुकृतो नापि दुष्कृतः । तमारोहामि सुकृतां नु लोकं ॥ त्रिते देवा अमृजतै-तदेनः । त्रित एतन्मनुष्येषु मामृजे । ततो मा यदि किंचिदानशे । अग्निर्मा तस्मादेनसः **120**

TB 3.7.12.6

गार्हपत्यः प्रमुञ्चतु । दुरिता यानि चकृम । करोतु मामनेनसं ॥ दिवि जाता अफ्सु जाताः । या जाता ओषधीभ्यः । अथो या अग्निजा आपः । ता नः शुन्धन्तु शुन्धनीः ॥ यदापो नक्तं दुरितं चराम । यद्वा दिवा नूतनं यत्पुराणं । हिरण्य-वर्णास्तत उत्पुनीत नः ( ) ॥ "इमं मे वरुण15" "तत्त्वा यामि16" । "त्वं नो अग्ने17" "स त्वं नो अग्ने18" । "त्वमग्ने अयाऽसि19" । **121**

special korvai

(यद् देवा गार्हपत्यो यद्धस्ताभ्यां यन्मयि माता यदापिपेष यदन्तरिक्षं यदाशसाऽतिक्रामामि त्रिते देवा दिवि जाता अफ्सु जाता यदाप इमं मे वरुणा तत्त्वा यामि त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्ने त्वमग्ने अयाऽसि)

(अनेनसं - मष्ठीवद्भ्याꣳ - सति - पराशसाऽऽनशे - ऽग्निर्मा तस्मादेनसः - पुनीत नस्त्रीणि च) **(A12)**

3.7.13 अनुवाकं 13 -अवभृथे कर्मणि ऋजीषप्रोक्षणमन्त्राः

TB 3.7.13.1

यत्ते ग्राव्.ण्णा चिच्छिदुः सोम राजन् । प्रियाण्यङ्गानि स्वधिता परूꣳषि । तथ्संधथ् स्वाज्येनोत वर्द्धयस्व । अनागसो अधमिथ्सक्षंयेम ॥ यत्ते ग्रावा बाहुच्युतो अचुच्यवुः । नरो यत्ते दुदुहु र्दक्षिणेन । तत्त आप्यायतां तत्ते । निष्ट्यायतां देव सोम ॥ यत्ते त्वचं बिभिदुर्यच्च योनिं । यदास्थानात् प्रच्युतो वेनसि त्मनां **122**

TB 3.7.13.2

त्वया तथ्सोम गुप्तमस्तु नः । सा नः सधां-ऽसत्परमे व्योमन् ॥ अहाच्छरीरं पयसा समेत्य । अन्योऽन्यो भवति वर्णो अस्य । तस्मिन् वयमुपहूतास्तव स्मः । आ नो भज सदसि विश्वरूपे ॥ नृचक्षाः सोम उत शुश्रुगस्तु । मा नो विहासीद्गिर आवृणानः । अनागा-स्तनुवो वावृधानः । आ नो रूपं वहतु जायमानः । **123**

TB 3.7.13.3

उपक्षरन्ति जुह्वो घृतेन । प्रियाण्यङ्गानि तव वर्द्धयन्तीः । तस्मै ते सोम नम इद्वषट्व । उप मा राजन्थ् सुकृते ह्वयस्व ॥ सं प्राणापानाभ्याꣳ समु चक्षुषा त्वं । सꣳ श्रोत्रेण गच्छस्व सोम राजन् । यत्त आस्थितꣳ शमु तत्ते अस्तु । जानीतान्नः सगमने पथीनां ॥ एतं जानीतात्परमे व्योमन् । वृकाः सधस्था विद रूपमस्य **124**

TB 3.7.13.4

यदागच्छात् पथिभि र्देवयानैः । इष्टापूर्ते कृणुता-दाविरस्मै ॥ अरिष्टो राजन्नगदः परेहि । नमस्ते अस्तु चक्षसे रघूयते । नाकमारोह सह यजमानेन । सूर्यं गच्छतात्परमे व्योमन् ॥ अभूद्देवः सविता वन्द्यो नु नः । इदानीमह्न उपवाच्यो नृभिः । वि यो रत्ना भजति मानवेभ्यः । श्रेष्ठं नो अत्र द्रविणं यथा दधत् ( ) ॥ उप नो मित्रावरुणा-विहावतं । अन्वादीद्ध्या-थामिह नः सखाया

। आ॒दि॒त्याना॒ं प्रसि॑तिर्. हे॒तिः । उ॒ग्रा श॒तापा॑ष्ठा घ॒विषा॒ परि॑णो वृणक्तु ॥ “आप्या॑यस्व॒20” “सं ते॑21” । **125**

(त्मना॒ - जाय॑मानो - ऽस्य॒ - दध॒त् पञ्च॑ च) **(A13)**

3.7.14 अनुवाकं 14 -अवभृथे कर्मणि सेचनादिमन्त्राः

TB 3.7.14.1

यदि॑दी॒क्षे मन॑सा॒ यच्च॑ वा॒चा । यद्वा॑ प्रा॒णैश्चक्षु॑षा॒ यच्च॒ श्रोत्रे॑ण । यद्रेत॑सा मिथु॒नेना-प्या॒त्मना॑ । अ॒द्भ्यो लो॒का द॑धि॒रे तेज॑ इन्द्रि॒यं । शु॒क्रा दी॒क्षायै॒ तप॑सो वि॒मोच॑नीः । आपो॑ विमो॒क्री र्मयि॒ तेज॑ इन्द्रि॒यं ॥ यद॒चा साम्ना॒ यजु॑षा । प॒शू॒नां चर्म॑न्. ह॒विषा॑ दिदी॒क्षे । यच्छन्दो॑भि॒-रोष॑धीभि॒-र्वन॒स्पतौ॑ । अ॒द्भ्यो लो॒का द॑धि॒रे (द॑धिरे॒) तेज॑ इन्द्रि॒यं **126**

TB 3.7.14.2

शु॒क्रा दी॒क्षायै॒ तप॑सो वि॒मोच॑नीः । आपो॑ विमो॒क्री र्मयि॒ तेज॑ इन्द्रि॒यं ॥ येन॒ ब्रह्म॒ येन॑ क्ष॒त्रं । येने॑न्द्रा॒ग्नी प्र॒जाप॑ति॒ः सोमो॒ वरु॑णो॒ येन॒ राजा॑ । विश्वे॑ दे॒वा ऋष॑यो॒ येन॑ प्रा॒णाः । अ॒द्भ्यो लो॒का द॑धिरे॒ तेज॑ इन्द्रि॒यं । शु॒क्रा दी॒क्षायै॒ तप॑सो वि॒मोच॑नीः । आपो॑ विमो॒क्री र्मयि॒ तेज॑ इन्द्रि॒यं ॥ अ॒पां पुष्प॑म॒स्यो-ष॑धीनाꣳ॒ रसः॑ । सोम॑स्य प्रि॒यं धाम॑ **127**

TB 3.7.14.3

अ॒ग्नेः प्रि॒यत॑मꣳ ह॒विः स्वाहा॑ ॥ अ॒पां पुष्प॑-म॒स्योष॑धीनाꣳ॒ रसः॑ । सोम॑स्य प्रि॒यं धाम॑ । इन्द्र॑स्य प्रि॒यत॑मꣳ ह॒विः स्वाहा॑ । अ॒पां पुष्प॑म॒स्यो-ष॑धीनाꣳ॒ रसः॑ । सोम॑स्य प्रि॒यं धाम॑ । विश्वे॑षां दे॒वानां॑ प्रि॒यत॑मꣳ ह॒विः स्वाहा॑ ॥ व॒यꣳ सोम॑ व्र॒ते तव॑ । मन॑स्त॒नूषु॒ पिप्र॑तः । प्र॒जाव॑न्तो अशीमहि । **128**

TB 3.7.14.4

दे॒वेभ्यः॑ पि॒तृभ्यः॒ स्वाहा॑ । सो॒म्येभ्यः॑ पि॒तृभ्यः॒ स्वाहा॑ । क॒व्येभ्यः॑ पि॒तृभ्यः॒ स्वाहा॑ ॥ देवा॑स इ॒ह मा॑दयद्धं । सोम्या॑स इ॒ह मा॑दयद्धं । कव्या॑स इ॒ह मा॑दयद्धं ॥ अन॑न्तरिताः पि॒तरः॑ सो॒म्याः सो॑मपी॒थात् ॥ अपै॑तु मृ॒त्युर॒मृतं॑ न॒ आगन्न् । वै॒व॒स्व॒तो नो॒ अभ॑यं कृणोतु । प॒र्णं ॅव॒न॒स्पते॑रिव **129**

TB 3.7.14.5

अ॒भि नः॑ शीयताꣳ र॒यिः । सच॑तां नः॒ शची॒पतिः॑ ॥ परं॑ मृत्यो॒ अनु॒परे॑हि॒ पन्थां॑ । यस्ते॒ स्व इत॑रो देव॒यानां॑त् । चक्षु॑ष्मते शृण्व॒ते ते॑ ब्रवीमि । मा नः॑ प्र॒जाꣳ रीरिषो॒ मोत वी॒रान् ॥ इ॒दमू॒ नु श्रेयो॑ऽव॒सान॒-मागं॑न्म । यद्गो॒जिद्-ध॑न॒जि-द॑श्व॒जिद्यत् । प॒र्णं ॅव॒न॒स्पते॑रिव । अ॒भि नः॑ शीयताꣳ र॒यिः ( ) । सच॑तां नः॒ शची॒पतिः॑ । **130**

(वन॒स्पता॑व॒द्भ्यो लो॒का द॑धिरे॒ तेज॑ इन्द्रि॒यं धामा॑ - शीमही - वा॒ - भि नः॑ शीयताꣳ र॒यिरेकं॑ च) **(A14)**

PrapAtaka Korvai with starting words of 1 to 14 anuvAkams :-

(सर्वा॑नु॒. - यद् विष्ष॑ण्णेन॒ - वि वै - याः पु॒रस्ता॒द् - देवा॑ दे॒वेषु॒ - परि॑स्तणित॒ - सक्षे॒दं - ॅयद॒स्य पा॒रे॑ - ऽना॒गस॒ - उद॑स्तां फ्सी॒द् - ब्रह्म॑ प्रति॒ष्ठा - यद् दे॑व॒ - यत्ते॒ ग्राव.ण्णा॒ - यद् दि॑दी॒क्षे चतु॑र्दश)

korvai with starting words of 1, 11, 21 series of daSinis :-

(सर्वा॑न् - भूति॑मे॒व - यामे॒वाफ्स्वाहु॑तिम् - ॅव्र॒तानां॑ - पर्णव॒ल्कः - सो॒म्यानां॑ - म॒स्मिन्. य॒ज्ञे - ऽग्ने॒ यो नो॒ - ज्योग्जी॒वाः - प॒रोर॑जास्ते॒ - प्र ते॑ म॒हे - ब्रह्म॑ प्रति॒ष्ठा - गार्.ह॑पत्या स्त्रिꣳ॒शदु॑त्तरशतं)

first and last word 3rd aShtakam 6th prapATakam :-

(सर्वा॑नु॒. वै - शची॒पतिः॑)

॥ हरिः ॐ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः समाप्तः ॥

= =

Appendix (of Expansions) ट्.भ्.3.7.8.3 "न वा उं वे॒तन्म्रिंयसे1" न वा उं॑वे॒तन्म्रिंयसे॒ न रिंष्यसि दे॒वा२ इदे॑षि प॒थिभिंः सु॒गेभिंः । हरी॑ ते॒ युञ्जा॒ पृषं॑ती अभूता॒मुपां॑स्थाद्-वा॒जी धु॒रि रासं॑भस्य ॥ 1 (Appearing in T.S.4.6.9.4)

ट्.भ्.3.7.8.3 "आशां॑नां त्वा॒2", "विश्वा॒ आशाः॑3" आशां॑नां त्वा ऽऽशापा॒लेभ्यंः । च॒तुर्भ्यो॑ अ॒मृते॑भ्यः । इ॒दं भू॒तस्याध्यं॑क्षेभ्यः । वि॒धेमं ह॒विषां॑ व॒यम् ॥ 2

विश्वा॒ आशा॒ मधुंना॒ सꣳसृंजामि । अ॒न॒मी॒वा आप॒ ओषं॑धयो भवन्तु । अ॒यं यजं॑मानो॒ मृधो॒ व्यं॑स्यताम् । अगृं॑भीताः प॒शवं॑ः सन्तु॒ सर्वे॑ ॥ 3 (BOth 2 and 3 appEaring in T.B.2.5.3.3)

ट्.भ्.3.7.9.5 - "मि॒त्रो जना॒न्4" "प्र स मिं॑त्र5" मि॒त्रो जना॑न् यातयति प्रजा॒नन् मि॒त्रो दा॑धार पृथि॒वीमु॒त द्यां । मि॒त्रः कृ॒ष्टीरनिं॑मिषा॒ऽभि च॑ष्टे स॒त्याय॑ ह॒व्यं घृ॒तवं॑द्-विधेम ॥ 4

प्र स मिं॑त्र॒ मर्तो॑ अस्तु॒ प्रयं॑स्वा॒न्. यस्तं॑ आदित्य॒ शिक्षं॑ति व्र॒तेनं॑ । न हं॑न्यते॒ न जी॑यते॒ त्वोतो॒ नैन॒मꣳहो॑ अश्नो॒त्यन्तिं॑तो॒ न दू॒रात् ॥ 5 (BOth 4 and 5 appEaring in T.S.3.4.11.5

ट्.भ्.3.7.11.2 - "उद्व॒यं तमं॑स॒स्परि॑6" उद्व॒यं तमं॑स॒स्परि॒ पश्यं॑न्तो॒ ज्योति॒रुत्तं॑रं । दे॒वं दे॑व॒त्रा सूर्य॒मगं॑न्म॒ ज्योतिं॑रुत्त॒मं ॥ 6 (Appearing in T.S.4.1.7.4)

ट्.भ्.3.7.11.2 - "उदु॒ त्यं॑7" "चि॒त्रं॑8" उदु॒ त्यं जा॒तवे॑दसं दे॒वं व॑हन्ति के॒तवं॑ः । दृ॒शे विश्वा॑य॒ सूर्यं॑ ॥ 7

चि॒त्रं दे॒वाना॒-मुदं॑गा॒दनी॑कं॒ चक्षु॑र् मि॒त्रस्य॒ वरुं॑णस्या॒ऽग्नेः । आऽ प्रा॒ द्यावा॑पृथि॒वी अ॒न्तरिं॑क्षꣳ॒ सूर्य॑ आ॒त्मा जग॑तस्त॒स्थुषं॑श्च ॥ 8 (BOth 7 and 8] appEaring in T.S.1.4.43.1)

ट्.भ्.3.7.11.3 - "इ॒मं मे॑ वरुण॒9" "तत्त्वा॑ यामि10" इ॒मं मे॑ वरुण श्रुधी॒ हवं॑मु॒द्या चं॑ मृडय । त्वाम॑व॒स्युरा चं॑के ॥ 9

तत्त्वा॑ यामि॒ ब्रह्मं॑णा॒ वन्दं॑मान॒-स्तदा शां॑स्ते॒ यजं॑मानो ह॒विर्भिंः । अहे॑डमानो वरुणे॒ह बो॒ध्युरुं॑शꣳस॒ मा न॒ आयुः॑ प्रमो॑षीः ॥ 10 (BOth 9 and 10] appEaring in T.S.2.1.11.6)

ट्.भ्.3.7.11.3 - "त्वं नो॑ अग्ने॒11" "स त्वं नो॑ अग्ने12" त्वं नो॑ अग्ने॒ वरुं॑णस्य वि॒द्वान् दे॒वस्य॒

हेडोऽव॑ यासि सीष्ठाः । यजि॑ष्ठो॒ वह्नि॑ तमः॒ शोशु॑चानो॒ विश्वा॒ द्वेषाꣳ॑सि॒ प्रमु॑मुग्ध्य॒स्मत् ॥ 11
स त्वंनो॑ अग्नेऽव॒मो भ॑वो॒ती नेदि॑ष्ठो अ॒स्या उ॒षसो॒ व्यु॑ष्टौ । अव॑ यक्ष्व नो॒ वरु॑णꣳ॒ रराणो वी॒हि मृ॑डी॒कꣳ सु॒हवो॑ न एधि ॥ 12 (BOth 11 and 12] appEaring in T.S.2.5.12.3)
ट्.भ्.3.7.11.3 - "त्वम॑ग्ने अ॒याऽसि॒13" "प्रजा॑पते14" त्वम॑ग्ने अ॒याऽसि॑ । अ॒या सन्मन॑सा हि॒तः । अ॒या सन्.ह॒व्यमू॑हिषे । अ॒या नो॑ धेहि भेष॒जम् । इ॒ष्टो अ॒ग्निराहु॑तः । स्वाहा॑कृतः पिपर्तु नः । स्व॒गा दे॒वेभ्य॑ इ॒दं नमः॑ ॥ 13 (13 appEaring in T.B.2.4.1.9)
प्रजा॑पते॒ न त्वदे॒तान्य॒न्यो विश्वा॑ जा॒तानि॒ परि॒ ता ब॑भूव । यत्का॑मास्ते जुहु॒मस्तन्नो॑ अस्तु व॒यꣳ स्या॑म॒ पत॑यो रयी॒णाम् ॥ 14 (14 appEaring in T.S.1.8.14.2)
ट्.भ्. 3.7.12.6 - "इ॒मं मे॑ वरुण॒15" "तत्त्वा॑ यामि16" ईतेम् नो.15 इस् समे अस् 9 अबोवे ईतेम् नो.16 इस् समे अस् 10 अबोवे
ट्.भ्.3.7.12.6 - "त्वं नो॑ अग्ने॒17" "स त्वं नो॑ अग्ने18" ईतेम् नो.17 इस् समे अस् 11 अबोवे ईतेम् नो.18 इस् समे अस् 12 अबोवे
ट्.भ्.3.7.12.6- "त्वम॑ग्ने अ॒याऽसि॑19" ईतेम् नो.19 इस् समे अस् 13 अबोवे
ट्.भ्.3.7.13.4 - "आप्या॑यस्व॒20" "सं ते॑21" आ प्या॑यस्व॒ सम॑तु ते वि॒श्वतः॑ सोम॒ वृष्णि॑यं । भवा॒ वाज॑स्य सङ्ग॒थे ॥ 20
सं ते॒ पयाꣳ॑सि॒ सम॑ु यन्तु॒ वाजा॒ः सं वृष्णि॑या-न्यभिमाति॒षाहः॑ । आ॒प्याय॑मानो अ॒मृता॑य सोम दि॒वि श्रवाꣳ॑स्युत्त॒मानि॑ धिष्व ॥ 21 (BOth 20 and 21 appEaring in TS 4.2.7.4)

3.8 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टम : प्रपाठक : (अश्वमेधब्राह्मणं वैश्वदेवं काण्डं)

3.8.1 अनुवाकं 1 -सांग्रहण्येष्ट्यादयः याजमानसंस्काराः

TB 3.8.1.1

सा॒ग्रं॒ह॒ण्येष्ट्या॑ यजते । इ॒मां ज॒नताᳬ॒ संग॑ह्णा॒नीति॑ ॥ द्वाद॑शारत्नी रश॒ना भ॑वति । द्वाद॑श॒ मासाः॑ सम्॑वथ्स॒रः । स॒म्॑व॒थ्स॒रमे॒वा व॑रुन्धे । मौ॒ञ्जी भ॑वति । ऊग्वै॑ मुञ्जाः॑ । ऊर्ज॑मे॒ वा व॑रुन्धे ॥ चि॒त्रा नक्ष॑त्रं भवति । चि॒त्रं ᳬवा ए॒तत्कर्म॑ । 1(10) ट्.भ्.3.8.1.2 यद॑श्वमे॒धः समृ॑द्ध्यै ॥ पुण्य॑नाम देव॒यज॑न-म॒द्ध्यव॑स्यति । पुण्या॑मे॒व तेन॑ की॒र्तिम॒भिज॑यति ॥ अप॑दाती-नृ॒त्विजः॑ स॒माव॑ह॒न्त्या सु॑ब्रह्म॒ण्यायाः॑ । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै ॥ के॒श॒श्म॒श्रु व॑पते । न॒खानि॒ निकृ॑न्तते । द॒तो धा॑वते । स्नाति॑ । अह॑तं ᳬवास॒ः परि॑धत्ते ( ) । पा॒प्मनोऽप॑हत्यै । वाचं॑ ᳬय॒त्वोप॑वसति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ गुप्त्यै॑ । रात्रिं॑ जागर॒यन्त आसते । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै । **2**

(कर्म॑ - धत्ते॒ पञ्च॑ च) **(A1)**

3.8.2 अनुवाकं 2 -ब्रह्मौदनाभिधानम्

TB 3.8.2.1

चतु॑ष्टय्य॒ आपो॑ भवन्ति । चतु॑श्शफो॒ वा अश्वः॑ प्राजाप॒त्यः समृ॑द्ध्यै ॥ ता दि॒ग्भ्यः स॒माभृ॑ता भवन्ति । दि॒क्षु वा आपः॑ । अन्नं॒ ᳬवा आपः॑ । अ॒द्भ्यो वा अन्नं॑ जायते । यदे॒वाद्भ्योऽन्नं॒ जाय॑ते । तदव॑रुन्धे ॥ तासु॑ ब्रह्मौद॒नं प॑चति । रेत॑ ए॒व तद्द॑धाति । **3**

TB 3.8.2.2

चतु॑श्शरावो भवति । दि॒क्ष्वे॑व प्रति॑तिष्ठति ॥ उ॒भ॒यतो॑ रु॒क्मौ भ॑वतः । उ॒भ॒यत॑ ए॒वास्मि॒न्-रुचं॑ दधाति । उद्ध॑रति शृत॒त्वाय॑ । स॒र्पिष्वा॑न् भवति मेद्ध्य॒त्वाय॑ । च॒त्वार॑ आर्.षे॒याः प्राश्न॑न्ति ।

दि॒शामे॒व ज्योति॑षि जुहोति । च॒त्वारि॒ हिर॑ण्यानि ददाति । दि॒शाम॒व ज्योतीꣳ॒ष्य व॑रुन्धे । **4**

TB 3.8.2.3

यदाज्य॑-मु॒च्छिष्य॑ते । तस्मि॑न्-रश॒नां न्यु॑नत्ति । प्र॒जाप॑ति॒र्वा ओ॑द॒नः । रेत॒ आज्यं॑म् । यदाज्ये॑ रश॒नां न्यु॒नत्ति॑ । प्र॒जाप॑तिमे॒व रेत॑सा॒ समर्द्धयति ॥ द॒र्भ॒मयी॑ रश॒ना भ॑वति । ब॒हु वा ए॒ष कु॑च॒रो॑-ऽमे॒द्ध्यमुप॑गच्छति । यदश्वः॑ । प॒वित्रं॒ वै द॒र्भाः **5**

TB 3.8.2.4

यद्द॑र्भ॒मयी॑ रश॒ना भव॑ति । पु॒नात्ये॒वैनं॑म् । पू॒तमे॑नं॒ मेद्ध्य॒-माल॑भते ॥ अश्व॑स्य॒ वा आल॑ब्धस्य महि॒मोद॑-क्रामत् । स म॒हत्वि॑ज॒ः प्राविं॑शत् । तन्म॒हत्वि॑जां महत्वि॒त्त्वम् । यन्म॒हत्वि॑जः प्रा॒श्नन्ति॑ । म॒हि॒मान॑-मे॒वास्मि॒न्-तद्द॑धति ॥ अश्व॑स्य॒ वा आल॑ब्धस्य॒ रेत॒ उद॑क्रामत् । तथ्सु॒वर्णꣳ॒ हिर॑ण्य-मभवत् ( ) । यथ्सु॒वर्णꣳ॒ हिर॑ण्यं॒ दद॑ाति । रेत॑ ए॒व तद्द॑धाति ॥ ओ॒द॒ने द॑दाति । रेतो॒ वा ओ॑द॒नः । रेतो॒ हिर॑ण्यम् । रेत॑सै॒वास्मि॒न् रेतो॑ दधाति । **6**

(द॒धा॒ति॒ - रु॒न्धे॒ - द॒र्भा - अ॑भव॒थ् षट्च॑) **(A2)**

3.8.3 अनुवाकं 3 -रशनयाऽश्वबन्धनम्

TB 3.8.3.1

यो वै ब्रह्म॑णे दे॒वेभ्य॑ः प्र॒जाप॑त॒ये-ऽप्र॑ति-प्रो॒च्याश्वं॒ मेद्ध्यं॑ ब॒द्धाति॑ । आ दे॒वता॑भ्यो वृश्च्यते । पापी॑यान्भवति । यः प्र॑ति॒प्रोच्य॑ । न दे॒वता॑भ्य॒ आवृ॑श्च्यते । वसी॑यान्भवति ॥ यदाह॑ । ब्रह्म॒न्नश्वं॒ मेद्ध्यं॑ भन्थ्स्यामि दे॒वेभ्य॑ः प्र॒जाप॑तये॒ तेन॑ राद्ध्यास॒मिति॑ । ब्रह्म॒ वै ब्र॒ह्मा । ब्रह्म॑ण ए॒व दे॒वेभ्य॑ः प्र॒जाप॑तये प्रति॒प्रोच्याश्वं॒ मेद्ध्यं॑ बद्धाति **7**

TB 3.8.3.2

न दे॒वता॑भ्य॒ आवृ॑श्च्यते । वसी॑यान् भवति ॥ दे॒वस्य॑ त्वा सवि॒तुः प्र॑स॒व इति॑ रश॒ना-माद॑त्ते॒ प्रसू॑त्यै । अ॒श्विनो॑-र्बा॒हुभ्या॒-मित्या॑ह । अ॒श्विनौ॒ हि दे॒वाना॑-मद्ध्व॒र्यू आस्ता॑म् । पू॒ष्णो हस्ता॑भ्या॒-मित्या॑ह॒ यत्यै॑ ॥ व्यृ॑द्धं॒ वा ए॒तद्य॒ज्ञस्य॑ । यद॑य॒जुष्के॑ण क्रि॒यते॑ । इ॒माम॑गृभ्णन्-रश॒ना-मृ॒तस्ये-त्यधि॑ वदति॒ यजु॑ष्कृत्यै । य॒ज्ञस्य॒ समृ॑द्ध्यै । **8**

TB 3.8.3.3

तदा॑हुः । द्वाद॑शारत्नी रश॒ना क॑र्त॒व्या(3) त्रयो॑दशार॒त्नी(3)रिति॑ । ऋ॒ष॒भो वा ए॒ष ऋ॑तू॒नाम् । यथ्स॑म्॒वथ्स॒रः । तस्य॑ त्रयोद॒शो मासो॑ वि॒ष्टप॑म् । ऋ॒ष॒भ ए॒ष य॒ज्ञाना॑म् । यद॑श्वमे॒धः । यथा॒ वा ऋ॑ष॒भस्य॑ वि॒ष्टप॑म् । ए॒वमे॒तस्य॑ वि॒ष्टप॑म् । त्र॒यो॒द॒शम॑र॒त्निꣳ र॑श॒नाया॑-मु॒पाद॑धाति **9**

TB 3.8.3.4

यथ॑र्.ष॒भस्य॑ वि॒ष्टपꣳ सꣳस्क॒रोति॑ । ता॒दृगे॒व तत् ॥ पूर्व॒ आयु॑षि वि॒दथे॑षु क॒व्येत्या॑ह । आयु॑रे॒वास्मि॑न् दधाति ॥ तया॑ दे॒वाः सु॒तमाब॑भूवु॒-रित्या॑ह । भूति॑मे॒वोपाव॑र्तते ॥ ऋ॒तस्य॒ सामन॑थ् स॒रमा॒रप॒न्तीत्या॑ह । स॒त्यं॒ वा ऋ॒तम् । स॒त्येनै॒वैनं॑ मृ॒तेनार॑भते ॥ अ॒भि॒धा अ॒सीत्या॑ह **10**

TB 3.8.3.5

तस्मा॑-दश्वमेधया॒जी सर्वा॑णि भू॒तान्य॒भि भ॑वति । भुव॑न-म॒सीत्या॑ह । भू॒मान॑-मे॒वोप॑ति । य॒न्ता-ऽसीत्या॑ह । य॒न्तार॑मे॒वैनं॑ करोति । ध॒र्ताऽसीत्या॑ह । ध॒र्तार॑मे॒वैनं॑ करोति । सो॑ऽग्निं॒ वैश्वान॒र-मित्या॑ह । अ॒ग्ना-वे॒वैनं॑ वैश्वान॒रे जु॑होति । सप्र॑थस॒मित्या॑ह **11**

TB 3.8.3.6

प्र॒जयै॒वैनं॑ प॒शुभिः॑ प्रथयति । स्वाहा॑कृत॒ इत्या॑ह । होम॑ ए॒वास्य॒षः । पृ॒थि॒व्या-मित्या॑ह । अ॒स्यामे॒वैनं॒ प्रति॑ष्ठापयति । य॒न्ता राड्य॒न्ताऽसि॒ यम॑नो ध॒र्ताऽसि॑ ध॒रुण॒ इत्या॑ह । रू॒पमे॒वास्यै॒-तन्म॑हि॒मानं॒ व्याच॑ष्टे । कृ॒ष्यै त्वा॒ क्षेमा॑य त्वा र॒य्यै त्वा॒ पोषा॑य॒ त्वेत्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैतामाशा॑स्ते ॥स्व॒गा त्वा॑

दे॒वेभ्य॒ इत्या॑ह ( ) । दे॒वेभ्य॑ एवैनꣳ स्व॒गा क॑रोति । स्वाहा॑ त्वा प्र॒जाप॑तय॒ इत्या॑ह । प्रा॒जा॒प॒त्यो वा अश्व॑ः । यस्या॑ ए॒व दे॒वता॑या आल॒भ्यत॑ । तयै॒वैनꣳ समर्द्धयति । **12**

(ब॒ध्ना॒ति॒ - समृ॑द्ध्या - उ॒पद॑धा - त्य॒सीत्या॑ह॒ - सप्र॑थस॒मीत्या॑ह - दे॒वेभ्य॒ इत्या॑ह॒ पञ्च॑ च) **(A3)**

3.8.4 अनुवाकं 4 -अश्वस्य जलेऽवगाहनम्

TB 3.8.4.1

यः पि॒तुर॑नु॒जायाः॑ पु॒त्रः । स पु॒रस्ता॑न्नयति । यो मा॒तुर॑नु॒जायाः॑ पु॒त्रः । स प॒श्चान्न॑यति । विष्व॑ञ्चमे॒वास्मा॑त्-पा॒प्मानं॒ विवृ॑हतः ॥ यो अर्व॑न्तं जिघाꣳसति॒ तम॒भ्य॑मीति॒ वरु॑ण॒ इति॒ श्वानं॑ चतु॒रक्षं प्रसौ॑ति । प॒रो मर्तः॑ प॒रः श्वेति॒ शुन॑श्चतु-र॒क्षस्य॒ प्रह॑न्ति । श्वेव॒ वै पा॒प्मा भ्रातृ॑व्यः । पा॒प्मान॑-मे॒वास्य॒ भ्रातृ॑व्यꣳ हन्ति ॥ सै॒द्धकं मुस॑लं भवति **13**

TB 3.8.4.2

कर्म॑ कर्मै॒वास्मै॑ साधयति ॥ पौꣳश्च॒ले॒यो ह॑न्ति । पुꣳश्च॒ल्वां॑ वै दे॒वाः शुचं॒ न्य॑दधुः । शु॒चैवास्य॒ शुचꣳ॑ हन्ति ॥ पा॒प्मा वा ए॒तमी॑फ्स॒-तीत्या॑हुः । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑त॒ इति॑ । अश्व॑स्याधस्प॒दमुपा॑स्यति । व॒ज्री वा अश्व॑ः प्राजाप॒त्यः । वज्रे॑णै॒व पा॒प्मानं॒ भ्रातृ॑व्य॒-मव॑क्रामति ॥ द॒क्षि॒णा-ऽप॑प्लावयति । 14(10) ट्.भ्.3.8.4.3 पा॒प्मान॑-मे॒वास्मा॒-च्छम॑ल॒-मप॑प्लावयति ॥ ऐषी॒क उ॑दू॒हो भ॑वति । आयु॒र्वा इ॒षीकाः॑ । आयु॑रे॒-वास्मि॑न् दधति । अ॒मृतं॒ वा इ॒षीकाः॑ । अ॒मृत॑मे॒-वास्मि॑न् दधति ॥ वे॒त॒स॒शा॒खोप॒संब॑द्धा भवति । अ॒फ्सु-योनि॒र्वा अश्व॑ः । अ॒फ्सु॒जो वे॑त॒सः । स्वादे॒वैनं॒ योने॒र्निर्मि॑मीते ( ) ॥ पु॒रस्ता॑त्-प्र॒त्यञ्च॑-म॒भ्युदू॑हति । पु॒रस्ता॑-दे॒वास्मि॑न् प्र॒तीच्य॒ मृतं॑ दधाति ॥ अ॒हं च॒ त्वं च॑ वृत्रह॒न्निति॑ ब्र॒ह्मा यज॑मानस्य॒ हस्तं॑ गृह्णाति । ब्र॒ह्म॒क्ष॒त्रे ए॒व सं द॑धाति । अ॒भि क्रत्वे॑न्द्र भू॒रध॒ ज्मन्नित्य॑-ध्व॒र्यु-र्यज॑मानं॒ वाचयत्य॒-भिजि॑त्यै । **15**

(भ॒व॒ति॒ - प्ला॒व॒य॒ति॒ - मि॒मी॒ते॒ पञ्च॑ च) **(A4)**

3.8.5 अनुवाकं 5 -अश्वस्य प्रोक्षणं महर्त्विजाम्

TB 3.8.5.1

च॒त्वारः॑ ऋ॒त्विजः॒ समु॑क्षन्ति । आ॒भ्य ए॒वैनं॑ चत॒सृभ्यो॑ दि॒ग्भ्यो॑-ऽभिसमी॑रयन्ति ॥ श॒तेन॑ राजपु॒त्रैः स॒हाद्ध्व॒र्युः । पु॒रस्ता॑त्-प्र॒त्यङ्ति॑ष्ठ॒न् प्रोक्ष॑ति । अ॒नेनाश्वे॑न॒ मेद्ध्ये॑ने॒ष्ट्वा । अ॒यꣳ राजा॑ वृ॒त्रं व॑द्ध्या॒दिति॑ । रा॒ज्यं वा अ॑द्ध्व॒र्युः । क्ष॒त्रꣳ रा॑जपु॒त्रः । रा॒ज्येनै॒-वास्मि॑न् क्ष॒त्रं द॑धाति ॥ श॒तेना॑-रा॒जभि॑रु॒ग्रैः स॒ह ब्र॒ह्मा **16**

TB 3.8.5.2

द॒क्षि॒ण॒त उद॒ङ्ति॑ष्ठ॒न् प्रोक्ष॑ति । अ॒नेनाश्वे॑न॒ मेद्ध्ये॑ने॒ष्ट्वा । अ॒यꣳ राजा॑-ऽप्रतिधृ॒ष्यो॑-ऽस्त्विति॑ । बलं॒ वै ब्र॒ह्मा । बल॑मरा॒जोग्रः । बल॑नै॒-वास्मि॒न् बलं॑ दधाति ॥ श॒तेन॑ सूतग्राम॒णिभिः॑ स॒ह होता॑ । प॒श्चात्-प्राङ्ति॑ष्ठ॒न् प्रोक्ष॑ति । अ॒नेनाश्वे॑न॒ मेद्ध्ये॑ने॒ष्ट्वा । अ॒यꣳ राजा॒ऽस्यै वि॒शः **17**

TB 3.8.5.3

ब॒हु॒ग्वै ब॑ह्व॒श्वायै॑ बह्वजावि॒कायै॑ । ब॒हु॒व्री॒हि॒य॒वायै॑ बहुमाषति॒लायै॑ । ब॒हु॒हि॒र॒ण्यायै॑ बहुह॒स्तिका॑यै । ब॒हु॒दा॒स॒पू॒रु॒षायै॑ रयि॒मत्यै॒ पुष्टि॑मत्यै । ब॒हु॒रा॒य॒स्पो॒षायै॒ राजा॒ऽस्त्विति॑ । भू॒मा वै होता॑ । भू॒मा सू॑तग्राम॒ण्यः॑ । भू॒म्नैवास्मि॑न् भू॒मानं॑ दधाति ॥ श॒तेन॑ क्षत्त-संग्रही॒तृभिः॑ स॒होद्गा॒ता । उ॒त्त॒र॒तो द॑क्षि॒णा ति॑ष्ठ॒न् प्रोक्ष॑ति **18**

TB 3.8.5.4

अ॒नेनाश्वे॑न॒ मेद्ध्ये॑ ने॒ष्ट्वा । अ॒यꣳ राजा॒ सर्व॒मायु॑रे॒त्विति॑ । आयु॒र्वा उ॑द्गा॒ता । आयुः॑ क्षत्त-संग्रही॒तारः॑ । आयु॑षै॒-वास्मि॒न्नायु॑-र्दधाति ॥ श॒तꣳ श॑तं भवन्ति । श॒तायुः॒ पुरु॑षः श॒तेन्द्रि॑यः । आयु॑ष्ये॒वेन्द्रि॒ये प्रति॑तिष्ठति ॥ च॒तुः॒ श॒ता भ॑वन्ति । चत॑स्रो॒ दिशः॑ ( ) । दि॒क्ष्वे॑व प्रति॑तिष्ठति । **19**

(ब्रह्मा - विश - उक्षति - दिश एकं च) **(A5)**

3.8.6 अनुवाकं 6 -भूमौ पततां बिन्दूनामभिमन्त्रणम्

TB 3.8.6.1

यथा वै हविषो गृहीतस्य स्कन्दति । एवं वा एतदश्वस्य स्कन्दति । यन्निक्तमना-लब्ध-मुथ्सृजन्ति । यथ्स्तोक्या अन्वाह । सर्वहुत-मेवैनं करोत्य-स्कन्दाय । अस्कन्नꣳ हि तत् । यद्धुतस्य स्कन्दति ॥ सहस्र-मन्वाह । सहस्रं संमितः सुवर्गो लोकः । सुवर्गस्य लोकस्या-भिजित्यै । **20**

TB 3.8.6.2

यत्परिमिता अनुब्रूयात् । परिमितमवरुन्धीत । अपरिमिता अन्वाह । अपरिमितः सुवर्गो लोकः । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ स्तोक्या जुहोति । या एव वर्ष्या आपः । ता अवरुन्धे ॥ अस्यां जुहोति । इयं वा अग्निर्वैश्वानरः **21**

TB 3.8.6.3

अस्यामेवैनाः प्रतिष्ठापयति ॥ उवाच ह प्रजापतिः । स्तोक्यासु वा अहमश्वमेधꣳ सꣳस्थापयामि । तेन ततः सꣳस्थितेन चरामीति ॥ अग्नये स्वाहेत्याह । अग्नय एवैनं जुहोति ॥ सोमाय स्वाहेत्याह । सोमायैवैनं जुहोति । सवित्रे स्वाहेत्याह । सवित्र एवैनं जुहोति **22**

TB 3.8.6.4

सरस्वत्यै स्वाहेत्याह । सरस्वत्या एवैनं जुहोति । पूष्णे स्वाहेत्याह । पूष्ण एवैनं जुहोति । बृहस्पतये स्वाहेत्याह । बृहस्पतय एवैनं जुहोति । अपां मोदाय स्वाहेत्याह । अद्भ्य एवैनं जुहोति । वायवे स्वाहेत्याह । वायव एवैनं जुहोति **23**

TB 3.8.6.5

मित्राय स्वाहेत्याह । मित्रायैवैनं जुहोति । वरुणाय स्वाहेत्याह । वरुणायैवैनं जुहोति ॥ एताभ्य एवैनं देवताभ्यो जुहोति ॥ दश दश सपादं जुहोति । दशाक्षरा विराट् । अन्नं विराट् । विराजै-वान्नाद्यमवरुन्धे ॥ प्र वा एषो-ऽस्माल्लोका-च्च्यवते ( ) । यः परांचीराहुती-र्जुहोति । पुनः पुनरभ्यावर्तं जुहोति । अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति ॥ एताꣳ ह वाव सोऽश्वमेधस्य सꣳस्थिति मुवाचा-स्कन्दाय । अस्कन्नꣳ हि तत् । यद्यज्ञस्य सꣳस्थितस्य स्कन्दति । **24**

(अभिजित्यै - वैश्वानरः - सवित्र एवैनम् जुहोति - वायव एवैनम् जुहोति - च्यवते षट्) **(A6)**

3.8.7 अनुवाकं 7 -अथाध्वर्युप्रोक्षणम्

TB 3.8.7.1

प्रजापतये त्वा जुष्टं प्रोक्षामीति पुरस्तात्-पत्यङ्तिष्ठन् प्रोक्षति । प्रजापतिर्वै देवानां-मन्नादो वीर्यावान् । अन्नाद्य-मेवास्मिन् वीर्यं दधाति । तस्मादश्वः पशूना-मन्नादो वीर्यावत्तमः ॥ इन्द्राग्निभ्यां त्वेति दक्षिणतः । इन्द्राग्नी वै देवानामोजिष्ठौ बलिष्ठौ । ओज एवास्मिन् बलं दधाति । तस्मादश्वः पशूनामोजिष्ठो बलिष्ठः ॥ वायवे त्वेति पश्चात् । वायुर्वै देवानामाशुः सारसारितमः **25**

TB 3.8.7.2

जवमेवास्मिन्दधाति । तस्मादश्वः पशूनामाशुः सारसारितमः ॥ विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इत्युत्तरतः । विश्वे वै देवा देवानां यशस्वितमाः । यश एवास्मिन्दधाति । तस्मादश्वः पशूनां यशस्वितमः ॥ देवेभ्य-स्त्वेत्यधस्तात् । देवा वै देवाना-मपचिततमाः । अपचिति-मेवास्मि-न्दधाति । तस्मादश्वः पशूना-मपचिततमः । **26**

TB 3.8.7.3

सर्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इत्युपरिष्टात् । सर्वे वै देवास्त्विषिमन्तो हरस्विनः । त्विषिमे-वास्मिन्. हरो दधाति । तस्मादश्वः पशूनां त्विषिमान् हरस्वितमः ॥ दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वेत्याह

। एभ्य एवैनं लोकेभ्यः प्रोक्षति ॥ सते त्वाऽसते त्वा-ऽद्भ्यस्त्वौ-षधीभ्यस्त्वा विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्य इत्याह । तस्मादश्वमेधयाजिनः सर्वाणि भूतान्युप जीवन्ति ॥ ब्रह्मवादिनो वदन्ति । यत्प्राजापत्योऽश्वः ( ) । अथ कस्मादेन-मन्याभ्यो देवताभ्योऽपि प्रोक्षतीति । अश्वे वै सर्वा देवता अन्वायत्ताः । तं यद्विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्य इति प्राक्षति । देवता एवास्मिन्-नन्वायतयति । तस्मादश्वे सर्वा देवता अन्वायत्ताः । **27**

(सारसारितमो - ऽपचिततमः - प्राजापत्योऽश्व पञ्च च) **(A7)**

3.8.8 अनुवाकं 8 -अश्वचरितानामश्वरूपाणां च होमाः

TB 3.8.8.1

यथा वै हविषो गृहीतस्य स्कन्दति । एवं वा एतदश्वस्य स्कन्दति । यत्प्रोक्षित-मनालब्ध-मुथ्सृजन्ति । यदश्व-चरितानि जुहोति । सर्वहुत-मेवैनं करोत्य-स्कन्दाय । अस्कन्नः हि तत् । यद्धुतस्य स्कन्दति ॥ ईंकाराय स्वाहें कृताय स्वाहेत्याह । एतानि वा अश्वचरितानि । चरितैरेवैनः समर्द्धयति । **28**

TB 3.8.8.2

तदाहुः । अनाहुतयो वा अश्वचरितानि । नैता होतव्या इति । अथो खल्वाहुः । होतव्या एव । अत्र वावैवं विद्वानश्वमेधः सःस्थापयति । यदश्व-चरितानि जुहोति । तस्मा-द्धोतव्या इति ॥ बहिर्द्धा वा एनमेतदायतनाद्-दधाति । भ्रातृव्यमस्मै जनयति **29**

TB 3.8.8.3

यस्या नायतने-ऽन्यत्राग्ने-राहुतीर् जुहोति । सावित्रिया इष्ट्याः पुरस्ताथ्स्विष्ट कृतः । आहवनीये-ऽश्वचरितानि जुहोति । आयतन एवास्याहुतीर् जुहोति । नास्मै भ्रातृव्यं जनयति ॥ तदाहुः । यज्ञमुखे यज्ञमुखे होतव्याः । यज्ञस्य क्लृप्त्यै । सुवर्गस्य लोकस्या-नुख्यात्या इति ॥ अथो

खल्वा॑हुः **30**

TB 3.8.8.4

यद्य॑ज्ञमु॒खे य॑ज्ञमुखे जुहु॒यात् । प॒शुभि॒-र्यज॑मानं॒ व्य॑द्र्धयेत् । अव॑ सुव॒र्गाल्लो॒का-त्प॑द्येत । पापी॑यान् थ्स्या॒दिति॑ । स॒कृदे॒व हो॑त॒व्याः॑ । न यज॑मानं प॒शुभि॒-र्व्य॑द्र्धयति । अ॒भि सु॑व॒र्गं लो॒कं ज॑यति । न पापी॑यान् भवति ॥ अ॒ष्टाच॑त्वारिꣳशतमश्व रू॒पाणि॑ जुहोति । अ॒ष्टाच॑त्वारिꣳशदक्षरा॒ जग॑ती ( ) । जाग॒तोऽश्वः॑ प्राजाप॒त्यः समृ॑द्ध्यै ॥ एक॒मति॑रिक्तं जुहोति । तस्मा॒देकः॑ प्र॒जास्वद्र्धुकः॑ । **31**

(अ॒द्र्ध॒य॒ति॒ - ज॒न॒य॒ति॒ - खल्वा॑हु॒र् - जग॑ती॒ त्रीणि॑ च) **(A8)**

3.8.9 अनुवाकं 9 -अश्वस्य नाम्नामभिवाचनं, उथ्सर्गश्च

TB 3.8.9.1

वि॒भूर्मा॒त्रा प्र॒भूः पि॒त्रेत्या॑ह । इ॒यं वै मा॒ता । अ॒सौ पि॒ता । आ॒भ्यामे॒वैनं॒ परि॑ददाति ॥ अश्वो॑ऽसि॒ हयो॒ऽसीत्या॑ह । शास्त्ये॒वैन॑मे॒तत् । तस्मा॑च्छि॒ष्टाः प्र॒जा जा॑यन्ते ॥ अत्यो॒ऽसीत्या॑ह । तस्मा॒दश्वः॒ सर्वा॑न् प॒शूनत्ये॑ऽति । तस्मा॒दश्वः॒ सर्वे॑षां पशू॒नाꣳ श्रैष्ठ्यं॑ गच्छति । **32**

TB 3.8.9.2

प्र यशः॒ श्रैष्ठ्य॑माप्नोति । य एवं॑ वेद॑ ॥ नरो॒ऽस्यर्वा॑ऽसि॒ सप्ति॑रसि वा॒ज्य॑सीत्या॑ह । रू॒पमे॒वास्यै॒तन्म॑हि॒मानं॒ व्याच॑ष्टे ॥ ययु॒र्नामा॒-ऽसीत्या॑ह । ए॒तद्वा अश्व॑स्य प्रि॒यं ना॑म॒धेय॑म् । प्रि॒येणै॒वैनं॑ नाम॒धेये॑ना॒भिव॑दति । तस्मा॒दप्या॑मि॒त्रौ स॒गंत्य॑ । नाम्ना॒ चेद्धये॑ते । मि॒त्रमे॒व भ॑वतः । **33**

TB 3.8.9.3

आ॒दि॒त्यानां॒ पत्वा-ऽन्वि॒हीत्या॑ह । आ॒दि॒त्याने॒वैनं॑ गमयति ॥ अ॒ग्नये॒ स्वाहा॒ स्वाहे॑न्द्रा॒ग्निभ्या॒मिति॑ पूर्वहो॒मा-ञ्जु॑होति । पूर्व॑ ए॒व द्वि॒षन्तं॒ भ्रातृ॑व्य॒-मति॑क्रामति ॥ भूर॑सि भु॒वे त्वा॒ भव्या॑य त्वा भविष्य॒ते

त्वेत्युथ्सृंजति सर्वत्वाय ॥ देवा आशापाला एतं देवेभ्योऽश्वं मेधाय प्रोक्षितं गोपायतेत्याह । शतं वै तल्प्या राजपुत्रा देवा आशापालाः । तेभ्य एवैनं परिददाति ॥ ईश्वरो वा अश्वः प्रमुक्तः परां परावतं गन्तोः । इह धृतिः स्वाहेह विधृतिः स्वाहेह रन्तिः स्वाहेह रमतिः स्वाहेति चतसृषु पथ्सु जुहोति **34**

TB 3.8.9.4

एता वा अश्वस्य बन्धनम् । ताभिरेवैनं बद्धाति । तस्मादश्वः प्रमुक्तो बन्धन-मागच्छति । तस्मादश्वः प्रमुक्तो बन्धनं न जहाति ॥ राष्ट्रं वा अश्वमेधः । राष्ट्रे खलु वा एते व्यायच्छन्ते । येऽश्वं मेद्ध्यꣳ रक्षन्ति । तेषां य उदचं गच्छन्ति । राष्ट्रादेव ते राष्ट्रं गच्छन्ति । अथ य उदचं न गच्छन्ति ( ) **35**

TB 3.8.9.5

राष्ट्रादेव ते व्यवच्छिद्यन्ते । परा वा एष सिच्यते । यो-ऽबलो-ऽश्वमेधेन यजते । यदमित्रा अश्वं विन्देरन्न् । हन्येतास्य यज्ञः । चतुश्शता रक्षन्ति । यज्ञस्याघाताय ॥ अथान्य-मानीय प्रोक्षेयुः । सैव ततः प्रायश्चित्तिः । **36**

(गच्छति - भवतः - पथ्सु जुहोति - न गच्छन्ति - +नव च) **(A9)**

3.8.10 अनुवाकं 10 -दीक्षाभिधानम् तत्र वैश्वदेवहोमः

TB 3.8.10.1

प्रजापति-रकामयताश्वमेधेन यजेयेति । स तपोऽतप्यत । तस्य तेपानस्य । सप्तात्मनो देवता उदक्रामन्न् । सा दीक्षा-ऽभवत् । स एतानि वैश्वदेवान्यपश्यत् । तान्य जुहोत् । तैर्वै स दीक्षामवारुन्ध । यद्वैश्व देवानि जुहोति । दीक्षामेव-तैर्यजमानो-ऽवरुन्धे । **37**

TB 3.8.10.2

सप्त जुहोति । सप्त हि ता देवता उदक्रामन्न् ॥ अन्वहं जुहोति । अन्वहमेव दीक्षामवरुन्धे ॥ त्रीणि वैश्वदेवानि जुहोति । चत्वार्यौद्गहणानि । सप्त संपद्यन्ते । सप्त वै शीर्षण्याः प्राणाः ।

प्राणा दीक्षा । प्राणैरेव प्राणान्दीक्षामवरुन्धे । **38**

TB 3.8.10.3

एकविꣳशतिं वैश्वदेवानि जुहोति । एकविꣳशतिर्वै देवलोकाः । द्वादश मासाः पञ्चर्तवः । त्रय इमे लोकाः । असावादित्य एकविꣳशः ॥ एष सुवर्गो लोकः । तद्दैव्यं क्षत्रम् । सा श्रीः । तद्ब्रह्मस्य विष्टपम् । तथ्स्वाराज्य-मुच्यते । **39**

TB 3.8.10.4

त्रिꣳशतमौद्गहणानि जुहोति । त्रिꣳशदक्षरा विराट् । अन्नं विराट् । विराजैवान्नाद्यमवरुन्धे ॥ त्रेधा विभज्य देवतां जुहोति । त्र्यावृतो वै देवाः । त्र्यावृत इमे लोकाः । एषां लोकानामाप्त्यै । एषां लोकानां क्लृप्त्यै ॥ अप वा एतस्मात्प्राणाः क्रामन्ति **40**

TB 3.8.10.5

यो दीक्षामति-रेचयति । सप्ताहं प्रचरन्ति । सप्त वै शीर्षण्याः प्राणाः । प्राणा दीक्षा । प्राणैरेव प्राणान्दीक्षामवरुन्धे ॥ पूर्णाहुति-मुत्तमां जुहोति । सर्वं वै पूर्णाहुतिः । सर्वमेवाप्नोति । अथो इयं वै पूर्णाहुतिः । अस्यामेव प्रतितिष्ठति ( ) । **41**

(रुन्धे - प्राणान् दीक्षामवरुन्ध - उच्यते - क्रामन्ति - तिष्ठति) **(A10)**

3.8.11 अनुवाकं 11 -वैश्वदेवहोममन्त्रव्याख्यानम्

TB 3.8.11.1

प्रजापति-रश्वमेध-मसृजत । तꣳ सृष्टं न किञ्चनोदयच्छत् । तं वैश्वदेवान्ये-वोदयच्छन्न् । यद्वैश्वदेवानि जुहोति । यज्ञस्योद्यत्यै ॥ स्वाहा-ऽऽधिमाधीताय स्वाहा । स्वाहा-ऽऽधीतं मनसे स्वाहा । स्वाहा मनः प्रजापतये स्वाहा । काय स्वाहा कस्मै स्वाहा कतमस्मै स्वाहेति प्राजापत्ये मुख्ये भवतः ।

प्रजापति-मुखाभिरेवैनं देवताभिरुद्यच्छते । **42**

TB 3.8.11.2

अदित्यै स्वाहाऽदित्यै मह्यै स्वाहाऽदित्यै सुमृडीकायै स्वाहेत्याह । इयं वा अदितिः । अस्या एवैनं प्रतिष्ठायोद्यच्छते ॥ सरस्वत्यै स्वाहा सरस्वत्यै बृहत्यै स्वाहा सरस्वत्यै पावकायै स्वाहेत्याह । वाग्वै सरस्वती । वाचैवैनमुद्यच्छते ॥ पूष्णे स्वाहा पूष्णे प्रपथ्याय स्वाहा पूष्णे नरन्धिषाय स्वाहेत्याह । पशवो वै पूषा । पशुभिरेवैन-मुद्यच्छते ॥ त्वष्ट्रे स्वाहा त्वष्ट्रे तुरीपाय स्वाहा त्वष्ट्रे पुरुरूपाय स्वाहेत्याह ( ) । त्वष्टा वै पशूनां मिथुनानाꣳ रूपकृत् । रूपमेव पशुषु दधाति । अथो रूपैरेवैन-मुद्यच्छते ॥ विष्णवे स्वाहा विष्णवे निखुर्यपाय स्वाहा विष्णवे निभूयपाय स्वाहेत्याह । यज्ञो वै विष्णुः । यज्ञायैवैन-मुद्यच्छते ॥ पूर्णाहुति-मुत्तमां जुहोति । प्रत्युत्तब्ध्यै सयत्वाय । **43**

(यच्छते - पुरुरूपाय स्वाहेत्याहाष्टौ च) **(A11)**

3.8.12 अनुवाकं 12 -अश्वसंचरणवथ्सरे प्रतिदिनं देवयजनदेशे कर्तव्यमिष्टित्रयमभिधीयते

TB 3.8.12.1

सावित्र-मष्टकपालं प्रातर्निर्वपति । अष्टाक्षरा गायत्री । गायत्रं प्रातस्सवनं । प्रातस्सवना देवैनं गायत्रिया 007आ;छन्दसोऽधि निर्मिमीते । अथो प्रातस्सवनमेव तेनाप्नोति । गायत्रीं छन्दः ॥ सवित्रे प्रसवित्र एकादश-कपालं मद्ध्यन्दिने । एकादशाक्षरा त्रिष्टुप् । त्रैष्टुभं माद्ध्यन्दिनꣳ सवनम् । माद्ध्यन्दिना-देवैनꣳ सवनात्त्रिष्टुभः-छन्दसोऽधि निर्मिमीते **44**

TB 3.8.12.2

अथो माद्ध्यन्दिनमेव सवनं तेनाप्नोति । त्रिष्टुभं छन्दः ॥ सवित्र आसवित्रे द्वादश-कपाल-मपराह्णे । द्वादशाक्षरा जगती । जागतं तृतीय सवनम् । तृतीय सवनादेवैनं जगत्या 007आ;छन्दसोऽधि निर्मिमीते । अथो तृतीय सवनमेव तेनाप्नोति । जगतीं छन्दः ॥ ईश्वरो वा अश्वः प्रमुक्तः

परां परावतं गन्तोः । इह धृतिः स्वाहेह विधृतिः स्वाहेह रन्तिः स्वाहेह रमतिः स्वाहेति चतस्र आहुती-र्जुहोति ( ) **45**

TB 3.8.12.3

चतस्रो दिशः । दिग्भिरेवैनं परिगृह्णाति ॥ आश्वत्थो व्रजो भवति । प्रजापति-र्देवेभ्यो निलायत । अश्वो रूपं कृत्वा । सोऽश्वत्थे संवत्सर-मतिष्ठत् । तदश्वत्थस्याश्वत्थत्वम् । यदाश्वत्थो व्रजो भवति । स्व एवैनं योनौ प्रतिष्ठापयति । **46**

(त्रिष्टुभ श्छन्दसोऽधि निर्मिमीते - जुहोति - नव च) **(A12)**

3.8.13 अनुवाकं 13 -संवत्सराद्रूध्वमुख्यस्याग्रेरूपस्थानम्

TB 3.8.13.1

आ ब्रह्मन् ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायता-मित्याह । ब्राह्मण एव ब्रह्मवर्चसं दधाति । तस्मात्पुरा ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चस्य जायत ॥ आऽस्मिन् राष्ट्रे राजन्य इषव्यः शूरो महारथो जायता-मित्याह । राजन्य एव शौर्यं महिमानं दधाति । तस्मात्पुरा राजन्य इषव्यः शूरो महारथोऽजायत ॥ दोग्ध्री धेनुरित्याह । धेन्वामेव पयो दधाति । तस्मात्पुरा दोग्ध्री धेनुरजायत । वोढाऽनड्वा-नित्याह **47**

TB 3.8.13.2

अनडुह्येव वीर्यं दधाति । तस्मात्पुरा वोढाऽनड्वानजायत । आशुः सप्तिरित्याह । अश्व एव जवं दधाति । तस्मात्पुरा-ऽऽशुरश्वोऽजायत । पुरंधिर्योषेत्याह । योषित्येव रूपं दधाति । तस्मात्स्त्री युवतिः प्रिया भावुका ॥ जिष्णू रथेष्ठा इत्याह । आ ह वै तत्र जिष्णू रथेष्ठा जायते **48**

TB 3.8.13.3

यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ॥ सभेयो युवेत्याह । यो वै पूर्ववयसी । स सभेयो युवा । तस्माद्युवा पुमान्

प्रियो भावुकः ॥ आऽस्य यजमानस्य वीरो जायता-मित्याह । आ ह वै तत्र यजमानस्य वीरो जायते । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ॥ निकामेनिकामे नः पर्जन्यो वर्षत्वित्याह । निकामेनिकामे ह वै तत्र पर्जन्यो वर्षति ( ) । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ॥ फलिन्यो न ओषधयः पच्यन्ता-मित्याह । फलिन्यो ह वै तत्रौषधयः पच्यन्ते । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते । योगक्षेमो नः कल्पता-मित्याह । कल्पते ह वै तत्र प्रजाभ्यो योगक्षेमः । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते । **49**

(अनड्वानित्याह - जायते - वर्षति सप्त च) **(A13)**

3.8.14 अनुवाकं 14 -अन्नहोमाः. त्रिरात्ररूपस्याश्वमेधस्य प्रथमदिनरात्रौ

TB 3.8.14.1

प्रजापति-र्देवेभ्यो यज्ञान् व्यादिशत् । स आत्म-न्नश्वमेधमधत्त । तं देवा अब्रुवन् । एष वाव यज्ञः । यदश्वमेधः । अप्येव नोऽत्रास्त्विति । तेभ्य एतानन्नहोमान् प्रायच्छत् । तानजुहोत् । तैर्वै स देवान प्रीणात् । यदन्न-होमाञ्जुहोति **50**

TB 3.8.14.2

देवानेव तैर्यजमानः प्रीणाति ॥ आज्येन जुहोति । अग्नेर्वा एतद्रूपम् । यदाज्यम् । यदाज्येन जुहोति । अग्निमेव तत्प्रीणाति ॥ मधुना जुहोति । महत्यै वा एतद्देवतायै रूपम् । यन्मधु । यन्मधुना जुहोति **51**

TB 3.8.14.3

महतीमेव तद्देवतां प्रीणाति । तण्डुलै-र्जुहोति । वसूनां वा एतद्रूपम् । यत्तण्डुलाः । यत्तण्डुलै-र्जुहोति । वसूनेव तत्प्रीणाति । पृथुकै-र्जुहोति (र्जुहोति) । रुद्राणां वा एतद्रूपम् । यत्पृथुकाः । यत्पृथुकै-र्जुहोति **52**

TB 3.8.14.4

रुद्रानेव तत्प्रीणाति । लाजैर्जुहोति । आदित्यानां वा एतद्रूपम् । यल्लाजाः । यल्लाजै-र्जुहोति । आदित्यानेव तत्प्रीणाति । करम्बै-र्जुहोति । विश्वेषां वा एतद्देवानाꣳ रूपम् । यत्करम्बाः । यत्करम्बै-र्जुहोति **53**

TB 3.8.14.5

विश्वानेव तद्देवान् प्रीणाति । धानाभि-र्जुहोति । नक्षत्राणां वा एतद्रूपम् । यद्धानाः । यद्धानाभि-र्जुहोति । नक्षत्राण्येव तत्प्रीणाति । सक्तुभि-र्जुहोति । प्रजापतेर्वा एतद्रूपम् । यथ्सक्तवः । यथ्सक्तुभि-र्जुहोति **54**

TB 3.8.14.6

प्रजापतिमेव तत्प्रीणाति । मसूरैर्जुहोति । सर्वासां वा एतद्देवतानाꣳ रूपम् । यन्मसूराः । यन्मसूरै-र्जुहोति । सर्वा एव तद्देवताः प्रीणाति । प्रियङ्गुतण्डुलै-र्जुहोति । प्रियाङ्गा ह वै नामैते । एतैर्वै देवा अश्वस्याङ्गानि समदधुः । यत्प्रियङ्गुतण्डुलै-र्जुहोति ( ) । अश्वस्यैवाङ्गानि संदधाति ॥ दशान्नानि जुहोति । दशाक्षरा विराट् । विराट्-कृथ्स्नस्या-न्नाद्यस्या-वरुद्ध्यै । **55**

special korvai

(अन्नहोमानाज्येनाग्नेर्मधुना तण्डुलैः पृथुकैर्लाजैः करम्बैर्द्धानाभिः सक्तुभिर्मसूरैः प्रियङ्गुतण्डुलैर् दशान्नानि द्वादश)

(जुहोति - मधुना जुहोति - पृथुकैर्जुहोति - करम्बैर्जुहोति - सक्तुभिर्जुहोति - प्रियङ्गुतण्डुलैर्जुहोति चत्वारि च) **(A14)**

3.8.15 अनुवाकं 15 -तत्प्रकारविशेष

TB 3.8.15.1

प्रजापति-रश्वमेधमसृजत । तꣳ सृष्टꣳ रक्षाꣳस्य जिघाꣳसन् । स एतान् प्रजापतिर्नक्तꣳ होमान-पश्यत् । तान जुहोत् । तैर्वै स यज्ञाद् रक्षाꣳस्यपाहन् । यन्नक्तꣳ होमाञ्जुहोति । यज्ञादेव तैर्यजमानो रक्षाꣳस्यपहन्ति ॥ आज्येन जुहोति । वज्रो वा आज्यम् । वज्रेणैव यज्ञाद् रक्षाꣳस्यपहन्ति । **56**

TB 3.8.15.2

आज्यस्य प्रतिपदं करोति । प्राणो वा आज्यम् । मुखत एवास्य प्राणं दधाति ॥ अन्नहोमा-ञ्जुहोति । शरीरवदेवावरुन्धे ॥ व्यत्यासं जुहोति । उभयस्या वरुद्ध्यै ॥ नक्तं जुहोति । रक्षसामपहत्यै ॥ आज्येनान् ततो जुहोति **57**

TB 3.8.15.3

प्राणो वा आज्यम् । उभयत एवास्य प्राणं दधाति । पुरस्ताच्चोपरिष्टाच्च ॥ एकस्मै स्वाहेत्याह । अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति । द्वाभ्याꣳ स्वाहेत्याह । अमुष्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति । उभयोरेव लोकयाः प्रतितिष्ठति । अस्मिꣳश्चा-मुष्मिꣳश्च ॥ शताय स्वाहेत्याह ( ) । शतायुर्वै पुरुषः शतवीर्यः । आयुरेव वीर्यमवरुन्धे । सहस्राय स्वाहेत्याह । आयुर्वै सहस्रम् । आयुरेवा-वरुन्धे ॥ सर्वस्मै स्वाहेत्याह । अपरिमितमेवा वरुन्धे । **58**

(एव यज्द् रक्षाꣳस्यपहन् - त्यन्ततो जुहोति - शताय स्वाहेत्याह सप्त च) **(A15)**

3.8.16 अनुवाकं 16 -विवरणमेतयोः

TB 3.8.16.1

प्रजापतिं वा एष ईप्सतीत्याहुः । योऽश्वमेधेन यजत इति । अथो आहुः । सर्वाणि भूतानीति ॥ एकस्मै स्वाहेत्याह । प्रजापतिर्वा एकः । तमेवाप्नोति ॥ एकस्मै स्वाहा द्वाभ्याꣳ स्वाहेत्यभि-पूर्वमाहुती-र्जुहोति । अभिपूर्वमेव संवर्गं लोकमेति ॥ एकोत्तरं जुहोति **59**

TB 3.8.16.2

एकवदेव सुवर्गं लोकमेति ॥ सन्ततं जुहोति । सुवर्गस्य लोकस्य सन्तत्यै ॥ शताय स्वाहेत्याह । शतायुर्वै पुरुषः शतवीर्यः । आयुरेव वीर्यमवरुन्धे । सहस्राय स्वाहेत्याह । आयुर्वै सहस्रम् । आयुरेवा वरुन्धे ॥ अयुताय स्वाहा नियुताय स्वाहा प्रयुताय स्वाहेत्याह **60**

TB 3.8.16.3

त्रय इमे लोकाः । इमानेव लोकानवरुन्धे ॥ अर्बुदाय स्वाहेत्याह । वाग्वा अर्बुदम् । वाचमेवा वरुन्धे ॥ न्यर्बुदाय स्वाहेत्याह । यो वै वाचो भूमा । तन्न्यर्बुदम् । वाच एव भूमानमवरुन्धे ॥ समुद्राय स्वाहेत्याह **61**

TB 3.8.16.4

समुद्रमेवाप्नोति । मद्ध्याय स्वाहेत्याह । मद्ध्यमेवाप्नोति । अन्ताय स्वाहेत्याह । अन्तमे-वाप्नोति । पराद्र्धाय स्वाहेत्याह । पराद्र्धमेवाप्नोति ॥ उषसे स्वाहा व्युष्ट्यै स्वाहेत्याह । रात्रिर्वा उषाः । अहर्व्युष्टिः ( ) । अहोरात्रे एवावरुन्धे । अथो अहोरात्रयोरेव प्रतितिष्ठति ॥ ता यदुभयीर्दिवा वा नक्तं वा जुहुयात् । अहोरात्रे मोहयेत् । उषसे स्वाहा व्युष्ट्यै स्वाहोदेष्यते स्वाहोद्यते स्वाहेत्यनुदिते जुहोति । उदिताय स्वाहा सुवर्गाय स्वाहा लोकाय स्वाहेत्युदिते जुहोति । अहोरात्रयो-रव्यतिमोहाय । **62**

(एकोत्तरम् जुहोति - प्रयुताय स्वाहेत्याह - समुद्राय स्वाहेत्याहाहर् - व्युष्टिः सप्त च) **(A16)**

3.8.17 अनुवाकं 17 -सप्तमकाण्डगतान्नहोमानुवाका व्याख्यायन्ते

TB 3.8.17.1

विभूर्मात्रा प्रभूः पित्रेत्यश्व-नामानि जुहोति । उभयोरेवैनं लोकयो-र्नामधेयं गमयति ॥ आयनाय स्वाहा प्रायणाय स्वाहेत्युद्-द्रावाञ्जुहोति । सर्वमेवैन-मस्कन्नꣳ सुवर्गं लोकं गमयति ॥ अग्नये

स्वाहा॒ सोमा॑य॒ स्वाहेति॑ पूर्वहा॒मा-ञ्जु॑होति । पूर्व॑ ए॒व द्वि॒षन्तं॒ भ्रातृ॑व्य॒-मति॑क्रामति ॥ पृ॒थि॒व्यै स्वाहा॒ऽन्तरि॑क्षाय॒ स्वाहेत्या॑ह । य॒था॒ य॒जुरे॒वैतत् ॥ अ॒ग्नये॒ स्वाहा॒ सोमा॑य॒ स्वाहेति॑ पूर्वदी॒क्षा जु॑होति । पूर्व॑ ए॒व द्वि॒षन्तं॒ भ्रातृ॑व्य॒-मति॑क्रामति । **63**

TB 3.8.17.2

पृ॒थि॒व्यै स्वाहा॒ऽन्तरि॑क्षाय॒ स्वाहेत्ये॑-कवि॒ꣳशिनीं॑ दी॒क्षां जु॑होति । एक॑विꣳशति॒र्वै दे॑वलो॒काः । द्वाद॑श॒ मासाः॒ पञ्च॒र्तवः॑ । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः । अ॒सावा॑दि॒त्य ए॑कविꣳशः । ए॒ष सु॑व॒र्गो लो॒कः । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै ॥ भुवो॑ दे॒वानां॒ कर्म॒णेत्यृ॑तु-दी॒क्षा जु॑होति । ऋ॒तूने॒-वास्मै॑ कल्पयति ॥ अ॒ग्नये॒ स्वाहा॑ वा॒यवे॒ स्वाहेति॑ जुहो॒त्य-न॑न्तरित्यै । **64**

TB 3.8.17.3

अ॒र्वाङ्य॒ज्ञः संक्रा॑म॒त्वि-त्याप्ती॑-र्जुहोति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्याप्त्यै॑ ॥ भू॒तं भव्यं॑ भवि॒ष्यदि॑ति॒ पर्याप्ती॑-र्जुहोति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ पर्याप्त्यै॑ ॥ आ मे॑ गृ॒हा भ॑व॒न्त्वित्या॒भू-र्जु॑होति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्या भू॑त्यै ॥ अ॒ग्निना॒ तपो-ऽन्व॑भव॒दित्य॑नु॒भू-र्जु॑होति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्यानु॑भूत्यै ॥ स्वाहा॒-ऽऽधिमाधी॑ताय॒ स्वाहेति॒ सम॑स्तानि वैश्वदे॒वानि॑ जुहोति । सम॑स्तमे॒व द्वि॒षन्तं॒ भ्रातृ॑व्य॒-मति॑क्रामति । **65**

TB 3.8.17.4

द॒द्भ्यः स्वाहा॒ हनू॑भ्याꣳ॒ स्वाहेत्य॑ङ्गहो॒मा-ञ्जु॑होति । अङ्गे॑ अङ्गे॒ वै पुरु॑षस्य पा॒प्मोप॑श्लिष्टः । अङ्गा॑दङ्गा दे॒वैनं॑ पा॒प्मन॒स्तेन॑ मुञ्चति ॥ अ॒ञ्ज्ये॒ताय॒ स्वाहा॑ कृ॒ष्णाय॒ स्वाहा॑ श्वे॒ताय॒ स्वाहेत्य॑-श्वरू॒पाणि॑ जुहोति । रू॒पैरे॒वैनꣳ॒ सम॑द्र्धयति ॥ ओष॑धीभ्यः॒ स्वाहा॒ मूले॑भ्यः॒ स्वाहेत्योष॑धि हो॒माञ्जु॑होति । द्व्यो वा ओष॑धयः । पुष्पे॑भ्यो॒ऽन्याः फलं॑ गृ॒ह्णन्ति॑ । मूले॑भ्यो॒ऽन्याः । ता ए॒वोभयी॒रव॑रुन्धे । **66**

TB 3.8.17.5

वन॒स्पति॑भ्यः॒ स्वाहेति॑ वनस्पति-हो॒माञ्जु॑होति । आ॒र॒ण्यस्या॒न्नाद्य॒स्याव॑रुद्ध्यै ॥ मे॒षस्त्वा॑ पच॒तै-

र॑व॒त्वित्य-पाँ॑व्यानि जुहोति । प्रा॒णा वै दे॒वा अपाँ॑व्याः । प्रा॒णाने॒वाव॑रुन्धे ॥ कूप्याँ॑भ्यः॒ स्वाहा॒ऽद्भ्यः स्वाहेत्य॒पाꣳ होमाँ॑ञ्जुहोति । अ॒फ्सु वा आपः॑ । अन्नं॒ वा आपः॑ । अ॒द्भ्यो वा अन्नं॑ जायते । यदे॒वाद्भ्योऽन्नं॒ जाय॑ते ( ) । तदव॑रुन्धे । **67**

(पू॒र्व॒दी॒क्षा जु॑होति॒ पूर्व॑ ए॒व द्वि॒षन्त॒म् भ्रातृ॑व्य॒मति॑क्राम॒ - त्यन॑न्तरित्यै - क्रामति - रुन्धे॒ - जाय॑त॒ एकं॑ च) **(A17)**

3.8.18 अनुवाकं 18 -सप्तमकाण्डगतान्नहोमानुवाका व्याख्यायन्ते

TB 3.8.18.1

अम्भाꣳसि जुहोति । अ॒यं वै लो॒को-ऽम्भाꣳसि । तस्य॒ वस॒वो-ऽधि॑पतयः । अ॒ग्निर्ज्योतिः॑ । यदम्भाꣳसि जु॒होति॑ । इ॒ममे॒व लो॒कमव॑रुन्धे । वसू॑नाꣳ सायु॑ज्यं गच्छति । अ॒ग्निं ज्योति॒रव॑रुन्धे ॥ नभाꣳसि जुहोति । अ॒न्तरि॑क्षं वै नभाꣳसि **68**

TB 3.8.18.2

तस्य॑ रु॒द्रा अधि॑पतयः । वा॒युर्ज्योतिः॑ । यन्नभाꣳसि जु॒होति॑ । अ॒न्तरि॑क्षमे॒वा-व॑रुन्धे । रु॒द्राणाꣳ सायु॑ज्यं गच्छति । वा॒युं ज्योति॒रव॑रुन्धे । महाꣳसि जुहोति । अ॒सौ वै लो॒को महाꣳसि । तस्या॑दि॒त्या अधि॑पतयः । सूर्यो॒ ज्योतिः॑ **69**

TB 3.8.18.3

यन्महाꣳसि जु॒होति॑ । अ॒मुमे॒व लो॒कमव॑रुन्धे । आ॒दि॒त्यानाꣳ सायु॑ज्यं गच्छति । सूर्यं॑ ज्योति॒रव॑रुन्धे ॥ नमो॒ राज्ञे॒ नमो॒ वरु॑णा॒येति॑ य॒व्यानि॑ जुहोति । अ॒न्नाद्य॒स्याव॑रुद्ध्यै ॥ म॒यो॒भूर्वातो॑ अ॒भि वा॑तू॒स्रा इति॑ ग॒व्यानि॑ जुहोति । प॒शू॒नामव॑रुद्ध्यै ॥ प्रा॒णाय॒ स्वाहा॑ व्या॒नाय॒ स्वाहेति॑ सन्तति-हो॒माञ्जु॑होति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सन्त॑त्यै । **70**

TB 3.8.18.4

सि॒ताय॒ स्वाहा-ऽसि॑ताय॒ स्वाहेति॒ प्रमु॑क्ती-र्जुहोति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ प्रमु॑क्त्यै ॥ पृ॒थि॒व्यै स्वाहा॒-ऽन्तरि॑क्षाय॒ स्वाहेत्या॑ह । य॒था॒ य॒जुरे॒वैतत् ॥ द॒त्त्वते॒ स्वाहा॑-ऽद॒न्तका॑य॒ स्वाहेति॑ शरीर-हो॒माञ्जु॑होति । पि॒तृ॒लो॒कमे॒व तैर्यज॑मा॒नो-ऽव॑रुन्धे ॥ कस्त्वा॑ युनक्ति॒ स त्वा॑ युन॒क्त्विति॑ परि॒धीन्. यु॑नक्ति । इ॒मे वै लो॒काः प॑रि॒धयः॑ । इ॒मानें॒वास्मै॑ लो॒कान्. यु॑नक्ति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै । **71**

TB 3.8.18.5

यः प्रा॑ण॒तो य आ॑त्म॒दा इति॑ महि॒मानौ॑ जुहोति । सु॒व॒र्गो वै लो॒को मह॑ः । सु॒व॒र्गमे॒व ताभ्या॑ँ लो॒कं यज॑मा॒नोऽव॑रुन्धे ॥ आ ब्रह्म॑न् ब्राह्म॒णो ब्र॑ह्मवच॒सी जा॑यता॒मिति॒ सम॑स्तानि ब्रह्मवर्च॒सानि॑ जुहोति । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒समे॒व तैर्यज॑मा॒नो ऽव॑रुन्धे ॥ जज्ञि॒ बीज॒मिति॑ जुहो॒त्य-न॑न्तरित्यै ॥ अ॒ग्नये॒ सम॑नम-त्पृथि॒व्यै समन॑म॒दिति॑ सन्नति हो॒माञ्जु॑होति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ संन॑त्यै ॥ भू॒ताय॒ स्वाहा॑ भविष्य॒ते स्वाहेति॑ भूताभ॒व्यौ होमौ॑ जुहोति । अ॒यं वै लो॒को भू॒तम् **72**

TB 3.8.18.6

असौ भ॑वि॒ष्यत् । अ॒नयो॑रे॒व लो॒कयो॒ः प्रति॑तिष्ठति । सर्व॒स्याप्त्यै॑ । सर्व॒स्याव॑रुद्ध्यै ॥ यदक्र॑न्दः प्रथ॒मं जाय॑मान॒ इत्य॑श्वस्तो॒मीयं॑ जुहोति । सर्व॒स्याप्त्यै॑ । सर्व॑स्य॒ जित्यै॑ ॥ सर्व॑मे॒व तेना॑प्नोति । सर्वं॑ जयति । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते ( ) **73**

TB 3.8.18.7

य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑ ॥ य॒ज्ञꣳ रक्षाꣳ॑स्य जिघाꣳसन्न् । स ए॒तान् प्र॒जाप॑ति-र्नक्तꣳ हो॒मान॑पश्यत् । तान॑जुहोत् । तैर्वै स य॒ज्ञाद्रक्षाꣳ॒स्यपा॑हन्न् । यन्नक्तꣳ हो॒माञ्जु॒होति॑ । य॒ज्ञादे॒व तैर्यज॑मानो॒ रक्षाꣳ॒स्यप॑हन्ति ॥ उ॒षसे॒ स्वाहा॒ व्यु॑ष्ट्यै॒ स्वाहेत्य॑न्त॒तो जु॑होति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै । **74**

(वै नभाꣳसि - सूर्यो ज्योतिः - सन्तत्यै - समष्ट्यै - भुतम् - यजते - +नव च) **(A18)**

3.8.19 अनुवाकं 19 -औपसथ्यदिने यूपप्रयोगाः

TB 3.8.19.1

एकयूपो वैकादशिनी वा । अन्येषां यज्ञानां यूपा भवन्ति । एकविंशिन्य-श्वमेधस्य । सुवर्गस्य लोकस्या-भिजित्यै ॥ बैल्वो वा खादिरो वा पालाशो वा । अन्येषां यज्ञक्रतूनां यूपा भवन्ति । राज्जुदाल एकविꣳशत्य-रत्निरश्वमेधस्य । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ नान्येषां पशूनां तेजन्या अवद्यन्ति । अवद्यन्त्यश्वस्य **75**

TB 3.8.19.2

पाप्मा वै तेजनी । पाप्मनोऽपहत्यै ॥ प्लक्षशाखायामन्येषां पशूनामवद्यन्ति । वेतस-शाखाया-मश्वस्य । अफ्सुयोनिर्वा अश्वः । अफ्सुजो वेतसः । स्व एवास्य योनाव-वद्यति ॥ यूपेषु ग्राम्यान् पशून्नि-युञ्जन्ति । आरोकेष्वा-रण्यान्धारयन्ति । पशूनां व्यावृत्त्यै ( ) ॥ आ ग्राम्यान् पशून्-लभन्ते । प्रारण्यान्थ्सृजन्ति । पाप्मनो-ऽपहत्यै । **76**

(अश्वस्य - व्यावृत्त्य त्रीणि च) **(A19)**

3.8.20 अनुवाकं 20 -यूपानां स्थानादयः

TB 3.8.20.1

राज्जुदाल-मग्निष्ठं मिनोति । भ्रूणहत्याया अपहत्यै ॥ पौतुद्रवावभितो भवतः । पुण्यस्य गन्धस्यावरुद्ध्यै । भ्रूणहत्या-मेवास्मा-दपहत्य । पुण्येन गन्धेनोभयतः परिगृह्णाति ॥ षड्वैल्वा भवन्ति । ब्रह्मवर्चसस्या-वरुद्ध्यै ॥ षड्वादिराः । तेजसो-ऽवरुद्ध्यै । **77**

TB 3.8.20.2

षट्चा॑लाशाः । सोमपी॒थस्या-व॑रुद्ध्यै ॥ एक॑विꣳशतिः संप॑द्यन्ते । एक॑विꣳशतिर्वै दे॑वलो॒काः । द्वाद॑श॒ मासाः॒ पञ्चर्तवः॑ । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः । अ॒सावा॑दि॒त्य ए॑कविꣳशः । ए॒ष सु॑व॒र्गो लो॒कः । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै ॥ श॒तं प॒शवो॑ भवन्ति **78**

TB 3.8.20.3

श॒तायुः पुरु॑षः श॒तेन्द्रि॑यः । आयु॑ष्ये॒वेन्द्रि॒ये प्रति॑तिष्ठति ॥ सर्वं॑ वा अ॑श्वमे॒द्ध्याप्नो॑ति । अप॑रिमिता भवन्ति । अप॑रिमित॒स्या-व॑रुद्ध्यै ॥ ब्रह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति । कस्मा॑थ्स॒त्यात् । द॒क्षि॒ण॒तो॑-ऽन्येषां॑ पशू॒नाम॑व॒द्यन्ति॑ । उ॒त्त॒र॒तो-ऽश्व॒स्येति॑ । वा॒रु॒णो वा अश्वः॑ **79**

TB 3.8.20.4

ए॒षा वै वरु॑णस्य॒ दिक् । स्वाया॑मे॒वास्य॑ दि॒श्यव॑द्यति । यदित॑रेषां पशू॒नाम॑व॒द्यति॑ । श॒त॒दे॒व॒त्यं॑ तेनाव॑रुन्धे ॥ चि॒ते॑-ऽग्ना-वधि॑वैत॒से कटेऽश्वं॑ चिनोति । अ॒फ्सु-यो॑नि॒र्वा अश्वः॑ । अ॒फ्सु॒जो वे॑त॒सः । स्व ए॒वैनं॒ योनौ॒ प्रति॑ष्ठापयति ॥ पु॒रस्ता॑-त्प्र॒त्यञ्चं॑ तूप॒रं चि॑नोति । प॒श्चात्प्रा॒चीनं॑ गोमृ॒गम् **80**

TB 3.8.20.5

प्रा॒णा॒पा॒ना-वे॒वास्मिन॑ थ्स॒म्यञ्चौ॑ दधाति ॥ अश्वं॑ तूप॒रं गो॑मृ॒गमिति॑ सर्व॒हुत॑ ए॒ताञ्जु॑होति । ए॒षां लो॒कानां॑-म॒भिजि॑त्यै ॥ आ॒त्मना॒-ऽभिजु॑होति । सात्मा॑नमे॒वैनꣳ सत॑नुं करोति ॥ सात्मा॒ऽमुष्मि॑न् लो॒के भ॑वति । य एवं॒ वेद॑ । अथो॒ वसो॑रे॒व धारां॒ तेनाव॑रुन्धे ॥ इ॒लु॒वर्दा॑य॒ स्वाहा॑ बलि॒वर्दा॑य॒ स्वाहेत्या॑ह । स॒म्व॒थ्स॒रो वा इ॑लु॒वर्दः॑ ( ) । प॒रि॒व॒थ्स॒रो ब॑लि॒वर्दः॑ । स॒म्व॒थ्स॒रादे॒व प॑रिवथ्स॒रादायु॒र व॑रुन्धे । आयु॑रे॒वास्मि॑न्-दधाति । तस्मा॑दश्व-मेधया॒जी ज॒रसा॑ वि॒स्रसा॒ऽमुं लो॒कमे॑ति । **81**

(तेज॒सोऽव॑रुद्ध्यै - भव॒न् - त्यश्वो॑ - गोमृ॒ग - मि॑लु॒वर्द॑ श्च॒त्वारि॑ च) **(A20)**

3.8.21 अनुवाकं 21 -चेतव्याग्नयादेर्विशेषः

TB 3.8.21.1

एकविꣳशोऽग्निर्भवति । एकविꣳशः स्तोमः । एकविꣳशतिर्यूपाः ॥ यथा वा अश्वा वर्षभा वा वृषाणः सꣳस्फुरेरन् । एवमेतथ्स्तोमाः सꣳस्फुरन्ते । यदेकविꣳशाः । ते यथ्समृच्छेरन् । हन्येतास्य यज्ञः ॥ द्वादश एवाग्निः स्यादित्याहुः । द्वादशः स्तोमः **82**

TB 3.8.21.2

एकादश यूपाः ॥ यद्वादशो-ऽग्निर्भवति । द्वादश मासाः समॅवथ्सरः । समॅवथ्सरेणैवास्मा अन्नमवरुन्धे ॥ यदश यूपा भवन्ति । दशाक्षरा विराट् । अन्नं विराट् । विराजैवान्नाद्य-मवरुन्धे । य एकादशः । स्तन एवास्यै सः **83**

TB 3.8.21.3

दुह एवैनां तेन ॥ तदाहुः । यद्वादशोऽग्निः स्याद्द्वादशः स्तोम एकादश यूपाः । यथा स्थूरिणा यायात् । तादृक्तत् ॥ एकविꣳश एवाग्निः स्यादित्याहुः । एकविꣳशः स्तोमः । एकविꣳशतिर्यूपाः । यथा प्रष्टिभिर्याति । तादृगेव तत् । **84**

TB 3.8.21.4

यो वा अश्वमेधे तिस्रः ककुभो वेद । ककुद्ध राज्ञां भवति । एकविꣳशो-ऽग्निर्भवति । एकविꣳशः स्तोमः । एकविꣳशतिर्यूपाः । एता वा अश्वमधे तिस्रः ककुभः । य एवं वेद । ककुद्ध राज्ञां भवति ॥ यो वा अश्वमेधे त्रीणि शीर्षाणि वेद । शिरो ह राज्ञां भवति ( ) । एकविꣳशो-ऽग्निर्भवति । एकविꣳशः स्तोमः । एकविꣳशतिर्यूपाः । एतानि वा अश्वमेधे त्रीणि शीर्षाणि । य एवं वेद । शिरो ह राज्ञां भवति । **85**

(द्वादशः स्तोमः-स- एव तच् - छिरो ह राज्ञां भवति षट्च) **(A21)**

3.8.22 अनुवाकं 22 -उक्थ्याख्ये द्वितीयेऽहनि बहिष्पवमाने अश्वस्योद्गातृत्वम्

TB 3.8.22.1

दे॒वा वा अ॑श्वमे॒धे पव॑माने । सु॒वर्गं॑ लो॒कं न प्राजा॑नन् । तमश्वः॒ प्राजा॑नात् । यद॑श्वम॒धे-ऽश्वे॑न॒ मेद्ध्ये॒नोद॑ञ्चो बहिष्पवमा॒नꣳ सर्प॑न्ति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ प्रज्ञा॑त्यै । न वै म॑नु॒ष्यः॑ सुव॒र्गं लो॒कमञ्ज॑सा वेद । अश्वो॒ वै सु॑व॒र्गं॑ लो॒कमञ्ज॑सा वेद ॥ यदु॑द्गा॒-तोद्गा॑यते॒त् । यथाऽक्षे॑त्रज्ञो॒ऽन्येन॑ प॒था प्र॑तिपा॒दये॑त् । ता॒दृक्तत् **86**

TB 3.8.22.2

उ॒द्गा॒तार॑-मप॒रुद्ध्य॑ । अश्व॑-मुद्गी॒थाय॑ वृणीते । यथा॑ क्षेत्र॒ज्ञो-ऽञ्ज॑सा॒ नय॑ति । ए॒वमे॒वैन॒मश्वः॑ सुव॒र्गं॑ लो॒कमञ्ज॑सा नयति ॥ पुच्छ॑म॒न्वार॑भन्ते । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ सम॑ष्ट्यै ॥ हिं क॑रोति । सामै॒वाकः॑ । हिं क॑रोति । उ॒द्गी॒थ ए॒वास्य॒ सः । **87**

TB 3.8.22.3

वड॑बा॒ उप॑ रुन्धन्ति । मि॒थु॒न॒त्वाय॒ प्रजा॑त्यै । अथो॒ यथो॑पगा॒तार॑ उप॒गाय॑न्ति । ता॒दृगे॒व तत् ॥ उद॑गासी॒दश्वो॒ मेद्ध्य॒ इत्या॑ह । प्रा॒जा॒प॒त्यो वा अश्वः॑ । प्र॒जाप॑ति-रुद्गी॒थः । उ॒द्गी॒थमे॒वाव॑रुन्धे । अथो॑ ऋख्सा॒मयो॑रे॒व प्रति॑तिष्ठति ॥ हिर॑ण्येनो॒पाक॑रोति ( ) । ज्योति॒र्वै हिर॑ण्यम् । ज्योति॑रे॒व मु॑ख॒तो द॑धाति । यज॑माने च प्र॒जासु॑ च । अथो॒ हिर॑ण्यज्योतिरे॒व यज॑मानः सुव॒र्गं॑ लो॒कमे॑ति । **88**

(तथ् - स - उ॒पाक॑रोति च॒त्वारि॑ च) **(A22)**

3.8.23 अनुवाकं 23 -अश्वे पर्यग्न्यप्रयन्तानां पशूनां नियोजनं

TB 3.8.23.1

पुरु॑षो॒ वै य॒ज्ञः । य॒ज्ञः प्र॒जाप॑तिः । यदश्वे॑ प॒शून्नि॑यु॒ञ्जन्ति॑ । य॒ज्ञादे॒व तद्य॒ज्ञं प्रयु॑ङ्क्ते ॥ अश्वं॑ तूप॒रं गो॑मृ॒गम् । तान॑ग्नि॒ष्ठ आल॑भते । से॒ना॒मु॒खमे॒व तथ्सꣳश्य॑ति । तस्मा॑द् राजमु॒खं भी॒ष्मं भावु॑कम्

॥ आग्नेयं कृष्णग्रीवं पुरस्ताँ-ल्ललाटे । पूर्वाग्निमेव तं कुरुते **89**

TB 3.8.23.2

तस्माँ-त्पूर्वाग्निं पुरस्ताँ-थ्स्थापयन्ति ॥ पौष्णमन्वञ्चम् । अन्नं वै पूषा । तस्माँ-त्पूर्वाग्ना-वाहार्य-माहरन्ति ॥ ऐन्द्रापौष्ण मुपरिष्टात् । ऐन्द्रो वै राजन्योऽन्नं पूषा । अन्नाद्येनैवैन-मुभयतः परिगृह्णाति । तस्माँद् राजन्योन्नादो भावुकः ॥ आग्नेयौ कृष्णग्रीवौ बाहुवोः । बाहुवोरेव वीर्यं धत्ते **90**

TB 3.8.23.3

तस्माँद् राजन्यो बाहुबली भावुकः ॥ त्वाष्ट्रौ लोमशसक्थौ सक्थ्योः । सक्थ्योरेव वीर्यं धत्ते । तस्माँद् राजन्य ऊरुबली भावुकः ॥ शितिपृष्ठौ बार्.हस्पत्यौ पृष्ठे । ब्रह्मवर्चस-मेवोपरिष्टाद्धत्ते । अथो कवचे एवैते अभितः पर्यूहते । तस्माँद् राजन्यः सन्नद्धो वीर्यं करोति ॥ धात्रे पृषोदर-मधस्ताँत् । प्रतिष्ठामेवैतां कुरुते ( ) । अथो इयं वै धाता । अस्यामेव प्रतितिष्ठति ॥ सौर्यं बलक्षं पुच्छे । उथ्सेधमेव तं कुरुते । तस्मादुथ्सेधं भये प्रजा अभिसꣳश्रयन्ति । **91**

(कुरुते - धत्ते - कुरुते पञ्च च) **(A23)**

Prapaataka korvai with starting words of 1 to 23 anuvAkams -

(साग्रंहण्या - चतुष्टय्यो - यो वै - यः पितु - श्चत्वारा - यथा निक्तम् - प्रजापतये त्वा- यथा प्रोक्षितं - विभूराह- प्रजापतिरकामयताश्वमेधेन - प्रजापतिर्न किञ्च न - सावित्र - मा ब्रह्मन् - प्रजापतिर् देवेभ्यः - प्रजापति रक्षाꣳसि - प्रजापतिमीफ्सति - विभुरश्वनामान्य - म्भाꣳ - स्येकयूपो - राज्जुदाल - मेकविꣳशो - देवाः - पुरुष स्त्रयोविꣳशतिः)

korvai with starting words of 1, 11, 21 series of daSinis :-

(साग्रंहण्या - तस्मादश्वमेधयाजी - यत् परिमिता - यद् यज्ञमुखे - यो दीक्षाम् - देवानेव - त्रय

इ॒मे - सि॒ताय॑ - प्राणापा॒नावे॒वास्मि॒न् - तस्मा॑द् राज॒न्यं॑ एक॑नवतिः)

first and last word 3rd aShtakam 8th prapATakam :-
(सा॒ग्रं॒ह॒ण्या - सꣳश्रं॑यन्ति)

॥ हरिः॑ ॐ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः समाप्तः ॥
+ +

3.9 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवम: प्रपाठक: (अश्वमेधस्य द्वितीय-तृतीया हर्विधानम्)

3.9.1 अनुवाकं 1 -अष्टादशिनां ग्राम्याणां आरण्Yआनां च पशूनां प्रयोगः

TB 3.9.1.1

प्रजापति-रश्वमेधमसृजत । सोऽस्माथ्सृष्टो-ऽपाक्रामत् । तमष्टादशिभिरनु प्रायुङ्क्त । तमाप्नोत् । तमाप्त्वा ऽष्टादशिभिरवारुन्ध । यदष्टादशिन आलभ्यन्ते । यज्ञमेव तैराप्त्वा यजमानो-ऽवरुन्धे ॥ सम्वथ्सरस्य वा एषा प्रतिमा । यदष्टादशिनः । द्वादश मासाः पञ्चर्तवः **1**

TB 3.9.1.2

सम्वथ्सरोऽष्टादशः । यदष्टादशिन आलभ्यन्ते । सम्वथ्सरमेव तैराप्त्वा यजमानो-ऽवरुन्धे ॥ अग्निष्ठे ऽन्यान् पशूनुपा-करोति । इतरेषु यूपेष्वष्टादशिनो-ऽजामित्वाय ॥ नव नवालभ्यन्ते सवीर्यत्वाय ॥ यदारण्यैः सꣳ स्थापयेत् । व्यवस्येतां पिता पुत्रौ । व्यद्धानः क्रामेयुः । विदूरं ग्रामयो ग्रामान्तौ स्याताम् **2**

TB 3.9.1.3

ऋक्षीकाः पुरुषव्याघ्राः परिमोषिण आव्याधिनी-स्तस्करा अरण्येष्वा-जायेरन् ॥ तदाहुः । अपशवो वा एते । यदारण्याः । यदारण्यैः सꣳस्थापयेत । क्षिप्रे यजमान-मरण्यं मृतꣳ हरेयुः । अरण्यायतना ह्यारण्याः पशव इति । यत्पशून्नालभेत । अनवरुद्धा अस्य पशवः स्युः । यत्पर्यग्नि-कृतानुथ्सृजेत् **3**

TB 3.9.1.4

यज्ञवेशसं कुर्यात् ॥ यत्पशूनालभते । तेनैव पशूनवरुन्धे । यत्पर्यग्नि-कृतानुथ्सृजत्य-यज्ञवेशसाय । अवरुद्धा अस्य पशवो भवन्ति । न यज्ञवेश संभवति । न यजमान-मरण्यं मृतꣳ हरन्ति ॥

ग्राम्यैः सꣳस्थापयति । एते वै पशवः क्षेमो नाम । सं पिता पुत्राव वस्यतः ( ) । समद्धानः क्रामन्ति । समन्तिकं ग्रामयो-ग्रामान्तौ भवतः । नक्षीकाः पुरुषव्याघ्राः परिमोषिण आव्याधिनी-स्तस्करा अरण्येष्वा जायन्ते । **4**

(ऋतवः - स्याता - मुथ्सृजेथ् - स्यतस्त्रीणि च) **(A1)**

3.9.2 अनुवाकं 2 -चातुर्मास्यपशूनां प्रयोगः

TB 3.9.2.1

प्रजापतिर-कामयतोभौ लोकाव-वरुन्धीयेति । स एतानुभयान् पशून पश्यत् । ग्राम्याꣳश्चा-रण्याꣳश्च । तानालभत । तैर्वै स उभौ लोकाव वारुन्ध । ग्राम्यैरेव पशुभिरिमं लोकम वारुन्ध । आरण्यैरमुम् । यद्ग्राम्यान् पशूनालभते । इममेव तैर्लोकमवरुन्धे । यदारण्यान् **5**

TB 3.9.2.2

अमुं तैः ॥ अनवरुद्धो वा एतस्य समॅवथ्सर इत्याहुः । य इत इतश्चातुर्मास्यानि समॅवथ्सरं प्रयुङ्क्ष इति । एतावानु. वै समॅवथ्सरः । यच्चातुर्मास्यानि । यदेते चातुर्मास्याः पशव आलभ्यन्ते । प्रत्यक्षमेव तैः समॅवथ्सरं यजमानो-ऽवरुन्धे । ॥वि वा एष प्रजया पशुभिर्. ऋद्ध्यते । यः समॅवथ्सरं प्रयुङ्क्ते । समॅवथ्सरः सुवर्गो लोकः **6**

TB 3.9.2.3

सुवर्गं तु लोकं नापराद्धोति । प्रजा वै पशव एकादशिनी । यदेत ऐकादशिनाः पशव आलभ्यन्ते । साक्षादेव प्रजां पशून्. यजमानो-ऽवरुन्धे ॥ प्रजापति-र्विराजमसृजत । सा सृष्टाऽश्वमेधं प्राविशत् । तां दशिभिरनु प्रायुङ्क्त । तामाप्नोत् । तामाप्त्वा दशिभिरवारुन्ध । यद्दशिन आलभ्यन्ते **7**

TB 3.9.2.4

विराजमेव तैरात्वा यजमानो-ऽवरुन्धे ॥ एकादश दशत आलभ्यन्ते । एकादशाक्षरा त्रिष्टुप् । त्रैष्टुभाः पशवः । पशूनेवावरुन्धे ॥ वैश्वदेवो वा अश्वः । नानादेवत्याः पशवो भवन्ति । अश्वस्य सर्वत्वाय । नानारूपा भवन्ति । तस्मान्नानारूपाः पशवः( ) । बहुरूपा भवन्ति । तस्माद् बहुरूपाः पशवः समृद्ध्यै । **8**

(आरण्यान्-लोको-दशिन आलभ्यन्ते-नानारूपाः पशवो द्वे च) **(A2)**

3.9.3 अनुवाकं 3 -रोहितादीनां पशूनां वपाहोमसाहित्यम्

TB 3.9.3.1

अस्मै वै लोकाय ग्राम्याः पशव आलभ्यन्ते । अमुष्मा आरण्याः । यद्ग्राम्यान् पशूनालभते । इममेव तैर्लोकमवरुन्धे । यदारण्यान् । अमुं तैः । उभयान् पशूनालभते । ग्राम्याꣳश्चा-रण्याꣳश्च । उभयोर् लोकयोर वरुद्ध्यै । उभयान् पशूनालभते **9**

TB 3.9.3.2

ग्राम्याꣳश्चा-रण्याꣳश्च । उभयस्या-न्नाद्यस्या-वरुद्ध्यै । उभयान् पशूनालभते । ग्राम्याꣳश्चारण्याꣳश्च । उभयेषां पशूनामवरुद्ध्यै ॥ त्रयस्त्रयो भवन्ति । त्रय इमे लोकाः । एषां लोकानामाप्त्यै ॥ ब्रह्मवादिनो वदन्ति । कस्माथ्सत्यात् **10**

TB 3.9.3.3

अस्मिन् लोके बहवः कामा इति । यथ्समानीभ्यो देवताभ्यो-ऽन्येऽन्ये पशव आलभ्यन्ते । अस्मिन्नेव तल्लोके कामान्दधाति । तस्मादस्मिन्-लोके बहवः कामाः ॥ त्रयाणां त्रयाणाꣳ सह वपा जुहोति । त्र्यावृतो वै देवाः । त्र्यावृत इमे लोकाः । एषां लोकानामाप्त्यै । एषां लोकानां क्लृप्त्यै ॥ पर्यग्नि-कृता-नारण्या-नुथ्सृजन्त्यहिꣳसायै ( ) । **11**

(अवरुद्ध्या उभयान् पशूनालभते - सत्या - दहिꣳसायै) **(A3)**

3.9.4 अनुवाकं 4 -अश्वस्य रथयोजनालंकारादयः

TB 3.9.4.1

युञ्जन्ति ब्रध्नमित्याह । असौ वा आदित्यो ब्रध्नः । आदित्य-मेवास्मै युनक्ति । अरुषमित्याह । अग्निर्वा अरुषः । अग्निमेवास्मै युनक्ति । चरन्तमित्याह । वायुर्वै चरन्न् । वायुमेवास्मै युनक्ति । परितस्थुष इत्याह **12**

TB 3.9.4.2

इमे वै लोकाः परितस्थुषः । इमनेवास्मै लोकान्. युनक्ति ॥ रोचन्ते रोचना दिवीत्याह । नक्षत्राणि वै रोचना दिवि । नक्षत्राण्येवास्मै रोचयति ॥ युञ्जन्त्यस्य काम्येत्याह । कामानेवास्मै युनक्ति ॥ हरी विपक्षसेत्याह । इमे वै हरी विपक्षसा । इमे एवास्मै युनक्ति । **13**

TB 3.9.4.3

शोणा धृष्णू नृवाहसेत्याह । अहोरात्रे वै नृवाहसा । अहोरात्रे एवास्मै युनक्ति ॥ एता एवास्मै देवता युनक्ति । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ केतुं कृण्वन्न-केतव इति द्ध्वजं प्रतिमुञ्चति । यश एवैनꣳ राज्ञां गमयति ॥ जीमूतस्येव भवति प्रतीकमित्याह । यथा यजुरेवैतत् ॥ ये ते पन्थानः सवितः पूर्व्यास इत्यद्ध्वर्यु-र्यजमानं वाचयत्यभिजित्यै । **14**

TB 3.9.4.4

परा वा एतस्य यज्ञ एति । यस्य पशुरुपा-कृतो-ऽन्यत्र वेद्या एति । एतꣳ स्तोतरेतेन पथा पुनरश्व-मावर्तयासि न इत्याह । वायुर्वै स्तोता । वायुमेवास्य परस्ताद्-दधात्यावृत्त्यै ॥ यथा वै हविषो गृहीतस्य स्कन्दति । एवं वा एतदश्वस्य स्कन्दति । यदस्योपाकृतस्य लोमानि शीयन्ते । यद्वालेषु काचानावयन्ति । लोमान्येवास्य तथ्संभरन्ति । **15**

TB 3.9.4.5

भूर्भुवस्सुवरिति प्राजापत्या-भिरावयन्ति । प्राजापत्यो वा अश्वः । स्वयैवैनं देवतया समद्ध्यन्ति ॥ भूरिति महिषी । भुव इति वावातां । सुवरिति परिवृक्ती । एषां लोकानां-मभिजित्यै ॥ हिरण्ययाः काचा भवन्ति । ज्योतिर्वै हिरण्यम् । राष्ट्रमश्वमेधः **16**

TB 3.9.4.6

ज्योतिश्चैवास्मै राष्ट्रं च समीची दधाति ॥ सहस्रं भवन्ति । सहस्रं संमितः सुवर्गो लोकः । सुवर्गस्य लोकस्या-भिजित्यै ॥ अप वा एतस्मात्तेज इन्द्रियं पशवः श्रीः क्रामन्ति । योऽश्वमेधेन यजते । वसवस्त्वा-ऽञ्जन्तु गायत्रेण छन्दसेति महिष्यभ्यनक्ति । तेजो वा आज्यम् । तेजो गायत्री । तेजसैवास्मै तेजोऽवरुन्धे **17**

TB 3.9.4.7

रुद्रास्त्वा-ऽञ्जन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसेति वावातां । तेजो वा आज्यम् । इन्द्रियं त्रिष्टुप् । तेजसैवास्मा इन्द्रियमवरुन्धे । आदित्या-स्त्वा-ऽञ्जन्तु जागतेन छन्दसेति परिवृक्ती । तेजो वा आज्यम् । पशवो जगती । तेजसैवास्मै पशूनवरुन्धे ॥ पत्नयो-ऽभ्यञ्जन्ति । श्रिया वा एतद् रूपम् **18**

TB 3.9.4.8

यत्पत्नयः । श्रिय-मेवास्मिन् तद्दधति । नास्मात्तेज इन्द्रियं पशवः श्रीरपक्रामन्ति ॥ लाजी(3)ञ्छाची(3)न्. यशो ममॉ(4) इत्यतिरिक्त-मन्नमश्वायो पाहरन्ति । प्रजामेवान्नादीं कुर्वते ॥ एतद्देवा अन्नमत्तैत-दन्नमद्धि प्रजापत इत्याह । प्रजायामेवान्नाद्यं दधते ॥ यदि नावजिघ्रेत् । अग्निः पशुरासीदित्यव-घ्रापयेत् । अव हैव जिघ्रति ( ) ॥ आक्रान. वाजी क्रमैरत्य-क्रमीद्वाजी द्यौस्ते पृष्ठं पृथिवी सधस्थमित्यश्व-मनुमन्त्रयते । एषां लोकानां-मभिजित्यै ॥ समिद्धो अञ्जन्कृदरं मतीना-मित्यश्वस्या प्रियो भवन्ति सरूपत्वाय । **19**

(परि॑त॒स्थुष॒ इत्या॑हे॒ - मे ए॒वास्मै॑ युनत्त्य॒ - भिजि॑त्यै-भर-न्त्यश्वमे॒धो - रु॑न्धे - रू॒पम् - जि॑घ्रति॒ त्रीणि॑ च) **(A4)**

3.9.5 अनुवाकं 5 -ब्रह्मोद्यनामकः होतृब्राह्मणोस्संवादः

TB 3.9.5.1

तेज॑सा॒ वा ए॒ष ब्र॑ह्मवर्च॒सेन॒ व्यृ॑द्ध्यते । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते । होता॑ च ब्र॒ह्मा च॑ ब्र॒ह्मोद्यं॑ वदतः । तेज॑सा चै॒वैनं॑ ब्रह्मवर्च॒सेन॑ च॒ सम॑द्र्धयतः ॥ द॒क्षि॒ण॒तो ब्र॒ह्मा भ॑वति । द॒क्षि॒ण॒त आ॑यतनो॒ वै ब्र॒ह्मा । बा॒र॒.ह॒स्प॒त्यो वै ब्र॒ह्मा । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒समे॒वास्य॑ दक्षिण॒तो (दक्षि॒णतो) द॑धाति । तस्मा॒द्-दक्षि॒णोऽद्र्धो॑ ब्रह्मवर्च॒सित॑रः ॥ उ॒त्त॒र॒तो होता॑ भवति **20**

TB 3.9.5.2

उ॒त्त॒र॒त आ॑यतनो॒ वै होता॑ । आ॒ग्ने॒यो वै होता॑ । तेजो॒ वा अ॒ग्निः । तेज॑ ए॒वास्यो॑त्तर॒तो द॑धाति । तस्मा॒दुत्त॒रोऽद्र्ध॑-स्तेज॒स्वित॑रः ॥ यूप॑म॒भितो॑ वदतः । य॒ज॒मा॒न॒दे॒व॒त्यो॑ वै यूप॑ः । यज॑मानमे॒व तेज॑सा च ब्रह्मवर्च॒सेन॑ च॒ सम॑द्र्धयतः ॥ किꣳ स्वि॑दासीत्-पू॒र्वचि॑त्ति॒-रित्या॑ह । द्यौर्वै वृष्टि॑ः पू॒र्वचि॑त्तिः **21**

TB 3.9.5.3

दिव॑मे॒व वृष्टि॒मव॑रुन्धे ॥ किꣳ स्वि॑दासीद्-बृ॒हद्व॒य॒ इत्या॑ह । अश्वो॒ वै बृ॒हद्वय॑ः । अश्व॑मे॒वाव॑रुन्धे ॥ किꣳ स्वि॑दासीत्-पिशङ्गि॒लेत्या॑ह । रात्रि॒र्वै पि॑शङ्गि॒ला । रात्रि॑मे॒वाव॑रुन्धे ॥ किꣳ स्वि॑दासीत्-पिलिप्पि॒लेत्या॑ह । श्रीर्वै पि॑लिप्पि॒ला । अ॒न्नाद्य॑मे॒वाव॑रुन्धे । **22**

TB 3.9.5.4

कः स्वि॑देका॒की च॑र॒तीत्या॑ह । अ॒सौ वा आ॑दि॒त्य ए॑का॒की च॑रति । तेज॑ ए॒वाव॑रुन्धे ॥ क

उ॑ स्विज्जायते॒ पुन॒रित्या॑ह । च॒न्द्रमा॒ वै जा॑यते॒ पुनः॑ । आयु॑रे॒वाव॑रुन्धे ॥ किꣳ स्वि॑द्धि॒मस्य॑ भेष॒जमित्या॑ह । अ॒ग्निर्वै हि॒मस्य॑ भेष॒जम् । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒समे॒वाव॑रुन्धे ॥ किꣳ स्वि॑दा॒-वप॑नं म॒हदित्या॑ह **23**

TB 3.9.5.5

अ॒यं वै लो॒क आ॒वप॑नं म॒हत् । अ॒स्मिन्ने॒व लो॒के प्रति॑तिष्ठति ॥ पृ॒च्छामि॑ त्वा॒ पर॒मन्तं॑ पृथि॒व्या इत्या॑ह । वेदि॒र्वै परोऽन्तः॑ पृथि॒व्याः । वेदि॑मे॒वाव॑रुन्धे ॥ पृ॒च्छामि॑ त्वा॒ भुव॑नस्य॒ नाभि॒मित्या॑ह । य॒ज्ञो वै भुव॑नस्य॒ नाभिः॑ । य॒ज्ञमे॒वाव॑रुन्धे ॥ पृ॒च्छामि॑ त्वा॒ वृष्णो॒ अश्व॑स्य॒ रेत॒ इत्या॑ह । सोमो॒ वै वृष्णो॒ अश्व॑स्य॒ रेतः॑ ( ) । सो॒म॒पी॒थ-मे॒वाव॑रुन्धे ॥ पृ॒च्छामि॑ वा॒चः प॑र॒मं व्यो॑मेत्या॑ह । ब्रह्म॒ वै वा॒चः प॑र॒मं व्यो॑म । ब्र॒ह्म॒व॒र्च॒स-मे॒वाव॑रुन्धे । **24**

(होता॑ भवति॒ - वै वृष्टिः॑ पू॒र्वचि॑त्ति - र॒न्नाद्य॑मे॒वाव॑रुन्धे - म॒हदित्या॑ह॒ - सोमो॒ वै वृष्णो॒ अश्व॑स्य॒ रेत॑श्च॒त्वारि॑ च) **(A5)**

3.9.6 अनुवाकं 6 -अश्वस्य मृतोपचारः संज्ञपनप्रकारः

TB 3.9.6.1

अप॒ वा ए॒तस्मा॑त्-प्रा॒णाः क्र॑मन्ति । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते । प्रा॒णाय॒ स्वाहा॑ व्या॒नाय॒ स्वाहेति॑ संज्ञ॒प्यमा॑न॒ आहु॑ती-र्जुहोति । प्रा॒णाने॒वास्मि॑न्दधाति । नास्मा॑त्प्रा॒णा अप॑क्रामन्ति ॥ अव॑न्तीः॒-स्थाव॑न्ती-स्त्वा-ऽवन्तु । प्रि॒यं त्वा॑ प्रि॒याणा॑म् । वर्.षि॑ष्ठ॒माप्यानाम् । नि॒धी॒नां त्वा॑ निधि॒पतिꣳ॑ हवामहे वसोम॒-मेत्या॑ह । अपै॒वास्मै॒ तद्ध॑वते **25**

TB 3.9.6.2

अथो॑ धु॒वन्त्ये॒वैन॑म् । अथो॒ न्ये॑वास्मै॑ ह्वते ॥ त्रिः परि॑यन्ति । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः । ए॒भ्य ए॒वैनं॑ लो॒केभ्यो॑ धुवते ॥ त्रिः पुन॒ः परि॑यन्ति । षट्-थ्संप॑द्यन्ते । षड्वा ऋ॒तवः॑ । ऋ॒तुभि॑रे॒वैनं॑ धुवते ॥

अप॒ वा ए॒तेभ्य॑: प्रा॒णा: क्रा॑मन्ति **26**

TB 3.9.6.3

ये य॒ज्ञे धुव॑नं त॒न्वते॑ । न॒व॒कृत्व॒: परि॑यन्ति । नव॒ वै पुरु॑षे प्रा॒णा: । प्रा॒णाने॒वात्मन्द॑धते । नैभ्य॑: प्रा॒णा अप॑क्रामन्ति ॥ अम्बे॒ अम्बा॒ल्यम्बि॑क॒ इति॒ पत्नी॑मु॒दान॑यति । अह्व॑ते॒वैना॑म् ॥ सुभ॑गे॒ काम्पी॑ल-वासि॒नीत्या॑ह । तप॑ ए॒वैना॒-मुप॑नयति ॥ सु॒व॒र्गे लो॒के संप्रोर्ण्वा॑था॒-मित्या॑ह **27**

TB 3.9.6.4

सु॒व॒र्गमे॒वैना॑ँ लो॒कं ग॑मयति ॥ आऽहम॑जानि गर्भ॒धमा त्वम॑जासि गर्भ॒धमित्या॑ह । प्र॒जा वै प॒शवो॒ गर्भ॑: । प्र॒जामे॒व प॒शूना॒त्मन्ध॑त्ते ॥ दे॒वा वा अ॑श्वमे॒धे पव॑माने । सु॒व॒र्गं लो॒कं न प्राजा॑नन्न् । तमश्व॒: प्राजा॑नात् । यथ्सू॒चीभि॑-रसिप॒था-न्क॒ल्पय॑न्ति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ प्रज्ञा॑त्यै ॥ गा॒य॒त्री त्रि॒ष्टुब्जग॒तीत्या॑ह **28**

TB 3.9.6.5

य॒था॒ य॒जुरे॒वैतत् ॥ त्र॒य्य: सू॒च्यो॑ भवन्ति । अ॒य॒स्मय्यो॑ रज॒ता हरि॑ण्य: । अ॒स्य वै लो॒कस्य॑ रू॒पम॑य॒स्मय्य॑: । अ॒न्तरि॑क्षस्य रज॒ता: । दि॒वो हरि॑ण्य: । दिशो॒ वा अ॑य॒स्मय्य॑: । अ॒वा॒न्त॒र॒दि॒शा र॑ज॒ता: । ऊ॒द्र्ध्वा हरि॑ण्य: । दिश॑ ए॒वास्मै॑ कल्पयति ( ) ॥ कस्त्वा॑-छ्यति॒ कस्त्वा॒ विशा॒स्ती-त्या॒हा हिꣳसायै । **29**

(ह्व॒व॒ते॒-क्रा॒म॒-न्त्यू॒र्ण्वा॒था॒मित्या॑ह॒-जग॒तीत्या॑ह-कल्पय॒त्येक॑ च) **(A6)**

3.9.7 अनुवाकं 7 -तत्र मन्त्रा:

TB 3.9.7.1

अप॒ वा ए॒तस्मा॒च्छ्री रा॒ष्ट्रं क्रा॑मति । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते । ऊ॒द्र्ध्वामे॑ना॒-मुच्छ्र॑यता॒-दित्या॑ह । श्रीर्वै

रा॒ष्ट्रम॑श्वमे॒धः । श्रिय॑मे॒वास्म॑ रा॒ष्ट्रमू॒द्ध्व-मुच्छ्र॑यति ॥ वे॒णुभा॒रं गि॒रावि॒-वेत्या॑ह । रा॒ष्ट्रं वै भा॒रः । रा॒ष्ट्रमे॒वास्मै॒ पर्यू॑हति ॥ अथा॑स्या॒ मद्ध्य॑मेधता॒-मित्या॑ह । श्रीर्वै रा॒ष्ट्रस्य॒ मद्ध्य॑म् **30**

TB 3.9.7.2

श्रिय॑मे॒वा-व॑रुन्धे ॥ शी॒ते वाते॑ पु॒नन्नि॒-वेत्या॑ह । क्षेमो॒ वै रा॒ष्ट्रस्य॑ शी॒तो वातः॑ । क्षेम॑मे॒वा-व॑रुन्धे ॥ यद्धरि॒णी यव॒मत्तीत्या॑ह । विड्वै ह॑रि॒णी । रा॒ष्ट्रं यवः॑ । विश॑ं चै॒वास्मै॑ रा॒ष्ट्रं च॑ स॒मीची॑ दधाति ॥ न पु॒ष्टं प॒शु म॑न्यत॒ इत्या॑ह । तस्मा॒द् राजा॑ प॒शून्न पुष्य॑ति । **31**

TB 3.9.7.3

शू॒द्रा यदर्य॑जारा॒ न पोषा॑य धनाय॒तीत्या॑ह । तस्मा॑-द्वैशीपु॒त्रं नाभिषि॑ञ्चन्ते ॥ इ॒यं य॒का श॑कुन्ति॒केत्या॑ह । विड्वै श॑कुन्ति॒का । रा॒ष्ट्रम॑श्वमे॒धः । विश॑ं चै॒वास्मै॑ रा॒ष्ट्रं च॑ स॒मीची॑ दधाति ॥ आ॒हल॒मिति॒ सर्प॒तीत्या॑ह । तस्मा॑द् रा॒ष्ट्राय॒ विशः॑ सर्पन्ति ॥ आह॑तं ग॒भे पस॒ इत्या॑ह । विड्वै गभः॑ **32**

TB 3.9.7.4

रा॒ष्ट्रं पसः॑ । रा॒ष्ट्रम॒व वि॒श्याह॑न्ति । तस्मा॑द् रा॒ष्ट्रं विशं॒ घातु॑कम् ॥ मा॒ता च॑ ते पि॒ता च॑ त॒ इत्या॑ह । इ॒यं वै मा॒ता । अ॒सौ पि॒ता । आ॒भ्यामे॒वैनं॒ परि॑ददाति ॥ अग्रं॑ वृ॒क्षस्य॑ रोहत॒ इत्या॑ह । श्रीर्वै व॒क्षस्याग्र॑म् । श्रिय॑मे॒वाव॑रुन्धे । **33**

TB 3.9.7.5

प्रसु॑ला॒मीति॑ ते पि॒ता ग॒भे मु॒ष्टिम॑तꣳसय॒-दित्या॑ह । विड्वै गभः॑ । रा॒ष्ट्रं मु॒ष्टिः । रा॒ष्ट्रमे॒व वि॒श्याह॑न्ति । तस्मा॑द् रा॒ष्ट्रं विशं॒ घातु॑कम् ॥ अप॒ वा ए॒तेभ्यः॑ प्रा॒णाः क्रा॑मन्ति । ये य॒ज्ञेऽपू॑तं॒ वद॑न्ति । दु॒धि॒क्राव्.ण्णो॑ अकारिष॒मिति॑ सुरभि॒-मती॒मृचं॑ वदन्ति । प्रा॒णा वै सु॑र॒भयः॑ । प्रा॒णाने॒वात्मन्द॑धते ( ) । नैभ्यः॑ प्रा॒णा अप॑क्रामन्ति ॥ आपो॒ हिष्ठा म॑यो॒भुव॒ इत्य॒द्भिर्मार्ज॑यन्ते । आपो॒ वै सर्वा॑ दे॒वताः॑ । दे॒वता॑भिरे॒-वात्मानं॑ पवयन्ते । **34**

(रा॒ष्ट्रस्य॒ मद्ध्य॒म् - पुष्य॑ति॒ - गभो॑ - रुन्धे - दधते च॒त्वारि॑ च) **(A7)**

3.9.8 अनुवाकं 8 -अश्वमेधस्य तत्पशूनां च प्रशंसा

TB 3.9.8.1

प्र॒जाप॑तिः प्र॒जाः सृ॒ष्ट्वा प्रे॒णाऽनु॒ प्रावि॑शत् । ताभ्यः॒ पुनः॒ संभ॑वितुं॒ नाश॑क्नोत् । सो॑ऽब्रवीत् । ऋ॒द्धव॒दिथ्सः । यो मे॒तः पुनः॑ स॒भंर॒दिति॑ । तं दे॒वा अ॑श्वमे॒धेनै॒व सम॑भरन्न् । ततो॒ वै त आ॑द्र्ध्नुवन्न । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते । प्र॒जाप॑तिमे॒व संभ॑रत्यृ॒द्ध्नोति॑ ॥ पुरु॑ष॒माल॑भते **35**

TB 3.9.8.2

वै॒रा॒जो वै पुरु॑षः । वि॒राज॑-मे॒वाल॑भते । अथो॒ अन्नं॒ ँवै वि॒राट् । अन्न॑मे॒वाव॑रुन्धे ॥ अश्व॒माल॑भते । प्रा॒जा॒प॒त्यो वा अश्वः॑ । प्र॒जाप॑ति-मे॒वाल॑भते । अथो॒ श्रीर्वा एक॑शफम् । श्रिय॑-मे॒वाव॑रुन्धे ॥ गामाल॑भते **36**

TB 3.9.8.3

य॒ज्ञो वै गौः । य॒ज्ञ्मे॒वाल॑भते । अथो॒ अन्नं॒ ँवै गौः । अन्न॑मे॒वाव॑रुन्धे ॥ अ॒जा॒वी आल॑भते भू॒म्ने । अथो॒ पुष्टि॒र्वै भू॒मा । पुष्टि॑मे॒वाव॑रुन्धे ॥ पर्य॑ग्निकृतं॒ पुरु॑षं चार॒ण्याꣳ-श्चोथ् सृ॑ज॒न्त्यहिꣳ॑सायै ॥ उ॒भौ वा ए॒तौ प॒शू आल॑भ्येते । यश्चा॑व॒मो यश्च॑ पर॒मः ( ) । ते॑ऽस्यो॒भये॑ य॒ज्ञे ब॒द्धाः । अ॒भीष्टा॑ अ॒भिप्री॑ताः । अ॒भिजि॑ता अ॒भिहु॑ता भवन्ति ॥ नैनं॑ द॒ङ्क्ष्णवः॑ प॒शवो॑ य॒ज्ञे ब॒द्धाः । अ॒भीष्टा॑ अ॒भिप्री॑ताः । अ॒भिजि॑ता अ॒भिहु॑ता हिꣳसन्ति । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते । य उ॑ चैनमे॒वं ँवेद॑ । **37**

(ल॒भ॒ते॒ - गामाल॑भते - पर॒मो॑ऽष्टौ च॑) **(A8)**

3.9.9 अनुवाकं 9 -उत्तमेऽहनि प्रशवः

TB 3.9.9.1

प्र॒थ॒मेन॒ वा ए॒ष स्तोम॑न रा॒द्धा । च॒तु॒ष्टो॒मेन॑ कृ॒तेनाया॑ना॒-मुत्त॒रेऽहन्न् । ए॒क॒विꣳ॒शे प्र॑ति॒ष्ठायां॒ प्रति॑तिष्ठति ॥ ए॒क॒विꣳ॒शा-त्प्र॑ति॒ष्ठायां॑ ऋ॒तून॒न्वारो॑हति । ऋ॒तवो॒ वै पृ॒ष्ठानि॑ । ऋ॒तवः॑ सम्व॑थ्स॒रः । ऋ॒तुष्वे॒व सं॑म्व॑थ्स॒रे प्र॑ति॒ष्ठाय॑ । दे॒वता॑ अ॒भ्यारो॑हति । शक्व॑रयः पृ॒ष्ठं भ॑वन्त्य॒-न्यद॑न्य॒-च्छन्दः॑ । अ॒न्ये॑ऽन्ये॒ वा ए॒ते प॒शव॒ आल॑भ्यन्ते **38**

TB 3.9.9.2

उ॒तेव॑ ग्रा॒म्याः । उ॒तेवा॑र॒ण्याः । अह॑रे॒व रू॒पेण॒ सम॑द्र्धयति । अथो॒ अह्न॑ ए॒वैष ब॒लिर्.ह्रि॑यते ॥ तदा॑हुः । अप॑शवो॒ वा ए॒ते । यद॑जा॒-वय॑श्चार॒ण्याश्च॑ । ए॒ते वै सर्वे॑ प॒शवः॑ । यद्ग॒व्या इति॑ । ग॒व्यान् प॒शून॑नु॑त्त॒मेऽह॒न्नाल॑भते **39**

TB 3.9.9.3

तेनै॒वोभया॑न् प॒शूनव॑रुन्धे ॥ प्रा॒जा॒प॒त्या भ॑वन्ति । अन॑भिजितस्या॒-भिजि॑त्यै ॥ सौ॒रीर्नव॑ श्वे॒ताव॒शा अ॑नूब॒न्ध्या॑ भवन्ति । अ॒न्त॒त ए॒व ब॑ह्मवर्च॒समव॑रुन्धे ॥ सोमा॑य स्व॒राज्ञे॑-ऽनोवा॒हा-व॑न॒ड्वाहा॒विति॑ द्व॒न्द्विनः॑ प॒शूनाल॑भते । अ॒हो॒रा॒त्राणा॑-म॒भिजि॑त्यै ॥ प॒शुभि॒र्वा ए॒ष व्यृ॑द्ध्यते । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते । छ॒ग॒लं क॒ल्माषं॑ किकिदी॒विं विदी॒गय॒मिति॑ त्वा॒ष्ट्रान् प॒शूनाल॑भते ( ) । प॒शुभि॑रे॒वात्मानꣳ॒ सम॑द्र्धयति ॥ ऋ॒तुभि॒र्वा ए॒ष व्यृ॑द्ध्यते । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते । पि॒शङ्गा॒-स्त्रयो॑ वासन्ता इत्यृ॑तु-प॒शूनाल॑भते । ऋ॒तुभि॑रे॒-वात्मानꣳ॒ सम॑द्र्धयति ॥ आ वा ए॒ष प॒शुभ्यो॑ वृश्च्यते । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते । पर्य॑ग्निकृता॒ उथ्सृ॑ज॒न्त्यनो॑व्रस्काय । **40**

(ल॒भ्य॒न्ते॒ - ल॒भ॒ते॒ - त्वा॒ष्ट्रान् प॒शूनाल॑भते॒ऽष्टौ च॑) **(A9)**

3.9.10 अनुवाकं 10 -महिमाभिधानौ प्रहौ

TB 3.9.10.1

प्रजापति-रकामयत महानन्नादः स्यामिति । स एतावश्वमेधे महिमानावपश्यत् । तावगृह्णीत । ततो वै स महानन्नादो-ऽभवत् । यः कामयेत महानन्नादः स्यामिति । स एतावश्वमेधे महिमानौ गृह्णीत । महानेवान्नादो भवति ॥ यजमानदेवत्या वै वपा । राजा महिमा । यद्वपां महिम्नोभयतः परियजति ( ) । यजमानमेव राज्येनोभयतः परिगृह्णाति ॥ पुरस्ताथ्स्वाहाकारा वा अन्ये देवाः । उपरिष्टा-थ्स्वाहाकारा अन्ये । ते वा एतेऽश्व एव मेद्ध्य उभये-ऽवरुद्ध्यन्ते । यद्वपां महिम्नोभयतः परियजति । तानेवोभयान् प्रीणाति । **41**

(परियजति षट्) **(A10)**

3.9.11 अनुवाकं 11 -शरीरहोमाः स्विष्टकृदादयश्च

TB 3.9.11.1

वैश्वदेवो वा अश्वः । तं यत्प्राजापत्यं कुर्यात् । या देवता अपिभागाः । ता भागधेयेन व्यद्रधयेत् । देवताभ्यः समदं दद्ध्यात् । स्तेगान्-दश्ष्ट्राभ्यां मण्डूका-ञ्जम्भ्ये-भिरिति । आज्य-मवदानं कृत्वा प्रतिसंख्याय-माहुती-र्जुहोति । या एव देवता अपिभागाः । ता भागधेयेन समद्रधयति । न देवताभ्यः समदं दधाति । **42**

TB 3.9.11.2

चतुर्दशैता-नंनुवाकाञ्जुहोत्य-नन्तरित्यै ॥ प्रयासाय स्वाहेति पञ्चदशम् । पञ्चदश वा अद्रधमासस्य रात्रयः । अद्रधमासशः संवथ्सर आप्यते ॥ देवासुराः समयत्ता आसन् । तेऽब्रुवन्नग्नयः स्विष्टकृतः । अश्वस्य मेद्ध्यस्य वयमुद्धार-मुद्धरामहै । अथैतानभि-भवामेति । ते लोहित-मुदहरन्त । ततो देवा अभवन् **43**

TB 3.9.11.3

पराऽसुराः । यथ्स्विष्टकृद्भ्यो लोहितं जुहोति भ्रातृव्याभिभूत्यै । भवत्यात्मनाँ । पराँऽस्य भ्रातृव्यो

भवति ॥ गोमृगकण्ठेन प्रथमा-माहुतिं जुहोति । पशवो वै गोमृगः । रुद्रोऽग्निः स्विष्टकृत् । रुद्रादेव पशूनन्तर्दधाति । अथो यत्रैषा-ऽऽहुतिर् हूयते । न तत्र रुद्रः पशूनभिमन्यते । **44**

TB 3.9.11.4

अश्वशफेन द्वितीया-माहुतिं जुहोति । पशवो वा एकशफम् । रुद्रोऽग्निः स्विष्टकृत् । रुद्रादेव पशूनन्तर्दधाति । अथो यत्रैषा-ऽऽहुतिर्.हयते । न तत्र रुद्रः पशूनभिमन्यते ॥ अयस्मयेन कमण्डलुना तृतीयाम् । आहुतिं जुहोत्या-यस्यो वै प्रजाः । रुद्रोऽग्निः स्विष्टकृत् । रुद्रादेव प्रजा अन्तर्दधाति ( ) । अथो यत्रैषा-ऽऽहुतिर् हूयते । न तत्र रुद्रः प्रजा अभिमन्यते । **45**

(दधा - त्यभवन् - मन्यते - प्रजा अन्तर् दधाति द्वे च) **(A11)**

3.9.12 अनुवाकं 12 -तदुभयहोममध्यवर्त्यश्वस्तोमीयहोमः

TB 3.9.12.1

अश्वस्य वा आलब्धस्य मेध उदक्रामत् । तदश्वस्तोमीय-मभवत् । यदश्वस्तोमीयं जुहोति । समेधमेवैन-मालभते ॥ आज्येन जुहोति । मेधो वा आज्यम् । मेधोऽश्वस्तोमीयम् । मेधेनैवास्मिन् मेधं दधाति ॥ षटत्रꣳशतं जुहोति । षटत्रꣳशदक्षरा बृहती **46**

TB 3.9.12.2

बार्.हताः पशवः । सा पशूनां मात्रा । पशूनेव मात्रया समद्र्धयति ॥ ता यद्भूयसीर्वा कनीयसीर्वा जुहुयात् । पशून्मात्रया व्यद्र्धयेत् । षटत्रꣳशतं जुहोति । षटत्रꣳशदक्षरा बृहती । बार्.हताः पशवः । सा पशूनां मात्रा । पशूनेव मात्रया समद्र्धयति । **47**

TB 3.9.12.3

अश्वस्तोमीयꣳ हुत्वा द्विपदा जुहोति । द्विपाद्वै पुरुषो द्विप्रतिष्ठः । तदेनं प्रतिष्ठया समद्र्धयति

॥ तदाहुः । अश्वस्तोमीयं पूर्वꣳ होतव्या(3)न् द्विपदा(3) इति । अश्वो वा अश्वस्तोमीयम् । पुरुषो द्विपदाः । अश्वस्तोमीयꣳ हुत्वा द्विपदा जुहोति । तस्माद्-द्विपाच्चतुष्पादमत्ति । अथो द्विपद्येव चतुष्पदः प्रतिष्ठापयति ( ) ॥ द्विपदा हुत्वा । नान्यामुत्तरा-माहुतिं जुहुयात् । यदन्यामुत्तरा-माहुतिं जुहुयात् । प्र प्रतिष्ठायाश्च्यवेत । द्विपदा अन्ततो जहोति प्रतिष्ठित्यै । **48**

(बृहः - त्यद्रूधयति - स्थापयति पञ्च च) **(A12)**

3.9.13 अनुवाकं 13 -संवथ्सरानुष्ठानमिष्टीनाम्

TB 3.9.13.1

प्रजापति-रश्वमेध-मसृजत । सो-ऽस्माथ्सृष्टो-ऽपाक्रामत् । तं यज्ञ-क्रतुभि-रन्वैच्छत् । तं यज्ञ-क्रतुभि-र्नान्वविन्दत् । तमिष्टिभि-रन्वैच्छत् । तमिष्टिभि-रन्वविन्दत् । तदिष्टीना-मिष्टित्वम् । यथ्संवथ्सर-मिष्टिभि-र्यजते । अश्वमेव तदन्विच्छति ॥ सावित्रियो भवन्ति **49**

TB 3.9.13.2

इयं वै सविता । यो वा अस्यां नश्यति यो निलयते । अस्यां वाव तं विन्दन्ति । न वा इमां कश्चनेत्याहुः । तिर्यङ्गोद्रूध्वो-ऽत्येतुमर्हतीति । यथ्सावित्रियो भवन्ति । सवितृ-प्रसूत एवैनमिच्छति ॥ ईश्वरो वा अश्वः प्रमुक्तः परां परावतं गन्तोः । यथ्सायं धृतीर्जुहोति । अश्वस्य यत्यै धृत्यै । **50**

TB 3.9.13.3

यत्प्रातरिष्टिभि-र्यजते । अश्वमेव तदन्विच्छति । यथ्सायं धृतीर्जुहोति । अश्वस्यैव यत्यै धृत्यै । तस्माथ्सायं प्रजाः क्षेम्या भवन्ति ॥ यत्प्रात-रिष्टिभि-र्यजते । अश्वमेव तदन्विच्छति । तस्माद्दिवा नष्टेष एति ॥ यत्प्रातरिष्टिभि-र्यजते सायं धृतीर्जुहोति । अहोरात्राभ्या-मेवैन-मन्विच्छति ( ) । अथो अहोरात्राभ्या-मेवास्मै योगक्षेमं कल्पयति । **51**

(भवन्ति - धृत्या - एन मन्विच्छत्येकं च) **(A13)**

3.9.14 अनुवाकं 14 -तास्विष्टिषु ब्राह्मणराजन्ययोर्गानम्

TB 3.9.14.1

अप वा एतस्माच्छ्री राष्ट्रं क्रामति । योऽश्वमेधेन यजते । ब्राह्मणौ वीणागाथिनौ गायतः । श्रिया वा एतद् रूपम् । यद्वीणा । श्रियमेवास्मिन्तद्धत्तः । यदा खलु वै पुरुषः श्रियमश्नुते । वीणाऽस्मै वाद्यते ॥ तदाहुः । यदुभौ ब्राह्मणौ गायेताम् **52**

TB 3.9.14.2

प्रभ्रꣳशुका-ऽस्माच्छ्रीः स्यात् । न वै ब्राह्मणे श्री रमत इति । ब्राह्मणोऽन्यो गायेत् । राजन्योऽन्यः । ब्रह्म वै ब्राह्मणः । क्षत्रꣳ राजन्यः । तथा हास्य ब्रह्मणा च क्षत्रेण चोभयतः श्रीः परिगृहीता भवति ॥ तदाहुः । यदुभौ दिवा गायेताम् । अपास्माद् राष्ट्रं क्रामेत् **53**

TB 3.9.14.3

न वै ब्राह्मणे राष्ट्रꣳ रमत इति । यदा खलु वै राजा कामयते । अथ ब्राह्मणं जिनाति । दिवा ब्राह्मणो गायेत् । नक्तꣳ राजन्यः । ब्रह्मणो वै रूपमहः । क्षत्रस्य रात्रिः । तथा हास्य ब्रह्मणा च क्षत्रेण चोभयतो राष्ट्रं परिगृहीतं भवति ॥ इत्यददा इत्ययजथा इत्यपच इति ब्राह्मणो गायेत् । इष्टापूर्तं वै ब्राह्मणस्य **54**

TB 3.9.14.4

इष्टापूर्ते-नैवैनꣳ स समद्र्धयति ॥ इत्यजिना इत्ययुद्ध्यथा इत्यमुꣳ संग्राम-महन्निति राजन्यः । युद्धं वै राजन्यस्य । युद्धेनैवैनꣳ स समद्र्धयति ॥ अक्लृप्ता वा एतस्यर्तव इत्याहुः । योऽश्वमेधेन यजत इति । तिस्रोऽन्यो गायति तिस्रोऽन्यः । षट्थ्संपद्यन्ते । षड्वा ऋतवः । ऋतूनेवास्मै कल्पयतः ( ) ॥ ताभ्याꣳ सꣳस्थायाम् । अनोयुक्ते च शते च ददाति । शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः ।

आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति । **55**

(गायेताम् - क्रामेद् - ब्राह्मणस्य - कल्पयतश्चत्वारि च) **(A14)**

3.9.15 अनुवाकं 15 -अवभृथहोमविशेषाः

TB 3.9.15.1

सर्वेषु वा एषु लोकेषु मृत्यवोऽन्वायत्ताः । तेभ्यो यदाहुतीर्न जुहुयात् । लोके लोक एनं मृत्युर्विन्देत् । मृत्यवे स्वाहा मृत्यवे स्वाहेत्यभि पूर्वमाहुती-र्जुहोति । लोकाल्लोकादेव मृत्युमवयजते । नैनं लोके लोके मृत्युर्विन्दति ॥ यदमुष्मै स्वाहाऽमुष्मै स्वाहेति जुह्वथ्सं चक्षीत । बहुं मृत्युममित्रं कुर्वीत । मृत्यवे स्वाहेत्येकस्मा एवैकां-ञ्जुहुयात् । एको वा अमुष्मिन् लाके मृत्युः **56**

TB 3.9.15.2

अशनया मृत्युरेव । तमेवामुष्मिन् लोकेऽवयजते ॥ भ्रूणहत्यायै स्वाहेत्यवभृथ आहुतिं जुहोति । भ्रूणहत्यामे वा वयजते ॥ तदाहुः । यद्भ्रूणहत्या ऽपात्र्याऽथ । कस्माद्-यज्ञेऽपि क्रियत इति ॥ अमृत्युर्वा अन्यो भ्रूणहत्याया इत्याहुः । भ्रूणहत्या वाव मृत्युरिति । यद्भ्रूणहत्यायै स्वाहेत्यवभृथ आहुतिं जुहोति । **57**

TB 3.9.15.3

मृत्युमे वा हत्या तर्पयित्वा परिपाणं कृत्वा । भ्रूणघ्ने भेषजं करोति ॥ एताꣳ ह वै मुण्डिभ औदन्यवः । भ्रूणहत्यायै प्रायश्चित्तिं विदाञ्चकार । यो हास्यापि प्रजायां ब्राह्मणꣳ हन्ति । सर्वस्मै तस्मै भेषजं करोति ॥ जुम्बकाय स्वाहेत्यवभृथ उत्तमामाहुतिं जुहोति । वरुणो वै जुम्बकः । अन्तत एव वरुण-मवयजते ॥ खलतेर्विक्लिधस्य शुक्लस्य पिङ्गाक्षस्य मूद्र्धञ्जुहोति ( ) । एतद्वै वरुणस्य रूपं । रूपेणैव वरुणमवयजते । **58**

(लो॒के मृ॒त्युर् - जु॒होति॑ - मू॒द्र्ध॒ञ्जु॑होति॒ द्वे च॑) **(A15)**

3.9.16 अनुवाकं 16 -उपाकरणमन्त्रव्याख्यानादिः

TB 3.9.16.1

वा॒रु॒णो वा अश्व॑ः । तं दे॒वत॑या॒ व्य॑द्र्धयति । यत्प्रा॑जाप॒त्यं क॒रोति॑ । नमो॒ राज्ञे॒ नमो॒ वरु॑णा॒येत्या॑ह । वा॒रु॒णो वा अश्व॑ः । स्वयै॒वैनं॑ दे॒वत॑या॒ सम॑द्र्धयति ॥ नमोऽश्वा॑य॒ नमः॑ प्र॒जाप॑तय॒ इत्या॑ह । प्रा॒जा॒प॒त्यो वा अश्व॑ः । स्वयै॒वैनं॑ दे॒वत॑या॒ सम॑द्र्धयति ॥ नमोऽधि॑पतय॒ इत्या॑ह **59**

TB 3.9.16.2

धर्मो॒ वा अधि॑पतिः । धर्म॑मे॒वा-व॑रुन्धे ॥ अधि॑पति-र॒स्यधि॑पतिं मा कु॒र्वधि॑पतिर॒हं प्र॒जानां॑ भूयास॒-मित्या॑ह । अधि॑पति-म॒वैनꣳ समा॒नानां॑ करोति ॥ मां ध॑हि॒ मयि॑ ध॒हीत्या॑ह । आ॒शिष॑मे॒वैतामाशा॑स्ते ॥ उ॒पाकृ॑ताय॒ स्वाहेत्यु॒पाकृ॑ते जुहोति । आल॑ब्धाय॒ स्वाहेति॒ नियु॑क्ते जुहोति । हु॒ताय॒ स्वाहेति॑ हु॒ते जु॑होति । ए॒षां ँ लो॒कानां॑-म॒भिजि॑त्यै । **60**

TB 3.9.16.3

प्र वा ए॒ष ए॒भ्यो लो॒केभ्य॑श्च्यवते । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते । आ॒ग्ने॒य-मै॑न्द्रा॒ग्न-मा॑श्वि॒नम् । तान् प॒शूनाल॑भते॒ प्रति॑ष्ठित्यै ॥ यदा॑ऽग्ने॒यो भव॑ति । अ॒ग्निः सर्वा॑ दे॒वताः॑ । दे॒वता॑ ए॒वाव॑रुन्धे ॥ ब्रह्म॒ वा अ॒ग्निः । क्ष॒त्रमिन्द्र॑ः । यदै॑न्द्रा॒ग्नो भव॑ति **61**

TB 3.9.16.4

ब्र॒ह्म॒क्ष॒त्रे ए॒वाव॑रुन्धे ॥ यदा॑ऽश्वि॒नो भव॑ति । आ॒शिषा॒मव॑रुद्ध्यै ॥ त्रयो॑ भवन्ति । त्रय॑ इ॒मे लो॒काः । ए॒ष्वे॑व लो॒केषु॒ प्रति॑तिष्ठति ॥ अ॒ग्नये-ऽह॑ꣳहो॒मुचे॒-ऽष्टाक॑पाल॒ इति॒ दश॑हविष॒मिष्टिं॒ निर्व॑पति । दशा॑क्षरा वि॒राट् । अन्न॑ँ वि॒राट् । वि॒राजै॒-वान्नाद्य॒-मव॑रुन्धे ( ) ॥ अ॒ग्नेर्म॑न्वे प्रथ॒मस्य॒ प्रचे॑तस॒ इति॑ याज्यानुवा॒क्या॑ भवन्ति सर्व॒त्वाय॑ । **62**

(अधिपतय इत्या - हाभिजित्या - ऐन्द्राग्नो भवति - रुन्ध एकं च) **(A16)**

3.9.17 अनुवाकं 17 -अश्वस्य रोगादिनिमित्तं प्रायश्चित्तम्

TB 3.9.17.1

यद्यश्वमुपतपद्विन्देत् । आग्नेय-मष्टाकपालं निर्वपेत् । सौम्यं चरुम् । सावित्र-मष्टाकपालम् ॥ यदाग्नेयो भवति । अग्निः सर्वा देवताः । देवता-भिरेवैनं भिषज्यति ॥ यथ्सौम्यो भवति । सोमो वा ओषधीनाꣳ राजा । याभ्य एवैनं विन्दति **63**

TB 3.9.17.2

ताभिरेवैनं भिषज्यति ॥ यथ्सावित्रो भवति । सवितृप्रसूत एवैनं भिषज्यति ॥ एताभिरेवैनं देवताभिर्-भिषज्यति । अगदो हैव भवति ॥ पौष्णं चरुं निर्वपेत् । यदि श्रोणः स्यात् । पूषा वै श्रौण्यस्य भिषक् । स एवैनं भिषज्यति । अश्रोणो हैव भवति । **64**

TB 3.9.17.3

रौद्रं चरुं निर्वपेत् । यदि महती देवता-ऽभिमन्येत । एतद्देवत्यो वा अश्वः । स्वयैवैनं देवतया भिषज्यति । अगदो हैव भवति ॥ वैश्वानरं द्वादश-कपालं निर्वपेन्मृगाखरे यदि नागच्छेत् । इयं वा अग्निर्वैश्वानरः । इयमेवैन-मर्चिभ्यां परिरोधमानयति । आ हैव सुत्यमह-र्गच्छति ॥ यद्यधीयात् **65**

TB 3.9.17.4

अग्नये-ऽश्हो मुचेऽष्टाकपालः । सौर्यं पयः । वायव्य आज्यभागः ॥ यजमानो वा अश्वः । अश्हसा वा एष गृहीतः । यस्याश्वो मेधाय प्रोक्षितो-ऽद्ध्येति । यदश्हो मुचे निर्वपति । अश्हस एव तेन मुच्यते ॥ यजमानो वा अश्वः । रेतसा वा एष व्यृद्ध्यते **66**

TB 3.9.17.5

यस्याश्वो॒ मेधा॑य॒ प्रोक्षि॑तो॒-ऽद्ध्येति॑ । सौ॒र्यꣳ रेतः॑ । यथ्सौ॒र्यं पयो॒ भव॑ति । रेत॑सै॒वैनꣳ॒ स सम॑द्र्ध्यति ॥ यज॑मानो॒ वा अश्वः॑ । गर्भै॒र्वा ए॒ष व्यृ॑द्ध्यते । यस्याश्वो॒ मेधा॑य॒ प्रोक्षि॑तो॒-ऽद्ध्येति॑ । वा॒य॒व्या॑ गर्भाः॑ । यद्वा॑य॒व्य॑ आज्य॑भागो॒ भव॑ति । गर्भै॑रे॒वैनꣳ॒ स सम॑द्र्ध्यति ( ) ॥ अथो॒ यस्यै॒षा-ऽश्व॑मे॒धे प्राय॑श्चित्तः क्रि॒यते॑ । इ॒ष्ट्वा वसी॑यान् भवति । **67**

(वि॒न्द - त्यश्लो॑णो है॒व भ॑व - त्यधी॒या - द॑द्ध्यते॒ - गर्भै॑रे॒वैनꣳ॒ स सम॑द्र्ध्यति॒ द्वे च॑) **(A17)**

3.9.18 अनुवाकं 18 -ब्रह्मौदना उच्यन्ते

TB 3.9.18.1

तदा॑हुः । द्वाद॑श ब्रह्मौद॒नान् थ्सꣳस्थि॑त॒ निर्व॑पेत् । द्वा॒द॒शभि॒र्वेष्टि॑भि॒-र्यजे॒तेति॑ ॥ यदिष्टि॑-भि॒र्यजे॑त । उ॒प॒नामु॑क एनं॒ य॒ज्ञः स्या॑त् । पापी॑याꣳस्तु स्या॑त् । आ॒प्ता॒नि॒ वा ए॒तस्य॒ छन्दाꣳ॑सि । य ई॑जा॒नः । तानि॒ क ए॒ताव॑दाशु॒ पुन॒ः प्रयु॑ञ्जी॒तेति॑ । सर्वा॒ वै सꣳस्थि॑ते य॒ज्ञे वागा॑प्यते **68**

TB 3.9.18.2

साऽऽप्ता भ॑वति या॒तया॑म्नी । क्रू॒रीकृ॑तेव॒ हि भव॒त्यरु॑ष्कृता । सा न पुन॑ः प्र॒युज्येत्या॑हुः ॥ द्वाद॑शै॒व ब्र॑ह्मौद॒नान् थ्सꣳस्थि॑ते॒ निर्व॑पेत् । प्र॒जाप॑ति॒र्वा ओ॑द॒नः । य॒ज्ञः प्र॒जाप॑तिः । उ॒प॒नामु॑क एनं॒ य॒ज्ञो भ॑वति । न पापी॑यान् भवति ॥ द्वाद॑श भवन्ति । द्वाद॑श॒ मासाः॑ सम्॑वथ्स॒रः ( ) । स॒म्॑व॒थ्स॒र ए॒व प्रति॑तिष्ठति । **69**

(आ॒प्य॒ते॒ - स॒म्॑व॒थ्स॒र एक॑ च) **(A18)**

3.9.19 अनुवाकं 19 -विभुत्वादिभिः द्वादशभिर्गुणौरश्वमेधप्रशंसा

TB 3.9.19.1

एष वै विभूर्नाम यज्ञः । सर्वꣳ ह वै तत्र विभु भवति । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ॥ एष वै प्रभूर्नाम यज्ञः । सर्वꣳ ह वै तत्र प्रभु भवति । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ॥ एष वा ऊर्जस्वान्नाम यज्ञः । सर्वꣳ ह वै तत्रोर्जस्व-द्भवति । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ॥ एष वै पयस्वान्नाम यज्ञः **70**

TB 3.9.19.2

सर्वꣳ ह वै तत्र पयस्व-द्भवति । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ॥ एष वै विधृतो नाम यज्ञः । सर्वꣳ ह वै तत्र विधृतं भवति । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ॥ एष वै व्यावृत्तो नाम यज्ञः । सर्वꣳ ह वै तत्र व्यावृत्तं भवति । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ॥ एष वै प्रतिष्ठितो नाम यज्ञः । सर्वꣳ ह वै तत्र प्रतिष्ठितं भवति **71**

TB 3.9.19.3

यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ॥ एष वै तेजस्वी नाम यज्ञः । सर्वꣳ ह वै तत्र तेजस्वि भवति । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ॥ एष वै ब्रह्मवर्चसी नाम यज्ञः । आ ह वै तत्र ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायते । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ॥ एष वा अतिव्याधी नाम यज्ञः । आ ह वै तत्र राजन्यो-ऽतिव्याधी जायते । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ( ) ॥ एष वै दीर्घो नाम यज्ञः । दीर्घायुषो ह वै तत्र मनुष्या भवन्ति । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ॥ एष वै क्लृप्तो नाम यज्ञः । कल्पते ह वै तत्र प्रजाभ्यो योगक्षेमः । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते । **72**

special korvai

(एष वै विभूः प्रभूरूर्जस्वान् पयस्वान्. विधृतो व्यावृत्तः प्रतिष्ठितस्तेजस्वी ब्रह्मवर्चस्यतिव्याधी दीर्घः क्लृप्तो द्वादश)

(पयस्वान्नाम यज्ञः - प्रतिष्ठितं भवति - यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते षट्) **(A19)**

3.9.20 अनुवाकं 20 -अश्वसंज्ञपनप्रकारः

TB 3.9.20.1

ता॒र्प्येणाश्वꣳ॒ संज्ञ॑पयन्ति । य॒ज्ञो वै ता॒र्प्यम् । य॒ज्ञेनै॒वैनꣳ॒ सम॑द्र्धयन्ति ॥ या॒मेन॒ साम्ना॑ प्रस्तो॒ता-ऽनूप॑तिष्ठते । य॒म॒लो॒क-मे॒वैनं॑ गमयति ॥ ता॒र्प्ये च॑ कृत्त्यधीवा॒से चाश्वꣳ॒ संज्ञ॑पयन्ति । ए॒तद्वै प॑शू॒नाꣳ रू॒पम् । रू॒पेणै॒व प॒शूनव॑रुन्धे ॥ हि॒र॒ण्य॒क॒शि॒पु भ॑वति । तेज॒सो-ऽव॑रुद्ध्यै । **73**

TB 3.9.20.2

रु॒क्मो भ॑वति । सु॒व॒र्गस्य॑ लो॒कस्या-नु॑ख्यात्यै ॥ अश्वो॑ भवति । प्र॒जाप॑ते॒-राप्त्यै॑ ॥ अ॒स्य वै लो॒कस्य॑ रू॒पं ता॒र्प्यम् । अ॒न्तरि॑क्षस्य कृत्त्यधीवा॒सः । दि॒वो हि॑रण्यकशि॒पु । आ॒दि॒त्यस्य॑ रु॒क्मः । प्र॒जाप॑ते॒रश्वः॑ । इ॒ममे॒व लो॒कं ता॒र्प्येणा॑प्नोति ( ) **74**

TB 3.9.20.3

अ॒न्तरि॑क्षं कृत्यधीवा॒सेन॑ । दिवꣳ॑ हिरण्यकशि॒पुना॑ । आ॒दि॒त्यꣳ रु॒क्मेण॑ । अश्वे॑नै॒व मेद्ध्ये॑न प्र॒जाप॑ते॒ः सायु॑ज्यꣳ सलो॒कता॑-माप्नोति ॥ ए॒तासा॑मे॒व दे॒वता॑नाꣳ॒ सायु॑ज्यम् । सा॒र्ष्ताꣳ॑ समान लो॒कता॑माप्नोति । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते । य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑ । **75**

(अव॑रुद्ध्या - आप्नोत्य॒ -+ष्टौ च॑) **(A20)**

3.9.21 अनुवाकं 21 -उत्तरवेद्युपवापः

TB 3.9.21.1

आ॒दि॒त्याश्चाङ्गि॑रसश्च सुव॒र्गे लो॒के॑ऽस्पद्र्धन्त । तेऽङ्गि॑रस आदि॒त्येभ्य॑ः । अ॒मुमा॑दि॒त्य-मश्वꣳ॑ श्वे॒तं भू॒तं दक्षि॑णा-मनयन्न् । ते॑ऽब्रुवन्न् । यं नोऽन॑ष्ट । स वयो॑ऽभू॒दिति॑ । तस्मा॒दश्वꣳ॒ सव॒र्येत्या-ह्व॑यन्ति । तस्मा॑द्य॒ज्ञे वरो॑ दीयते ॥ यत्प्र॒जाप॑ति॒-रालब्धो-ऽश्वो-ऽभ॑वत् । तस्मा॒दश्वो॒ नाम॑ । **76**

TB 3.9.21.2

यच्छ्वय॒दरु॒रासी॑त् । तस्मा॒दर्वा॒ नाम॑ ॥ यथ्स॒द्यो वाजा॑न् थ्स॒मज॑यत् । तस्मा॑द्वा॒जी नाम॑ ॥ यदसु॑राणां ँलो॒कानाद॑त्त । तस्मा॑दादि॒त्यो नाम॑ ॥ अ॒ग्निर्वा अ॑श्वमे॒धस्य॒ योनि॑रा॒यत॑नम् । सूर्यो॒-ऽग्नेर्योनि॑-रा॒यत॑नम् । यद॑श्वमे॒धे-ऽग्नौ चित्यं॑ उत्तरवे॒दि-मु॑प॒वप॑ति । योनि॑-मन्तमे॒वैन॑-मा॒यत॑नवन्तं करोति । **77**

TB 3.9.21.3

योनि॑-माना॒यत॑नवान् भवति । स ए॒वं ँवेद॑ ॥ प्रा॒णा॒पा॒नौ वा ए॒तौ दे॒वाना॑म् । यद॑र्काश्वमे॒धौ । प्रा॒णा॒पा॒नावे॒वाव॑रुन्धे ॥ ओजो॒ बलं॒ ँवा ए॒तौ दे॒वाना॑म् । यद॑र्काश्वमे॒धौ । ओजो॒ बल॑मे॒वाव॑रुन्धे ॥ अ॒ग्निर्वा अ॑श्वमे॒धस्य॒ योनि॑-रा॒यत॑नम् । सूर्यो॒-ऽग्नेर्योनि॑-रा॒यत॑नम् ( ) । यद॑श्वमे॒धे-ऽग्नौ चित्यं॑ उत्तरवे॒दिं चि॒नोति॑ । ताव॑र्काश्वमे॒धौ । अ॒र्का॒श्व॒मे॒धावे॒वा व॑रुन्धे । अथो॑ अर्काश्व-मे॒धयो॑रे॒व प्रति॑तिष्ठति । **78**

(नाम॑ - करोति॒ - सूर्यो॒ऽग्नेर्योनि॑रा॒यत॑नम् च॒त्वारि॑ च) **(A21)**

3.9.22 अनुवाकं 22 -ऋषभालम्भः

TB 3.9.22.1

प्र॒जाप॑तिं॒ ँवै दे॒वाः पि॒तर॑म् । प॒शुं भू॒तं मेधा॒यालं॑भन्त । तमा॒लभ्योपा॑वसन्न् । प्रा॒तर्यष्टा॑स्मह॒ इति॑ । एकं॒ ँवा ए॒तद्दे॒वाना॒महः॑ । यथ्स॑म्॒वथ्स॒रः । तस्मा॒दश्वः॑ पु॒रस्ता॑-थ्सम्॒वथ्स॒र आल॑भ्यते ॥ यत्प्र॒जाप॑ति-राल॒ब्धो-ऽश्वोऽभ॑वत् । तस्मा॒दश्वः॑ । यथ्स॒द्यो मेधोऽभ॑वत् **79**

TB 3.9.22.2

तस्मा॑दश्वमे॒धः ॥ वेदु॒को-ऽश्व॑मा॒शुं भ॑वति । य ए॒वं वेद॑ ॥ यद्वै तत्प्र॒जाप॑ति-राल॒ब्धो-ऽश्वोऽभ॑वत् । तस्मा॒दश्वः॑ प्र॒जाप॑तेः पशू॒ना-मनु॑रूपतमः ॥ आऽस्य॑ पु॒त्रः प्रति॑रूपो जायते । य ए॒वं ँवेद॑ ॥ सर्वा॑णि भू॒तानि॑ स॒भृत्याल॑भते । समे॑नं दे॒वा-स्तेज॑से ब्रह्मवर्च॒साय॑ भरन्ति । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते **80**

TB 3.9.22.3

य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑ ॥ ए॒तद्वै तद्दे॒वा ए॒तां दे॒वता॑म् । प॒शुं भू॒तं मेधा॒यालं॑भन्त । य॒ज्ञम॒व । य॒ज्ञेन॑ य॒ज्ञम॑यजन्त दे॒वाः । का॒म॒प्रं य॒ज्ञम॑ कुर्वत । ते॑ऽमृत॒त्वम॑कामयन्त । त॑ऽमृत॒त्व-म॑गच्छन्न् ॥ यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते । दे॒वाना॑मे॒वा-य॑नेनैति **81**

TB 3.9.22.4

प्रा॒जा॒प॒त्येनै॒व य॒ज्ञेन॑ यजते काम॒प्रेण॑ । अपु॑नर्मारमे॒व ग॑च्छति ॥ ए॒तस्य॒ वै रू॒पेण॑ पु॒रस्ता॑-त्प्राजापत्य-मृ॑ष॒भं तू॑प॒रंब॑हुरू॒प-माल॑भते । सर्वे॑भ्यः॒ कामे॑भ्यः । सर्व॒स्याप्त्यै॑ । सर्व॑स्य॒ जित्यै॑ ॥ सर्व॑मे॒व तेना॑प्नोति । सर्वं॑ जयति । यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते । य उ॑ चैनमे॒वं वेद॑ ( ) । **82**

(मेधोऽभ॑व॒द् - यज॑त - एति॒ - वेद॑) **(A22)**

3.9.23 अनुवाकं 23 -अश्वावयवेषूपासनम्

TB 3.9.23.1

यो वा अश्व॑स्य॒ मेद्ध्य॑स्य॒ लोम॑नी॒ वेद॑ । अश्व॑स्यै॒व मेद्ध्य॑स्य॒ लोम॑ लोमञ्जुहोति । अ॒हो॒रा॒त्रे वा अश्व॑स्य॒ मेद्ध्य॑स्य॒ लोम॑नी । यथ्सा॒यं प्रा॑तर्जु॒होति॑ । अश्व॑स्यै॒व मेद्ध्य॑स्य॒ लोम॑ लोमञ्जुहोति । ए॒तद॑नुकृति हस्म॒ वै पु॒रा । अश्व॑स्य॒ मेद्ध्य॑स्य॒ लोम॑ लोमञ्जुह्वति ॥ यो वा अश्व॑स्य॒ मेद्ध्य॑स्य प॒दे वेद॑ । अश्व॑स्यै॒व मेद्ध्य॑स्य प॒दे प॑दे जुहोति । द॒र्.शपू॒र्ण॒मा॒सौ वा अश्व॑स्य॒ मेद्ध्य॑स्य प॒दे **83**

TB 3.9.23.2

यद्द॑र्.शपूर्णमा॒सौ यज॑ते । अश्व॑स्यै॒व मेद्ध्य॑स्य प॒दे प॑दे जुहोति । ए॒तद॑नुकृति ह स्म॒ वै पु॒रा । अश्व॑स्य॒ मेद्ध्य॑स्य प॒दे प॑दे जुह्वति ॥ यो वा अश्व॑स्य॒ मेद्ध्य॑स्य वि॒वर्त॑नं॒ वेद॑ । अश्व॑स्यै॒व मेद्ध्य॑स्य वि॒वर्त॑ने विवर्तने जुहोति । अ॒सौ वा आ॑दि॒त्योऽश्वः॑ । स आ॑हव॒नीय॒-माग॑च्छति । तद्विव॑र्तते ।

यदग्निहोत्रं जुहोति ( ) । अश्वस्यैव मेद्ध्यस्य विवर्तने विवर्तने जुहोति । एतदनुकृति ह स्म वै पुरा । अश्वस्य मेद्ध्यस्य विवर्तने विवर्तने जुह्वति । **84**

(पदे - अग्निहोत्रं जुहोति त्रीणि च) **(A23)**

PrapAtaka Korvai with starting words of 1 to 23 anuvAkams :-
(प्रजापतिस्तमष्टादशिभिः - प्रजापतिरकामयतोभा - वस्मै - युञ्जन्ति-तेजसा - ऽप प्राणा - अप श्रीरूद्ध्वम् - प्रजापतिः प्रेणाऽनु - प्रथमेन - प्रजापतिरकामयत महान्. - वैश्वदेवो वा अश्वो - ऽश्वस्य - प्रजापतिस्तं यज्ञक्रतुभि - रप श्रीर्ब्राह्मणौ - सर्वेषु- वारुणो - यद्यश्वम् - तदाहु- रेष वै विभू - स्ताप्येणा- दित्याः - प्रजापतिं पितरं - यो वा अश्वस्य मेद्ध्यस्य लोमनी त्रयोविंशतिः)

korvai with starting words of 1, 11, 21 series of daSinis :-
(प्रजापतिर - स्मिन् लोके - उत्तरतः - श्रियमेव - प्रजापतिरकामयत महान्.-यत् प्रात - प्र वा एष एभ्यो लोकेभ्यः- सर्वꣳ ह वै तत्र पयस्वद्य -उ चैनमेवं वेद चत्वार्यशीतिः)

first and last word 3rd aShtakam 9th prapATakam :-
(प्रजापतिरश्वमेधं - जुह्वति)

॥ हरिः ॐ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवम: प्रपाठकः समाप्तः ॥
+ +

3.10 तैत्तिरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके प्रथमः प्रश्नः(सावित्रचयनम्)

3.10.1 अनुवाकं 1 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृण्णोपधानं चोच्यते

TB 3.10.1.1

सं॒ज्ञानं॑ वि॒ज्ञानं॑ प्र॒ज्ञानं॑ जा॒नद॑भिजा॒नत् । स॒कंल्प॑मानं प्र॒कल्प॑मान-मुप॒कल्प॑मान॒-मुप॑क्लृप्तं क्लृ॒प्तं ।श्रेयो॒ वसी॑य आ॒यथ्संभू॑तं भू॒तं ॥ चि॒त्रः के॒तुः प्र॒भाना॒भान्थ् स॒भांन् । ज्योति॑ष्माꣳ-स्तेज॑स्वाना॒तपꣳ-स्तप॑न्नभि॒तपन्न् । रो॒च॒नो रोच॑मानः-शोभ॒नः-शोभ॑मानः क॒ल्याणः॑ ॥ दर्.शा॑ दृ॒ष्टा द॑र्.शा॒ता वि॒श्वरू॑पा सुदर्.श॒ना । आ॒प्यायं॑माना॒ प्याय॑माना॒-प्याया॑ सू॒नृतेरा॑ । आ॒पूर्य॑माणा॒ पूर्य॑माणा पू॒रय॑न्ती पू॒र्णा पौ॑र्णमा॒सी ॥ दा॒ता प्र॑दा॒ताऽऽन॒न्दो मोदः॑ प्रमो॒दः 1

TB 3.10.1.2

आ॒वे॒शय॑-न्निवे॒शयन्॑थ्स॒म्वेश॑नः॒ सꣳशा॑न्तः शा॒न्तः । आ॒भव॑न् प्र॒भवन्॑-थ्स॒भंव॒न्-थ्संभू॑तो भू॒तः ॥प्रस्तु॑तं॒ विष्टु॑तꣳ सꣳस्तु॑तं क॒ल्याणं॑ वि॒श्वरू॑पं । शु॒क्रम॒मृतं॑ तेज॒स्वि तेजः॒ समि॑द्धं । अ॒रु॒णं भा॑नु॒मन् मरी॑चिमदभि॒तप॒त् तप॑स्वत् ॥ स॒वि॒ता प्र॑सवि॒ता दी॒प्तो दी॒पय॒न् दीप्य॑मानः । ज्वलं॑ ज्वलि॒ता तप॑न् वि॒तपन्॑-थ्स॒न्तपन्न् । रो॒च॒नो रोच॑मानः शु॒भूः॑ शुं॑भमानो वा॒मः ॥ सु॒ता सु॑न्व॒ती प्रसु॑ता सू॒यमा॑ना ऽभिषू॒यमा॑णा । पीती॑ प्र॒पा स॒पां तृप्ति॑-स्त॒र्पय॑न्ती 2

TB 3.10.1.3

का॒न्ता का॒म्या का॒मजा॒ता ऽऽयु॑ष्मती काम॒दुघा॑ ॥ अ॒भि॒शा॒स्ता ऽनु॑म॒न्ता-ऽऽन॒न्दो मोदः॑ प्रमो॒दः । आ॒सा॒दय॑न् निषा॒दयन्॑-थ्सꣳसाद॑न॒ः सꣳस॑न्नः स॒न्नः । आ॒भू र्वि॒भूः॒ प्र॒भूः॒ शा॒भूं र्भुवः॑ ॥ प॒वित्रं॑ पवयि॒ष्यन् पू॒तो मेद्ध्यः॑ । यशो॒ यश॑स्वा-ना॒युर॒मृतः॑ । जी॒वो जी॑वि॒ष्यन् थ्स्व॒र्गो लो॒कः ॥ सह॑स्वा॒न् थ्सही॑या॒-नोज॑स्वा॒न् थ्सह॑मानः । जय॑न्न-भि॒जयन्॑-थ्सु॒द्रवि॑णो द्रविणो॒दाः । आ॒र्द्रप॑वित्रो॒ हरि॑केशो॒ मोदः॑ प्रमो॒दः । 3

TB 3.10.1.4

अरुणो ऽरुणरजाः पुण्डरीको विश्वजिद-भिजित् । आर्द्रः पिन्वमानो ऽन्नवान्-रसवा-निरावान् । सर्वौषधः संभरो महस्वान् ॥ एजत्का जोवत्काः । क्षुल्लकाः शिपिविष्टकाः । सरिस्वराः सुशेरवः । अजिरासो गमिष्णवः ॥ इदानीं तदानी-मेतर्हि क्षिप्रमजिरं । आशु निमेषः फणो द्रवन्नति-द्रवन्न् । त्वरꣳ स्त्वरमाण आशुराशीयाञ्जवः आशुराशीयान् जवः ( ) ॥ अग्निष्टोम उक्थ्यो ऽतिरात्रो द्विरात्र-स्त्रिरात्र-श्चतूरात्रः । अग्निर् ऋतुः सूर्य ऋतुश्चन्द्रमा ऋतुः ॥ प्रजापतिः सम्वत्सरो महान्कः । **4**

(प्रमोद - स्तर्पयन्ती - प्रमोदो - जवस्त्रीणि च) **(A1)**

3.10.2 अनुवाकं 2 - अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृण्णोपधानं चोच्यते

TB 3.10.2.1

भूरग्निं च पृथिवीं च मां च । त्रीꣳश्च लोकान् थ्संम्वत्सरं च । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद ॥ भुवो वायुं चान्तरिक्षं च मां च । त्रीꣳश्च लोकान् थ्संम्वत्सरं च । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतयाऽ ङ्गिंरस्वद् ध्रुवा सीद । स्वरादित्यं च दिवं च मां च । त्रीꣳश्च लोकान् थ्संम्वत्सरं च ( ) । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया ऽङ्गिंरस्वद् ध्रुवा सीद । भूर्भुवः स्व-श्चन्द्रमसं च दिशश्च मां च । त्रीꣳश्च लोकान् थ्संवंथ्सरं च । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद । **5**

(सम्वत्सरं च षट् च) **(A2)**

3.10.3 अनुवाकं 3 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृण्णोपधानं चोच्यते

TB 3.10.3.1

त्वमेव त्वां वेत्थ योऽसि सोऽसि । त्वमेव त्वामचैषीः । चितश्चासि संचित-श्चास्यग्ने । एतावाꣳश्चासि

भूयाꣳश्चास्यग्ने ।यत्ते अग्ने न्यूनं यदु तेऽतिरिक्तं । आदित्या-स्तदङ्गिरस-श्चिन्वन्तु । विश्वे ते देवाश्चिति-मापूरयन्तु । चितश्चासि संचित-श्चास्यग्ने । एतावाꣳश्चासि भूयाꣳश्चास्यग्ने । मा ते अग्ने ऽचयेन माऽतिं च येनायुरावृक्षि ( ) । सर्वेषां ज्योतिषां ज्योति र्यदुदावुदेति । तपसो जातमनि-भृष्टमोजः । तत्ते ज्योतिरिष्टके । तेन मे तप । तेन मे ज्वल । तेन मे दीदिहि । यावद्देवाः । यावदसाति सूर्यः । यावदुतापि ब्रह्म । **6**

(आवृक्षि नव च) **(A3)**

3.10.4 अनुवाकं 4 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृण्णोपधानं चोच्यते

TB 3.10.4.1

समॅवथ्सरोऽसि परिवथ्सरोऽसि । इदावथ्सरोऽसी-दुवथ्सरोऽसि । इद्वथ्सरोऽसि वथ्सरोऽसि । तस्य ते वसन्तः शिरः । ग्रीष्मो दक्षिणः पक्षः । वर्.षाः पुच्छं । शरदुत्तरः पक्षः । हेमन्तो मद्ध्यं । पूर्वपक्षाश्चितयः । अपरपक्षाः पुरीषं **7**

TB 3.10.4.2

अहोरात्रा-णीष्टकाः । ऋषभोऽसि स्वर्गो लोकः । यस्यां दिशि महीयसे । ततो नो मह आवह । वायु र्भूत्वा सर्वा दिश आवाहि । सर्वा दिशोऽनु विवाहि । सर्वा दिशोऽनु समॅवाहि । चित्त्या चिति-मापृण । अचित्त्या चिति-मापृण । चिदसि समुद्रयोनिः **8**

TB 3.10.4.3

इन्दु र्दक्षः श्येन ऋतावा । हिरण्यपक्षः शकुनो भुरण्युः । महान् थ्सधस्थे ध्रुव आनिषत्तः । नमस्ते अस्तु मा मा हिꣳसीः । एति प्रेति वीति समित्युदिति । दिवं मे यच्छ । अन्तरिक्षं मे यच्छ । पृथिवीं मे यच्छ । पृथिवीं मे यच्छ । अन्तरिक्षं मे यच्छ ( ) । दिवं मे यच्छ । अह्ना प्रसारय । रात्र्या समच । रात्र्या प्रसारय । अह्ना समच । कामं प्रसारय । कामꣳ समच

। **9**

(पुरीषꣳ - समुद्रयोनिः - पृथिवीं मे यच्छान्तरिक्षं मे यच्छ सप्त च) **(A4)**

3.10.5 अनुवाकं 5 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृण्णोपधानं चोच्यते

TB 3.10.5.1

भूर्भुवः स्वः । ओजो बलं । ब्रह्म क्षत्रं । यशो महत् । सत्यं तपो नाम । रूप-ममृतं । चक्षुः श्रोत्रं । मन आयुः ।विश्वं यशो महः । समं तपो हरो भाः ( ) । जातवेदा यदि वा पावकोऽसि । वैश्वानरो यदि वा वैद्युतोऽसि । शं प्रजाभ्यो यजमानाय लोकं । ऊर्जं पुष्टिं दद-दभ्यावर्वृथ्स्व । **10**

(भाश्चत्वारि च) **(A5)**

3.10.6 अनुवाकं 6 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृण्णोपधानं चोच्यते

TB 3.10.6.1

राज्ञी विराज्ञी । सम्राज्ञी स्वराज्ञी । अर्चिः शोचिः । तपो हरो भाः । अग्नि-रिन्द्रो बृहस्पतिः । विश्वे देवा भुवनस्य गोपाः । ते मा सर्वे यशसा सꣳसृजन्तु । **11**

(राज्ञीन्द्रो मा सप्त **(A6)**

3.10.7 अनुवाकं 7 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृण्णोपधानं चोच्यते

TB 3.10.7.1

असवे स्वाहा वसवे स्वाहा । विभुवे स्वाहा विवस्वते स्वाहा । अभिभुवे स्वाहा-ऽधिपतये स्वाहा । दिवांपतये स्वाहा ऽꣳहस्पत्याय स्वाहा । चाक्षुष्मत्याय स्वाहा ज्योतिष्मत्याय स्वाहा । राज्ञे स्वाहा विराज्ञे स्वाहा । सम्राज्ञे स्वाहा स्वराज्ञे स्वाहा । शूषाय स्वाहा सूर्याय स्वाहा । चन्द्रमसे

स्वाहा॒ ज्योति॑षे॒ स्वाहा॑ । सꣳसर्पा॑य॒ स्वाहा॑ कु॒ल्याणा॑य॒ स्वाहा॑ ( ) । अर्जु॑नाय॒ स्वाहा॑ । **12**

(कु॒ल्याणा॑य॒ स्वाहैकं॑ च) **(A7)**

3.10.8 अनुवाकं 8 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृण्णोपधानं चोच्यते

TB 3.10.8.1

वि॒प॒श्चिते॒ पव॑मानाय गायत । म॒ही न धारा ऽत्यन्धो॑ अर्.षति । अहि॑र्.ह जी॒र्णामति॑सर्पति॒ त्वचं॑ । अत्यो॒ न क्रीड॑न्न सर॒द्वृषा॒ हरिः॑ । उ॒प॒या॒मगृ॑हीतोऽसि मृ॒त्यवे॑ त्वा॒ जुष्टं॑ गृह्णामि । ए॒ष ते॒ योनि॑र्मृ॒त्यवे॑ त्वा ॥ अप॑ मृ॒त्यु-मप॒क्षुधं॑ । अपे॒तः शा॒पथं॑ जहि । अधा॑ नो अग्न॒ आव॑ह । रा॒यस्पोषꣳ॑ सह॒स्रिणं॑ **13**

TB 3.10.8.2

ये ते॑ स॒हस्र॑म॒युतं॒ पाशाः॑ । मृत्यो॒ मर्त्या॑य॒ हन्त॑वे । तान्. य॒ज्ञस्य॑ मा॒ययाः॑ । सर्वा॒नव॑ यजामहे ॥ भ॒क्षो॑ ऽस्यमृत भ॒क्षः । तस्य॑ ते मृ॒त्यु-पी॑तस्या॒-मृत॑वतः । स्व॒गा-कृ॑तस्य॒ मधु॑मतः । उप॑हूत॒स्यो-प॑हूतो भक्षयामि ॥ म॒न्द्रा ऽभिभू॑तिः के॒तु र्य॒ज्ञानां॒ वाक् । असा॒वेहि॑ **14**

TB 3.10.8.3

अ॒न्धो जागृ॑विः प्राण । असा॒वेहि॑ । ब॒धि॒र आ॑क्रन्दयित-रपान । असा॒वेहि॑ । अ॒ह॒स्तोस्त्वा॒ चक्षुः॑ । असा॒वेहि॑ । अ॒पा॒दाशो॒ मनः॑ । असा॒वेहि॑ । कवे॒ विप्र॑चित्ते॒ श्रोत्र॑ । असा॒वेहि॑ **15**

TB 3.10.8.4

सु॒ह॒स्तः सु॑वा॒साः । शू॒षो नामा॑स्य॒-मृतो॒ मर्त्ये॑षु । तन्त्वा॒ऽहं तथा॒ वेद॑ । असा॒वेहि॑ । अ॒ग्निर्मे॑ वा॒चि श्रि॒तः । वाग्घृद॑ये । हृद॑यं॒ मयि॑ । अ॒हम॒मृते॑ । अ॒मृतं॒ ब्रह्म॑णि । वा॒युर्मे॑ प्रा॒णे श्रि॒तः **16**

TB 3.10.8.5

प्राणो हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि ।सूर्यो मे चक्षुषि श्रितः । चक्षुर् हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि । चन्द्रमा मे मनसि श्रितः **17**

TB 3.10.8.6

मनो हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि ।दिशो मे श्रोत्रे श्रिताः । श्रोत्रꣳ हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि । आपो मे रेतसि श्रिताः **18**

TB 3.10.8.7

रेतो हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि ।पृथिवी मे शरीरे श्रिता । शरीरꣳ हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि । ओषधिवनस्पतयो मे लोमसु श्रिताः **19**

TB 3.10.8.8

लोमानि हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि । इन्द्रो मे बले श्रितः । बलꣳ हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि । पर्जन्यो मे मूर्द्धि श्रितः **20**

TB 3.10.8.9

मूर्द्धा हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि ।ईशानो मे मन्यौ श्रितः । मन्युर् हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि । आत्मा म आत्मनि श्रितः( ) **21**

TB 3.10.8.10

आत्मा हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि ।पुनर्म आत्मा पुनरायुरागात् । पुनः प्राणः पुनराकूत-मागात् ।वैश्वानरो रश्मिभि र्वावृधानः । अन्तस्तिष्ठत्वमृतस्य गोपाः । **22**

special korvai

(अग्निर् वायुः सूर्य श्चन्द्रमा दिश आपः पृथि व्योषधिवनस्पतय इन्द्रः पर्जन्य ईशान आत्मा पुनर्मे त्रयोदश)
(सहस्रिण - मिहि - श्रोत्रासावेहि - प्राणे श्रितो - मनसि श्रितो - रेतसि श्रिता - लोमसु श्रिता - मूर्द्धि श्रित - आत्मनि श्रितौ - +ऽष्टौ च) **(A8)**

3.10.9 अनुवाकं 9 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृण्णोपधानं चोच्यते

TB 3.10.9.1

प्रजापति र्देवानसृजत । ते पाप्मना संदिता अजायन्त । तान् व्यद्यत् । यद् व्यद्यत् । तस्माद् विद्युत् । तमवृश्चत् । यदवृश्चत् । तस्माद् वृष्टिः । तस्माद् यत्रैते देवते अभिप्राप्तुतः । विच हैवास्य तत्र पाप्मानन्द्यतः **23**

TB 3.10.9.2

वृश्चतश्च ॥ सैषा मीमाꣳसाऽग्निहोत्र एव संपन्ना । अथो आहुः । सर्वेषु यज्ञक्रतुष्विति ॥ होष्यन्नप उपस्पृशेत् । विद्युदसि विद्यमे पाप्मानमिति । अथ हुत्वोपस्पृशेत् । वृष्टिरसि वृश्च मे पाप्मानमिति ।यक्ष्यमाणो वेष्ट्वा वा । वि च हैवास्यैते देवते पाप्मानं द्यतः **24**

TB 3.10.9.3

वृश्चतश्च ॥ अत्यꣳहो हारुणिः । ब्रह्मचारिणं प्रश्नान् प्रोच्य प्रजिघाय ।परेहि । प्लक्षं दैयां (दैय्यां) पातिं पृच्छ । वेत्थ सावित्रां(3) न वेत्था(3) इति ।तमागत्य पप्रच्छ । आचार्यो मा प्राहैषीत् ।वेत्थ सावित्रां(3) न वेत्था(3) इति । सहोवाच वेदेति । **25**

TB 3.10.9.4

स कस्मिन् प्रतिष्ठित इति । परोरजसीति ।कस्तद्यत् परोरजा इति । एष वाव स परोरजा इति होवाच । य एष तपति । एषो ऽर्वाग्रजा इति । स कस्मिन् त्वेष इति । सत्य इति । किं

तथ्स॒त्यमिति॑ । तप॒ इति॑ **26**

TB 3.10.9.5

कस्मि॒न्नु तप॒ इति॑ । बल॒ इति॑ । किं तद् ब॒लमिति॑ । प्रा॒ण इति॑ । मास्मं प्रा॒णमति॑ पृच्छ॒ इति॑ माऽऽचा॒र्यो॑ ऽब्रवी॒दिति॑ होवाच ब्रह्मचा॒री ॥ सहो॑वाच प्ल॒क्षो दैयां॑ (दैय्यां॑) पातिः । यद्वै ब्र॑ह्मचारिन् प्रा॒णमत्य॑प्रक्ष्यः । मू॒र्द्धा ते॒ व्यप॑तिष्यत् ।अ॒हमु॑त आचा॒र्या-च्छ्रेयां॑न् भविष्यामि । यो मा॑ सावि॒त्रे स॒मवा॑दि॒ष्टेति॑ **27**

TB 3.10.9.6

तस्मा॑थ् सावि॒त्रे न सम्॑व॑देत ॥ स यो ह॒वै सा॑वि॒त्रं वि॒दुषा॑ सावि॒त्रे स॒म्॑वद॑ते । सहा॑स्मि॒-ञ्छ्रियं॑ दधाति ।अनु॑ ह॒वा अ॑स्मा अ॒सौ तप॒ञ्छ्रियं॑ मन्यते ।अन्व॑स्मै॒ श्रीस्तपो॑ मन्यते । अन्व॑स्मै॒ तपो॒ बलं॑ मन्यते । अन्व॑स्मै॒ बलं॑ प्रा॒णं म॑न्यते ॥ स यदाह॑ ।स॒ज्ञानं॑ वि॒ज्ञानं॒ दर्.शा॑ दृ॒ष्टेति॑ । ए॒ष ए॒व तत् । **28**

TB 3.10.9.7

अथ॒ यदाह॑ । प्रस्तु॑तं॒ विष्टु॑तꣳ सु॒ता सु॑न्व॒तीति॑ । ए॒ष ए॒व तत् ॥ ए॒ष ह्ये॑व तान्यहा॑नि । ए॒ष रात्र॑यः ॥ अथ॒ यदाह॑ । चि॒त्रः के॒तु र्दा॒ता प्र॑दा॒ता स॑वि॒ता प्र॑सवि॒ता ऽभि॑शा॒स्ता ऽनु॑म॒न्तेति॑ । ए॒ष ए॒व तत् । ए॒ष ह्ये॑व तेऽह्नो॑ मुहू॒र्ताः । ए॒ष रात्रेः॑ । **29**

TB 3.10.9.8

अथ॒ यदाह॑ । प॒वित्रं॑ पवयि॒ष्यन्-थ्सह॑स्वा॒न्-थ्सही॑यानरु॒णो॑ ऽरु॒णर॑जा॒ इति॑ । ए॒ष ए॒व तत् । ए॒ष ह्ये॑व ते॑ ऽद्र्धमा॒सा॑ः । ए॒ष मासा॑ः ॥ अथ॒ यदाह॑ । अ॒ग्नि॒ष्टो॒म उ॒क्थ्यो॑ऽग्निर्. ऋ॒तुः प्र॒जाप॑तिः सम्॑वथ्स॒र इति॑ । ए॒ष ए॒व तत् । ए॒ष ह्ये॑व ते य॑ज्ञ्क्र॒तवः॑ । ए॒ष ऋ॒तवः॑ **30**

TB 3.10.9.9

एष संम्वथ्सरः ॥ अथ यदाह । इदानीं तदानीमिति । एष एव तत् । एष ह्येव ते मुहूर्तानां मुहूर्ताः ॥ जनको ह वै देहः । अहोरात्रैः समाजगाम । तꣳ होचुः । यो वा अस्मान्. वेद । विजहत्-पाप्मानमेति **31**

TB 3.10.9.10

सर्व-मायुरेति । अभि स्वर्गं लोकं जयति । नास्या-मुष्मिन् लोकेऽन्नं क्षीयत इति ॥ विजहद्ध वै पाप्मानमेति । सर्वमायुरेति । अभि स्वर्गं लोकं जयति । नास्या-मुष्मिन् लोके ऽन्नं क्षीयते । य एवं वेद ॥ अहीना हाश्वत्थ्यः । सावित्रं विदां चकार **32**

TB 3.10.9.11

स ह हꣳसो हिरण्मयो भूत्वा । स्वर्गं लोकमियाय । आदित्यस्य सायुज्यं ॥ हꣳसो हवै हिरण्मयो भूत्वा ।स्वर्गं लोकमेति । आदित्यस्य सायुज्यं । य एवं वेद ॥ देवभागो ह श्रौतर्ऋषः । सावित्रं विदां चकार । तꣳ ह वागदृश्यमाना ऽभ्युवाच **33**

TB 3.10.9.12

सर्वम्बत गौतमो वेद । यः सावित्रं वेदेति । स होवाच । कैषा वागसीति । अयमहꣳ सावित्रः । देवानां-मुत्तमो लोकः । गुह्यं महो बिभ्रदिति । एतावति ह गौतमः । यज्ञोपवीतं कृत्वा-ऽधो निपपात । नमो नम इति **34**

TB 3.10.9.13

स होवाच । मा भैषी गौतम । जितो वै ते लोक इति ॥ तस्माद्ये के च सावित्रं विदुः । सर्वे ते जितलोकाः ॥ स यो हवै सावित्र-स्याष्टाक्षरं पदꣳ श्रिया ऽभिषिक्तं वेद । श्रिया हैवाभिषिच्यते । घृणिरिति द्वे अक्षरे । सूर्य इति त्रीणि । आदित्य इति त्रीणि **35**

TB 3.10.9.14

एतद्वै सावित्र-स्याष्टाक्षरं पदꣳ श्रियाभिषिक्तं । य एवं वेद । श्रिया हैवाभिषिच्यते ॥ तदे-तदृचा-ऽभ्युक्तं । ऋचो अक्षरे परमे व्योमन् । यस्मिन् देवा अधि विश्वे निषेदुः । यस्तन्न वेद किमृचा करिष्यति । य इत् तद्विदुस्त इमे समासत इति ॥ न हवा एतस्यर्चा न यजुषा न साम्ना-ऽर्थोऽस्ति । यः सावित्रं वेद । **36**

TB 3.10.9.15

तदेतत् परि यद्देवचक्रं । आर्द्रं पिन्वमानꣳ स्वर्गे लोक एति । विजहद् विश्वा भूतानि सपंश्यत् ॥ आर्द्रो ह वै पिन्वमानः स्वर्गे लोक एति । विजहन् विश्वा भूतानि सपंश्यन्न् । य एवं वेद ॥ शूषो हवै वार्ष्णेयः । आदित्येन समाजगाम । तꣳ होवाच । एहि सावित्रं विद्धि ( ) । अयं वै स्वर्ग्योऽग्निः पारयिष्णु-रमृता-थ्संभूत इति । एष वाव स सावित्रः । य एष तपति । एहि मां विद्धि । इति हैवैनं तदुवाच । **37**

special korvai

(प्रजापतिर्देवान् सज्ञानं प्रस्तुतं तान्यहान्येष रात्रयास्चित्र केतुस्तेऽह्नो मुहूर्तो रात्रेः पवित्रं तेऽर्ध मासा अग्निष्टोमो यज्ञक्रतव इदानीं मुहूर्तानां जनकोऽहीना देवभागः कैषा वाङ्ग शूषो ह वै षोडश)
(घतो - घतो - वेदेति - तप इति - समवादिष्टेति - तद् - रात्रेर्. - क्रतवः - एति - चकारो - वाच - नम इत्या - दित्य इति त्रीणि - सावित्रं वेद - विद्धि पञ्च च) **(A9)**

3.10.10 अनुवाकं 10 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृण्णोपधानं चोच्यते

TB 3.10.10.1

इयं वाव सरघा । तस्या अग्निरेव सारघं मधु । या एताः पूर्वपक्षा-परपक्षयो रात्रयः । ता मधुकृतः । यान्यहानि । ते मधुवृषाः । स यो ह वा एता मधुकृतश्च मधुवृषाꣳश्च वेद । कुर्वन्ति हास्यैता

अग्नौ मधु । नास्येष्टापूर्तं धयन्ति ॥ अथ यो न वेद **38**

TB 3.10.10.2

न हास्यैता अग्नौ मधु कुर्वन्ति । धयन्त्यस्येष्टापूर्तं ॥यो ह वा अहोरात्राणा-न्नामधेयानि वेद । नाहोरात्रेष्वा-र्तिमाच्छ्र्ति । सज्ञानं विज्ञानं दर्शा दृष्टेति । एता-वनुवाकौ पूर्वपक्षस्या-होरात्राणां नामधेयानि । प्रस्तुतं विष्टुतꣳ सुता सुन्वतीति । एतावनु-वाकाव-परपक्षस्या-होरात्राणां नामधेयानि । नाहोरात्रेष्वा-र्तिमाच्छ्र्ति । य एवं वेद । **39**

TB 3.10.10.3

यो ह वै मुहूर्तानां नामधेयानि वेद । न मुहूर्तेष्वा-र्तिमाच्छ्र्ति । चित्रः केतु र्दाता प्रदाता सविता प्रसविता ऽभिशास्ता ऽनुमन्तेति । एतेऽनुवाका मुहूर्तानां नामधेयानि । न मुहूर्तेष्वा-र्तिमाच्छ्र्ति । य एवं वेद ॥ यो ह वा अद्र्धमासा-नाञ्च मासानाञ्च नामधेयानि वेद ।नाद्र्धमासेषु न मासेष्वा-र्तिमाच्छ्र्ति ।पवित्रं पवयिष्यन्-थ्सहस्वान्-थ्सहीयानरुणो ऽरुणरजा इति ।एतेऽनुवाका अद्र्धमासानाञ्च मासानाञ्च नामधेयानि **40**

TB 3.10.10.4

नाद्र्धमसेषु न मासेष्वा-र्तिमाच्छ्र्ति । य एवं वेद ॥यो ह वै यज्ञक्रतूनां चर्तूनां च समॅवथ्सरस्य च नामधेयानि वेद ।न यज्ञक्रतुषु नर्तुषु न समॅवथ्सर आर्तिमाच्छ्र्ति । अग्निष्टोम उक्थ्योऽग्निर्. ऋतुः प्रजापतिः समॅवथ्सर इति ।एते ऽनुवाका यज्ञक्रतूनां चर्तूनां च समॅवथ्सरस्य च नामधेयानि ।न यज्ञक्रतुषु नर्तुषु न समॅवथ्सर आर्तिमाच्छ्र्ति । य एवं वेद ॥ यो ह वै मुहूर्तानां मुहूर्तान्. वेद ।न मुहूर्तानां मुहूर्तेष्वार्ति माच्छ्र्ति ( ) **41**

TB 3.10.10.5

इदानीं तदानीमिति । एते वै मुहूर्तानां मुहूर्ताः । न मुहूर्तानां मुहूर्तेष्वार्ति-माच्छेति । य एवं वेद ॥अथो यथा क्षेत्रज्ञो भूत्वा ऽनु प्रविश्यान्न-मत्ति । एवमेवैतान् क्षेत्रज्ञो भूत्वा ऽनु प्रविश्या-न्नमत्ति । स एतेषामेव सलोकताꣳ सायुज्य-मश्नुते । अप पुनर्मृत्युं जयति । य एवं वेद । **42**

special korvai

(इयमहोरात्राणाꣳ सज्ञानं पूर्वपक्षस्य प्रस्तुतमपरपक्षस्य मुहूर्तानां चित्रः केतुरर्द्धमासानां पवित्रं यज्ञक्रतूनामग्निष्टोमो यज्ञक्रतूनामिदानीं मुहूर्तानां मुहूर्तान्. वेदेदानीमथो द्वादश)

(न वेदै - वं वेद - नुवाका अर्द्धमासानां च मसानां च नामधेयानि - मुहूर्तेष्वार्तिमाच्छेति - +नवं च) **(A10)**

3.10.11 अनुवाकं 11 -अनुवाकेषु नवसु लेखासु नाभ्यां चेष्टकोपधानं स्वयमातृण्णोपधानं चोच्यते

TB 3.10.11.1

कश्चिद्भवा अस्मा-ल्लोकात् प्रेत्य । आत्मानं वेद । अय-मह-मस्मीति । कश्चिथ्स्वं लोकं न प्रति प्रजानाति ॥ अग्निमुग्धो हैव धुमतान्तः । स्वं लोकं न प्रति प्रजानाति ।अथ यो हैवैत-मग्निꣳ सावित्रं वेद । स एवास्मा ल्लोकात् प्रेत्य । आत्मानं वेद । अय-मह-मस्मीति **43**

TB 3.10.11.2

स स्वं लोकं प्रति प्रजानाति ॥ एष उ वेवैनं तथ्सावित्रः । स्वर्गं लोक-मभिवहति ॥ अहोरात्रै र्वा इदꣳ सयुग्भिः क्रियते । इति रात्राया दीक्षिषत । इति रात्राय व्रत-मुपागुरिति । तानि हानेवं विदुषः । अमुष्मिन् लोके शेवधिं धयन्ति ।धीतꣳ हैव स शेवधि-मनुपरैति ॥अथ यो हैवैतमग्निꣳ सावित्रं वेद **44**

TB 3.10.11.3

तस्य हैवा-होरात्राणि । अमुष्मिन् लोके शेवधिं न धयन्ति ।अधीतꣳ हैव स शेवधि-मनुपरैति ॥

भरद्वाजो ह त्रिभिरायुर्भि र्ब्रह्मचर्यमुवास । तꣳ ह जीर्णिꣳ स्थविरꣳ शयानं । इन्द्र उपव्रज्यो वाच । भरद्वाज । यत्ते चतुर्थमायुर्दद्यां । किमेनेन कुर्या इति । ब्रह्मचर्यमेवैनेन चरेयमिति होवाच **45**

TB 3.10.11.4

तꣳ ह त्रीन् गिरि-रूपान विंज्ञातानिव दर्.शयां चकार । तेषाꣳ हैकैकस्मान् मुष्टिनाऽऽददे । स होवाच ।भरद्वाजेत्यामन्त्र्य । वेदा वा एते । अनन्ता वै वेदाः । एतद्वा एतै स्त्रिभि-रायुर्भि-रन्ववोचथाः । अथ त इतर-दनूक्तमेव । एहीमं विद्धि । अयं वै सर्व विद्येति **46**

TB 3.10.11.5

तस्मै हैतमग्निꣳ सावित्रमुवाच । तꣳ स विदित्वा । अमृतो भूत्वा । स्वर्गं लोकमियाय । आदित्यस्य सायुज्यं ॥ अमृतो हैव भूत्वा । स्वर्गं लोकमेति । आदित्यस्य सायुज्यं । य एवं वेद ॥ एषो एव त्रयी विद्या **47**

TB 3.10.11.6

यावन्तꣳ ह वै त्रय्या विद्यया लोकं जयति । तावन्तं लोकं जयति । य एवं वेद ॥ अग्ने र्वा एतानि नामधेयानि ।अग्नेरेव सायुज्यꣳ सलोकता-माप्नोति ।य एवं वेद । वायो र्वा एतानि नामधेयानि । वायोरेव सायुज्यꣳ सलोकता-माप्नोति । य एवं वेद । इन्द्रस्य वा एतानि नामधेयानि **48**

TB 3.10.11.7

इन्द्रस्यैव सायुज्यꣳ सलोकता-माप्नोति । य एवं वेद ।बृहस्पते र्वा एतानि नामधेयानि । बृहस्पतेरेव सायुज्यꣳ सलोकता-माप्नोति ।य एवं वेद । प्रजापते र्वा एतानि नामधेयानि । प्रजापतेरेव सायुज्यꣳ सलोकता-माप्नोति । य एवं वेद ।ब्रह्मणो वा एतानि नामधेयानि । ब्रह्मण एव सायुज्यꣳ सलोकता-माप्नोति ( ) । य एवं वेद ॥ स वा एषोऽग्नि-रपक्षपुच्छो वायुरेव । तस्याग्नि र्मुखं । असावादित्यः शिरः । स यदेते देवते अन्तरेण । तथ्सर्वꣳ सीव्यति । तस्मा॑थ् सावित्रः । **49**

special korvai
(अग्नेर्वायोरिन्द्रस्य बृहस्पतेः प्रजापतेर् ब्रह्मणः स वै सप्त)
(अयमहमस्मीति - वेद - होवाच - सर्वविद्येति - विद्ये - न्द्रस्य वा एतानि नामधेयानि - ब्रह्मण एव सायुज्यꣳ सलोकतामाप्नोति सप्त च) । **(A11)**

PrapAtaka Korvai with starting words of 1 to 10 anuvAkams :-
(संज्ञानं - भू - स्त्वमेव - संम्वत्सरोऽसि - भू - राज्य - संव-विपश्चिते - प्रजापतिर् देवा - नियं वाव सरघा - कश्चिद्धैकादश)

korvai with starting words of 1, 11, 21 series of daSinis :-
(संज्ञानꣳ - राज्ञी - मूर्द्धा हृदय - एष संम्वत्सरो - नाद्र्धमासेषु नवचत्वारिꣳशत्)

first and last word 1st prapATakam of Kaatakam :-
(संज्ञानꣳ - सावित्रः)

॥ हरिः ॐ ॥ ॥ इति तैत्तरीय यजुब्राह्मणे काठके प्रथमः प्रश्नः समाप्तः ॥ + + + + + + + + + + + + +

3.11 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके द्वितीयः प्रश्नः नाचिकेतचयनम्

3.11.1 अनुवाकं 1 -इष्टकोपधानमन्त्राः

TB 3.11.1.1

लो॒को॑ऽसि स्व॒र्गो॑ऽसि । अ॒न॒न्तो॑ऽस्य पा॒रो॑ऽसि । अक्षि॑तोऽस्य क्ष॒य्यो॑ऽसि । तप॑सः प्रति॒ष्ठा । त्वयी॒दम॒न्तः । विश्व॑ ँ य॒क्षं ँ विश्वं॑ भू॒तं ँ विश्वꣳ॑ सुभू॒तं । विश्व॑स्य भ॒र्ता विश्व॑स्य जनयि॒ता । तन्त्वोप॑दधे काम॒दुघ॒-मक्षि॑तं । प्र॒जाप॑तिस्त्वा सादयतु । तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गिर॒स्वद्-ध्रु॒वा सी॑द । **1**

TB 3.11.1.2

तपो॑ऽसि लो॒के श्रि॒तं । तेज॑सः प्रति॒ष्ठा । त्वयी॒दम॒न्तः । विश्व॑ ँ य॒क्षं ँ विश्वं॑ भू॒तं ँ विश्वꣳ॑ सुभू॒तं । विश्व॑स्य भ॒र्तृ विश्व॑स्य जनयि॒तृ । तत् त्वोप॑दधे काम॒दुघ॒-मक्षि॑तं । प्र॒जाप॑तिस्त्वा सादयतु ।तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गिर॒स्वद्-ध्रु॒वा सी॑द । **2**

TB 3.11.1.3

तेजो॑ऽसि॒ तप॑सि श्रि॒तं । स॒मु॒द्रस्य॑ प्रति॒ष्ठा ।त्वयी॒दम॒न्तः । विश्व॑ ँ य॒क्षं ँ विश्वं॑ भू॒तं ँ विश्वꣳ॑ सुभू॒तं ।विश्व॑स्य भ॒र्तृविश्व॑स्य जनयि॒तृ । तत् त्वोप॑दधे काम॒दुघ॒-मक्षि॑तं ।प्र॒जाप॑तिस्त्वा सादयतु । तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गिर॒स्वद्-ध्रु॒वा सी॑द । **3**

TB 3.11.1.4

स॒मु॒द्रो॑ऽसि॒ तेज॑सि श्रि॒तः । अ॒पां प्र॑ति॒ष्ठा । त्वयी॒दम॒न्तः । विश्व॑ ँ य॒क्षं ँ विश्वं॑ भू॒तं ँ विश्वꣳ॑ सुभू॒तं ।विश्व॑स्य भ॒र्ता विश्व॑स्य जनयि॒ता ।तं त्वोप॑दधे काम॒दुघ॒-मक्षि॑तं । प्र॒जाप॑तिस्त्वा सादयतु । तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गिर॒स्वद्-ध्रु॒वा सी॑द । **4**

TB 3.11.1.5

आपः स्थ समुद्रे श्रिताः । पृथिव्याः प्रतिष्ठा युष्मासु । इदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वꣳ सुभूतं । विश्वस्य भर्त्र्यौ विश्वस्य जनयित्र्यः । ता व उपदधे कामदुघा अक्षिताः । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । **5**

TB 3.11.1.6

पृथिव्य-स्यफ्सु श्रिता । अग्नेः प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वꣳ सुभूतं । विश्वस्य भर्त्री विश्वस्य जनयित्री । तां त्वोपदधे कामदुघा-मक्षितां । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । **6**

TB 3.11.1.7

अग्निरसि पृथिव्याꣳ श्रितः । अन्तरिक्षस्य प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वꣳ सुभूतं ।विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता । तं त्वोपदधे कामदुघ-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । **7**

TB 3.11.1.8

अन्तरिक्ष-मस्यग्नौ श्रितं । वायोः प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः ।विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वꣳ सुभूतं । विश्वस्य भर्तृ विश्वस्य जनयितृ ।तत् त्वोपदधे कामदुघ-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । **8**

TB 3.11.1.9

वायुरस्यन्तरिक्षे श्रितः । दिवः प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वꣳ सुभूतं । विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता ।तं त्वोपदधे कामदुघ-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । **9**

TB 3.11.1.10

द्यौरसि वायौ श्रिता । आदित्यस्य प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वꣳ सुभूतं । विश्वस्य भर्त्री विश्वस्य जनयित्री ।तां त्वोपदधे कामदुघा-मक्षितां । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । **10**

TB 3.11.1.11

आदित्योऽसि दिवि श्रितः । चन्द्रमसः प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वꣳ सुभूतं । विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता ।तं त्वोपदधे कामदुघ-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । **11**

TB 3.11.1.12

चन्द्रमा अस्यादित्ये श्रितः । नक्षत्राणां प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वꣳ सुभूतं । विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता । तं त्वोपदधे कामदुघ-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । **12**

TB 3.11.1.13

नक्षत्राणि स्थ चन्द्रमसि श्रितानि । सम्वथ्सरस्य प्रतिष्ठा युष्मासु । इदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वꣳ सुभूतं ।विश्वस्य भर्तॄणि विश्वस्य जनयितॄणि ।तानि व उपदधे कामदुघा-न्यक्षितानि । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । **13**

TB 3.11.1.14

सम्वथ्सरोऽसि नक्षत्रेषु श्रितः । ऋतूनां प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः ।विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वꣳ सुभूतं । विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता । तं त्वोपदधे कामदुघ-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । **14**

TB 3.11.1.15

ऋतवः स्थ समॅवथ्सरे श्रिताः । मासानां प्रतिष्ठा युष्मासु । इदमन्तः । विश्वॅयक्षंॅविश्वं भूतंॅविश्वꣳ सुभूतं ।विश्वस्य भर्तारो विश्वस्य जनयितारः ।तान्. व उपदधे कामदुघा-नक्षितान् । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । **15**

TB 3.11.1.16

मासाः स्थर्तुषु श्रिताः । अद्रुधमासानां प्रतिष्ठा युष्मासु । इदमन्तः । विश्वॅयक्षंॅविश्वं भूतंॅविश्वꣳ सुभूतं । विश्वस्य भर्तारो विश्वस्य जनयितारः । तान्. व उपदधे कामदुघा-नक्षितान् । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । **16**

TB 3.11.1.17

अद्रुधमासाः स्थ मासु श्रिताः । अहोरात्रयोः प्रतिष्ठा युष्मासु । इदमन्तः । विश्वॅयक्षंॅविश्वं भूतंॅविश्वꣳ सुभूतं ।विश्वस्य भर्तारो विश्वस्य जनयितारः ।तान्. व उपदधे कामदुघा-नक्षितान् । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । **17**

TB 3.11.1.18

अहोरात्रे स्थोऽद्रुधमासेषु श्रिते । भूतस्य प्रतिष्ठे भव्यस्य प्रतिष्ठे । युवयो-रिदमन्तः । विश्वॅयक्षंॅविश्वं भूतंॅविश्वꣳ सुभूतं ।विश्वस्य भत्र्यौ विश्वस्य जनयित्र्यौ । ते वामुपदधे कामदुघे अक्षिते । प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । **18**

TB 3.11.1.19

पौर्णमास्यष्टका ऽमावास्या । अन्नादाः स्थान्नदुघो युष्मासु । इदमन्तः । विश्वॅयक्षंॅविश्वं भूतंॅविश्वꣳ सुभूतं ।विश्वस्य भत्र्यो विश्वस्य जनयित्र्यः ।ता व उपदधे कामदुघा-अक्षिताः । प्रजापतिस्त्वा

सादयतु ।तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गिर॒स्वद्-ध्रु॒वा सी॑द । **19**

TB 3.11.1.20

राड॑सि बृह॒ती श्रीर॒सीन्द्र॑पत्नी॒ धर्म॑पत्नी । विश्वं॑ भू॒तमनु॒ प्रभू॑ता ।त्वयी॒दम॒न्तः । विश्वं॑ य॒क्षं विश्वं॑ भू॒तं विश्वꣳ॑ सुभू॒तं ।विश्व॑स्य भ॒र्त्री विश्व॑स्य जनयि॒त्री । तां त्वोप॑दधे काम॒दुघा॒-मक्षि॑तां । प्र॒जाप॑तिस्त्वा सादयतु । तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गिर॒स्वद्-ध्रु॒वा सी॑द । **20**

TB 3.11.1.21

ओजो॑ऽसि॒ सहो॑ऽसि । बल॑मसि॒ भ्राजो॑ऽसि ।दे॒वानां॒ धामा॒मृतं॑ । अम॑र्त्य-स्तपो॒जाः । त्वयी॒दम॒न्तः । विश्वं॑ य॒क्षं विश्वं॑ भू॒तं विश्वꣳ॑ सुभू॒तं । विश्व॑स्य भ॒र्ता विश्व॑स्य जनयि॒ता । तं त्वोप॑दधे काम॒दुघ॒-मक्षि॑तं । प्र॒जाप॑तिस्त्वा सादयतु । तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गिर॒स्वद्-ध्रु॒वा सी॑द ( ) । **21**

special korvai

लो॒को॑ऽसि भ॒र्ता तम् । तप॒स्तेजो॑ऽसि भ॒र्तृ तत् । स॒मु॒द्रो॑ऽसि भ॒र्ता तम् । आपः॑ स्थ भ॒र्त्र्य॑स्ता वः॑ । पृ॒थि॒वी भ॒र्त्री ताम् । अ॒ग्निर॑सि भ॒र्ता तम् । अ॒न्तरि॑क्षं भ॒र्तृ तत् । वा॒युर॑सि भ॒र्ता तम् । द्यौर॑सि भ॒र्त्री ताम् । आ॒दि॒त्यश्च॒न्द्रमा॑ भ॒र्ता तम् । नक्ष॑त्राणि स्थ भ॒र्तॄणि॒ तानि॑ वः । स॒म्ँव॒थ्स॒रो॑ऽसि भ॒र्ता तम् । ऋ॒तवो॒ मासा॑ अद्र्धमा॒सा भ॒र्तार॒स्तान्. वः॑ । अ॒हो॒रा॒त्रे भ॒र्त्यौ॑ ते वाँम् । पौ॒र्ण॒मा॒सी भ॒र्त्र्य॑स्ता वः॑ । राड॑सि भ॒र्त्री ताम् । ओजो॑ऽसि भ॒र्ता तमेक॑विꣳशतिः ।

लो॒क - स्तप॒ - स्तेजः॑ - समु॒द्र - आपः॑ - पृथि॒व्य॑ - ग्नि - र॒न्तरि॑क्षम् - वा॒युर् - द्यौ - रा॑दि॒त्य - श्च॒न्द्रमा॒ - नक्ष॑त्राणि - सम्ँव॒थ्स॒र - ऋ॒तवो॒ - मासा॑ - अद्र्धमा॒सा - अ॑होरा॒त्रे - पौ॑र्णमा॒सी - राड॒ - स्योजो॒ऽस्येक॑विꣳशतिः **(A1)**

3.11.2 अनुवाकं 2 -चतुर्भिरनुवाकैः चतस्र आहुतीर्जुहोति

TB 3.11.2.1

त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो दिवः । त्वꣳ शर्द्धो मारुतं पृक्ष ईशिषे । त्वं वातैररुणैर्यासि शंगयः ।त्वं पूषा विधतः पासि नु त्मना । देवा देवेषु श्रयद्धं । प्रथमा द्वितीयेषु श्रयद्धं । द्वितीया-स्तृतीयेषु श्रयद्धं । तृतीया-श्चतुर्थेषु श्रयद्धं । चतुर्थाः पञ्चमेषु श्रयद्धं । पञ्चमाः षष्ठेषु श्रयद्धं **22**

TB 3.11.2.2

षष्ठाः सप्तमेषु श्रयद्धं । सप्तमा अष्टमेषु श्रयद्धं । अष्टमा नवमेषु श्रयद्धं । नवमा दशमेषु श्रयद्धं । दशमा एकादशेषु श्रयद्धं । एकदशा द्वादशेषु श्रयद्धं । द्वादशा-स्त्रयोदशेषु श्रयद्धं । त्रयोदशा-श्चतुर्दशेषु श्रयद्धं । चतुर्दशाः पञ्चदशेषु श्रयद्धं । पञ्चदशाः षोडशेषु श्रयद्धं **23**

TB 3.11.2.3

षोडशाः सप्तदशेषु श्रयद्धं । सप्तदशा अष्टादशेषु श्रयद्धं । अष्टादशा एकान्नविꣳशेषु श्रयद्धं । एकान्नविꣳशा विꣳशेषु श्रयद्धं । विꣳशा एकविꣳशेषु श्रयद्धं । एकविꣳशा द्वाविꣳशेषु श्रयद्धं । द्वाविꣳशा स्त्रयोविꣳशेषु श्रयद्धं । त्रयोविꣳशा श्चतुर्विꣳशेषु श्रयद्धं । चतुर्विꣳशाः पञ्चविꣳशेषु श्रयद्धं । पञ्चविꣳशाः षड्विꣳशेषु श्रयद्धं **24**

TB 3.11.2.4

षड्विꣳशाः सप्तविꣳशेषु श्रयद्धं । सप्तविꣳशा अष्टाविꣳशेषु श्रयद्धं । अष्टाविꣳशा एकान्नत्रिꣳशेषु श्रयद्धं । एकान्नत्रिꣳशा स्त्रिꣳशेषु श्रयद्धं । त्रिꣳशा एकत्रिꣳशेषु श्रयद्धं । एकत्रिꣳशा द्वात्रिꣳशेषु श्रयद्धं । द्वात्रिꣳशा स्त्रयस्त्रिꣳशेषु श्रयद्धं । देवास्त्रिरे-कादशा स्त्रिस्त्रयस्त्रिꣳशाः । उत्तरे भवत । उत्तर वर्त्मान उत्तर सत्वानः ( ) । यत्काम इदं जुहोमि । तन्मे समृद्ध्यतां । वयꣳ स्याम पतयो रयीणां । भूर्भुवस्वः स्वाहा । **25**

(षष्ठेषु श्रयद्धवꣳ - षोडशेषु श्रयद्धवꣳ - षड्विꣳशेषु श्रयद्ध - मुत्तरसत्वानश्चत्वारि च) **(A2)**

3.11.3 अनुवाकं 3 -चतुर्भिरनुवाकैः चतस्र आहुतीर्जुहोति

TB 3.11.3.1

अग्नाविष्णू सजोषसा । इमा वर्द्धन्तु वाङ्गिरः । द्युम्नै र्वाजेभि-रागतं । राज्ञी विराज्ञी । सम्राज्ञी स्वराज्ञी । अर्चिः शोचिः । तपो हरो भाः । अग्निः सोमो बृहस्पतिः ।विश्वे देवा भुवनस्य गोपाः । ते सर्वे सङ्गत्य ( ) । इदं मे प्रावता वचः । वयꣳ स्याम पतयो रयीणां । भूर्-भुवस्-स्वस् स्वाहा । **26**

(सङ्गत्य त्रीणि च) **(A3)**

3.11.4 अनुवाकं 4 -चतुर्भिरनुवाकैः चतस्र आहुतीर्जुहोति

TB 3.11.4.1

अन्नपतेऽन्नस्य नो देहि । अनमीवस्य शुष्मिणः । प्रप्रदातारन्तारिषः । ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे । अग्ने पृथिवीपते । सोम वीरुधां पते । त्वष्टः समिधां पते । विष्णवाशानां पते । मित्र सत्यानां पते । वरुण धर्मणां पते **27**

TB 3.11.4.2

मरुतो गणानां पतयः । रुद्र पशूनां पते । इन्द्रौजसां पते । बृहस्पते ब्रह्मणस्पते । आ रुचा रोचेऽहꣳ स्वयं । रुचा रुरुचे-रोचमानः । अतीत्यादः स्वराभरेह । तस्मिन्. योनौ प्रजनौ प्रजायेय । वयꣳ स्याम पतयो रयीणां । भूर्भुवः स्वः स्वाहा ( ) । **28**

[वरुण धर्मणां पते स्वः - स्वाहा ( )] **(A4)**

3.11.5 अनुवाकं 5 -चतुर्भिरनुवाकैः चतस्र आहुतीर्जुहोति

TB 3.11.5.1

स॒प्त ते॑ अग्ने स॒मिधः॑ स॒प्त जि॒ह्वाः । स॒प्तर्.षयः॑ स॒प्तधाम॑ प्रि॒याणि॑ । स॒प्त होत्रा॑ अनु वि॒द्वान् । स॒प्त योनी॒-रापृ॑णस्वा घृ॒तेन॑ । प्राची॒ दिक् । अ॒ग्नि र्दे॒वता॑ । अ॒ग्निꣳ स दि॒शां दे॒वं दे॒वता॑ना-मृच्छतु । यो मै॒तस्यै॑ दि॒शो॑ऽभि॒दास॑ति । द॒क्षि॒णा दिक् । इन्द्रो॑ दे॒वता॑ **29**

TB 3.11.5.2

इन्द्रꣳ॒ स दि॒शां दे॒वं दे॒वता॑ना-मृच्छतु । यो मै॒तस्यै॑ दि॒शो॑ऽभि॒दास॑ति । प्र॒तीची॒ दिक् । सोमो॑ दे॒वता॑ । सोमꣳ॒ स दि॒शां दे॒वं दे॒वता॑ना-मृच्छतु । यो मै॒तस्यै॑ दि॒शो॑ऽभि॒दास॑ति । उदी॑ची॒ दिक् । मि॒त्रावरु॑णौ दे॒वता॑ ।मि॒त्रावरु॑णौ॒ स दि॒शां दे॒वौ दे॒वता॑ना-मृच्छतु । यो मै॒तस्यै॑ दि॒शो॑ऽभि॒दास॑ति **30**

TB 3.11.5.3

ऊ॒र्द्ध्वा दिक् । बृह॒स्पति॑ र्दे॒वता॑ । बृह॒स्पतिꣳ॒ स दि॒शां दे॒वं दे॒वता॑ना-मृच्छतु । यो मै॒तस्यै॑ दि॒शो॑ऽभि॒दास॑ति । इ॒यन्दिक् । अदि॑ति र्दे॒वता॑ । अदि॑तिꣳ॒ स दि॒शां दे॒वीं दे॒वता॑ना-मृच्छतु । यो मै॒तस्यै॑ दि॒शो॑ऽभि॒दास॑ति । पुरु॑षो॒ दिक् । पुरु॑षो मे॒ कामा॒न् थ्समर्द्धयतु ( ) **31**

TB 3.11.5.4

अ॒न्धो जागृ॑विः प्राण । असा॒वेहि॑ । ब॒धि॒र आ॑क्रन्दयित-रपान । असा॒वेहि॑ । उ॒षस॑-मुषस-मशीय । अ॒हमसो॒ ज्योति॑रशीय ।अ॒हमसो॒ ऽपो॑शीय । व॒यꣳ स्या॑म॒ पत॑यो रयी॒णां । भूर्भुवः॒ स्वः॑ स्वाहा॑ । **32**

(द॒क्षि॒णा दिगिन्द्रो॑ दे॒वता॑ - मि॒त्रावरु॑णौ॒ स दि॒शां दे॒वौ दे॒वता॑नामृच्छतु॒ यो मै॒तस्यै॑ दि॒शो॑ऽभि॒दा - स॑त्यद्र्धयतु॒ - +नव॑ च) **(A5)**

3.11.6 अनुवाकं 6 - उपस्थानम्

TB 3.11.6.1

यत्तेऽचि॑तं॒ यदु॑ चि॒तन्ते॑ अग्ने । यत्त॑ ऊ॒नं यदु॒ तेऽति॑रिक्तं । आ॒दि॒त्यास्त-दङ्गि॑रस-श्चिन्वन्तु । विश्वे॑ ते दे॒वाश्चिति॒-मापू॑रयन्तु । चि॒तश्चासि॒ सञ्चि॑तश्चा-स्यग्ने । ए॒तावाꣳश्चासि॒ भूयाꣳश्चास्यग्ने ॥ लो॒कं पृ॑ण च्छिद्रं पृण । अथो॑ सीद शि॒वा त्वं । इ॒न्द्रा॒ग्नी त्वा॒ बृह॒स्पतिः॑ । अ॒स्मिन्. योना॑वसीषदन्न् **33**

TB 3.11.6.2

तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गिर॒स्वद्-ध्रु॒वा सी॑द ॥ ता अ॑स्य॒ सूद॑दोहसः ।सोमꣳ श्रीणन्ति॒ पृश्न॑यः । जन्म॑ दे॒वानां॒ विशः॑ ।त्रि॒ष्वा रो॑च॒ने दि॒वः । तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गिर॒स्वद्-ध्रु॒वा सी॑द ॥अग्ने॑ दे॒वाꣳ इ॒हाव॑ह । ज॒ज्ञा॒नो वृ॒क्त ब॑र्.हिषे । असि॒ होता॑ न॒ ईड्यः॑ ॥ अग॑न्म म॒हा मन॑सा॒ यवि॑ष्ठं **34**

TB 3.11.6.3

यो दी॒दाय॒ समि॑द्धः॒ स्वे दु॑रो॒णे । चि॒त्रभा॑नू॒ रोद॑सी अ॒न्तरु॒र्वी ।स्वा॑हुतं॒ वि॒श्वतः॑ प्र॒त्यञ्चं॑ ॥ मे॒धा॒का॒रं वि॒दथ॑स्य प्र॒साध॑नं ।अ॒ग्निꣳ होता॑रं परि॒भूत॑मं म॒तिं । त्वामभ॑स्य ह॒विषः॑ समा॒नमित् । त्वां म॒हो वृ॑णते॒ नरो॒ नान्यं-त्वत् ॥ म॒नु॒ष्वत्त्वा॒ निधी॑महि । म॒नु॒ष्वथ् समि॑धीमहि । अग्ने॑ मनु॒ष्व-द॑ङ्गिरः **35**

TB 3.11.6.4

दे॒वान् दे॑वाय॒ते य॑ज ॥ अ॒ग्निर्. हि वा॒जिनं॑ वि॒शे । दद॑ाति वि॒श्वच॑र्.षणिः । अ॒ग्नी रा॒ये स्वा॒भुवं॑ । स प्री॒तो या॑ति॒ वार्यं॑ । इषꣳ स्तो॒तृभ्य॒ आभ॑र ॥पृ॒ष्टो दि॒वि पृ॒ष्टो अ॒ग्निः पृ॑थि॒व्यां । पृ॒ष्टो विश्वा॒ ओष॑धी॒-राविं॑वेश । वै॒श्वा॒न॒रः सह॑सा पृ॒ष्टो अ॒ग्निः । स नो॒ दिवा॒ स रि॒षः पा॑तु॒ नक्तं॑ ( ) । **36**

(अ॒सी॒ष॒द॒न्. - यवि॑ष्ठ - मङ्गिरो॒ - नक्तं॑) **(A6)**

3.11.7 अनुवाकं 7 -नाचिकेतब्राह्मणं तत्र आग्निदेवतोपासनम्

TB 3.11.7.1

अ॒यं वाव यः पव॑ते । सो॑ऽग्नि र्नार्चि॑के॒तः । स यत् प्राङ् पव॑ते । तद॑स्य॒ शिरः॑ । अथ॒ यद्

दक्षिणा । स दक्षिणः पक्षः ।अथ यत् प्रत्यक् । तत् पुच्छं । य दुदङ्ङ् । स उत्तरः पक्षः **37**

TB 3.11.7.2

अथ यथ् समॅवाति । तदस्य समञ्चनं च प्रसारणं च । अथो सपंदेवास्य सा ॥ सꣳ ह वा अस्मै स कामः पद्यते । यत् कामो यजते । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ।य उ चैन-मेवं वेद ॥ यो ह वा अग्ने नाचिकेतस्यायतनं प्रतिष्ठां वेद । आयतनवान् भवति । गच्छति प्रतिष्ठां **38**

TB 3.11.7.3

हिरण्यं वा अग्ने नाचिकेतस्यायतनं प्रतिष्ठा । य एवं वेद ।आयतनवान् भवति । गच्छति प्रतिष्ठां ॥यो ह वा अग्ने नाचिकेतस्य शरीरं वेद । स शरीर एव स्वर्गं लोकमेति । हिरण्यं वा अग्ने नाचिकेतस्य शरीरं । य एवं वेद । स शरीर एव स्वर्गं लोकमेति ॥ अथो यथा रुक्म उत्-तप्तो भाय्यात् **39**

TB 3.11.7.4

एवमेव स तेजसा यशसा । अस्मिꣳश्च लोके-ऽमुष्मिꣳश्च भाति ॥ उरवो ह वै नामैते लोकाः । ये-ऽवरेणादित्यं । अथ हैते वरीयाꣳसो लोकाः । ये परेणादित्यं । अन्तवन्तꣳ ह वा एष क्षय्यं लोकं जयति । यो-ऽवरेणादित्यं । अथ हैषो-ऽनन्त-मपार-मक्षय्यं लोकं जयति । यः परेणादित्यं ( ) । **40**

TB 3.11.7.5

अनन्तꣳ ह वा अपार-मक्षय्यं लोकं जयति । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते । य उ चैन-मेवं वेद ॥ अथो यथा रथे तिष्ठन् पक्षसी पर्या-वर्त्तमाने प्रत्यपेक्षते । एव-महोरात्रे प्रत्यपेक्षते । नास्या-होरात्रे लोकमाप्नुतः । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते । य उ चैन-मेवं वेद । **41**

(उत्तरः पक्षो - गच्छति प्रतिष्ठां - भाय्याद् - यः परेणादित्य - +मष्टौ च) **(A7)**

3.11.8 अनुवाकं 8 -नाचिकेतोपाख्यानम्

TB 3.11.8.1

उशन्. ह वै वाजश्रवसः सर्ववेदसं ददौ । तस्य ह नचिकेता नाम पुत्र आस । तꣳ ह कुमारꣳ सन्तं । दक्षिणासु नीयमानासु श्रद्धा ऽऽविवेश । स होवाच । तत कस्मै मां दास्यसीति । द्वितीयं तृतीयं ॥ तꣳ ह परीत उवाच ।मृत्यवे त्वा ददामीति ॥ तꣳ ह स्मोत्थितं वागभिवदति **42**

TB 3.11.8.2

गौतम कुमारमिति । स होवाच । परेहि मृत्यो गृहान् । मृत्यवे वै त्वाऽदा-मिति ॥ तं वै प्रवसन्तं गन्तासीति होवाच । तस्य स्म तिस्रो रात्री-रनाश्वान् गृहे वसतात् । स यदि त्वा पृच्छेत् । कुमार कति रात्री-रवाथ्सी-रिति । तिस्र इति प्रति ब्रूतात् । किं प्रथमाꣳ रात्रि-माशा इति **43**

TB 3.11.8.3

प्रजां त इति । किं द्वितीया-मिति । पशूꣳस्त इति । किं तृतीया-मिति । साधुकृत्यां त इति ॥ तं वै प्रवसन्तं जगाम । तस्य ह तिस्रो रात्री-रनाश्वान् गृह उवास । तमागत्य पप्रच्छ । कुमार कति रात्री-रवाथ्सी-रिति । तिस्र इति प्रत्युवाच **44**

TB 3.11.8.4

किं प्रथमाꣳ रात्रि-माशा इति । प्रजां त इति । किं द्वितीया-मिति । पशूꣳस्त इति । किं तृतीया-मिति । साधुकृत्यां त इति ॥ नमस्ते अस्तु भगव इति होवाच । वरं वृणीष्वेति ॥ पितरमेव जीवन्नयानीति ॥ द्वितीयं वृणीष्वेति **45**

TB 3.11.8.5

इ॒ष्टा॒पू॒र्तयो॒ र्मे ऽक्षि॑तिं ब्रू॒हीति॑ होवाच । तस्मै॑ है॒तम॒ग्निं ना॑चिके॒त-मु॑वाच । ततो॒ वै तस्ये॑-ष्टापू॒र्ते ना क्षी॑येते ॥ नास्ये॑ष्टा-पू॒र्ते क्षी॑येते । योऽग्निं ना॑चिके॒तं चि॑नु॒ते । य उ॑ चैन-मे॒वं वेद॑ ॥ तृ॒तीयं॑ वृणी॒ष्वेति॑ । पु॒न॒ मृ॒त्यो र्मे ऽप॑जितिं ब्रू॒हीति॑ होवाच । तस्मै॑ है॒तम॒ग्निं ना॑चिके॒त-मु॑वाच । ततो॒ वै सोऽप॑ पुन र्मृ॒त्यु-म॑जयत् **46**

TB 3.11.8.6

अप॑ पुन र्मृ॒त्युं ज॑यति । योऽग्निं ना॑चिके॒तं चि॑नु॒ते ॥ य उ॑ चैन-मे॒वं वेद॑ ॥ प्र॒जाप॑ति॒ र्वै प्र॒जाका॑म॒-स्तपो॑-ऽतप्यत ।स हिर॑ण्य॒-मुदा॑स्यत् । त-द॒ग्नौ प्रास्य॑त् । त-द॑स्मै॒ नाच्छ॑दयत् । तद् द्वि॒तीयं॒ प्रास्य॑त् । त-द॑स्मै॒ नै वाच्छ॑दयत् । तत् तृ॒तीयं॒ प्रास्य॑त् **47**

TB 3.11.8.7

त-द॑स्मै॒ नै वाच्छ॑दयत् । त-दा॒त्म-न्ने॒व हृ॑द॒य्ये॑ऽग्नौ वै॑श्वान॒रे प्रास्य॑त् । त-द॑स्मा अच्छदयत् । तस्मा॒द्धिर॑ण्यं॒ कनि॑ष्ठं॒ धना॑नां । भु॒ञ्जत् प्रि॒यत॑मं । हृ॒द॒य॒जꣳ हि । स वै तमे॒व नावि॑न्दत् । यस्मै॒ तां दक्षि॑णा॒-मने॑ष्यत् । ताꣳ स्वाये॒व हस्ता॑य॒ दक्षि॑णायानयत् । तां प्रत्य॑गृह्णात् **48**

TB 3.11.8.8

दक्षा॑य त्वा॒ दक्षि॑णां॒ प्रति॑गृह्णा॒मीति॑ । सो॑ ऽदक्षत॒ दक्षि॑णां प्रति॒गृह्य॑ । दक्ष॑ते ह॒ वै दक्षि॑णां प्रति॒गृह्य॑ । य ए॒वं वेद॑ ॥ ए॒तद्ध॑ स्म॒ वै तद् वि॒द्वाꣳसो॑ वाजश्रव॒सा गोत॑माः । अप्य॑नूदे॒श्यां॑ दक्षि॑णां॒ प्रति॑गृह्णन्ति । उ॒भये॑न व॒यं द॑क्षिष्यामह ए॒व दक्षि॑णां प्रति॒गृह्येति॑ । ते॑ ऽदक्षन्त॒ दक्षि॑णां प्रति॒गृह्य॑ ।दक्ष॑ते ह॒ वै दक्षि॑णां प्रति॒गृह्य॑ । य ए॒वं वेद॑ ( ) । प्र हा॒न्यं व्ली॑नाति । **49**

(व॒द॒ - त्या॒श्ना॒ इत् - यु॑वाच - द्वि॒तीयं॑ वृणी॒ष्वे - त्य॑जयत् - तृ॒तीयं॒ प्रास्य॑ - दगृह्णा॒द् - य ए॒वं वेदैक॑ च) **(A8)**

3.11.9 अनुवाकं 9 -चयनप्रयोगः

TB 3.11.9.1

तꣳ हैत-मेके पशुबन्ध एवोत्तरवेद्यां चिन्वते । उत्तरवेदिसम्मित एषोऽग्निरिति वदन्तः । तन्न तथा कुर्यात् । एत-मग्निं कामेन व्यर्द्धयेत् । स एनं कामेन व्यृद्धः । कामेन व्यर्द्धयेत् ।सौम्ये वावै नमध्वरे चिन्वीत । यत्र वा भूयिष्ठा आहुतयो हूयेरन्न् । एत-मग्निं कामेन समर्द्धयति । स एनं कामेन समृद्धः **50**

TB 3.11.9.2

कामेन समर्द्धयति ॥ अथ हैनं पुररृषयः । उत्तरवेद्या-मेव सत्रिय-मचिन्वत । ततो वै तेऽविन्दन्त प्रजां ।अभि स्वर्गं लोक-मजयन्न् । विन्दत एव प्रजां । अभि स्वर्गं लोकं जयति । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ।य उ चैन-मेवं वेद ॥ अथ हैनं वायुर् ऋद्धिकामः **51**

TB 3.11.9.3

यथान्युप्त-मेवोपदधे । ततो वै स एता-मृद्धि-माद्रध्नोत् ।यामिदं वायुर् ऋद्धः । एता-मृद्धि-मृद्धोति । यामिदं वायुर् ऋद्धः । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते । य उ चैन-मेवं वेद ॥ अथ हैनं गोबलो वार्ष्णिः पशुकामः । पांक्तमेव चिक्ये । पञ्च पुरस्तात् **52**

TB 3.11.9.4

पञ्च दक्षिणतः । पञ्च पश्चात् । पञ्चोत्तरतः । एकां मद्ध्ये ।ततो वै स सहस्रं पशून् प्राप्नोत् । प्र सहस्रं पशू-नाप्नोति ।योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते । य उ चैन-मेवं वेद ॥ अथ हैनं प्रजापतिर्ज्यैष्ठ्यकामो यशस्कामः प्रजननकामः । त्रिवृतमेव चिक्ये **53**

TB 3.11.9.5

सप्त पुरस्तात् । तिस्रो दक्षिणतः । सप्त पश्चात् । तिस्र उत्तरतः । एकां मद्ध्ये । ततो वै स प्र

यशो ज्यैष्ठ्य-माप्नोत् । एतां प्रजातिं प्राजायत । यामिदं प्रजाः प्रजायन्ते । त्रिवृद् वै ज्यैष्ठ्यं । माता पिता पुत्रः **54**

TB 3.11.9.6

त्रिवृत् प्रजननं । उपस्थो योनिं मर्द्धयमा । प्रयशो ज्यैष्ठ्य-माप्नोति । एतां प्रजातिं प्रजायते । यामिदं प्रजाः प्रजायन्ते । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते । य उ चैनमेवं वेद ॥ अथ हैन-मिन्द्रो ज्यैष्ठ्यकामः ।ऊद्र्ध्वा एवोपदधे । ततो वै स ज्यैष्ठ्य-मगच्छत् **55**

TB 3.11.9.7

ज्यैष्ठ्यं गच्छति । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते । य उ चैन-मेवं वेद ॥ अथ हैन-मसावादित्यः स्वर्गकामः ।प्राचीरेवोपदधे । ततो वै सोऽभि स्वर्गं लोक-मजयत् । अभि स्वर्गं लोकं जयति । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ।य उ चैन-मेवं वेद ॥ स यदीच्छेत् **56**

TB 3.11.9.8

तेजस्वी यशस्वी ब्रह्मवर्चसी स्यामिति । प्राङा होतुर्द्विष्ण्या-दुथ्सर्पेत् । येयं प्रागाद् यशस्वती । सा मा प्रोर्णोतु ।तेजसा यशसा ब्रह्मवर्चसेनेति । तेजस्व्येव यशस्वी ब्रह्मवर्चसी भवति ॥ अथ यदीच्छेत् । भूयिष्ठं मे श्रद्दधीरन्न् । भूयिष्ठा दक्षिणा नयेयुरिति । दक्षिणासु नीयमानासु प्राच्येहि प्राच्येहीति प्राची जुषाणा वेत्वाज्यस्य स्वाहेति स्रुवेणो-पहत्या हवनीये जुहुयात् **57**

TB 3.11.9.9

भूयिष्ठ-मेवास्मै श्रद्दधते । भूयिष्ठा दक्षिणा नयन्ति ॥ पुरीष-मुपधाय । चिति-क्लृप्तिभि-रभिमृश्य । अग्निं प्रणीयोपसमाधाय । चतस्र एता आहुती र्जुहोति । त्वमग्ने रुद्र इति शतरुद्रीयस्य रूपं । अग्ना-विष्णू इति वसोद्र्धारायाः । अन्नपत इत्यन्न होमः । सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वा इति विश्वप्रीः ( ) । **58**

special korvai

(पुरर्.षयो वा॒युर् गो॑ब॒लः स॒हस्रं॑ प्र॒जाप॑ति स्त्रि॒वृदिन्द्रो॒ ऽसावा॑दि॒त्यः स यदी॒च्छेत्)

[समृ॑द्ध - ऋद्धि॑कामः - प॒रस्ता॑च् - चिक्ये - पु॒त्रो - ऽगच्छ - दि॒च्छे - ज्जु॑हुयाद् - विश्व॒प्रिः ( )] **(A9)**

3.11.10 अनुवाकं 10 -तत्प्रशंसा

TB 3.11.10.1

यां प्र॑थ॒मा-मिष्ट॑का-मुप॒दधा॑ति । इ॒मं तया॑ लो॒क-म॒भि ज॑यति ।अथो॒ या अ॒स्मिन् ॅलो॒के दे॒वताः॑ । तासाꣳ॒ सायु॑ज्यꣳ सलो॒कता॑-माप्नोति । यां द्वि॒तीया॑-मुप॒दधा॑ति । अ॒न्त॒रि॒क्ष॒लो॒कं तया॒-ऽभि जय॑ति । अथो॒ या अ॑न्तरिक्ष लो॒के दे॒वताः॑ । तासाꣳ॒ सायु॑ज्यꣳ सलो॒कता॑-माप्नोति । यां तृ॒तीया॑-मुप॒दधा॑ति । अ॒मुं तया॑ लो॒क-म॒भिज॑यति **59**

TB 3.11.10.2

अथो॒ या अ॒मुष्मि॑न् ॅलो॒के दे॒वताः॑ । तासाꣳ॒ सायु॑ज्यꣳ सलो॒कता॑-माप्नोति । अथो॒ या अ॒मूरित॑रा अ॒ष्टाद॑श । य ए॒वामी उ॒रव॑श्च॒ वरी॑याꣳसश्च लो॒काः ।ताने॒व ताभि॑-र॒भिज॑यति ॥ का॒म॒चारो॑ ह॒ वा अ॑स्यो॒रुषु॑ च॒ वरी॑यस्सु च लो॒केषु॑ भवति । यो॑ऽग्निं ना॑चिके॒तं चि॑नु॒ते । य उ॑ चैन-मे॒वं ॅवेद॑ ॥ स॒म्ॅव॒थ्स॒रो वा अ॒ग्नि ना॑र्चिके॒तः । तस्य॑ वस॒न्तः शिरः॑ **60**

TB 3.11.10.3

ग्री॒ष्मो दक्षि॑णः प॒क्षः । व॒र्.षा उत्त॑रः । श॒रत् पुच्छं॑ । मासाः॑ कर्मका॒राः । अ॒हो॒रा॒त्रे श॑तरु॒द्रीयं॑ । प॒र्जन्यो॒ वसो॒र्द्धारा॑ ।यथा॒ वै प॒र्जन्यः॒ सुवृ॑ष्टं ॅवृ॒ष्ट्वा । प्र॒जाभ्यः॒ सर्वा॒न् कामा॑न्थ् संपू॒रय॑ति । ए॒व-मे॒व स तस्य॒ सर्वा॒न् कामा॒न्थ् संपू॑रयति । यो॑ऽग्निं ना॑चिके॒तं चि॑नु॒ते **61**

TB 3.11.10.4

य उ॑ चैन-मे॒वं वेद॑ ॥ स॒म्वथ्स॒रो वा अ॒ग्नि र्नाचि॑के॒तः । तस्य॑ वस॒न्तः शिरः॑ । ग्री॒ष्मो दक्षि॑णः प॒क्षः ।व॒र्षाः पुच्छं॑ । श॒रदुत्त॑रः प॒क्षः । हे॒म॒न्तो मद्ध्यं॑ । पू॒र्व॒प॒क्षाश्चित॑यः । अ॒प॒र॒प॒क्षाः पुरी॑षं । अ॒हो॒रा॒त्राणीष्ट॑काः ( ) ।ए॒ष वाव सो॑ऽग्नि-र॑ग्नि॒मयः॑ पुनर्ण॒वः । अ॒ग्नि॒मयो॑ ह॒ वै पु॑नर्ण॒वो भू॒त्वा । स्व॒र्गं लो॒क-मे॑ति । आ॒दि॒त्यस्य॒ सायु॑ज्यं । यो॑ऽग्निं नाचिके॒तं चि॑नु॒ते । य उ॑ चैन-मे॒वं वेद॑ । **62**

अ॒मुं तया॑ लो॒कम॒भिज॑यति॒ - शिरः॑ - श्चिनु॒त - इष्ट॑का॒ः षट्च॑) **(A10)**

PrapAtaka Korvai with starting words of 1 to 10 anuvAkams :-

(लो॒क - स्त्वम॒ग्ने - ऽग्नाविष्णू॒ - अन्न॑पते - स॒प्त ते॑ अग्ने॒ - यत्ते ऽचि॑तम॒ - यं वा - वोशन्. ह॒ वै - तꣳ हैतं - यां प्र॑थ॒मामिष्ट॑का॒ं दश॑)

korvai with starting words of 1, 11, 21 series of daSinis :-

(लो॒क - आ॑दि॒त्य - ओजो॑ - ऽस्यू॒द्ध्वा दिग॑ - न॒न्तꣳ ह॒ वै - काम॑न - ग्री॒ष्मो द्विष॑ष्टिः)

first and last word 2nd prapATakam of Kaatakam :-

(लो॒को - वेद॑)

॥ हरिः॑ ॐ ॥ ॥ तैत्तरीय यजुब्राह्मणे काठके द्वितीयः प्रश्नः समाप्तः ॥ + + + + + + + + + + + + + + +

3.12 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः चातुर्होत्रचयनं वैश्वसृजचयनं च

3.12.1 अनुवाकं 1 -वैश्वसृजचयनाङ्गभूताः दिवश्श्येनय इष्टयः

TB 3.12.1.1

"तुभ्यन्ता अंङ्गिरस्तमा21" "श्याम तङ्कामंमग्ने 22" । "आशांनां त्वा23" "विश्वा आशाः24" । "अनु नोऽद्यानुंमति25" "रन्विदंनुमते त्वं26" । "कामो भूतस्य27" "कामस्तदग्रे28" । "ब्रह्म जज्ञानं29" "पिता विराजां30" । "यज्ञो रायो31" "ऽयं यज्ञः32" । "आपो भद्रा33" "आदित्पंश्यामि34" । "तुभ्यं भरन्ति35]" "यो देह्यः36" । "पूर्वं देवा अपंरेण37" "प्राणापानौ38" । "हव्यवाहꣳ39" "स्विंष्टं40" । **1**

(तुभ्यं दशं) **(A1)**

3.12.2 अनुवाकं 2 -तासां ब्राह्मणम्

TB 3.12.2.1

देवेभ्यो वै स्वर्गो लोकस्तिरोऽभवत् । ते प्रजापंति-मब्रुवन् । प्रजांपते स्वर्गो वै नो लोकस्तिरोऽभूत् । तमन्विच्छेतिं । तं यंज्ञक्रतुभि-रन्वैच्छत् । तं यंज्ञक्रतुभि-र्नान्वंविन्दत् ।तमिष्टिंभि-रन्वैच्छत् । तमिष्टिंभि-रन्वंविन्दत् ।तदिष्टीना-मिष्टित्वं । एष्टंयो हवै नामं । ता इष्टंय इत्याचंक्षते परोक्षेण । परोक्षं प्रिया इव हि देवाः । **2**

TB 3.12.2.2

तमाशां-ऽब्रवीत् । प्रजांपत आशया वै श्रांम्यसि ।अहमु वा आशांऽस्मि । मां नु यंजस्व । अथं ते सत्याऽऽशां भविष्यति । अनु स्वर्गं लोकं वेथ्स्यसीतिं । स एतमग्नये कामांय पुरोडाशं-मष्टाकंपालं निरंवपत् ।आशायै चरुं । अनुंमत्यै चरुं । ततो वै तस्यं सत्या-ऽऽशां ऽभवत् ।

अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒क-म॑विन्दत् । स॒त्या ह॒ वा अ॒स्याशा॑ भवति । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वि॑न्दति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वं ॒वेद॑ ॥ सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्नये॒ कामा॑य॒ स्वाहा॒-ऽऽशायै॒ स्वाहा॑ । अनु॑मत्यै॒ स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये॒ स्वाहा॑ । स्व॒र्गाय॑ लो॒काय॒ स्वाहा॒ऽग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॒ स्वाहेति॑ । **3**

TB 3.12.2.3

तं कामो॑ऽब्रवीत् । प्रजा॑पते॒ कामे॑न॒ वै श्रा॑म्यसि । अ॒हमु॒वै कामो॑ऽस्मि । मां नु य॑जस्व । अथ॑ ते स॒त्यः कामो॑ भविष्यति । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वे॒थ्स्यसीति॑ । स ए॒तम॒ग्नये॒ कामा॑य पुरो॒डाश॑-म॒ष्टाक॑पालं॒ निर॑वपत् । कामा॑य च॒रुं । अनु॑मत्यै च॒रुं । ततो॒ वै तस्य॑ स॒त्यः कामो॑ऽभवत् । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कम॑विन्दत् । स॒त्यो ह॒ वा अ॑स्य॒ कामो॑ भवति ।अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वि॑न्दति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते ।य उ॑ चैनदे॒वं ॒वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्नये॒ कामा॑य॒ स्वाहा॒ कामा॑य॒ स्वाहा॑ । अनु॑मत्यै॒ स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये॒ स्वाहा॑ ।स्व॒र्गाय॑ लो॒काय॒ स्वाहा॒ऽग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॒ स्वाहेति॑ । **4**

TB 3.12.2.4

तं ब्रह्मा॑ऽब्रवीत् । प्रजा॑पते॒ ब्रह्म॑णा॒ वैश्रा॑म्यसि । अ॒हमु॒ वै ब्रह्मा॑ऽस्मि । मां नु य॑जस्व । अथ॑ ते ब्रह्म॒ण्वान्. य॒ज्ञो भ॑विष्यति । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वे॒थ्स्यसीति॑ । स ए॒तम॒ग्नये॒ कामा॑य पुरो॒डाश॑-म॒ष्टाक॑पालं॒ निर॑वपत् । ब्रह्म॑णे च॒रुं । अनु॑मत्यै च॒रुं । ततो॒ वै तस्य॑ ब्रह्म॒ण्वान्. य॒ज्ञो॑ऽभवत् । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कम॑विन्दत् । ब्र॒ह्म॒ण्वान्. ह॒ वा अ॑स्य य॒ज्ञो भ॑वति । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वि॑न्दति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑चैनदे॒वं ॒वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्नये॒ कामा॑य॒ स्वाहा॒ ब्रह्म॑णे॒ स्वाहा॑ । अनु॑मत्यै॒ स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये॒ स्वाहा॑ । स्व॒र्गाय॑ लो॒काय॒ स्वाहा॒ ऽग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॒ स्वाहेति॑ । **5**

TB 3.12.2.5

तं ॒य॒ज्ञो॑ऽब्रवीत् । प्रजा॑पते य॒ज्ञेन॒ वै श्रा॑म्यसि । अ॒हमु॒ वै य॒ज्ञो॑ऽस्मि । मां नु य॑जस्व । अथ॑ ते स॒त्यो य॒ज्ञो भ॑वष्यति । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वे॒थ्स्यसीति॑ । स ए॒तम॒ग्नये॒ कामा॑य पुरो॒डाश॑-म॒ष्टाक॑पालं॒ निर॑वपत् । य॒ज्ञाय॑ च॒रुं । अनु॑मत्यै च॒रुं । ततो॒ वै तस्य॑ स॒त्यो य॒ज्ञो॑ऽभवत् ।

अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कम॑विन्दत् । स॒त्यो ह॒ वा अ॑स्य य॒ज्ञो भ॑वति । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वि॑न्दति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑चैनदे॒वं ॒वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्नये॒ कामा॑य॒ स्वाहा॑ य॒ज्ञाय॒ स्वाहा॑ । अनु॑मत्यै॒ स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये॒ स्वाहा॑ । स्व॒र्गाय॑ लो॒काय॒ स्वाहा॒ऽग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॒ स्वाहेति॑ । 6

TB 3.12.2.6

तमापो॑-ऽब्रुवन् । प्रजा॑पते॒ऽफ्सु वै सर्वे॒ कामाः॑ श्रि॒ताः । व॒यमु॒ वा आप॑स्स्मः । अ॒स्मान्नु य॑जस्व । अथ॒ त्वयि॒ सर्वे॒ कामाः॑ श्रयिष्यन्ते । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वे॒थ्स्यसीति॑ । स ए॒तम॒ग्नये॒ काम॑ाय पुरो॒डाश॑-म॒ष्टाक॑पालं॒ निर॑वपत् । अ॒द्भ्यश्च॒रुं । अनु॑मत्यै च॒रुं । ततो॒ वै तस्मि॒न्थ्-सर्वे॒ कामा॑ अश्रयन्त । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कम॑विन्दत् । सर्वे॑ ह॒ वा अ॑स्मि॒न् कामाः॑ श्रयन्ते । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वि॑न्दति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑चैनदे॒वं ॒वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्नये॒ काम॑ाय॒ स्वाहा॒ ऽद्भ्यः स्वाहा॑ ।अनु॑मत्यै॒ स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये॒ स्वाहा॑ । स्व॒र्गाय॑ लो॒काय॒ स्वाहा॒ऽग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॒ स्वाहेति॑ । 7

TB 3.12.2.7

तम॒ग्निं ब॑लि॒मान॑ब्रवीत् । प्रजा॑पते॒ ऽग्नये॒ वै ब॑लि॒मते॒ सर्वा॑णि भू॒तानि॑ ब॒लिꣳ ह॑रन्ति । अ॒हमु॒ वा अ॒ग्निं ब॑लि॒मान॑स्मि । मां नु य॑जस्व । अथ॑ ते॒ सर्वा॑णि भू॒तानि॑ ब॒लिꣳ ह॑रिष्यन्ति । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वे॒थ्स्यसीति॑ । स ए॒तम॒ग्नये॒ काम॑ाय पुरो॒डाश॑-म॒ष्टाक॑पाल॒-न्निर॑वपत् । अ॒ग्नये॑ बलि॒मते॑ च॒रुं । अनु॑मत्यै च॒रुं । ततो॒ वै तस्मै॒ सर्वा॑णि भू॒तानि॑ ब॒लि-म॑हरन् । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कम॑विन्दत् । सर्वा॑णि ह॒ वा अ॑स्मै भू॒तानि॑ ब॒लिꣳ ह॑रन्ति । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वि॑न्दति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑चैनदे॒वं ॒वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति ।अ॒ग्नये॒ काम॑ाय॒ स्वाहा॒ ऽग्नये॑ बलि॒मते॒ स्वाहा॑ । अनु॑मत्यै॒ स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये॒ स्वाहा॑ । स्व॒र्गाय॑ लो॒काय॒ स्वाहा॒ऽग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॒ स्वाहेति॑ । 8

TB 3.12.2.8

तमनु॑वित्तिर-ब्रवीत् । प्रजा॑पते स्व॒र्गं ॒वै लो॒कमनु॑-विविथ्ससि । अ॒हमु॒ वा अनु॑वित्तिरस्मि । मां नु य॑जस्व । अथ॑ ते स॒त्या ऽनु॑वित्ति-र्भविष्यति । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वे॒थ्स्यसीति॑ । स ए॒तम॒ग्नये॒

कामाय पुरोडाशं-मष्टाकपालं निरवपत् । अनुवित्त्यै चरुं । अनुमत्यै चरुं । ततो वै तस्य सत्या ऽनुवित्तिरभवत् । अनु स्वर्गं लोक-मविन्दत् । सत्या ह वा अस्यानुवित्ति-र्भवति । अनु स्वर्गं लोकं विन्दति । य एतेन हविषा यजते । य उचैनदेवं वेद । सोऽत्र जुहोति । अग्नये कामाय स्वाहा-ऽनुवित्त्यै स्वाहा । अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा । स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति । **9**

TB 3.12.2.9

ता वा एताः सप्त स्वर्गस्य लोकस्य द्वारः । दिवः श्येनयो ऽनुवित्तयो नाम । आशा प्रथमाꣳ रक्षति । कामो द्वितीयां । ब्रह्म तृतीयां । यज्ञश्चतुर्थीं । आपः पञ्चमीं । अग्नि र्बलिमान्-थ्षष्ठीं । अनुवित्तिः सप्तमीं । अनु ह वै स्वर्गं लोकं विन्दति । कामचारोऽस्य स्वर्गे लोके भवति । य एताभि-रिष्टिभि-र्यजते । य उचैना एवं वेद । तास्वन्विष्टि । पष्ठौही वरां दद्यात् कꣳ सञ्च । स्त्रियै चाभारꣳ समृद्ध्यै । **10**

(A2)

3.12.3 अनुवाकं 3 -उपाघा नामेष्टयः

TB 3.12.3.1

तपसा देवा देवता-मग्र आयन्न् । तपसर्.षयः स्वरन्वविन्दन्न् ।तपसा सपत्नान् प्रणुदामारातीः । येनेदं विश्वं परिभूतं यदस्ति ॥प्रथमजं देवꣳ हविषा विधेम । स्वयभुं ब्रह्म परमं तपो यत् ।स एव पुत्रः स पिता स माता । तपो ह यक्षं प्रथमꣳ संबभूव ॥श्रद्धया देवो देवत्व-मश्नुते । श्रद्धा प्रतिष्ठा लोकस्य देवी **11**

TB 3.12.3.2

सा नो जुषाणोप यज्ञ-मागात् । कामवथ्सा ऽमृतं दुहाना ॥श्रद्धा देवी प्रथमजा ऋतस्य । विश्वस्य

भ॒र्त्री जग॑तः प्रति॒ष्ठा ।ताꣳ श्र॒द्धाꣳ ह॒विषा॑ यजामहे । सा नो॑ लो॒क-म॒मृतं॑ दधातु ।ईशा॑ना दे॒वी भुव॑न॒स्याधि॑पत्नी ॥ आगा॑थ्स॒त्यꣳ ह॒विरि॒दं जु॑षा॒णं ।यस्मा॑द्दे॒वा ज॑ज्ञिरे॒ भुव॑नञ्च॒ विश्वे॑ । तस्मै॑ विधेम ह॒विषा॑ घृ॒तेन॑ **12**

TB 3.12.3.3

यथा॑ दे॒वैः स॑ध॒माद॑ं मदेम ॥ यस्य॑ प्रति॒ष्ठो-र्व॑न्तरि॑क्षं ।यस्मा॑द्दे॒वा ज॑ज्ञिरे॒ भुव॑नञ्च॒ सर्वे॑ । तथ्स॒त्य-मर्च॒दुप॑य॒ज्ञं न॒ आगा॑त् । ब्रह्माहु॑ती॒-रुप॒मोद॑मानं ॥ मन॑सो॒ वशे॒ सर्व॑मि॒दं ब॑भूव । नान्यस्य॒ मनो॒ वश॒मन्वि॑याय । भी॒ष्मो हि दे॒वः सह॑स॒ः सही॑यान् । स नो॑ जुषा॒ण उप॑ य॒ज्ञमागा॑त् ॥ आकू॑तीना॒-मधि॑पतिं॒ चेत॑सां च **13**

TB 3.12.3.4

स॒ङ्कल्पजू॑तिं दे॒वं वि॑प॒श्चिं । मनो॒ राजा॑नमि॒ह व॒र्द्धय॑न्तः ।उ॒प॒ह्वे ऽस्य सुम॒तौ स्या॑म ॥ चर॑णं प॒वित्रं॒ वित॑तं पुरा॒णं ।येन॑ पू॒तस्तर॑ति दुष्कृ॒तानि॑ । तेन॑ प॒वित्रे॑ण शु॒द्धेन॑ पू॒ताः ।अति॑ पा॒प्मान॒-मरा॑तिं तरेम ॥ लो॒कस्य॒ द्वार॑-मर्चि॒मत् प॒वित्रं॑ ।ज्योति॑ष्म॒द् भ्राज॑मानं॒ मह॑स्वत् । अ॒मृत॑स्य॒ धारा॑ बहु॒धा दोह॑मानं ( ) । चर॑णं नो लो॒के सुधि॑तां दधातु ॥ “अ॒ग्नि र्मू॒र्द्धा41” “भुव॑ः42” ॥“अनु॑ नो॒ऽद्यानु॑मति॒43” “रन्विद॑नुमते॒त्वं44” ॥ “ह॒व्य॒वाहꣳ॒45” “स्वि॑ष्टं46” । **14**

(दे॒वी - घृ॒तेन॒ - चेत॑सां च॒ - दोह॑मानं च॒त्वारि॑ च) **(A3)**

3.12.4 अनुवाकं 4 -तासां ब्राह्मणम्

TB 3.12.4.1

दे॒वेभ्यो॒ वै स्व॒र्गो लो॒कस्ति॒रो॑ ऽभवत् । ते प्र॒जाप॑ति-मब्रुवन्न् । प्रजा॑पते स्व॒र्गो वै नो॑ लो॒कस्ति॒रो॑ऽभूत् । तमन्वि॒च्छेति॑ ।तं य॑ज्ञ॒क्रतुभि॒-रन्वै॑च्छत् । तं य॑ज्ञ॒क्रतुभि॒ र्नान्व॑विन्दत् ।तमिष्टि॑भि॒-रन्वै॑च्छत् । तमिष्टि॑भि॒-रन्व॑विन्दत् । तदिष्टी॑ना-मिष्टि॒त्वं । एष्ट॑यो ह॒ वै नाम॑ । ता इष्ट॑य॒ इत्या च॑क्षते प॒रोक्षे॑ण

। प॒रोक्ष॑प्रिया इव॒ हि दे॒वाः । **15**

TB 3.12.4.2

तं तपो॑ऽ ब्रवीत् । प्रजा॑पते॒ तप॑सा॒ वै श्रा॑म्यसि । अ॒हमु॒ वै तपो॑ऽ स्मि । मां नु य॑जस्व । अथ॑ ते स॒त्यं तपो॑ भविष्यति । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वे॒थ्स्यसीति॑ ।स ए॒तमा॑ग्ने॒य-म॒ष्टाक॑पालं॒ निर॑वपत् । तप॑से च॒रुं । अनु॑मत्यै च॒रुं । ततो॒ वै तस्य॑ स॒त्यं तपो॑ऽभवत् । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कम॑विन्दत् । स॒त्य ꣳ ह॒ वा अ॑स्य॒ तपो॑ भवति । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वि॑न्दति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वं ॒वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्नये॒ स्वाहा॒ तप॑से॒ स्वाहा॑ । अनु॑मत्यै॒ स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये॒ स्वाहा॑ ।स्व॒र्गाय॑ लो॒काय॒ स्वाहा॒ऽग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॒ स्वाहेति॑ । **16**

TB 3.12.4.3

तꣳ श्र॒द्धा-ऽब्र॑वीत् । प्रजा॑पते श्र॒द्धया॒ वै श्रा॑म्यसि । अ॒हमु॒ वै श्र॒द्धाऽस्मि॑ । मां नु य॑जस्व । अथ॑ ते स॒त्या श्र॒द्धा भ॑विष्यति । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वे॒थ्स्यसीति॑ । स ए॒तमा॑ऽग्ने॒य-म॒ष्टाक॑पालं॒ निर॑वपत् । श्र॒द्धायै॑ च॒रुं । अनु॑मत्यै च॒रुं । ततो॒ वै तस्य॑ स॒त्या श्र॒द्धाऽभ॑वत् । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कम॑विन्दत् । स॒त्या ह॒ वा अ॑स्य श्र॒द्धा भ॑वति । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वि॑न्दति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑ चैनदे॒वं ॒वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्नये॒ स्वाहा॑ श्र॒द्धायै॒ स्वाहा॑ ।अनु॑मत्यै॒ स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये॒ स्वाहा॑ ।स्व॒र्गाय॑ लो॒काय॒ स्वाहा॒ऽग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॒ स्वाहेति॑ । **17**

TB 3.12.4.4

तꣳ स॒त्य-म॑ब्रवीत् । प्रजा॑पते स॒त्येन॒ वै श्रा॑म्यसि । अ॒हमु॒ वै स॒त्यम॑स्मि । मां नु य॑जस्व । अथ॑ ते स॒त्यꣳ स॒त्यं भ॑विष्यति । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वे॒थ्स्यसीति॑ । स ए॒तमा॑ऽग्ने॒य-म॒ष्टाक॑पालं॒ निर॑वपत् । स॒त्याय॑ च॒रुं । अनु॑मत्यै च॒रुं । ततो॒ वै तस्य॑ स॒त्यꣳ स॒त्यम॑भवत् । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कम॑विन्दत् । स॒त्यꣳ ह॒ वा अ॑स्य स॒त्यं भ॑वति । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वि॑न्दति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑चैनदे॒वं ॒वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्नये॒ स्वाहा॑ स॒त्याय॒ स्वाहा॑ । अनु॑मत्यै॒ स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये॒

स्वाहा॑ ।स्व॒र्गाय॑ लो॒काय॒ स्वाहा॒ऽग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॒ स्वाहेति॑ । **18**

TB 3.12.4.5

तं मनो॑ऽब्रवीत् । प्रजा॑पते॒ मन॑सा॒ वै श्रा॑म्यसि । अ॒हमु॒ वै मनो॑ऽस्मि । मां नु य॑जस्व । अथ॑ ते स॒त्यं मनो॑ भविष्यति । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वे॒थ्स्यसीति॑ । स ए॒तमा॑ऽग्ने॒य-म॒ष्टाक॑पालं॒ निर॑वपत् । मन॑से च॒रुं । अनु॑मत्यै च॒रुं । ततो॒ वै तस्य॑ स॒त्यं मनो॑ऽभवत् । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कम॑विन्दत् । स॒त्यꣳ ह॒ वा अ॑स्य॒ मनो॑ भवति । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒विं॑दति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑चैन दे॒वं ॒वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्नये॒ स्वाहा॒ मन॑से॒ स्वाहा॑ ।अनु॑मत्यै॒ स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये॒ स्वाहा॑ ।स्व॒र्गाय॑ लो॒काय॒ स्वाहा॒ऽग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॒ स्वाहेति॑ । **19**

TB 3.12.4.6

तं चर॑ण-मब्रवीत् । प्रजा॑पते॒ चर॑णेन॒ वै श्रा॑म्यसि । अ॒हमु॒ वै चर॑णमस्मि । मां नु य॑जस्व । अथ॑ ते स॒त्यं चर॑णं भविष्यति । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒वे॒थ्स्यसीति॑ ।स ए॒तमा॑ऽग्ने॒य-म॒ष्टाक॑पालं॒ निर॑वपत् । चर॑णाय च॒रुं । अनु॑मत्यै च॒रुं । ततो॒ वै तस्य॑ स॒त्यं चर॑णमभवत् । अनु॑ स्व॒र्गं ॒लो॒कम॑विन्दत् । स॒त्यꣳ ह॒ वा अ॑स्य॒ चर॑णं भवति । अनु॑स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒विं॑दति । य ए॒तेन॑ ह॒विषा॒ यज॑ते । य उ॑चैनदे॒वं ॒वेद॑ । सोऽत्र॑ जुहोति । अ॒ग्नये॒ स्वाहा॒ चर॑णाय॒ स्वाहा॑ । अनु॑मत्यै॒ स्वाहा॑ प्र॒जाप॑तये॒ स्वाहा॑ ।स्व॒र्गाय॑ लो॒काय॒ स्वाहा॒ऽग्नये॑ स्विष्ट॒कृते॒ स्वाहेति॑ । **20**

TB 3.12.4.7

ता वा ए॒ताः पञ्च॑ स्व॒र्गस्य॑ लो॒कस्य॒ द्वारः॑ । अपा॑घा॒ अनु॑वित्तयो॒ नाम॑ । तपः॑ प्रथ॒माꣳ र॑क्षति । श्र॒द्धा द्वि॒तीया॑ । स॒त्यं तृ॒तीया॑ । मन॑श्चतु॒र्थी । चर॑णं पञ्च॒मी ।अनु॑ ह॒ वै स्व॒र्गं ॒लो॒कं ॒विं॑दति । का॒म॒चारो॑ऽस्य स्व॒र्गे लो॒के भ॑वति । य ए॒ताभि॒-रिष्टि॑भि॒-र्यज॑ते । य उ॑चैना ए॒वं ॒वेद॑ ।तास्व॑न्वि॒ष्टि । प॒ष्ठौ॒ही॒ व॒रां द॑द्यात् कꣳसञ्च॑ । स्त्रियै॑ चाभा॒रꣳ समृ॑द्ध्यै । **21**

(A4)

3.12.5 अनुवाकं 5 -चातुर्होत्रचयनम्

TB 3.12.5.1

ब्रह्म वै चतुर्.होतारः । चतुर्.होतृभ्योऽधि यज्ञो निर्मितः । नैनꣳ शप्तं । नाभिचरित-मागच्छति । य एवं वेद ॥ यो ह वै चतुर्.होतृणां चतुर्.होतृत्वं वेद । अथो पञ्च होतृत्वं । सर्वा हास्मै दिशः कल्पन्ते ।वाचस्पतिर्. होता दशहोतॄणां । पृथिवी होता चतुर्.होतॄणां **22**

TB 3.12.5.2

अग्निर्. होता पञ्चहोतॄणां । वाग्घोता षड्होतॄणां ।महाहविर्. होता सप्तहोतॄणां । एतद्वै चतुर्.होतृणां चतुर्.होतृत्वं ।अथो पञ्चहोतृत्वं । सर्वा हास्मै दिशः कल्पन्ते । य एवं वेद ।।एषा वै सर्व विद्या । एतद् भेषजं ।एषा पङ्क्तिः स्वर्गस्य लोकस्यां जसायनिः स्रुतिः **23**

TB 3.12.5.3

एतान्. योऽद्ध्यै-त्यछदिर्दर्.शे यावत्तरसं । स्वरेति । अनुपब्रवः सर्वमायुरेति । विन्दते प्रजां । रायस्पोषं गौपत्यं । ब्रह्मवर्चसी भवति ॥ एतान्. योऽद्ध्यैति । स्पृणोत्यात्मानं । प्रजां पितॄन् ॥ एतान्. वा अरुण औपवेशि विदाञ्चकार **24**

TB 3.12.5.4

एतैरधिवादमपाजयत् । अथो विश्वं पाप्मानं । स्वर्ययौ । एतान्. योऽद्ध्यैति । अधिवादं जयति । अथो विश्वं पाप्मानं । स्वरेति ॥ एतैरग्निं चिन्वीत स्वर्गकामः ।एतैरायुष्कामः । प्रजा पशुकामो वा । **25**

TB 3.12.5.5

पुरस्ता-द्दशहोतार-मुदञ्च-मुपदधाति यावत्पदं । हृदयं यजुषी पत्न्यौ च । दक्षिणतः प्राञ्चं चतुर्होतारं ।पश्चादुदञ्चं पञ्च होतारं । उत्तरतः प्राञ्चꣳ षड्होतारं ।उपरिष्टात् प्राञ्चꣳ सप्तहोतारं । हृदयं यजूꣳषि पत्न्यश्च । यथावकाशं ग्रहान् । यथावकाशं प्रतिग्रहान् लोकं पृणाश्च ।सर्वा हास्यैता देवताः प्रीता अभीष्टा भवन्ति **26**

TB 3.12.5.6

सदेवमग्निं चिनुते ॥ रथसमित-श्चेतव्यः । वज्रो वै रथः ।वज्रेणैव पाप्मानं भ्रातृव्यꣳ स्तृणुते । पक्षः समित-श्चेतव्यः । एतावान्. वै रथः । यावत्पक्षः । रथसमितमेव चिनुते ॥ इममेव लोकं पशुबन्धेनाभिजयति । अथो अग्निष्टोमेन **27**

TB 3.12.5.7

अन्तरिक्ष-मुक्थ्येन । स्वरतिरात्रेण । सर्वान् लोकानहीनेन । अथो सत्रेण ॥ वरो दक्षिणा । वरेणैव वरꣳ स्पृणोति ।आत्मा हि वरः ॥ एकविꣳशति र्दक्षिणा ददाति । एकविꣳशो वा इतः स्वर्गो लोकः । प्रस्वर्गं लोकमाप्नोति **28**

TB 3.12.5.8

असावादित्य एकविꣳशः । अमुमेवा-दित्यमाप्नोति ॥ शतं ददाति । शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः । आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति ॥ सहस्रं ददाति ।सहस्रं संमितः स्वर्गो लोकः । स्वर्गस्य लोकस्या-भिजित्यै ॥ अन्विष्टकं दक्षिणा ददाति । सर्वाणि वयाꣳसि **29**

TB 3.12.5.9

सर्वस्याप्त्यै । सर्वस्या-वरुद्ध्यै ॥ यदि न विन्देत । मन्थानेतावतो दद्यादोदनान्. वा । अश्नुते तं कामं । यस्मै कामाया-ग्निश्चीयते ॥ पष्ठौहीं त्वन्तर्वतीं दद्यात् ।सा हि सर्वाणि वयाꣳसि । सर्वस्याप्त्यै । सर्वस्या-वरुद्ध्यै । **30**

TB 3.12.5.10

हिरण्यं ददाति । हिरण्य-ज्योतिरेव स्वर्गं लोकमेति ॥ वासो ददाति । तेनायुः प्रतिरते ॥ वेदितृतीये यजेत । त्रिषत्या हि देवाः । स सत्यमग्निं चिनुते ॥ तदेतत् पशुबन्धे ब्राह्मणं ब्रूयात् । नेतरेषु यज्ञेषु ॥ यो ह वै चतुर्.होतृ-ननुसवनं तर्पयितव्यान्. वेद **31**

TB 3.12.5.11

तृप्यति प्रजया पशुभिः । उपैनꣳ सोमपीथो नमति ।एते वै चतुर्.होतारो ऽनुसवनं तर्पयितव्याः । ये ब्राह्मणा बहुविदः ।तेभ्यो यद्दक्षिणा न नयेत् । दुरिष्टꣳ स्यात् । अग्निमस्य वृञ्जीरन्न् । तेभ्यो यथा श्रद्धं दद्यात् । स्विष्टमेवैतत्क्रियते । नास्याग्निं वृञ्जते । **32**

TB 3.12.5.12

हिरण्येष्टको भवति । यावदुत्तम-मङ्गुलि-काण्डं यज्ञ् पुरुषा संमितं ।तेजो हिरण्यं ॥ यदि हिरण्यं न विन्देत् । शर्करा अक्ता उपदद्ध्यात् । तेजो घृतं । सतेजसमे-वाग्निं चिनुते ॥ अग्निश्चित्वा सौत्रामण्या यजेत मैत्रावरुण्या वा । वीर्येण वा एष व्यृद्ध्यते । योऽग्निश्चिनुते ( ) **33**

TB 3.12.5.13

यावदेव वीर्यं । तदस्मिन् दधाति ॥ ब्रह्मणः सायुज्यꣳ सलोकता-माप्नोति । एतासामेव देवतानाꣳ सायुज्यं । सार्ष्टिताꣳ समान लोकता-माप्नोति । य एतमग्निं चिनुते । य उचैनमेवं वेद ॥ एतदेव सावित्रे ब्राह्मणं । अथो नाचिकेते । **34**

(होता चतुर्.होतृणाꣳ - स्रुति - श्चकार - वा - भवन्त्य - ग्निष्टोमेना - प्नोति - वयाꣳसि - वयाꣳसि - सर्वस्याप्त्यै सर्वस्यावरुद्ध्यै - वेद - वृञ्जते - चिनुते - +नव च) **(A5)**

3.12.6 अनुवाकं 6 -वैश्वसृजचयनम्

TB 3.12.6.1

यच्चामृतं॑ यच्च मर्त्यं॑ । यच्च प्राणि॑ति यच्च न । सर्वा॒स्ता इष्ट॑काः कृ॒त्वा । उप॑ काम॒दुघा॑ दधे । तेनर्.षि॑णा॒ तेन॒ ब्रह्म॑णा । तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गिर॒स्वद्-ध्रु॒वा सी॑द ॥ सर्वा॒ः स्त्रिय॒ः सर्वा॑न् पुꣳसः । सर्वं॒ न स्त्री॑-पुमञ्च यत् ।सर्वा॒स्ताः ॥ याव॑न्तः पाꣳसवो॒ भूमेः॑ **35**

TB 3.12.6.2

सङ्ख्या॑ता देवमा॒ययां॑ । सर्वा॒स्ताः ॥ याव॑न्त॒ ऊषाः॑ पशू॒नां । पृ॒थि॒व्यां पुष्टि॑ र्हि॒ताः । सर्वा॒स्ताः ॥ याव॑ती॒ः सिक॑ता॒ः सर्वाः॑ ।अ॒फ्स्व॑न्तश्च॒ याः श्रि॒ताः । सर्वा॒स्ताः ॥ याव॑ती॒ः शर्क॑रा॒ धृत्यै॑ । अ॒स्यां पृ॑थि॒व्यामधि॑ **36**

TB 3.12.6.3

सर्वा॒स्ताः ॥ याव॒न्तो-ऽश्मा॑नो॒ऽस्यां पृ॑थि॒व्यां । प्र॒ति॒ष्ठासु॒ प्रति॑ष्ठिताः । सर्वा॒स्ताः ॥ याव॑ती र्वी॒रुध॒ः सर्वाः॑ ।विष्ठि॑ताः पृथि॒वीमनु॑ । सर्वा॒स्ताः ॥ याव॑ती॒रोष॑धी॒ः सर्वाः॑ ।विष्ठि॑ताः पृथि॒वीमनु॑ । सर्वा॒स्ताः । **37**

TB 3.12.6.4

याव॑न्तो॒ वन॒स्पत॑यः । अ॒स्यां पृ॑थि॒व्यामधि॑ । सर्वा॒स्ताः ॥याव॑न्तो ग्रा॒म्याः प॒शव॒ः सर्वे॑ । आ॒र॒ण्याश्च॒ ये । सर्वा॒स्ताः ॥ ये द्वि॒पाद॒-श्चतु॑ष्पादः । अ॒पाद॑ उदरस॒र्पिण॑ः ।सर्वा॒स्ताः ॥ याव॒दाञ्ज॑-नमु॒च्यते॑ **38**

TB 3.12.6.5

दे॒व॒त्रा यच्च॑ मानु॒षं । सर्वा॒स्ताः ॥ याव॑त्कृ॒ष्णाय॑सꣳ सर्वं॑ ।दे॒व॒त्रा यच्च॑ मानु॒षं । सर्वा॒स्ताः ॥ याव॑ ल्लो॒हाय॑सꣳ सर्वं॑ ।दे॒व॒त्रा यच्च॑ मानु॒षं । सर्वा॒स्ताः ॥ सर्वꣳ॒ सीसꣳ॒ सर्वं॒ त्रपु॑ ।दे॒व॒त्रा यच्च॑ मानु॒षं **39**

TB 3.12.6.6

सर्वा॒स्ताः ॥ सर्वꣳ॒ हिर॑ण्यꣳ रज॒तं । दे॒व॒त्रा यच्च॑ मानु॒षं ।सर्वा॒स्ताः ॥ सर्वꣳ॒ सुव॑र्णꣳ॒ हरि॑तं । दे॒व॒त्रा यच्च॑ मानु॒षं । सर्वा॒स्ता इष्ट॑काः कृ॒त्वा । उप॑काम॒दुघा॑ दधे । तेनर्.षि॑णा॒ तेन॒ ब्रह्म॑णा । तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गिर॒स्वद्-ध्रु॒वा सी॑द ( ) । **40**

special korvai

(यच्च॒ स्त्रिय॑ः पाꣳ॒सव॒ ऊषा॒ः सिक॑ता॒ः शर्क॑रा॒ अश्मा॑नो वी॒रुध॒ ओष॑धी॒र् वन॒स्पत॑यो ग्रा॒म्या ये द्वि॒पादो॒ याव॒दाञ्ज॑नं॒ याव॑त् कृ॒ष्णाय॑सँलो॒हाय॑सꣳ॒ सीसꣳ॒ हिर॑ण्यꣳ॒ सुव॑र्णꣳ॒ हरि॑तम॒ष्टाद॑श)

(भूमे॒ - रधि॒ - विष्ठि॑ताः पृथि॒वीमनु॒ सर्वा॒स्ता - उ॒च्यत॑ - मानु॒षꣳ - सी॑द ( )) **(A6)**

3.12.7 अनुवाकं 7 -वैश्वसृजचयनम्

TB 3.12.7.1

सर्वा॒ दिशो॑ दि॒क्षु । यच्चा॒न्त र्भू॒तं प्रति॑ष्ठितं । सर्वा॒स्ता इष्ट॑काः कृ॒त्वा । उप॑ काम॒दुघा॑ दधे ।तेनर्.षि॑णा॒ तेन॒ ब्रह्म॑णा । तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गिर॒स्वद्-ध्रु॒वा सी॑द ॥अ॒न्तरि॑क्षञ्च॒ केव॑लं । यच्चा॒स्मि-न्न॑न्त॒राहि॑तं ।सर्वा॒स्ताः ॥ आ॒न्त॒रि॒क्ष्य॑श्च॒ याः प्र॒जाः **41**

TB 3.12.7.2

ग॒न्ध॒र्वा॒-फ्स॒रस॑श्च॒ ये । सर्वा॒स्ताः ॥ सर्वा॑-नुदा॒रान्-थ्स॒लिलान्॑ ।अ॒न्तरि॑क्षे॒ प्रति॑ष्ठितान् । सर्वा॒स्ताः ॥ सर्वा॑-नुदा॒रान्-थ्स॑लि॒लान् ।स्था॒व॒राः प्रो॒ष्याँश्च॒ ये । सर्वा॒स्ताः ॥ सर्वा॑ धुनिꣳ॒ सर्वा॑न्-ध्वꣳ॒सान् । हि॒मो यच्च॑ शी॒यते॑ **42**

TB 3.12.7.3

सर्वा॒स्ताः ॥ सर्वा॒न् मरी॑ची॒न्. वित॑तान् । नी॒हा॒रो यच्च॑ शी॒यते॑ । सर्वा॒स्ताः ॥ सर्वा॑ वि॒द्युतः

सर्वान्थ् स्तनयित्नून् । ह्रादुनी र्यच्च शीयते । सर्वास्ताः ॥ सर्वाः स्रवन्तीः सरितः । सर्वमप्सु चरञ्च यत् । सर्वास्ताः । **43**

TB 3.12.7.4

याश्च कूप्या याश्च नाद्याः समुद्रियाः । याश्च वैशन्तीरुत प्रासचीर्याः । सर्वास्ताः ॥ ये चोत्तिष्ठन्ति जीमूताः । याश्च वर्षन्ति वृष्टयः । सर्वास्ताः ॥ तपस्तेज आकाशं । यच्चाकाशे प्रतिष्ठितं । सर्वास्ताः ॥ वायुं वयाꣳसि सर्वाणि **44**

TB 3.12.7.5

अन्तरिक्षचरञ्च यत् । सर्वास्ताः ॥ अग्निꣳ सूर्यं चन्द्रं । मित्रं वरुणं भगं । सर्वास्ताः ॥ सत्यꣳ श्रद्धां तपो दमं । नामं रूपञ्च भूतानां । सर्वास्ता इष्टकाः कृत्वा । उप कामदुघां दधे । तेनर्षिणा तेन ब्रह्मणा ( ) । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । **45**

special korvai

(दिशोऽन्तरिक्षमान्तरिक्ष्यं उदारानुदारान् धुनिं मरीचीन्. विद्युतः स्रवन्तीर्याश्च ये च तपो वायुमग्निꣳ सत्यं पञ्चदश)

(प्रजा-हिमो यच्च शीयते-सर्वास्ताः-सर्वाणि-ब्रह्मणैकं च) **(A7)**

3.12.8 अनुवाकं 8 -वैश्वसृजचयनम्

TB 3.12.8.1

सर्वां दिवꣳ सर्वान् देवान् दिवि । यच्चान्त र्भूतं प्रतिष्ठितं ।सर्वास्ता इष्टकाः कृत्वा । उप कामदुघां दधे । तेनर्षिणा तेन ब्रह्मणा । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद-ध्रुवा सीद ॥ यावती स्तारकाः सर्वाः । वितता रोचने दिवि । सर्वास्ताः ॥ ऋचो यजूꣳषि सामानि **46**

TB 3.12.8.2

अथर्वाङ्गिरसश्च ये । सर्वास्ताः ॥ इतिहासपुराणञ्च ।सर्पदेवजनाश्च ये । सर्वास्ताः ॥ ये च लोका ये चालोकाः ।अन्त र्भूतं प्रतिष्ठितं । सर्वास्ताः ॥ यच्च ब्रह्म यच्चाब्रह्म ।अन्त र्ब्रह्मन् प्रतिष्ठितं **47**

TB 3.12.8.3

सर्वास्ताः ॥ अहोरात्राणि सर्वाणि । अर्द्धमासाꣳश्च केवलान् ।सर्वास्ताः ॥ सर्वानृतून्-थ्सर्वान् मासान् । सम्वथ्सरञ्च केवलं ।सर्वास्ताः ॥ सर्वं भूतꣳ सर्वं भव्यं । यच्चातोऽधि भविष्यति । सर्वास्ता इष्टकाः कृत्वा ( ) । उप कामदुघा दधे । तेनर्षिणा तेन ब्रह्मणा । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । **48**

special korvai

(दिवं तारका ऋचं इतिहासपुराणं च ये च यच्चाहोरात्राण्यृतून् भूतं नव)
(सामानि - ब्रह्मन् प्रतिष्ठितं - कृत्वा त्रीणि च) **(A8)**

3.12.9 अनुवाकं 9 -ब्रह्मा सदस्यासीनो वौश्वसृजान् व्याचष्टे

TB 3.12.9.1

ऋचां प्राची महती दिगुच्यते । दक्षिणा-माहु र्यजुषामपारां ।अथर्वणा-मङ्गिरसां प्रतीची । साम्ना-मुदीची महती दिगुच्यते ॥ ऋग्भिः पूर्वाह्णे दिवि देव ईयते । यजुर्वेदे तिष्ठति मद्ध्ये अह्नः ।सामवेदे-नास्तमये महीयते । वेदै-रशून्य-स्त्रिभिरेति सूर्यः ॥ ऋग्भ्यो जाताꣳ सर्वशो मूर्त्ति-माहुः । सर्वा गति र्याजुषी हैव शश्वत् **49**

TB 3.12.9.2

सर्वं तेज स्सामरूप्यꣳ ह शश्वत् । सर्वꣳ हेदं ब्रह्मणा हैव सृष्टं ॥ ऋग्भ्यो जातं वैश्यं वर्ण-माहुः । यजुर्वेदं क्षत्रियस्या-हुर्योनिं । सामवेदो ब्राह्मणानां प्रसूतिः । पूर्वे पूर्वेभ्यो वच एत-दूचुः ॥

आ॒द॒र्॒.श-म॒ग्निं चि॑न्वा॒नाः । पूर्वे॑ विश्व॒ सृजो॒ऽमृताः॑ । श॒तं व॑र्॒.ष सह॒स्राणि॑ । दी॒क्षि॒ताः स॒त्र-मा॑सत । **50**

TB 3.12.9.3

तप॑ आसीद् गृ॒हप॑तिः । ब्रह्म॑ ब्र॒ह्माभ॑वथ् स्व॒यं । स॒त्यꣳ ह॒ हो तैषा॒मासी॑त् । यद् विश्व॒सृज॒ आस॑त ॥अ॒मृत॑-मेभ्य॒ उद॑गायत् । स॒हस्रं॑ परिवथ्स॒रान् । भू॒तꣳ ह॑ प्रस्तो॒ तैषा॒मासी॑त् । भ॒वि॒ष्यत् प्रति॑ चाहरत् ॥प्रा॒णो अ॑द्धर्यु॒-र॑भवत् । इ॒दꣳ सर्वꣳ॒ सिषा॑सतां **51**

TB 3.12.9.4

अ॒पा॒नो वि॒द्वा-ना॒वृत॑ः । प्रति॒ प्राति॑ष्ठ-दद्धरे ॥ आ॒र्त॒वा उ॑पगा॒तार॑ः । स॒द॒स्या॑ ऋ॒तवो॑-ऽभवन्न् । अ॒र्द्ध॒मा॒साश्च॒ मासा॑श्च । च॒म॒सा॒-द्ध्र्य॒वो-ऽभ॑वन्न् ॥ अशꣳ॑ स॒द् ब्रह्म॑ण॒-स्तेज॑ः । अ॒च्छा॒वा॒को ऽभ॑व॒द् यश॑ः । ऋ॒त-मे॑षां प्रशा॒स्ता-ऽऽसी॑त् । यद् विश्व॒ सृज॒ आस॑त । **52**

TB 3.12.9.5

ऊर्ग्-राजा॑न॒-मुद॑वहत् । ध्रु॒व॒ गो॒पः सहो॑-ऽभवत् । ओजो॒-ऽभ्य॑ष्टौ॒द् ग्राव॒.ण्ण॑ः । यद् विश्व॒ सृज॒ आस॑त ॥अप॑चितिः पो॒त्रीया॑-मयजत् । ने॒ष्ट्रीया॑-मयज॒त् त्विषि॑ः । आग्नी॑द्धाद् वि॒दुषी॑ स॒त्यं । श्र॒द्धा है॒वा य॑जथ् स्व॒यं ॥ इरा॒ पत्नी॑ विश्व॒ सृजां॑ । आकू॑ति-रपिनड्ढ॒विः **53**

TB 3.12.9.6

इ॒द्ध्मꣳ ह॒ क्षुच् चै॑भ्य उ॒ग्रे । तृ॒ष्णा चा व॑हतामु॒भे ॥ वागे॑षाꣳ सुब्रह्म॒ण्या-ऽऽसी॑त् । छ॒न्दो॒ यो॒गान्. वि॑जान॒ती ।क॒ल्प॒त॒न्त्राणि॑ तन्वा॒ना-ऽह॑ः । सꣳस्थाश्च॑ सर्व॒शः ॥ अ॒हो॒रा॒त्रे प॑शुपा॒ल्यौ । मु॒हू॒र्त्ताः प्रे॒ष्या॑ अभवन्न् । मृ॒त्युस् तद॑-भव-द्धा॒ता । श॒मि॒तो ग्रो वि॒शां पति॑ः । **54**

TB 3.12.9.7

वि॒श्वसृजः॑ प्रथ॒माः स॒त्र-मा॑सत । स॒हस्रं॒ सम॒ं प्रसु॑तेन॒ यन्तः॑ ।ततो॑ ह जज्ञे॒ भुव॑नस्य गो॒पाः । हि॒र॒ण्मयः॑ श॒कुनि॒ र्ब्रह्म॒ नाम॑ ॥ येन॒ सूर्य॒-स्तप॑ति॒ तेज॑से॒-द्धः । पि॒ता पु॒त्रेण॑ पितृ॒मान्. योनि॑योनौ । नावे॑दविन् मनुते॒ तं बृ॒हन्तं॑ । स॒र्वा॒नु॒भु-मा॒त्मानꣳ॑ संपरा॒ये ॥ ए॒ष नि॒त्यो म॑हि॒मा ब्रा॑ह्म॒णस्य॑ । न कर्म॑णा वर्द्धते॒ नो कनी॑यान् **55**

TB 3.12.9.8

तस्यै॒वात्मा प॑द॒वित्तं॑ विंदित्वा । न कर्म॑णा लिप्यते॒ पाप॑केन ॥पञ्च॑पञ्चा॒शत॑-स्त्रि॒वृतः॑ सम्॑वथ्स॒राः । पञ्च॑पञ्चा॒शतः॑ पञ्चद॒शाः । पञ्च॑पञ्चा॒शतः॑ सप्तद॒शाः । पञ्च॑पञ्चा॒शत॑ एकवि॒ꣳशाः । वि॒श्व॒सृजाꣳ॑ स॒हस्रं॑ सम्॑वथ्सरं ॥ ए॒तेन॒ वै वि॑श्व॒सृज॑ इ॒दं॑ विश्व॑-मसृ॑जन्त । यद् विश्व॒-मसृ॑जन्त । तस्मा॑द् विश्व॒सृजः॑ ( ) ॥ विश्व॑-मेना॒-नन॒ु प्रजा॑यते । ब्रह्म॑णः॒ सायु॑ज्यꣳ सलो॒कता॑ं यन्ति । ए॒तासा॑मे॒व दे॒वता॑नाꣳ सायु॑ज्यं । सा॒र्ष्टिताꣳ॑ समान लो॒कता॑ं यन्ति । य ए॒त-दु॑प॒यन्ति॑ । ये चै॑न॒त् प्राहुः॑ । येभ्य॑-श्चैन॒त् प्राहुः॑ ॥ ॐ । **56**

(शश्व॑ - दासत॒ - सिषा॑सता॒ - मास॑त - ह॒विष् - पति॒ः - कनी॑या॒न् - तस्मा॑द् विश्व॒सृजो॒ऽष्टौ च॑) **(A9)**

PrapAtaka Korvai with starting words of 1 to 9 anuvAkams :-

(तुभ्यं॑ - दे॒वेभ्य॒ - स्तप॑सा - दे॒वेभ्यो॒ - ब्रह्म॒ वै चतु॑र्.होतारो॒ - यच्चा॒मृतꣳ॒ - सर्वा॒ दिशो॑ दि॒क्षु - सर्वां॒ दिव॑ - मृ॒चां प्राची॒ नव॑)

korvai with starting words of 1, 11, 21 series of daSinis :-

(तुभ्यं॒ - तप॑सा॒ - ता वा ए॒ताः पञ्च॒ - हिर॑ण्यं ददाति॒ - सर्वा॒ दिश॒ - स्तप॑ आसीद्बृ॒हप॑ति॒ः षट्च॑ञ्चा॒शत्)

first and last word 3rd prapATakam of kAThakam :-

(तुभ्य॒-म्॒ॐ)

॥ हरिः॑ ॐ ॥ ॥ तैत्तिरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीय प्रश्नः समाप्तः ॥
॥ इति तैत्तिरीय यजुर्ब्राह्मणे काठकं समाप्तं ॥ =
Appendix (of Expansions) ट्.भ्.3.12.1.1 - तुभ्य॒न्ता अ॑ङ्गिरस्तमा॒21 श्याम॒ तङ्कामं॑मग्ने 22
तुभ्यं॒ ता अ॑ङ्गिरस्तम॒ विश्वाः॑ सुक्षि॒तयः॒ पृथ॑क् । अग्ने॒ कामा॑य येमिरे ॥ 21
अ॒श्याम॒ तं काम॑मग्ने॒ तवो॒ त्य॑श्याम॑ र॒यिꣳ र॑यिवः सु॒वीरं॑ । अ॒श्याम॒ वाज॑म॒भि वा॒जय॑न्तो॒ ऽश्याम॑ द्यु॒म्नम॑जरा॒जरं॑ ते ॥ (BOth 21 and 22 appearing in TS 1.3.14.3)
ट्.भ्.3.12.1.1 - आशा॑नां त्वा॒23 विश्वा॒ आशाः॑24 आशा॑नां त्वा ऽऽशापा॒लेभ्यः॑ । च॒तुर्भ्यो॑ अ॒मृते॑भ्यः । इ॒दं भू॒तस्याध्य॑क्षेभ्यः । वि॒धेम॑ ह॒विषा॑ व॒यम् ॥ 23
विश्वा॒ आशा॒ मधु॑ना॒ सꣳसृ॑जामि । अ॒न॒मी॒वा आप॒ ओष॑धयो भवन्तु । अ॒यं ॅयज॑मानो॒ मृधो॒ व्य॑स्यताम् अगृ॑भीताः प॒शवः॑ सन्तु॒ सर्वे॑ ॥ 24 (BOth 23 and 24 appEaring in T.B.2.5.3.3)
ट्.भ्.3.12.1.1 - अनु॑ नो॒ऽद्यानु॑मति॒25 रन्विद॑नुमते॒ त्वं26 अनु॑ नो॒ऽद्याऽनु॑मतिर्य॒ज्ञं दे॒वेषु॑ मन्यतां । अ॒ग्निश्च॑ हव्य॒वाह॑नो॒ भव॑तां दा॒शुषे॒ मयः॑ ॥ 25
अन्विद॑नुमते॒ त्वं मन्या॑सै॒ शञ्च॑नः कृधि । क्रत्वे॒ दक्षा॑य नो हिनु॒ प्रण॒ आयू॑ꣳषि तारिषः ॥ 26 (BOth 25 and 26 appEaring in T.S.3.11.3.3)
ट्.भ्.3.12.1.1 - कामो॑ भूतस्य॒27 काम॒स्तदग्रे॑28 कामो॑ भूतस्य॒ भव्य॑स्य । स॒म्राडेको॒ विरा॑जति । स इ॒दं प्रति॑ पप्रथे । ऋ॒तूनु॒थ् सृ॑जते व॒शी ॥ 27
काम॒स्तदग्रे॒ सम॑वर्त॒ताधि॑ । मन॑सो॒ रेतः॑ प्रथ॒मं ॅयदासी॑त् । स॒तो बन्धु॒मस॑ति॒ निर॑विन्दन्न् । हृ॒दि प्र॒तीष्या॑ क॒वयो॑ मनी॒षा ॥ 28 (BOth 27 and 28 appEaring in T.B.2.4.1.9 and T.B.2.4.1.10
ट्.भ्.3.12.1.1 - ब्रह्म॑ जज्ञा॒नं29 पि॒ता वि॒राजां॑30 ब्रह्म॑ जज्ञा॒नं प्र॑थ॒मं पु॒रस्ता॒द्वि सी॑म॒तः सु॒रुचो॑ वे॒न आ॑वः । स बु॒ध्निया॑ उप॒मा अ॑स्य वि॒ष्ठाः स॒तश्च॒ योनि॒मस॑तश्च॒ विवः॑ ॥ 29 (29 appEaring in T.S.4.2.8.2)

पिता विराजामृषभो रयीणां । अन्तरिक्षं विश्वरूप आविवेश । तमर्कै-रभ्यर्चन्ति वथ्सं । ब्रह्म सन्तं ब्रह्मणा वर्द्धयन्तः ॥ 30 (30 appEaring in T.B.2.8.8.9)

ट्.भ्.3.12.1.1 - यज्ञो रायो31 ऽयं यज्ञः32 यज्ञो रायो यज्ञ ईशे वसूनाम् । यज्ञः सस्यानामुत सुक्षितीनाम् । यज्ञ इष्टः पूर्वचित्तिं दधातु । यज्ञो ब्रह्मण्वाꣳ अप्येतु देवान् ॥ 31

अयं यज्ञो वर्धतां गोभिरश्वैः । इयं वेदिः स्वपत्या सुवीरा । इदं बर्हिरति बर्हीꣳष्यन्या । इमं यज्ञं विश्वे अवन्तु देवाः ॥ 32 (BOth 31 and 32 appEaring in T.B.2.5.5.1)

ट्.भ्.3.12.1.1 - आपो भद्रा33 आदित्पश्यामि34 आपो भद्रा घृतमिदाप आसुरग्नी-षोमौ बिभ्रत्याप इत् ताः । तीव्रो रसो मधुपृचा मरंगम आ मा प्राणेन सह वर्चसा गन्न् ॥ 33 आदित् पश्याम्युत वा शृणोम्या मा घोषो गच्छति वाङ्ङ आसां । मन्ये भेजानो अमृतस्य तर्हि हिरण्यवर्णा अतृपं यदा वः ॥ 34 (BOth 33 and 34 appEaring in T.S.5.6.1.3 and 5.6.1.4)

ट्.भ्.3.12.1.1 - तुभ्यं भरन्ति35] यो देह्यः36 तुभ्यं भरन्ति क्षितयो यविष्ठ । बलिमग्ने अन्ति त ओत दूरात् । आ भन्दिष्ठस्य सुमतिं चिकिद्धि । बृहत्ते अग्ने महि शर्म भद्रम् ॥ 35

यो देह्यो अनमयद्वधस्नैः । यो अर्यपत्नी-रुषसश्चकार । स निरुध्या नहुषो यह्वो अग्निः । विशश्चक्रे बलिहृतः सहोभिः ॥ 36 (BOth 35 and 36 appEaring in T.B.2.4.7.9)

ट्.भ्.3.12.1.1 - पूर्वं देवा अपरेण37 प्राणापानौ38 पूर्वं देवा अपरेणा-नुपश्यञ्जन्मभिः । जन्मान्यवरैः पराणि । वेदानि देवा अयमस्मीति माम् । अहꣳ हित्वा शरीरं जरसः परस्तात् ॥ 37

प्राणापानौ चक्षुः श्रोत्रम् । वाचं मनसि संभृताम् । हित्वा शरीरं जरसः परस्तात् । आ भूतिं भूतिं वयमश्नवामहै ॥ 38 (BOth 37 and 38 appEaring in T.B.2.5.6.5)

ट्.भ्.3.12.1.1 - हव्यवाह39 स्विष्टं40 हव्यवाह-मभिमातिषाऽहम् । रक्षोहणं पृतनासु जिष्णुम् । ज्योतिष्मन्तं दीद्यतं पुरन्धिम् । अग्निꣳ स्विष्टकृतमा हुवेम ॥ 39

स्विष्टमग्ने अभि तत् पृणाहि । विश्वा देव पृतना अभिष्य । उरुं नः पन्थां प्रदिशन्वि भाहि । ज्योतिष्मद्धेह्यजरं न आयुः ॥ 40 (BOth 39 and 40 appEaring in T.B.2.4.1.4)

ट्.भ्.3.12.3.4 - अग्नि र्मूर्धा41 भुवः42 अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत् पतिः पृथिव्या अयं । अपाꣳ रेताꣳसि जिन्वति ॥ 41

भुवो॑ य॒ज्ञस्य॒ रज॑सश्च ने॒ता यत्रा॑ नि॒युद्भिः॒ सच॑से शि॒वाभिः॑ । दि॒वि मू॒र्धानं॑ दधिषे सुव॒र्षां जि॒ह्वामग्ने॑ चकृषे हव्य॒वाह॑ं ॥ 42 (BOth 41 and 42 appEaring in T.S.4.4.4.1)

ट्.भ्.3.12.3.4 - अनु॑ नो॒ऽद्यानु॑मति॒43 रन्विद॑नुमते॒त्वं44 समे॑ अस् 25 अन्द् 26 अबोवे

ट्.भ्.3.12.3.4 - ह॒व्य॒वाह॒45 स्विष्टं46 समे॑ अस् 39 अन्द् 40 अबोवे

आनुवकम् 6 in the entire 6th Anuvakam " sarvAqstAH" appearing 16 times in short form which are highlighted by us in the text for identification. TheExpansion is as follows and is common for the all the 16 appearances. सर्वा॒स्ता इष्ट॑काः कृ॒त्वा । उ॑प काम॒दुघा॑ दधे । तेनर्॒षिणा॒ तेन॒ ब्रह्म॑णा । तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गिर॒स्वद्-ध्रु॒वा सी॑द ॥ (Appearing in T.B.3.12.6.1)

आनुवकम् 7 in the entire 7th Anuvakam " sarvAqstAH" appearing 13 times in short form which are highlighted by us in the text for identification. ठे एपन्सिओन् इस् अस् fओल्लोव्स् अन्द् इस् चोम्मोन् fओर् थे अल्ल् थे 13 अप्पेअरन्चेस्. सर्वा॒स्ता इष्ट॑काः कृ॒त्वा । उ॑प काम॒दुघा॑ दधे । तेनर्॒षिणा॒ तेन॒ ब्रह्म॑णा । तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गिर॒स्वद्-ध्रु॒वा सी॑द ॥ (Appearing in T.B.3.12.7.1)

आनुवकम् 8 in the entire 8th Anuvakam " sarvAqstAH" appearing 7 times in short form which are highlighted by us in the text for identification. The Expansion is as follows and is common for the all the 7 appearances. सर्वा॒स्ता इष्ट॑काः कृ॒त्वा । उ॑प काम॒दुघा॑ दधे । तेनर्॒षिणा॒ तेन॒ ब्रह्म॑णा । तया॑ दे॒वत॑या-ऽङ्गिर॒स्वद्-ध्रु॒वा सी॑द ॥ (Appearing in T.B.3.12.8.1)